

שעריא

חקר אבות

(תוספת ספרה לספר הילדים)

שאל נא לדור ראשון וכוונן לחקר אבותם:

(ליוב ח' ה')

סימן א (זי 40)

ונעמוד על הענין, וזוהי זאת הדעה מורגלת בעם בימים הקדומים ההם. וכדעת
בין החלמים, ר"ל הדעה שהפרמי חי חיי הרוחנים בחיי כלל
אוסחו. כשום לב על מליצת אמרות שהים נשים חכמות אבינל והאשה התקועית -
יכבר העירו חכמים שהדיקש מן דרכי דבור וסליצות מרגלות על התפסם בעם. בכלי
הלשון הראו, דעות ומנהגים נכרכים לדבורים ההמה. היקש צודק אמתי, — ולהיות
מאברה של התקועית ולסמה חשבתה כזאת על עם אל הים גוי, קצת קשה
ההבנה, נאמר בכאורו, שמה שפירשו המפרשים בכתוב זה. שמיסב על סמה שיאמין
המלך שבני המשפחה יעשו כזאת, אינו נכון כלל לפי הוראת דבור חשב בקשורו
עם סלה על, שטורה חסיד על מוסת ארם לרעת וולתו כנדע, ולזה נשמע שהמלך
חשב על איחוק בוק אנשים מחשבת רעה, כמה שלא אבה לסלוח לבנו; ולפיכך
יתכן שעם רב מן הגומים אחרי סלך הראשון, ואולי גם מן הגומים כבר כסתר אחרי
אבשלום, ברואתם נדל נפידה המלך נגד בנו האדוב לו, עזבו את הארץ והו
מתחנאים ונודחים מפתח נקבתו. והנה אמרה בסליצתה, שהדבר בערך היושבים
בארץ נולת ה' אל הנדחים מסנה, הוא כבו הסיב, הנשארים רק באכזבהם יתר.
האזכרים למרי בהיוחם נגרים ומתפרדים אנה ואנה; ושעל בן הצפש הנפרדה מן
הכלל, לא ישאנה האלהים. ולזה יחשוב המיד סחשבות חסר לכלל עמו
כאגודת חגינה ונשוא עין, ואיכ לכה יחשוב המלך, שראוי לו להרשות ברכיו אל
חשם, כולל מחשבתו, כ"א כמחשבת הגומים שהחכירה בספור, הייט להרבות
מחיים ואזורים ע"י הנטירה הקשה אף נגד בנו. והמאמר השני בחומה לו, הוא
לאביגיל אל דוד כוסן שהיה גם היא נדח והתחבא בכבילי הארץ ובחוצה לה, אמרה
במליצתה, והיתה נפש ארוני צרורה בצרור החיים את ה' אליהך
(בנחלתו); ונפש אויביך יקלענה כתרך כף הקלע, הייט שהיו הם נעים
ונדים על אדמת נבר.

סימן ב (זי 41)

וכן נבואות תחומות שבהלק שני מספר ישעיהו וכאוד סחומות הזכס רבי
אברהם אבן עזרא עזרא כזה הענין:

בהשכלות שבט כשער הקדם על חרות עולי הגולה כככל, נחשב לו לפי

דרכו כמנהג קיום מוחלט, היות נבואה הנחמיה הבאית בספר ישעיה סן פרשה מי ואיך, אינם לישעיה ולא סוסט, כי אם להנבאו בבבל ברור יסוד המעלה שמים והאחרונות שבהן באיך, ברור שלפני עזרא ונחמיה; ובגלל הבאנו ראה מנטואם אלו על הכונה הדוידה החסה. — והנה האמת שזה סיהר להנפורסם באוסה מוסנים קרטינים מאד, לא בלבד בהלמד ובמדרשות, כי אם גם יוסף הבהן בספרו הקדסוניות, סיהם נביאות נחמה אלו בפירושו לישעיה, וגם בן סידא הקדום לו הרבה, נראה בן סרבריו לפי מה שהם לפנינו; אלא שבעל כרחנו נודה כזה לחכמים האחרונים ולחוקר ראיהיהם; ובכר נודעו דבריהם בכל ספר המכוא לספר קיש, ונקראים בכובשי בסדרשי החכמה, ואין צורך לשטתם כאן; ואך לכר להתנצלותנו נעיר בזה, שיש בידי אותם החכמים גם שתי ראיות, יתראה מהן, כי גם קרטינו זיל ידעו מזה הענין. האחת שהברייתא היקיה בסדרן של נביאים (בבא בתרא יד ב'), תמנה בסדרות; ירמיה, יחזקאל, ישעיה, וישנים עשר, מה שהיא משונה סמדר ומני הנביאים האלה; ויאכרו החכמים הנזכרים, במטה זה היתה הספר המכונה ישעיה, כולל חוץ מהנבואות הראשונות שבו, שהם בודאי לישעיה, עזר נבואות מנביאים ומכונים שונים בלי שם אימיהן. וספר שנים עשר כולל כמו בן נבואות מוכנים שונים, קודמים ובאחרים עם שם הנביא לכל אחת ואחת; לפיכך הסמיכו קרטינו שני הספרים זה לזה, ובעבור הנבואות המאחרות שבשני הספרים, בקצום לאחרונה בספר הנביאים שבתנ"ך. ועוד ראה, אותה הקבלה היודעה במדרשות, שאף בחלק הראשון מהספר נספחו איוה פסיקים שהם לנביא אחר. — ואם היו הדבר בן, הנה נאמר, שהיתה גם בזה הענין סמדת המאמר בראיות נבונות קדושה לקרטינו חכמינו, ושמה מכלל הספרים שלא ניהנו להודש בפרסים, לא בסדרש לפני הסון העם, ואף לא בשיבה; כי אם נסמרו לצנועי התלמידים ברבו וראשי פרקים, ער שנשכחו למישי, או שבו בספר ההתום באורך הסון והמעוקה. ונהבאר לנו זאת הסברא בערך אל דרושים שונים בקצה סערי זה המאמר, בראיות נבונות.

ונסיף עוד בהתנצלות, שגם החכם ראב"ע ז"ל, ואולי אינו יחיד בזה בין ראשוני ספרשינו, שנודע כי לא הגיעו ספריהם לידנו, רבו לו זה המוד בפירושו לספר ישעיה, אולם בסתים רב עזר סתרגיל אצלו, גם ערכב העתו עם הרעת שכנגדה ביהר, הכל סתפר קנאים בלי ספק. וראינו סעעיל להביא כל דבריו בכאן, ולבאר הערך בהם לבאר, אחר שנקרים לך הרעת החכם, היא כי יכניה סלך יודיה שהיה במאמר בבבל, ויצא לחיריה בשנת שלשים ושבע לנלוות, הוא בעצמו היה המהנבא נחמה ובשורות הללו.

אחר שהגיע דעת נגלה, מני הכל על נלהתנו, רק יש בתוך הספר דברי נלות בכל לוכר, על יודש ששלח הגולה, ואולם באחרית הספר דברים הם לעתיד"ה וסוף ואמר: ודע כי סתתיק הסעות ז"ל אכרו, כי ספר שסואל כתבו שמואל, ותוא אמת עד וימת שמואל". בונתו, שהספר נקרא על שם שמואל, אפי"פ שההכרח לומר שאחר השלימו. — והנה דברי הימים יוביה, ששם דור אחר דור לפני (צ"ל אדר) זיכבל הבונה שים על ידס דברי הימים אסרו, שעזרא כתבו, והנה נמט שם (יהיא : ז יוט) עכ"פ שבעה היות אחר זיכבל סודעו, ובעל כרחנו נאמר, כי היתה השלסה זו וכן רב אחר עזרא סתתחיל בספר ההוא. — והערך, סלכים ידאי וקטי שרים וישתחוו בלי ספק דברו כאן איוה שורות לשנת או דרין סעתיקים או ספרשיים, בהי גילה

החכם קצת דעתו, שגם זה הספר נשלם על ידי נביא אחר, וגם דעתו שהוכרז, החזק הנביא הוא יכניה מלך יהודה, ועל זה בא הדבור, וזה ער וכו' ופירושו, כי שם (ישעיה' ס"ט) הנביא סבר על עצמו, ה' סבבן קראני... כה אמר ה' לכוה נפש למתקב נרו מלכים יראו וקטבו שרים וישחתו; והנה כתוב שהמלכים והשרים יראו בעיניהם את הנביא ויקטבו מפניו וישחתו לו, ועל יכניה הכתוב אמר וישם את כסאו מעל לכסא המלכים אשר אהו. — ויש להשיב כאשר ישמעו שם הנביא ואם איננו פירוש, שאילו הנביא הוא ישעיה, והכתוב יאמר, שהמלכים שבעת הגולה ישמעו שכו שהנבואה באה, וכברודו. ויהיה מלת יראו מוסב על המאורעות לא על עצם הנביא. והמשכיל בין, איווהו דעתו באמת.

הן עברי אהסך בו (ס"ב א), רובי המפרשים אמרו, כי עברי הם צדיקי ישראל, ויאמר הגאון כי הוא כורש. והנכון בעיני שהוא הנביא. והוא סבר כעד נפשו, כאשר הזכיר: ונתתיך לאור גוים ואתנך לברית עם. — הבונה הגם שמתחלה הדבורים אין כל כך ראייה לפי שהלשון כאן טף שלישי נסתר, הנה כתוב בהמשך הפרשה, אני ה' קראתיך בצדק ואחוק בידך, ואצרך, ואתנך לברית עם לאור גוים. ודעה הדומה למקרא שבפרשה ס"ב ונתתיך לאור גוים... בעת רצון עניהך, ובזים ישועה עזרתך, ואצרך, ואתנך לברית עם. וכאם ראייה נסורה אצל החכם, כס שיבא.

מי עור כי אם עברי וחרש כמלאכי אשלה (ש"ס יט), זה הכתוב לעד על יושר פיושיו, כוננו שאמרו ואת העם הבלתי באמינים על הנביא, שנקרא גם כפי ידמיה, יכניה עברי, והיה או לפני כבוש בבל וכן גדול, ויתכן שקמו עיניו וחרשו אונז משינו ומצורתו כמאסרו לפנים.

ה' חפץ למען צדקך (ש"ס ב), "א יהיה זה הכתוב עם הבא אחריו, כי השם דראה צדקתו, ושם זה העם האומר על הנביא שהוא עור, שמו ובויו".
 מי בכסם יאיון ואת (ש"ס ג), "כמו זה הנביא שתאמרו שהוא עור (וחרש) וישמע העתיד" מי נתן למססה (ש"ס ד), "או יודה העם ויאמר מי נתננו למססה". —
 כה אמר ה' למשיתו לטרש (ש"ה א), "י"א כי משיתו הוא הנביא, וי"א כי הוא כורש, ושניהם נכונים, כי הנביא אמר (ש"ה א') יען משח ה' אותי, גם מצאנו ומשחת את חואלי. בפירוש הראשון רמו לדעתו על יכניה שהוא מלך ישראל ומשוח ה' (ולדעתו בא עליו בקינות רוח אפיט משוח ה') ויהי פי' לבורש, כי השם צוה למשוח לאמר לבורש, כי הדבור להלן בלי ספק לנכות כורש; ולפירוש השני גם הדבור למשוח מוסב על כורש, ושני הפירושים יטב לדעתו.

למען הרע כי אני ה' (ש"ס ז'), כי בתחלה לא היה ירא השם, בונתו כי בשעה נבואה זו עדיין לא כבש כורש בבל, ולא נירח הרשיון לעלות שכו נאמר, כה אמר כורש כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלוהי השמים: אבנך ולא ידעתי (ש"ד).
 "כי עור לא יזכר לנביא" סוהר פה דעתו כנביא; ומדבר, ואולי בשחוק דק, לפי הרעת האחרת; ולפי דעתו, הלא יהי טוב; מלת ולא ידעתי נכון, וע"ד שפירש במקרא הקודם.

וישם פי כחרב חרה בצל ידו החביאני (ש"ב ב), והמקם אע"פ שישם פי כחרב חרה, החביאני בצל ידו ולא יכלו לי הבכלים ורשעי ישראל".

וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדֵי אֱתָהּ יִשְׂרָאֵל אֵיכָר בְּךָ אֶתְפָּאֵר (שם ט'), אֲתָהּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁרְתָּה

נַחֲשֵׁב בְּעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל".

וְאֵנִי אֲמִיתִי לְרוֹק יַעֲתִי (שם ר'), וְגַם אֵלֶּה דְרָבִי הַנְּבִיא בְּעַד נִפְשׁוֹ. לְבוֹה נִפְשׁ לְכַתְּבֵם מִי לְעַבְדֵי מִיִּשְׁרָאֵל (שם ז'). הַמִּסְמַע כְּפִי כַחֲשֻׁבַת נְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל אִי רָפוּ עַל הַנְּבִלִים, הַבְּיָנִת. שִׁמְרָם כָּל אֵלֵי הַנְּבוֹיִים הוּא, שְׁנֹדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַבְּלִיתִי כַּאֲמִינִים, אִי מִהַנְּדוּלֵי הַעֲקֵרִים הַבְּבִלִים, כִּינֹו אֹתוֹ בְּשִׁמּוֹת נָנְאֵי אֱלֹהִים. לְכִלְכִים יִרְאוּ וְקָטָו, הַנְּהָה כְּבָד יִהְיֶה לָךְ זֶה הַמְּבָרַח בְּחַצֵי הַפֶּה" כִּינֵנִי בִּיהָ כְּבָר בְּמִיאַת וּבְכֹרֶת ח צ י ה ס פ ר. הַרְגִּיט לֹו בְּעֵתֵךְ הַזֶּה, כֹּא לְרִמּוֹ הַתְּפִירָה שִׁישׁ לְהַפְרִיד בֵּין חֶקֶר הַסֵּפֶר שֶׁקָּדַם לְסִפּוֹר הַעֲלָה הַחֻקִּית, וּבֵין דְּהַלַק הַבָּא אַחֵר הַסֵּפֶר הַזֶּה. וְעַל דַּעַת רַבִּים, כִּי הַמִּלְכִים, כְּמִי בּוֹרֵשׁ, כֹּאשֶׁר יִשְׁמַע דְּרָבִי הַנְּבִיא (הַקְּדוּמִן לִי הַרְבֵּה) יִקּוּם וְיִשְׁתַּחֲוֶה" - קָרִיב שִׁירִמּוֹ הַחֶסֶם לְדְרָבִי וּסְפֵר הַבְּתָן הַאיִמֵר בְּסִפּוֹר, שְׁדִיאָא יִשְׂרָאֵל לְבוֹרֵשׁ דְּרָבִי יִשְׁעִיהָ עֲלֵיו, וְכֵן הוּא אֵיכָר עַל אֲלֶכְסַנְדֵר שֶׁרְאוּדוֹ נְבוּאָה דְּנִיָּאל עֲלָיו, וּבְשֵׁנֵי הַסִּפּוֹרִים, הוּא יוֹסֵף בְּעַל שְׁמֹתָה וְיִשְׁתַּחֲוֶה נָא, לֹא סוֹפֵר קוֹדֶת -

קָדַם יִשְׂרָאֵל וַיְבַרְכֶךָ (שם ו') וְהִנֵּה כִּף וַיְבַרְכֶךָ לְעַד עַל יוֹשֵׁר זֶה הַפִּירִישׁ הַתְּרוֹן רָמָו. כִּי לְשׁוֹן הַמִּטְבַּח מִיָּהָה לְהַעֵת הַחֶסֶם בְּכִירֹוד כִּי הַשֵּׁם הוּא שְׂכַתֵר כְּנֻכָא לְהוֹתָה הוּא הַמְּבוֹשֶׁע לְאִכָר לְאִסְרִים צַא, וְהוּא הַבּוֹחֵר בְּרוּד וּבּוֹרֵעִי -

בְּעַת רַצוֹן עֲנִיתֶךָ וּבְיוֹם יִשְׁעֵהָ עֲזַרְתֶךָ (שם ח) גַּם זֶה עַד עַל הַרְמִ"ו כֻּנְתָו עַל הַעוֹר יִכְנֵה כְּמִאֲבִיו, וְרַבִּים אֲמִירוֹ כִּי כִּף עֲנִיתֶךָ שֶׁב עַל כּוֹרֵשׁ, וְהִנֵּה אֵין הַפְּרִשָׁה בְּרֵקָה" לְהִיָּת מַתְהַלַּת הַפְּרִשָׁה וְעַד כֹּאן אִי אֲמַשֵׁר שִׁדְדָה פִּתְרוֹן הַטְּבַח, כִּי אִם מִשְׁמֵם אֵל הַנְּבִיא -

בְּפִרְשָׁת הַנְּהָ יִשׁ בִּיל עֲבָדֵי כִנֵּב הַחֶסֶם: ,וְאֵת הַפְּרִשָׁה קִשָּׁה עַד כֹּאֵר; אֲמִירוֹ בְּעֵלֵי פְלוֹנְהָ... וְרַבִּים פִּירְשׁוּהָ עַל כְּשִׁיחַ... וְהִנֵּה אֵין טַעַם לְפִסְקִים רַבִּים, כְּעִיצוֹר וּמִסְשַׁמֵּם לְרוֹק וְגו'. וְהִנֵּה רַב סְעָדִיהָ זֵ"ל פִּירֵשׁ כָּל הַפְּרִשָׁה עַל יִרְמִיָּה, וַיִּפֶּה פִירֵשׁ... וְהִנְבּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי כָּל הַפְּרִשָׁה בְּרֵקָה כִּי סַח טַעַם לְהוֹכִיר יִרְמִיָּה אֲחֵר הַנְּרִמּוֹת (שֶׁל בְּבֵל) וּלְפָנֵי הַנְּחֻמָּה (שֶׁל יִרְמִיָּה) הַיִּיט לְפִי דַעַתִּי הַגְּלֵה שְׁעִי"פ מִן פִּי נָבִיב וְאֵילֶךְ הַנְּטוּאָה עַל הַעֲתוּר הַחֻדוֹק) ? וְהִנֵּה יִדְבֵר עַל כָּל עַבְדֵי הַשֵּׁם שֶׁהוּא בְּנִלְתָה, אִו יִהְיֶה עֲבָדֵי כְּמִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי, זֶה קָרִיב כֹּה - וְהִנֵּה יִשְׁכִּיל יִכֵּן עֲבָדֵי, כִּי עוֹד יִהְיֶה: וְנִשָּׂא וְכוּ'. וְאַחֵר שְׁפִירֵשׁ כָּל דְּרָבִי נְבוּאֵת הַנְּהָ יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל (וּכֵן פִּירְשׁוֹת רַבִּים אֲחֵרוֹתִים), יוֹסֵף הַחֶסֶם כְּרַבְרִים הַאֵלֶּה, וְהִנֵּה פִירְשַׁתִּי לָךְ כָּל הַפְּרִשָׁה; וּלְפִי דַעַתִּי, כִּי הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי, הוּא שְׁאוּמֵי הַנְּבִיא עֲלָיו הֵן עֲבָדֵי אַרְמֶךְ בּו, וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדֵי אֲתָהּ, וְכֵן כְּרִיב, בְּדַעַתִּי וְצִדִיק צִדִיק עֲבָדֵי לְרַבִּים, וְכַרִּיב מִי נִתְחִי לְמִינֵי; וַיְכִיֵּר כֹּאשֶׁר רְבוּתִי בְּחַצֵי הַסֵּפֶר - הִנֵּה כָּל הַפְּרִשָׁתָה בְּרֵקָה זֹאת עַם וְאֵת דְּרָבִי מִכִּיָּא עֲרֵה מִיִּסְבַּח הַקֵּינִי עַל יִכְנֵה הַמְּעִנָה בְּסִפּוֹרֵי וּבְיִסְרִין, שֶׁלֹּא טַעַם שְׁעוֹרֵם, וַיִּכְתּוּב מִאֵו וְגו' הַיִּים בֵּין עֲרִיצֵי מִיִּשְׁלֵי הַמְּזוּרָה, נִגְדַּר מְבוּיִים מוֹרַע הַסְּלוּכָה -

אֵת- יִשְׁפִּירֵשׁ הַחֶסֶם הַדְּבוּרִים (י"א ג' ה') הַנְּהָ אֲנֻכְס... וְאַחֲרָהּ לְכַם בְּרִית עוֹלָם הַמִּדֵּי דוֹר הַנְּאֻכְסִים. וְכֵן הַדְּבוּר, הֵן עַד לְאִמִּים נִתְחִי וְגו'. עַל הַמִּיָּחִי, יֹאמֶר עַל הַמִּקְרָא שְׁאֲחִירָהִם. הֵן מִי לֹא הַרַע הַקְּרָא וְגַי לֹא יִדְעֶךָ אֵילֶךְ יִחַצוּ וְגו'. הִנֵּה הַתְּבַרֵר מִה שְׁפִירְשַׁתִּי, רַצוֹנוֹ לִיכֵר, שֶׁכֵּן הַרְּבוּרִים הַטְּבַחִים לְטַף שֵׁנֵי הַשּׁוֹמֵעַ שְׁבַפְסוֹק זֶה, הַרְּבִיר שֶׁנְּבִיא הוּא בְּעֵצְמוֹ הַמְּוִשִּׁיעַ אִו, וְשֶׁהַמְּנָה עַל יִכְנֵה אִו גַּם עַל אַחֵר מְגוּלֵי וְרַע, וְעַל עֲמֵי הַאֲרֻצוֹת שֶׁהֵן מִתְהַדִּים לְכַבֵּת כַּתְּהַלַּת בֵּית שֵׁנֵי לְרֹב, עַד

(כִּנְה"ל)

שהצורך עומא ונחמיה לגרוד הפרצה שלחח בקהל השבים ע"י זח, וזח מה שכתבאר
 לז כשער. — והנפלא עוד בדברי החכם, איך התגורר ופנה לשני הפנים יחד;
 בנגלה הכביר הגים לטפורים חרש הנביאות על סלך המשיח ועל הגאולה
 האחרונה, ובסתר העלים דעתו בתוך לשונו, שהכל מוסב על יכניה ועל ורעו ועל
 דודיה ועלי הגולה שבימים. ומה נראה, מה מאד ידא לנפשו מחמת המקנאים.
 האף אמנם כי נכון ואמת וקיים בזה דברו בפרשה בלק, וחמרי דעת יחשבו כי
 המפרש דרך טובכ על הד, הוא מכתש ביאת המשיח הלילה חלילה... ואין צורך
 לנביא בעולם עם דברי משה שהוא העיקר, אם יהיה נרחך בקצה השמים וגי ושב
 ה' אלהיך אח שבוך.

הדע הבן, שמעולם לא נמנעו מוצי המפרשים לחלק בין כלורה הנבואה
 שהבא לעהיד קרוב גם רחוק הרבה, ובין פרטיה שלא יהיו כי אם דקוב; הרי
 בזה בפרושים, הגם המור ברעה מבורר, ועל דרוב לחוסם ולפי הדגש האכזרית
 הנצטע בנ; והצורך מביא לכאר כוח מעמם: טגנון שלה לכל הנביאים הוא, שלא
 תבא וביאתם בפרש דברים, וולתי כשתהיה לוסן בלתי רחוק הרבה; אולם ליסים
 רבים ולבעמרים רחוקים כמעמד הנוכחי, עינים הצפינה רק כללות העתיד לבא, לא
 כדבלת וסן סיחור גרוק, ולא כפרטי מעשים וקורות, ואף כי כשמת אנשים ומקומות
 נרמזים. הנביא צופה כשמו, עוסר על מצפה הר קדש, רואה סביבתיו כצח אור,
 וכל עוד ירבה הדרך בין מעמדו ובין צפיתו, כן ירבה חסרון תבהירות ברב או
 בכנס. כאדם הרואה בקצה אופק, אך כלל דבר הנראה לו, סכלי הגדיל והכיר
 בחלקיו.

הנה אני הנביאים, שהתורה מעדה עליי, שלא קם עוד בישראל נביא כמדו,
 שר שירת הנבואה הצפלאה לאין ערך, ושומם ומגנן לכל חוכמה נביאית שארדיה.
 וכל עיקר מפרחה הודעה העתיד לבא בחרות הבאים כמו שכתוב: למסן תודה לי
 לעד בבני ישראל וענהה השירה הזאה לפניו לעד כי לא תשכח ספוי ווער; והנה
 הגם שהיא באמת סיראה בזירה לכל הקצרות, רעים וטובים, שעברו ושיעברו עליי,
 ככאמרים: נהלח שירה זו שיש בה עכשו, ויש בה לשעבר. ויש בה לעהיד לבא,
 וכמו שקרא עליה ברוח חסידותו ורמב"ן זל. אלו היתה השירה הזאה סכתב אחד
 טן ההדוים וכי; הנה עם זאה (ולפי דיוק האמת כשכיל זאת) הכל בא בדרך
 כחשב כללי וצפייה רוחנית, אין בה שם וזכרון לשום פרט מפרשי דברי קודמתי.
 ואל העך המתחמד המתפאר ברוב אמנתו הקרובה בפיו לבד, למר שאנחנו
 כנחשים בוח בנבואה, אי עכ"פ משימים ליאות וקציר בוח השם העלה, שהיתה יוד
 על הנביאים: חלילה מזה, הדי ה' הקצר? אבל אנו אוכרים: שכך טרה חכמתו
 הנעלה לבלי הכליות, כרשנה הנבער אף שסך מפנה, ושאלו היה כחפץ לבו הסכל
 חמא לשמוע עתידות לאין קץ, היו דברי הנביאים בנותי הוסן שבו התנבאו, טיולים
 אחר במחלם וספר חתום לנסרי; ואיך יהיו העם השומעים ז"ק כשכילם באה
 הנבואה, סבינים דבריה אפילו מעמם, אם לא, שהיו כלם נביאים ואל הצפרטו איכ
 לנביא כלל.

ועל כן, גם ביחס והעריך כל נבואה ונבואה לוסן הראוי לה גם בכאור הגיון
 לרברי נבואה שכבר נודעה אי לא נפל הספק כלל בוסנה, יהיה לנו הכלל האסור
 בזה לסברן ולמרה דרך יישר לכהנו בענין עיני, ודי בזה לפי המקום.

שער יא הקד אבות

סימן ג

כל הקורות לראשני עולי הגליות, כפי מה ששפרטם בשער בבה ההבניינה בכתובי עורא תני זכריה ומלאכי, ובנבואת הנחמות (הלך אני של ימי יצירה), לרעהו יכלול אותם אותו שיר ורוח והלל הסמוכן ק"ז בתהלות ישראל, כמו שכליל הסוכר שלפניו קורות אבותינו כיסן צאחם מארץ סצרים עד אמצע או סוף ימי גלות בבל, וחזות כהרבור: ויהן אהם לדחמים לפני כל שוביהם הושיענו ה' אלהינו וקבצנו סן הגוים ונוי; ושני הסוסורים ססין אחר, סצויגים כראשם הודח לה' כי טוב ונוי אלא שהראשון יותר ספורי וספרם, וזה האחרון כולל ורוסו וקרבן לשיר ססכיל.

ולחיות זה סעד לרבינו ומאיר לנתיבתו בשער, נאמר בבאר הסוכר בקצור: (ויאמרו נאולי ה') כנוי לעולי הגולה, וכן נקראו כנחמות נאולי ופדוי השם, והסקרא סטוא כללי להביא אחריו כספור (ססורה וססערב סצפון ומים) הונח פה שם ים על הרוח הדרומי, שלא כדרך הלשון סקודם להניחו על הרוח המערבי; והסעם שבא"י הים התיכון לסערכה והיא גדולה, והושאל השם ים לאותו הצד, כמו שיכנו לדרום נגב מלשון ארמי נגיב מים, בעבור כהרבור החיל שבצד גבולם זה; אולם בבבל יכפרם ובערך גבולתן, הורגלו בכנוי ים הרוח הדרומי, לפי ששם היה ים אוקיינוס לגבול פאה הדרומית; ולזה בא כמו כן כנחמות: אלה כצפון ואלה סים.

(העו בכדבר בישיסון ורך) אמר, שבקצת השבים שנו בדרך עברם, והעו כסדבר הנמצא כנודע בדרך ההיא, ועזרם השם; ונרסו זה המקרה באיוו כתיבי הנחמיה. לא ידעני ולא יצמאו נוי' כי סדהסם ינהגם ונוי', והיה שם ססלול ודרך, וכתובים עור.

וישבי חשך וצלמות ונוי' מוסב על קצתם שהיו כמאמר מלכי בבל, והם כל ורע הסליכה ורוב השרים והשוועים, שבנאותם סרדו או חשבו לסרוד, ולא נבעו לגורה השם ספי ירסיה. והראיות על זה בכתובים רבים סהגדמות, לסהבונן סם; ורק לפי זה יובן למסכיל הסעם לסוסרם, כי הכרו א מ ר י אל ו ע צ ה עליון נאצו וי כנע בעמל לבם.

(כי שבר דלתות נחשה) כתי כלאם שנפתחו, באחרית שנות סססלה ככל ובתחלה כליך פרס, כסובא בשער.

(איילים סררך פשעם) הנה קצת השבים חוכו כהלואים, כחסרון השמדיה הצריכה להבאים מארץ סיחק, לפי שינוי האיוו ורמים ופרי הארץ. וקצרו יסדהם סתחלה, כדרך ככל מושב חרש עד שנחםם הנביא שבתכם לעתיד: עוד ישבו וקנים וקנות כרחובות ירושלים ונוי'.

(יורדי הים באניות) יהבן שאותם ששבו ססערב. שגדחו לקפיטקיא ולצרי היונים, סכלו בשובם פנתי ים וועף.

והנה כחסוך הסוסור הליך וסספר כרסו, עיקר קורותם סעת שהתנחלו בארץ עד גבול איוו וסן ססוים, עכ"פ עד לסאוור מוסן נחמיה הפחה הסוב הרישון אחר זמן ורכבל. ואומר איך סצאו בשובם שנהיתה הארץ שסמה כרכה ומלודה, אחרי היותה לפנים כשקת סיבה ופודיה. (ישם נודות לכדבר ... ארץ פרי לסלה), ואך כוננו והשבינו אותה לקרמחה העם הכב אליה, עד שהעליוו ורכו כה קצת (ישם

דבר לאנש סים ... ויכוננו עיה טושב ... וחרעו שדה וימעו כרמים ... ויברכם וירבו מאר' .

אתר הזכיר איך יררו וגשפלו ונתפזרו מחדש ע"י הממשלה הרעה של הפחות שלפני נחסיה, ומצוקת השרים והעשירים שבשבים עצמם, ושאר התלאות שמצאום. כמביאר בשער, וכמו שאסרו לנחמיה: הנשארים אשר נשארו מן השבי שב כסדינה ברעה גדולה בהרפת; וכל זה הוא הנכלל ברובור (וימסע) וישורו סעצר, רעה, ויטן) — ויהכן שנענשו הפחות והעשירים הללו כירי שמים או כירי ארם, וזהו (שופך בוז על גדיבים וגי') . והזכיר עוד, איך החלו ימי השובם והרבו הגדול לעם, שאנו מצאום לו כביורר זמן קצר אתר זה (וישגב אביון סעוני ויטם כצאן משפחות); ואיך ע"י מושלים טובים שב הציב והצדק בעם על סכנו (יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה) .

ולבסוף הוא חותם בהשכלה על כל שינויי עתים והקורות האלו לקהל השבים, שהם כאמת נפלאות השם, והשחתו למתנון בהם בחכמה (מי חכם וישמר אלה ויהבוננו חסדי ה')

זה הנראה לנו נכון כפי המומור הנכבד והנעים הזה, שלדעתנו ראוי לקרוא לו בשם הלל הבלבי, סקביל לשם הלל המצרי, שביט קדמוניו ז"ל למסורים הידועים; ויכלול אם כן הלל זה את המומור הזה שלפנינו ואותו שלפניו, ויטם באה התיימר הידועה לברכות שבמקדש. ברוך ה' אלהי ישראל וגי'; והרשם, ואמר כל העם, אמן הללויה .

סימן ד

(יפקד כקטו) .

סימן ה

במשנת חלק, רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים; ואמרו עליה בנמרא היחושלמה: כגון ספרי בן סירא וספרי בן לענה; אבל ספרי המרים וכל הספרים שנכתבו מיכן ואילך הקורא כהן בקורא באנרת; סאי טעמאז ויותר חסמה בני חזר עשות ספרים הרבה אין קץ ולדג הריבה יגיעת בשר; להגיון נחט, ליגיעה לא נחט. ונאמר כביאר זה הסאמר שנלאו בו המפרשים שהכוונה בשם ספרים החיצונים לסג ויטו אותן הספרים שוכרט אורם, בשער ובהערה שב; שהקצת מנאום להמקרא, ואצלנו לא נתקבלו לקדש; ובעבור זה קראו אותם חיצונים, לפי שנשארו לט חציה לאמיפת כ"ר ספרי הקדש, כמו שקראו לאותן המשניות שלא נקבעו במשנהנו ברייתות, ובעכרי בכדישות הם שנה החיצונה. ובדכיר הקורא בספרים החיצונים, הכונה להם, הקורא בהם כצבור ודורש פסוקיהם, ומביא ראה סרם כמו סכתובי הכ"ר וזה ע"ר הוראת, בין שקרין כהן ובין שאין קרין כהן במשנת כל בחבי — הוכונן העצמי ברברי ספרי היםירם הוא על ספרי המסודר הזוני הידוע, אולם כאן הוא כניו כללי למפרים בלשון ויני אשר לא מבני ישראל. וכל הספרים שנכתבו סכאן ואילך היינו ספרים סאוחרים שנכתבו אפלי: סספרי ישראל במשלים וקורות וכחמה, ואינם נחשבים לשום אדם לכתבי קדש (אך

לא בפרושי תורה והלכות שבאלו נאמר הכתיב והקריאה בצבור כמעט אחר וכמו שיבא בשער תושב"ע). הקורא בהם כקורא באגדה, פ"י שכל אלו הם עיני חזק ודבר בלתי נחשב לעקריו, ולא ניתן לדרוש ולהביא ראיה כמנון; וע"ז הביאו הפקרא ויותר בהבה וכו' שבה עתה טעם ספר סה"ק ניתנו להגות בלמד ולא לינייה הכרדש והקריאה רבים: דע שגם הם היוני לספרים כאלו א פ ק ר י פ א שפרתו גם תרים או ננוויס סוד על הנגיד הנזכר, ולעומתו של המאמר הייחלמי וכחמה לו יהגו נכעא כמרד רבה שהיא כמו כן אגדה ארץ ישראל כנעו, ויותר כחמה וכו' כמאמר בני החר, שכל המכנים יותר מפי' ספרים מהוסה הוא מכנים כחוד ביה, כנון ספר בן סירא וכפר בן הנלא, ולתג הרבה יניעה בשר, להנין ניהנו ולא ליניעה בשר. והנה עוד בתוספתא הסבארה למשנה, הובאה בנתיב תאנא ספר סיניס, כיון כן לסוג הספרים הנזכרים, לפי שהסינים שבא"י הוסיפו להם החוקי ככפרים אלו, וחיפו הנמצא מהם, גם עשו דוגמתם בכדי להביא בתם ראיה למעויותם, וזה הנודע לבקיאים. — והנה יעלה לנו שכל האמר, שהכל כדבר הכסיו: אבא ר' ישראל היו מקפידים בזה הרבה, ואסרו במהלך הקריאה כסוד ומדרש בספרים הללו. ואף כן סירא המוכא גם בהם לפעמים לרוב פיסוס כסלוי, הנוו כא ביה רק כאמר מאכר כע"פ, ולא החלישו למשליו שם ספר כתיס בקום שהביאום לרוב ולפעמים כבינוי שגאמר, ופעם אחת הפרווי ליכר עליו וכשיליש בכתיבים (ביק כ"ב ע"ב). והבן עוד שבקשו מעם לאמר קריאה ומדרשו בצבור, ורא מצאוהו כניסח העברי, שהיה בידם בלא ספק. והלו הפעם כעוס אחר ארכי מוויף שנתגלגל בניניה; ועם זאת אשר רב יוכף המתרגם לכתיבים, כילי מעייתה דאיה כיה דרשינן לה, ופירש"י שמיניין אותם כרביס. והסבה כקולחם זו לדעתנו, היא הויף המעם הנזכר בכתיבי א"י, שהם כבכל לא הורגלו לראיה המכשול היצא הנזכר, וכמו שאב"ו (אח"כ נ"ו, ע"א) ובנהרדעא דליכא סיניס. וכזה הענין כביאר יכמה רחיק כורך האמת המפרישים הדבור ספרים החיצוניים על ספרי ארכי וחבריו הפלוסופים הוונים, שאינם ככל כסוג הספרים היסו עליהם בתלמודים השנים וכדררשות, ולא יפול עליהם טעם האיכור, וסן דברי חירושלמי, אבל ספרי הסוד, ראיו כבור שהתירו קריאתם. — ועוד ראיה לפירושינו מלה חיצוניים אפאקריכא היא בילקוט עקב רבו התנ"ה, כונה כמים הפזוקים של הנ"ך, ואיכר ו"ל, לכר כספר (כלי כספ צ"ל כספרי) החיצונים. — והוא כן איהו מדרש מאיור, הנכ שנישם כבליין מדרש הלים צ"י, לא כנצא שם. והנכון שמהל מדרש נישם כפני עצי. והמלות האלו צ"י רשיכה כפ"ע על המקרא ימי שטתני המוכא שם.

סימן ו

ויכול להיות שנקראה כנסיה זו הנדולה, כפאת שהיתה ראשונה ורומא והנניה לדורות מאוחרים והמיד אחר פרצוה גדולות, וכמים שנתרופף קשר האומה, ויול כבוד ישראל, נחכסו ראשי כחבי ישראל והביותם כפקים כיוחד ועל וסן ככויס, כשביל תקונים והנהגות טובות שראו בהם הכרה והתעלה להעמדת הדת על הלה, ולכונן קהלות יעקב כמעטרים. והיתה כנכה כזאת ביבנה אחר התריבן, ואיחה

באישא אחי שבמל המדר של רוטיים לסיבת סרידה ומלחמה ביתר, שנהכנסו רבותי למקומות ההם כמטואר בשער. ומה לקחו גם ראשוני הנוצרים מנהגם בכנסיות כאלו, לפי כידוע בקדוהם. — ויהי עור, שנקראה גדולה, גם מפאת אריכות זמנה, לפי שנמשכה בעיקרה ושיוריה, כמו שמוזכר מאהנו, שבעה דורות שלמים, בזמן ערך מאהים שנה. והם הם המדר של החכמים שנקרא סופרים, והרוב מהם בעלירות הקדש, שקראו לשונוי ההלכות, שזמן שמעון השני בן חוניו השני, הגם שנבלעו הרוחות ההם כמעט לנכרי בחשבון השנים שבסדר עולם, ולא נשארו שם וזכרון לזמן היקר שבין עזרא ובין שמעון השני, ראש החכמים הנזכרים במשנה, וכמו שיבואר כל זה בשער תושבע"פ. ולהיות הדבר הזה קומם יסובבו עליו דרושים רבים ונכבדים, רצוננו להגביל כנאן בקצור משך זמן הנזכר וברור האפשרי לנקודה המבוקשת. מן עזרא עד החלה בוא היונים והשבתה מלכות פרס, כהן ארבעה חגים נחלים זה אחר זה. הראשון אלישיב שהיה סבני הבהיר ירושלים עם נחמיה, השני יודע בנו, השלישי יונתן בן יודע הרג אחיו, הרביעי יודע בן יונתן, והוא לעת זקנתו יצא לקראת אלכסנדר בתחלת בואו לאסיה כמסופר בשער, והנה זמן אלו הארבעה יחשב לכל הפחות לשמונים שנה, וזה הנדע לנו גם משנת מלכי פרס האחרונים, המנויים בבירור לסופרי היונים שבזמן. — אחר מה יודע, כהן חוניו בנו, ואחריו שבעון ראשון בן חוניו, והוא הנקרא ליוסף הכהן בכני צדק, ולעדוהו משך כהונת שניהם ארבעים שנה. ובתחלת ימי שמעון זה החל המנין למלכות יונים, כששקמה תארץ ממלכות שרי צבאות אלכסנדר, אלו נגד אלו, וזה מאוחר לתחלת בוא היונים בעשרים שנה, והוא חשבון השטרות שנרבר כמו עור. אחר שמעון ראשון, ולפי חזונו בנו עודט נער, כהן אלעזר אחיו, שביסו נעתקה התורה יוגית - אחרי אלעזר כהן זמן מעט ששה בן יודע. ורוב של האחים שמעון אלעזר, ואחרי חוניו השני זמן שמעון הראשון, שהוכרנו שהניחו אביו נער כמותו - והוא תולד את שמעון השני הנקרא במשנה בכני הצדיק שרברט סמט בשער, ורמונו עליו היוהו אחרון לסדר סופרים, וראשון לסדר הנאים. ולהיות שבהן סביב לשנת מאה לשטרות, כארבע וחמש שנים לפני השמר, הנה התברר והמחקר בין זמן שמעון ראשון ובין זמן כמאה שנה, ובין עזרא ובינו ערך מאהים שנה. והראיות על זה, ששמעון המוזכר במשנה הוא השני בשם זה, ושחי בזמן שהגבלנו לו (וזה עיקר של המבוקש לט) הרבה, ונזכיר אך קצתם -

אן אנמיננטם איש סוכו הוא תלמיד שהוכירה לו המשנה, ונחיה שהיה בעת קבלתו עשרים שנה, וזה הפחות שאפשר; והנה אנמיננטם שם יוני נמר, ואיך יקבל על הרעה שביסו שמעון ראשון, שלא עברו עדיין עשרים שנה לראשית בוא היונים בארץ, יהיו שמים יונים סתפסמים וסורגלים בינינו?

ב כהיה דפרושים והצדוקים והביתוסים אין אנו מוצאים להם שם והכר בימי השמר, ולא במלחמת החירות שאחריו, לא בשני דברי היסוס לחשמונאים, ולא בחבורי יוסף הכהן, כמו שאנו מוצאים הרבה השם פושעים על המתחברים ומבדלים ליונים, והשם חסידים על המתחוקים בתורהם וחתברים למלחמה. והנה ידענו. שכתוב צדוק וביתוס התחילו לצפות בימי אנמיננטם ואילו היה זה

בתחלה סליך היונים, היו מראים כבר לפי מבע הענין, לכהות נרוליה וספורסמות. בימי השמר והבלחה, משנת קפ"ה עד ק"ע לכלוהם, והייט שוסעים מהם או, כמו שאנו מוצאים להם ראשית ורושם ניכר בימי שמעון, והרחבה יתירה בימי יוהנן הורקנוס בנו, כמבאר בשער, אלא ודאי, ששמעון המיוזר בכפנה, הוא שמעון שכן קרוב לפני מאה ואילך, ואנטיגנוס הלמיד חי עוד יותר קרוב להסדר והבלחה.

ג יוסי בן יוקרן שקבל גם הוא עוד שמעון הצדיק (כנראה מלשון המשנה קבלו מהם וכבו שהעירו ע"ו המפרשים), נהגו בסדר היונים בתחלת המלחמה שנה קניא כמבאר בשער, והנה זה העד הנאמן על וכן שמעון הצדיק שבמשה, הוזהו רק דור שלם אחר לפני השמר, וא"כ הוא שמעין השני.

ד הלל התחיל נשיאותו עכ"פ לא קודם לשנת ר"פ לשמרו, וכמאמרם (שנת צ"א): הלל ושמעון נכליאל ושמעון נהגו נשיאותן מאה שנה לפני הבית, והבית נהרב כנודע שנת ש"פ לשמרו, והנה כן שמעון הצדיק עד הלל היו רק חמשה דורות של הזונות, בתשבע כאסיר כמעין ואנטיגנוס לדור אחר; ואם ניתן לכל דור שלשים ושישים, שהוא הכסדר היותר גדול שאפשר בשלשלת דורות הכופה, ביותר כשאינה מאות לבנים, יעלו בין הכל קצת שנים; וכשנודע אותם מן סך ר"פ. נשאר לתחלת וכן שמעון שנת מאה להוזהם סוקדם שאפשר, והוא מבזון כמש לזמן שמעון השני. ובעין זה יש להוזהם שמעון בן שמח. שהיה דור רביעי לשמעון ואנטיגנוס, והיה ניסו של אלכסנדר ינאי שהוא דור רביעי לתחלת המלחמה; וא"כ היה שמעון בן ומנו של סההיתו אך זקן כמנו טעם, שגם הוא היה זקן גדול כעה השמר — ועל כן העיקר כמו שהנחה, שמוסן אלישכב הבהן הגדול ועורא המור עד שמעון הצדיק ואנטיגנוס רעו והלמידו שבעה דורות שלשים, וכן עכ"פ לא פרוה מן מאתים שנה, והם ימי סדר הסופרים, כה יהיה שזה לנשרי למה יסימט חזיל בשם כנסת הגדולה ושוריי כנסת הגדולה, ושנשיך; וכן שהיהן עד המלחמה של יונים והרחלה, ואחרי כלותה, התחיל והיה ב"ד של חשמונאי, כמו שנבאר להלן.

סימן ז

על דבר ברייתא קדמוניות (סנהי יחזיה) ויקרה. ובאור פסקא אחת שבת קזא כתב ספרו ויחוס דברי הימים עד ל'.

א נכוד בתני הקדש וכסופריהם, שבהטם לראשונה על הארץ שהם ביריט, טשנה אחת סמורה ביריט, מתחלת עתה ברבור סדרן: של נביאים וכו' (וכן הראיה מן הבבא השניה טמנה, וכי בתבן ז משה כתב ספרו וכו' נראה שהיה עיקר: מתחלת בסדר זמשי התורה), ומסרדי הגמרא הבבלית כסירה לט בכסכת כבא בתרא (ף יד ב') - ולהוזהה סיבאת בסופן הט רבנן, לא הניא או הנא וכו'; הנה היא מן הסתודעות ושלשה להכסחים בישיבה, והוא קצרה במלוחיה כדרך כל המלכות הישנות - וגם וולת זה ניכר מתיבה, שכל הבריה רבוי קבלה קדמונית הרבה - והנה קביתיה וקצורה הן הנה המטילות עלינו החיבה לעיין בה היסב, בכדי להבין

כיוונהיה ושעמיה כפי היכלה; ואם נחל מזה, הנה נפסד שבר קבלת חסדה ו, והשאר נעלמה וכאבודה סמנו; ובפרט שלא נחפרשו רק קצת מבריהם בנמרא. ולפעמים ע"ד אנדה, בחלוף מה שרגיל להם לזקק בנאר ברייות של הלכה. והב"ב נזה לרענתו, ספני שיש בה רברים שהיו או מן המורים, ושגשו לקרמוניו בראשי פיקים לבר, וכמו ששערנו בהערה הקדמה, בענין סרור לישועיה אחד ירסיה וחוקאל. כי על כן בעוד הש"י נעמיק כפי יכלתנו בכל בכוהיה, ונשהל להקור עליה, ולבארן אחת אחת כאשר תבאנה לירינו במקומות מיהדים מזה המאמר, ולפי דרך עקבתי בשער בפעולות המוכות של עורא הכופר, נכאר כאן הפסקה הנרשמת למעלה: עורא כלה ספרו ויחס הרבי הימים עד לו - והמפרישים כלם, יערין עליהם נלאו לפרשה - ונאמר, רבר נרע כי עורא ונחמיה ספר אחד הם, וכן נחשבו לעולם לאחר במספר כ"ד ספ"ק, גם אצל חז"ל גם אצל כל המופרים הקרמונים - ובאמת החילוק בהם ור ונבר לנו במחלם כחילוק חקאפיולי, וכחילוק ספר שמואל גם מלכים לשנים - אמנם עם היות הדבר כן, הנה יתכן שיהיה כל חלקיו ופרשיותם נכתבים בעיקר וראשונה מסופר האחד בעצמו, וזה לפי שאחר קפמל' ולחלן, נחמיה הפחה הוא המרבר בו בעד נפשו, ושם רשום סבואר רברי נחמיה בן חלמיה, וכמ"י שאמר שם בנמרא על זה הספר: ומאן אסקיה (השלימו) נחמיה בן חלמיה -

ב הרבי אין ספר עורא סופר הומנים וקורותם לפי סדר המשכס והכיחוס ומן אחר זמן, כמו שהוא בספרי נביאים ראשונים, כי אם אחוז פרקי זמנים נברלים חלוקים, ברלוג הזמן האמצעי שעבר בין פרק ופרק המספר; מתחיל בספור רשון כורש ותהלת עלות הגולה, ובא מיד מנלת ירוסין של העולים הראשונים והיא כלי ספק היתה ככתב בפני עצמו אשר הועלה בספר זה. והעד שנחמיה מעתיק המכתב כמו כן ברבריו ואומר עליו ואמצא ספר היהש העולים בראשונה, ואמצא כתוב בו אלה בני המדינה גו' (והנה וי"ו של ואלה שכעורא וסיפו לו בהעלאתו בספר זה) - אחר הספר הולך וספפר הכנה המוכה על סכוותיו, והעלות הקרבות, ונציגת הסכות, וההחלת בנין הבית, ובשלו ע"י כח הזרוע של שכניהם צדי יהודה ובניסין; ובכאן נשלם הספור כהדובר: וסוברים עליהם יועצים להפר עצתם, כל ימי כורש מלך פרס ועד מלכות רדוש מלך פרס - והנה זורשים ראונה כוללת בספורה פרק זמן, מן שנת אחת למלכותו הכללית של כורש (מלכותו החלקית שקדמה, אינה נמנית לו בכרובים, כ"א לכל ולסדי) עד שנת שהים לרדוש, שבה החלו שוב בבנין המקדש - והנכלל בה בסך שנים אינו סבואר ככתובים, אבל נרע בריוק מספיק על פי סופרי קירות פרס ומלכיה, וכמו שיבוא - אחריה ואגכה, בא בספר זכרון קצר. שבמלכות אחשורוש כתחלתו נכתבה איוו שמונה על יושבי יהודה וירושלים, וזכרון שני, שביטי ארתחששהא נכתב כמו כן שמונה לסלך פרס זה על בנין העיר וחסותיה, שהתחילו העם לעשות בה - והמוכר מעתיק השמנה בלשונה הארמית, שהלשינו איתה רחום ושמש בשם העם המערב (כיתיים) שבשומרון ובכל עבר הגרר, גם תשובת המלך שגאיה להם, ושהלכי העם הנובר לירושלים, והשבתי המלאכה ברוע וחיל (וכנראה בא ענין זה על כל הפנים שלא במקום) - בה נקשר (מדי) יד) רשימה שניה מחידוש המלאכה לבנין הבית בשנת שהים לרדוש, ואנרה השאלה על זה למלך מפאת עבר הגרר. ורשיונו כמכתב מיוחד, והשלים הבית וחניכוה כורש אר שנת שש לרדוש - עד כאן הספור כלשון ארמי, ואך לבסוף

הרשימה חותמת בעברי בספור קצת בעשיית הפסח הראשון בעת ההיא, וכן הציגה בשמחה; ובדבור, כי שפסח ה' והסב לב כלך אשור עליהם, לחוק יריהם במלחמת בית אלהים אלתי ועדאל. וכן רשימה זו מסבאר בכתוב, שתכלול ארבע שנים, כשנת שמים עד שנת שש לרדיוש; ובאותן שנים היו נבואות חגי וזכריה.

(מכאן עורא ו') כהחיל ענין עורא ויחוסו ושבתו, וביאתו פארץ עם קהל גילה חדש, ומעשהו שם בהוצאת הנשים הנברות, המספר בו עורא כלשון סדרבר בעדו, ואף המוסקים הראשונים הם בלי ספק לעורא עצמו, הנם שסחבר בהם סעורא בלשון נוף שלישי נהר. כה סעורא ראוי בהתחלה ובספור שבת, והכל בעברי, חוץ כהרב הרשון והחבר שנתן לו הסלך שבזמן, צמו ארת חסמתא (אינו ארת חסמתא של השמנה הנזכרת שהעתיק עורא בלשון הארמי); וסר שיסה שלישיית זו מסבאר בכתובים, שלא הכלל לבר שנה ארת. היא שנת השביעית לארתחשטאה; וכה הספר מפקיק ומלגן לאחריו שמים עשרה שנה, כמו שלגן סלפניו הוסן שכן שש לרדיוש עד שבע לארתחשטאה בן בני. ותחיל ברשימה רביעית הכתובת בבאוד דברי נחמיה. והמסבר בה נרטיה בעד נפשו, ומזכיר את עורא חברו בתקונים הבזובים, ואת אלישיב לכהן גדול שבזמנו, ומזנה כעצמו (נחמיה ה' יו') וכן שנה שהיה היא הפחה בארץ יהודה, שיגנת עשרים לארתחשטאה, שבה בא לירושלים, עד שנה שלשים ושתים לסלך זה. ואסר עוד (י"ז) שכשנה הנזכרת חזר אל המלך, ושאתר איזה וכן בלתי בניכל בכתוב, בקש רשות מאת המלך הוא ושם לירושלים, וכהנ עורטו אלישיב. ומזכיר עוד איזה תקניו החדשים, ותכלל דשיסה זו לפי הנזכר, וכן י"ב שנה. ועוד כך מסיים שנים, שלא היה למרבה כי אם עשרה; והספר נפסק א"כ בשנת כזה ארתחשטאה איהבם של עורא ונחמיה, שכלך כנודע כדור ארבעים ושנים שנה. — והנה מכל זה ניכר, כי עיקר טופס ספר עורא, כמזכיר ספר רדיוש ומגלות נפרדות כחמלה.

ב ואלם יש בהספר (נחמיה י"ב) כמו בן קצור וזרון יהוסי כהנים ולויים שמהם עבד הרמיה ברורה, שלא נשלמו השיבות עד ימי עורא ונחמיה וארתחשטאה, וזה לפי שבא בהן (י"ז) שלשלת שיסה כהנים גדולים, שבהנו בבית שני בתחלתו רצופים אב ובנו אחריו, סן יהושע בן יועק הכהן הראשון בבית; עד נבדו אלישיב הכהן השלישי בימי עורא ונחמיה, ועד ירוע הבתן הששי, אתו שבסוף ימי כה אלקמנדר המזקדוני עם היונים, וכבשו כל ארצות הבורח, והשבתיו סלכות הפרסיות. וזה נודע ומסביר גם בשער. ואין לומר שהה התקרא לברו ניסח על הכפר, כשכיל להשלים שלשלת הכהונה גדולה עד וכן הוא הינים לארץ, שהיה באי עיד שם כוחבין אלו הדבורים; ובימי יויקים (הכהן השני) היו כהנים ראשי אבות ינו, בני לוי ראשי אבות כהובים על ספר דברי הימים ועד ימי יוחנן בן אלישיב (הכהן נכדו, והוא הבתן הרביעי בבית); הלויים בימי אלישיב, יירוע, ויהגנו ירוע (הכהן הג' הר' היה והיוו). כהובים ראשי אבות על סדות דריוש הפרסי; וזה בלי ספק דריוש האחרון שנפל ביד אלקמנדר. שבימי כהן ירוע כנזכר, ולפי זה הנה נספך הספר כקצת רשימה, עוד שלשה רוחות אחר עורא ונחמיה שבזמנם כהן אלישיב, הכהן השלישי לבית, וגבול: סן הפסק הספר הוא כאסת גבול הפסק סלכות פרס וכוא היונים.

ובענין ספר דברי הימים, יש לנו להעיד בהנוגע לרשימהו כזה, שני דברים:

א שנראה נכון שבאסיפה הראשית והראשונה למה"ק על יד עזרא והכורתי, אסיפה שקדשה הרבה לזמן דתתים האחרון למה"ק, שיטואר עניני ויוגבל זמנו לפנינו, היו רשימת היוחסין והזכויות שבכפר דברי הימים שלנו, מדובקות ונחשבות לספר אחד, עם אותן הזכויות והיוחסין שבכפר עזרא שבידינו ולכלן כאחד היה מקורן, וכוונתו למקדש ולמשרדיו ולחנינותיו הגדוליה; ועוד יורה, שגלות כתבי הי"ח ש, שעמקן גלות הכור איזה זמן קצר למעשים ולקורות, גם ערך יחסי המשפחות השונות להתנהלם וישובם בירושלים ובשאר הערים והפרוים; כה"ב וזכרון שנשמרו כלם במקדש, ובזרי המפורים הלזים, שהיתה אחת מן המטרות שקדשה בעם, הלף המעשר, להנהיג בגלות היוחסין בעם כלו בכהג ובע"פ, ולפיון גבול המשפחה בגלותם (ויטואר כל זה במקום הראוי; וגמצא דוגמאות לזה ביחסי הערביים הקדמונים).

ותנה הראיה הגדולה באחרות שני הספרים, היא שאחד מן כתותם המחולט ובהגדר הספרים לשנים, הכפילו את הפסוקים, ובשנת אחת לבורש ---- אלהיו עמו ויעל, ועשאום חתיסה לספר דה"י והתחלה לספר עזרא; מה שנראה לעין בהפסק דה"י במלת ויעל, ובהתחלת עזרא כפ"ו וכשנה, הקשים גם שניהם כבוחלט בולח ההנהגה הזכרת בעיקר אחרות הספרים - ולדעתנו יש בזה עוד ראה, והיא שבלשון יוני נמצא עוד נוסח קדמון מספר עזרא, והוא משונה קצת מנוסח הקדש שבידנו; וכנראה היה כירי היהודים היונים שבאלכסנדריא עוד מקדם לזמן החתום האחרון, נוסח אחר עברי מספר עזרא, שסכנו הרגבו לראשונה הנוסח היוני הנזכר; ואה"י שנכתב הספר כתוב ישר דברי אמת, העתק גם הוא להם וגמצא עוד הי"ם - והנה לפי אותו הנוסח הקדמון, כבר היה הספר נפרד לשנים, אך בשינוי זה שרספר סתחיל כזכרון חנינה פסח יאשיהו, היינו שבנוסח הוא, שתי פרשיות האחרונות של דברי הימים הם לראשונה בכפר עזרא.

ב בזכרון היחש של דוד (ומ"א ג', י"ג - כ"ד) נמשך בודע ורכבל, הפחה הראשון שקלה עם יתושע הכהן הראשון ברשיון כורש, שלשלת יוחסין, ותוא של שבעה דורות לכל הפחות איך שנמנה אותה; ובא שם אחר בשם ח"ס"ש, וכנראה ס"ר הוא אה"י שהוכיז עזרא בתוך הבאים עמו (עזרא ה"א): ואלה ראשי אבותיהם וההיחשם העולים עמו מבני דוד ח"ס"ש; והנה אחר ח"ס"ש זה נמשכה שלשלת ע"ד שלשה דורות, שהם מעט למספר הדורות שכן אלישיב הכהן כימי נחמיה עד ידוע הכהן האחרון המוזכר במה"ק; ונמשכה א"כ גם שלשלת יוחסין של בית דוד, כמו איתנה של הכהנים הגדולים, עד גלות סלונה הפרסיים ובוא היונים ומספלהם.

עפ"י כל הדברים האלה צריכין ורשאין אנו לומר, שהספר הכולל דברי הימים ועזרא, היה ראשית מקורו וכוונתו המקדש ובגלות יוחסין של קצת דורות המוכים, עם קצרי וכוונתו הבאות עמקן ונשמרה כירי הספרים בני לוי - והוסד הספר לראשונה על יד עזרא ראשון לספרים, מן המגלות והרשימות שמצאן כחזנים וחקן אותן. והספרים שאחריו הוציאו בו מרשימותיו של נחמיה שרשם לעצמו, ומן מגלות יוחסין רשימת של הכהנים והראשים שאה"י נחמיה היו הכהנים הגדולים בעצמם ראשי העם אחר נחמיה כמונא בשער). וגמסך זה עוד שלשה דורות רצופים, עד גפילת פ"ס ובוא אלכסנדר. והספר נחלם ויהיה או.

ואתה כשתערך חסשת הרשימות שבכפר עזרא, והוסן שביניהן כמו

שהלכתום, עם השבון השנים המדויק למחשבו העתים למלכי פרס; הסא כי פרק הובן של רראשונה, היינו מן שנת אחה למלכות הבלאי של כורש עד שנת שהים לדרוש כ"ב שנה; וזמן רשימה שניה ארבע; ובניה לבין רשימה שלישית של עורא היינו מן שש לדרוש עד שנת השבע לארהחשכאה בן בנו, עברו נ"ד שנה; וזמן השלישית שנה אחה; ובניה לבין רשימה רביעית של נחמיה עברו י"ב שנה; ופרק זמן הרביעית, היינו מן שנת עשרים לארהחשכאה עד שנת מרת כ"ג שנה; הרי הכך בתחלה עלות הגולה עד אחר עורא ונחמיה, כמה ושש עשרה כנים, שבהן שמשו בכונה גדולה אב ובנו שלשה כהנים: יהושע, יויקים, ולישיב-אפרק הזמן הגדול של הרשימה החמישית אך למקצה; ויחסין, והינו מן בית ארהחשכאה עם בבול מלכות פרס, היא השעים וחמש שנה, ובהן כהנו כמו כן שלשה כהנים מרע יהושע; וידע, יוחנן, ידוע, וכיסוי בא אלכסנדר; ודע וזכור זה שבו צורך גדול להרבה דרושים בקרבינותינו.

והנה בזכרון היחסין, ראינו מן הפסוקים המביאים למעלה, שנתקצרו לגמרי בספר עורא שמדינו, והסיפר פרסו עליהן כי הבה נמצאים כתובים בבקמיה אחרים. אולם גם על דרשיכות לזכרונות קורות ומעשים אין להכמה שכאו כל כך טועמים ועיר שם בזמנים ארוכים כאלה, ויהר מן מאהים שנה, לפי שיהבן שהקצה מהם נספחו גם הבה לחבורים אחרים, שנאבדו בשנוש הזמנים הבאים במלחמות הרבות של יונים ובצוקותם, ואולי נ"ב, שקצה חרשימית שבאו באמת ע"י הרושמים הראשונים בספר הכולל זה עטמו, נעבו כמה החכמים בעת החתום האחרון למפח"ק, ולא קבלום לקדש והיו מן הגנונים. וקצה ראייה להשיגהנו בזה, בזכרון הקצר (עורא יו) שהוא ענין סגלה אסרה, ונרבו כאן במקרא אחר ועל דרך סיפור. גם מסה שהנוכח הקרפין שזכרונותו היותר בירי היהודים היונים, מאיזה זמן לפני החתום האחרון, עודנו נמצא כי ספור ארוך נודע בתשובת ורבבל לדרוש הראשון בינה הבית.

ולפי הדרך הנה, נהנה דעהנו גם בענין השמנה האחרת הרשומה שם, שהיהה בזמן קסערסעס בן דרוש בונה הבית. והיה ראוי להיות שמו סכמטא העברי חששחא, כמו שם בנו, לפי ככתב עורא ונחמיה ארהחשכאה, ובשניהם הפילו הרוש"ל להקל וכנהני בערך העברי אל הארמי. והנה הענין, שעוד מיסר קסערקסעס אבי ארהחשכאה נפל נחמיה, רצו העם לבנות העיר והחומה, וכנהנים אויביהם בכח השמנה. והנה על המעשה אחר בנין הבית כימי דרוש, ובאותן יד שנה שבין תשלום הבית לביתו של עורא; והיה לפי זה ראוי להזכר אחר הרשימה השניה. וכבר הרגיש החכם ר"ס יאטט בקורות ישראל שלו, שכא זכרון זה שלא בבקמיו; ובאמת הבאנו ראייה בשער, שעוד בימי דרוש, כיר בהחלה בהערת הנביאים בכנין הבית, היה מתשבתם לבנות גם חומות העיר, אלא שבנעם מזה זכירה בגבואתי; כי אחר שאמר בתהלה, וקו ינפה על ירושלים, גם נראה לו בחזון כפידה העיר למכון חוכותיה, נאמר להמלאך (זכיה ז' י'): רוח דבר אל הנער הלז לאמר פרוה תשב ירושלים סרוב אדם ובהמה בהוכה ואני אהיה לה נאם ה' חוכת אש סביב ולכבוד אהיה בתובה, ר"ל המורת היות בנהה, עיר פריצה להרפה להעם היושב בה. ונשוב לענין נאסר: כי לו יהיה הדבר ברשימות כפר זה על הדרך שאכתינו, הנה יתכן מאד שזה הבאיע מן מנשה. אחי הכהני ידע, המסיפר ליוסף ומוכא בשער, שהיה הנה ישראל בתולדותיו, הוא המרוב בשנים הכהבים האחרונים של

הספר שלנו, ודכס אוהם ידוע הבהן האחרון המוזכר כשה"ק, והעלים שם אחיו לכבוד עצמו, כמו שהשמים לנמרי רדינה יוחנן אביו לישוע אחיו במקדש, והלהיך שבא על זאת להעם כמה פחת עבר הנדר, סאורע שספרו יוסף וטובא בשער. ויחב; גם כן שבה שלא זכר כי אם הכרת אחיו ובריותו, ולא כנידתי הגדולה כנטה הקדש לכותים בהר גרוים, לפי שזה היה באמה לזמן מאיחר במעט, ברישון אלכסנדר והספר חותם בדיוק, כמו שאמרנו, עם בטול סמלית פרס - הכלל, שאם כדרך שאכרו חז"ל (גנסי' סז) על קצת הספרים שהשליטום יותר מאחר, כבו כל ירושע ראסקרוו אלעזר גם פנתם, כן נאמר אנחת על ספר זה ראסקיה גם ידוע כבי שאכרו עליו ראסקיה נחמה, הנה יסרו ויותרו כל הקושיות והלחצים שנלחצו בהכרבים, וביחוד החכם ר"עמן האדומים ו"ל בספרו סאור עינים, האף אמנם שכהנינע להשמה הסכונת בברייתא דסרר עולם כסספר כלכי פרס ובאורך ימי הבית עד בוא הנוכי, (והוא שותנתה ליסור בכל תלמודט) ובסתירתה הגדלה למחשבי הנתים ולהוראת פשם הכתובים, דרבה חכם זה בדברי חן ושכל טוב דרכו.

סעתה ועם כל האמור, תהבאר לנו היטב הפסקא, עורא כתב ספרו ויהם של דברי הימים עד לוי בענינה ובלשונה. המשנה תכלול כבאור, שני הספרים לאחר כמו שהיה בראשיתו, והאמר, שבה שכא בספר דברי הימים הכולל, לרשימות וליוחסין עד זמן עורא, היכן היא וכתבם על הסדר שזרא לפנינו עתה. ומה שצא כתוב במגלות היוחסין, הקצה מיטת דוד, והקצה מיטת המלכים הצדיקים ויהם, חוקית, ויאשירו, וסצאם ברובם בערכוב ובחסרון ובמשמש המכהב (וכמו שכתוב עליהן בבאור פעם אחר והדברים עתיקים). נתן דוא לכל הנמצא, נתקון האפשרי, גם המשיך הכל עד לזמן עצמו, האמנם שלסכות ונלגולים, נעלמים מאתנו, שקרבו על הספר הכולל, לא נמלס היוחסין שבו מן ערכוב ושנוש גדול, ואלי בא זה לסבה מה שהוכרחו לקצר אותן בזמן הסאור; ונעורר כזה לבד על ערכוב סגלה אחת של יחם ראשי בתי האבות בערך אל הגהלה והישיבה בירושלים ובשאר הערים, הבאה בדברי הימים (פי ב) ובאה ברובה לה נחמיה (יא ג), ערכוב שהעירו עליו גם חזל על פי דרכם הגורע להם באגדה, ואכרו לא נתן ד"ה אלא לירש.

ואמנם בכא סאמר ולשון המשנה, עד לוי ובלתי הזכירה כלל לנחמיה, ויכלל דובר השני שאמרנו, שסקצהן של יוחסין גם של רשימה קרות, היו נמשכין והלכין בספר הכולל, עד כפול מלכות פרס, וכהנה נשאר עוד בשני הספרים (כמו שהם בדיני עתה) וזכרן יוחסין, גם רשימות סאורעות, שהבאנום לסעלה, וכארנו הייחן בהכרח או בקרוב אל הרעה, סאוחירות לזכן עורא ונחמיה בזכן המשיך שלשה דורות.

בבאור פסקא אחרת הבאה בברייתא הזכורה. אנשי כנסת הגדולה טרבו יחוקאל, שנים עשר, דניאל, וזגלת אסתר.

מדי הארכט בשער בפעולת הטוב והצדק שעשו לקיום האובה בזמני ובחזני, החטרה הנכבדה הנקראת בשם כנסת הגדולה, כל משיך שנות ומניה, יכון לט זה הכקום לכאר עוד פסקא של הכרייהא הזכורה לנו בכיסוף הקודם, והיא בלשינה, אנשי כנסת הגדולה בהבי יחוקאל, שנים עשר, דניאל, סגלת אסתר; ונטרא הציטו

כעלוי הנמרא והסיון קר"ג לזכירת הקבלה ולקריאתה. — והצורך בכיאי, בפרס נביא אל הנמרא, לשנת בקצרה העולה מדבריו בשעת, על הבנת הנסוזה הקרושה הראי. וזה, שאחר בוא עזרא ונחמיה לירושלים, ונשלם בנין החומה לעיר בדרש אלוה שנת עשרים לאחת-הששאה, קבעו בדרש הסודי כל כהני העם ושדיו וגדוליו, ועשו המיעדים, וקראו בתורה כמשפט, ובכלות החג, בירו ביה לפני האלהים, וכתבו כתב אכנה, ובאו בו על החתום, ללכת בדרבי החיה, ולגרוה ציצת חופן, שפרצו בקול שבי הגולה כמשך אותן ששים שנה ויותר, ועברו סבת דוקם הבית, ואשר נקד רבו ונחיו לעם גדול. והנה קראו חז"ל לאסיפה הקדושה היא בשם כנסת הגדולה (מסעטים שבארנו שם), וקבלו שהיו בעת ההיא בן הכל באה ועשרים כהנים, ובהם עוד ככה נביאים. יבאנת לא כלבד ראשיתה של הכנסיה, והיתה בזמן עזרא ונחמיה ואלושיב הכהן הגדול שלישי שבבית, מיזכו בסקרא (נחמיה ה' יג). שארד שסיפר הכתוב, שקראו את התורה בראש השנה לפני רעבור, כפרש ושום שכל וזהו ראשית הקן קריאת התורה כתירגסת בשבתות ובסועדים, ויזכר עוד: יבזם השני ובהלן נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים זה ליום אל עזרא הסופר (נבניהו), ולהשכיל אל דברי התורה. אכן גם בותר פעולותיה ותקנותיה הטובים רטבוארות בקבלה. בארנו בשער, היותם נרמזים כמקראות, והתרבר שם עוד, כי נשארה כנסיה זו קבועה איה סך הדות, באופן שהעפרים לחי עד, נשלמו תמיד עם הכמים כפרים אחרים, תלמידו עזרא וחבורתו, הסיפרים הראשונים. ושנסמך על זה הדרך איבעה דורות עד ידעו הכהן האחרון כבתמים. שביטו באו היונים. העולים בשנים ערך באה ושש עשרה שנה, ועוד איבעה דורות שלמים התה כליכות היונים, עד היה שמעון השני בן הגיז השני, ערך שנת טאה ועשרים לתאריך יונים ושטרות, והוא הנקרא שמעון הצדיק התול, והוא ואנטיגוס תלמידו, אחרונים לסופרים וראשונים לשינוי הליכות. ובסיהם פסקה רכנסיה של סיפרים, לפי שמאו ואילך החלו המצוקות התה משלח היונים שבטוריא, וכמך להם השכר הגרא של אנטיכוס הצור, וימי המלחה לחרות. ואחר שנצחו החשמונאים משנת קס ואילך, עד שפרקי לנביו על היונים בעליהם בשנת ק"ע ליונים היסר באותן השנים בית דין להכמינו בשם בית דין של חשמונאי, ונסיך עד שנת סאהים בעד. — והנה קראו חכמי הדורות הראשונים של הסופרים הנזכרים תלמידו עזרא, שהיו עוד בזמן מלכות פרס, עיה כנסת הגדולה, ולדורות האחרונים שהיו התה כליכות היונים, קראו שיירי כנסת הגדולה וזה שמעון שבתן סמוך לימי מצוקת היונים, היה סא חרוני שיירי הכנסיה (י' דע והכן וזכור כל אלה, לפי שבהם פתח ומבוא להספיק פסקות הרבה, ולהושיע על דרך אמת ואמינה בפנות גדולות מדברים שבכתב ומדברים שבע"פ, ואחר זאת ההצעה כמובן רטר אכנה"ג, תהי ההחלה כבאר ענין כתיבת שנים עשר.

(*) להיות זה דבר עקרי, וליר יסובב עליו הרבה כמדרכו של עליהן כוונתו, ראינו נכון להזכיר גם כאלו בפני המשכילים הטענה שיותר נראית, שזול המתנגד לעטון עלינו כזה, וודה לך כמה שאמרת בשטח מלטי פרס וכסדר כההנים גדולים שכנים שני עו ימי השמד והתלמחה, אמנם הלא לפי הנוע להכמינו בכל כפדיהם והשיק

א הגם שאין ספק כי עזרא עצמו יחשב גם הוא בכלל הכנסייה הגדולה, והוא הדיבור, הגה בזה הששנה הישן המיוחד, ברבור כנסת הגדולה, רק על הכנסייה או הדיבורים שבדורות שאחרי עזרא; וזה להיותה מחלקה בפירוש בסמני הכותבים למה"ק, בין עזרא כותב ספרו ודתי ובין אנשי כנסת הגדולה. ואלו ימעה אותנו היותה הפסקא אכנה"ג כהנה וכו' קדומה כאן לפסקא עזרא כהב וכו', שהרי יקדם כאן ג"כ ירמיה לחזקיה וסיעתו; אלא ודאי אין המוקדם והבאחר בסדר חלק זה של הששנה המרחיל, ופי' כהב"ך לפי זמן חיי הכותבים, כי אם לפי קדומה סדר הספריים הנכונים

בכרייהא דמלתא חענית, ומובא"ת גם בנמרא (יומא ס"ט א'): שמעון ה'רדיק בימי אלכסנדר. ואם כן יהי נא שמעון ה'רדיק ידוע ככהן עלמו, הולך לקראת אלכסנדר בעברו למלרים, לפי דברי יוסף. או יהיה עכ"פ שמעון ראשון נכד ידוע, שבמזמרת החל המזמרת בשקדו ליונים, ובתאריך ממחיל י"א שנה אחרי מית אלכסנדר, וזה הוא התאריך ליוסף בספרו בכרייהא ה'רדיק. ומאי לך לומר שזה שמעון ה'רדיק המוזכר במשנה אבות לאחד משיירי כנסת הגדולה הוא השני בשם זה? עד שי"ל לך מה נהנה, שנמשכה הכנסייה, או בלשון דורות האפריים, עד ערך שנת ק"ב ליונים, ופל זה נכסב שלפי האמת, הענין, שעליו הרמז במגלת חענית ובנמרא הנוכר, מורה בהמלך, שאי אפשר שיהיה המלך המוזכר עם אלכסנדר המוקדמי, שלא היה כלל סנה למורכן הר גרויים, ונהפוך כי ראשית הקמת הכמה בהר ההוא היה על פיו, וכרשיון שנתן על זה למנשה הבוגד, אחי ידוע, והראשון שהמריב מקדש הטהורים, הוא יוחנן הורקנוס, וכל זה לידע ברור, ובעל כרחם נאמר, שזו בכרייהא מן המשובטות, בשבט קדמון. אולם גם שיהיה בזה איך שיהיה, הגם אין פליט כי אם החיוב לצדד בראייה, שזה שמעון ה'רדיק שהמנהג באבות מביאנו, ומזכירנו לאחד משיירי כנסת הגדולה, הוא אותו שמעון שחי בשנת ק"ב ליונים, ושאליו הכהן ידוע ולא שמעון הראשון, שחיו בשנה בוא היונים ובשניה תחלת מלכותם: ועל זה הכרזן כבר יש בידע רחוק נולדות בשער אם למסורת ההלכה שנהחברת כ"י. ומזכיר בזה מהנה רק שהיה לבד: א ה'למדי' שבעון זה כבר אנטיגנוס, שס יזר ממך, ובלי ספק לא היה נער בשנת קבלו החורב מרט. גם במאמר מיטרי הרניל בפיו, כבר בא הכיטי שמים על השם יתעלה, מה שלא נמא"ל בכל המקרא, ולקוח בלי ספק מן דרך הלשון היוני, ואיך אפשר שיתפשט בישראל ובארץ, לשון היונים ושמעיהו בשער גדול כזה בזמן קצר כל כך. כמו שהיה מוכרח אם היה במשנת הכוונה על ידוע הכהן או אפילו על שמעון ראשון בארבעים שנה הראשונות למלכות היונים? ב יוסי בן יוסור שקבל החורב מאנטיגנוס וגם מרט שמעון (כפי הנראה הנוכחי יוסי בן יוסור וכו' קבלו מהם), נהרג בזמן השמר פ"י בכח"ד"ס היוני בהסמט יקום איש לרדות. וזה מנאר במדרשות. והיה זה בשנת ק"א ליונים כמפורט בה"י לחשמונאים, מזה שוכח, כי זה שמעון, שזכרנו משנתו לאחד מאחריי כנסת הגדולה, הוא שמעון השני בן חינו השני או אותו הכהן שמינה ימיו עד סמוך לימי השמר והמלחמה. והנה גם הרב בעל סדר הדורות ראה ומשכ ובהב: ולפי זה לא יהיו אנשי כנה"ג בזמן ובדור אחד, רק לפחות שמונה דורות אלא ששנה במ"ב בהתחיל למתקם עם יושבע ראש המשפחה, ואין למנות השמונה דורות כי אם מאלו שכוז וכמובאר.

ר' ש: זה לכתובה בפסקא פסקא. ולהיות יחוקאל קודם בסדר כתבי הקדש לספר עייא
 על כן קרמה כאן פסקא אבנה"ג כתבו יחוקאל וכו' לפסקא עורא כתב ספרו וכו'. —
 ודנה בני ספק יוד דבר שאי אפשר לשמוע לומר שדרות הספרים האחר עירא. הוי
 הראשונים לכתוב נבואות אלו על הכפר כפי הווכרים בע"פ, ובחבוקק נאמר בבאור
 כתוב חזון וכאר על הלוחות, הכוונה בענין הכתיבה שאותן הנבואות הקבועות
 בבטחון, לנביאים ידועים, בשמותם שנמצאו ספורות בידי הסופרים, ארת ארת
 לבדה או כתבורים קמנים שונים, הן הנה שקבעו אותן אבנה"ג או הסופרים שמיטה
 עורא יאילך, והביום לבפר אחד שלם. כשביל שלא יאכרו בפירוטם (כמאמר הכתוב
 שב) יחדרו את הטורים שהם כובנים. לפי סדר חייהם, מן הושע אצלנו הראשון
 ארר מיעה שיש לו נבואות סיפורות בחבור לפני עצמו, עד טלאכי מהם הנביאים
 הידועים ובפוסקים בשמיהם לנבואה; גם הקדום ביות הקדש שבקרבם, שהיו
 ידועים בזה לעור אלהי, בפרם באיזה מקל לרוב וישנם וקדוה"ג שונים (היות להספרים
 יד בחקן ככתב הספר, קעת ראיה שם המלך דוד שבא פעם ברושע ושני פעמים
 בעמים, שנים מן הנביאים הראשונים, ועם זאת כתוב דוד מלא יוד כמו שהוא
 לבר בעירא ודחי', גם נבואות ארדיות שמזכירה ששה פעמים).

הנה אם נבקש סמוכין לקבלה זו בדרך הריישה כתב הספר עצמו. היינו כי
 האסיפה הכוללת לספר שנים עשר. כפי מה שהוא עתה בירוש, היא מעשה
 דורות הבנייה בזמן מאוהר לעירא. הנה יובן לנו בקל שאי אפשר ליהם המעשה
 לזמן הגלות, וקודם שנבנה הבית, לפי שבאו בספר נבואות חגי וזכריה, שנהנבאו
 ששנת שהם לירוש, והם יהיו סמוני הבית. גם לא היוסם האסיפה להני וזכריה
 עצמם אחר נביאתם, לפי שבא בה גם נבואות סלאכי, שניכר כהוכח שהיה הבית
 עומד בניו קודם לזה הרבה. ובאו בזאת הנבואה הוכחות לכהנים שהשחרו. ועל
 נשואי נשים בכויות, ועל עיקם המעשר והתרומה, והכל בככים לימות עורא ונרמיה,
 לא בא מאלה בחגי וזכריה. וכבר הוכחנו כי מן שש לירוש שנשלם הבית, עד
 ביאתו של עורא בשנת שבע לאיחוסתא, עברו ודלפו הכשים וארבע שנה שבהן
 שבו לעם, אחר היוהם הראשונים קהל קטן; אך נברו גם דשחתות בינות, שהקנו
 איהם עורא ונרמיה הפרנסים הטובים; ועוד יותר הכקרא (סלאכי נ"ר): הביאי את
 כל המעשר אל בית האוצר ויהי נא טרף בביתו, כורה שכבר הנהינו אז להביא
 המעשרות אל לשכות דבקרש, וזהו הקן הרש, לא היה בישראל לפני עורא ונרמיה.
 ואפילו ככתב הרבית והאכנה, לא הקנו רק שיהיה גם לכתבים הלך במעמד,
 שלוקחים הלויים בכל עיר. ואך אחר זה נעשה על ידם התקן בהנאת המעשרות
 ללשכות דבקרש, ושיחולק ע"פ סמונים כהנים ולויים, וזה הכונה נעוב בימי היות
 נחמיה בפרם, ושוב החויק אותו בשיבו סמם, וזה המבואר לו בשער בישוב
 הכהונים והחלוקת בדרכי החכמים. ועל כן אם קבלה היא (לא סדרש אנדה בלבד)
 כיד האומר (מלה מ) סלאכי זה עורא, נקבלנה בכפר פנים, ונאמר שרעה עירא
 לשום גביל והפרד בין פעולתו בקדש כהנה סופר וסורה לבין פעולתו הנביאית
 כסיכוח ובהנבא על העתיד, וכנה לעצמי בשם סלאכי, להיות נקרא דבתן כלך
 פעמים נבואה וי. אמנם איך שיהיה כזה, הנה נראה בעליל, שאין להקדים נבואה
 כלאכי ואף כי ראשונה הגלילית האחרונה לשנים העשר; על כל פנים מן אצבע ימי
 עורא ונחמיה. וסוף ימי אההשבתא. והנה ערין לא נפלגנו מן הנשאלה, למת לו.

ייתכן האסיפה לעורא בסוף יסיו, ואתרה ליטה הסיפרים שבאו אחריו יספז נא הקרא המשביל השקרתו כזה.

אמר פשוטה לחכמינו בנקוטות רבו סלספור, כי משמתו נביאים האחרונים תצי זכריה וסלאכו ניתם חזון וספקה נבואה מישראל; והנרם זה יצוב ונטן בלי ספק, ברית הכונה על המפורסמים בנבואה. כחונים ויחזקים בשמותם לנביאי השם ועד דרך שאמר הכותב, וידע כל ישראל סכן ועד באר שבע כי נאמן שמיאל לנבוא לחי; ועם זאת יתכן, וקרוב אל הרעת לפי סבע הענין. כי עוד נגלה דבר ה' לחידים סאליכו; והנח עליהם הרוח בהורמן או גם בהתכיד זמן סה, ושנספך זה עוד כסמה שנה ויותר וברוחות ארבעת. והנה יוכר המתבונן ברבורים שברשימת נחמיה, וגם נביאים העמדת לקראו עליך וכו'; ואכירה והנה לא אלהים שלחו, כי הנבואה דבר עלי, וגם לנועדיה הנביאה וליהר נביאים אשר היו סיראים אותי; כרבורים כמו אלה יוכר למחטונ, שאם כבר לא היה או חזון נפרץ, עדין לא אכר, ושהיתה הנבואה האמיתית; ולטבת זה גם הסמנה בנבואה, הנלה עוד בישראל, וגם שהנבואה המיוקת היה סהמעטת: והלכת כאן ספק (*). ועל פי הנחה זו לא יהי אפוא חרוק, כי יסעזאן בתוך אסיפתו וזה, גם איזה דברי נבואה שנתנבאה בזמן המאורר לעורא, וקבלת ברייתו זו, הסיתה האסיפה להבנטיה בכלל, תהי כזה לראיה לו.

ועוד שטרעו, כי עיקר ציבת לכל זה, הוא בעבור נטאות מיוחדות הבאות לאהרונה בזכריה וברלק שני כסגו (נביה ס' יד), שכל קורא סכין יתעורר עליהן היותן סרטות סאר, והיות סנטן שלהן וסליצה לשונן סיטנה סכל וכל ססנטן ולשון נבואת זכריה שקרטו להן בספר, ושלא ידטו כלל גם לדברי סלאכי שבא אחריו באסיפה. ושייכות אם כן לנביא בפני עצמו, שאין שסו טרע לו. — ואם נשים עץ בפירושי אלה הנטאות, נסצא, שכל גדולי המפרשים הקרטונים ו'ל, רש"י, הראב"ד בפולמוסלה בספר קבלתו, הר"ד קבחי והראב"ע, כלם כאהר פירושו אוקן, לפי פשוטן של סקראית, על דברי ביה שני, וכיחוד על סלכי הוונים והמאורשה שארעו אותנו עמרת; אלא סקצתם ססשיכים בפתרונם ענין פרשויה ההם עד הירבן, וקצתם רק עד נעזון בני חסנטאי. ולרעתנו שאי אפשר לבארה כאן בפרטות, תספך זאת הנביאה, כסה וכל כסה שיש בה משלים ודמוים ספרטי סקשים וסעושיהם, עד סלכית אנפיוכים הגדול; והיא סנצח. בשנת סאה וארבע עשרה ליונים. את סצרים וסלכה, הלמי החסישי עודט נער. ומן או והלאה באה ארץ ישראל תתה בססלת

(* ונכרייתת סונכס בנמרת תגילה (י"ז ב') סדנור על כנסת הגדולה: ק"כ זקנים, וכזה כסה נביאים חקט סמנה עשרה כרטות על הסדר; ונידולמי דמניה ס' רלשון, בא לשון זה: "סמונים ומספז זקנים, ומסס שלשים וסמס כנכאים; ולפי סדרך נלמר כמספר ס"ה ססטס, סנרחה ססכוונה על הסומים לסכס האמנם וסנרית ניוס יסור סנכסה, ומספר הנכאים על החסוס עמה ס"ג למנט. אך נלכס לפין כי סס (י') ססרים שני סמוס, והסלימו נכרייתת המספר ק"כ סס נכאים, והכירסל ל"ל סס, עמסס, לפי סכרתס, סנס מני חכניה סיו סס כמעמד, ולינס מן ככאים על החסוס, וגם מרל וולייב ככה"ג לינס מן החסומים למנט. ונלמח לפי הססט והסכנתן מני זכריה כבר סלטו לסולמס כשעת המעמד סהוא.

מלכי היונים שבבזריא, הרת היתה כלפנים יותר מן כמה שנה התה כלכי היונים שבמצרים; ענין ותסורה גדולה בקורותינו כוסן דהיא, הכספר ברסו גם כדניאל (י"א ט"ו); ויבוא סוף הצפון (סוריא) ... וזרעות הנגב (מצרים) לא יעמדו ... ויעמד בארץ הצבי (י"א ט"ו) ויבה בידו, וכמבואר בשער בקצה רוחב.

ודע עוד כי ראש ועיקר מה שהגיעו המפרשים כלם לפירונום הנזכר, היא המקרא הספור (זכריה ט י'): ועיררתי את בניך ציון על בניך יון; ועל זה הדרך פירשו כלם הדבור (י"ג ג'). על היונים חיה אפי על כלכי יון; ובמקרא (י י"א) יזוהר, הגה אצור ושבת מצרים וכו'. הגה היוצא מכלל דברים, הוא שהנביא כינה למלכי יון הסילוקיים שבסוריא בשם אשור, וכלכי יון התלמיים שבאלכסנדרי בשם מצרים, ויה אבת ברור; וכמו כן במקרא (פ י"ג) כי דרכתי לי יהודה קשת מלאתי אפרים; אברו, האלו כיוונים לישראל שבארץ יהודה, ולישראל שבעבר הירדן ובגליל ובארץ העמים, וגם זה נכון דאי.

וראוי לעודד לבב המסביל עוד על הנוהג שבתחלה קאפסל י"ג. בהפסק הנובאים למפרי בנת קרובה, וזוהיה הנוהג בה כסננה נפשו, לא כלבר מצד המישלים והמנהגים, כ"א גם מצד כשפתת, עד שהפליג לומר: והקרוהו אביו ואמו יולדיו בנבנאו; והמקרא המתום והבישו אלי את אשר דקרו וספרו עליו; אולי היה גם הוא מוסב על איוה מוען בנבואה מסופקת שחשב להעיר את העם, ונהרג כאותו הזמן. ויש לזה ספק מן המסופר ברסו כדניאל בקורות: זמן אנמיכוס הגדול (הישל י"א י"ד); ובזמנים ההם רבים יעמדו על כלך הנגב, ובני פריצי עסק י. שאו להצמיד חזון ותכשלו.

הכלל ברור לדעתנו, שכל הקושי והסתיחה הגדולה בנבואות הללו, הכל כאמא החזן כללות ברסו פרטי קצה מאורעות, שאירעו לעם ולמנהגיו בארץ, במאה שנים הראשונות למלכות היונים; כמו שלשת הדועים שכתב בירח אחד (בוסן קצר; והרסו לדעת טובי המפרשים על שלשה כהנים גדולים סנהיגי העם באותו זמן); ככל הנועם ומפל התיבליב; שלשים הכסף המושלכים אל אוצר המקדש הדועה האילי; והגם ארש"י ז"ל יעיר קצה מפרשים כדור יותר לפרש אותן הרבנים המפרשים לשעבר, באופן שיהיו מושלים על מעשי מלכי ביה ראשון כדרך משלי חזקאל, הגה לא נמצא המפרון עולה כלל בבאור המפרקים.

מעה נעמיד ונהנוגן, שלפי הכלל המבואר בהערה הקודמת לזו. לא יתכן כלל כי תדענה נבואות אלה לזכריה או לאחר בוסנו זכר, דרויש בונה רבית, וסלכות פרס באבה ובהצלחתה; עד שלא טרע לפרס זכר טוב ונדולה כוסן דהיא. והאין היו ישראל מבינים אפילו אהה כאלף מן המשמטה שיהיו להם עם ארת המלכות היונית שבארץ או עם שתיהן יחד, וכמעט שטרע להם עדיין מציאות ושם עם היונים לאימתה? וה שכתב בכתוב (יואל ד י'): ובני יהודה ובני ירושלים ככריהם לבני דוונים למען הרחיקם מעל גבולם; הגה מלבר שיש ראיות למבין, שגם נביאות יואל אינו מן הקדמוס, ושעכ"פ לא נתנבאו מקדם לזמן עזרא, מה שאירך באור כזן, ואין בו הברר מפרטת הפצט, אין נראה מזה הכתוב, וולתי שנחשבו אז היונים לבני רחוק במדינות הים, מאין אפשרות להתחבר עמם. — והנה פירש רש"י ז"ל על המקרא (פ י"ג י"ג): גם היום מגיד משנה אשיב לך כי דרכתי לי יהודה וגו' קשת מלאתי אפרים ועיררתי בניך ציון על בניך יון; עוד היום אני מגיד לך בשורה שנית.

לכר זו של בנין; ומה היא הגדה השניה, שאני שב לשונה לכס כי הרחתי לי יהודה וגו'; סוף שבני יון יסלו הסלובה כיר סלכי פרס וירעו לכס, ואני ארוך יהודה להיות לי בקשת סלחסה, וילחמו בינים בימי חסמונאים, הנה הרניש הקוסי ובקש לעזור בלשונו הוהב, כמו שבקש לרכלס סן הסנוכה ברסוי סקעים פרסיים, ופירשם לשעבר; ומה נעשה שאין בכקרא וה, ולא כאלה הנבואות דאחריות שבוכריה שום רסו ורשעם ניכר על כפלה פרס, והסרס מלכותם לירי היונים עם רחוק, מה שהיה עכש ראי לוכון סיעם, בכרי לחבין דבר את העם, כוסכי העבא בוכן רדיוס הבשר בונה בית בקרשם, או אפילו בוסן סלכי פרס שבאו אחריו בלא הרעו עסט, כטרע וכמו שרסו גם רשאי ויל ברבריו.

והנה זה הוא דבר הלחץ הגדול וההברת המכריחתי לומר, כי הנביא שהנבא נבואות אחרונות אלה שבוכריה, חי אחר סות אלכסנדר, וכבר פשטה סלכות היונים בארצות הכורח, וכי נספלו נבואותיו להאסיפה הגלילת, עיי אנשי כנסת הגדולה, וזה שיריה; והאסיפה נחתמה ונתיחסה בצדק אליהם.

ב דניאל, בכניו איש החמידות, חי כבבל, יהיה סן הגולים היותר ראשונים בשנת שלש ליהויקים, בתלהל יסוד המלכות הכללית לכשריים (הקוסי על פרס זה הסוספר, וישבו הנכון, יעויין בספרים), ומיצה את יסוי עד סוף סלכותם, כסבואי כחוד כראש ספר זה (דניאל א' יא), ויהי דניאל עד שנה אחה לכורש המלך; ואין בזה קושי כלל, ובידענו שבא לבלל ועירנו נגר וניהן לו לאריות יסוי לכר שמונים שנה, יש בירינו לפירס עסקן כל שנות סלכות הכבליים — יחוקאל הנביא, יהיה סן הגולים השניים עם יכניה, כבר סוכיר דניאל בשנת י"א לנלוהו, היא שנת רבין הקדש בנבואתו על סלך צור (כח, ג), לחכם ספורסם לא יקשה סכניו כל סרטום:

לפי הנראה סן הדיכוי שם, לחכם בפרונוים וחיוונת בערותי המלכים והמלכות קירותם ועהויותיהם, שזו היה עיקר חכמת הכלדיים בימים ההם, וכפירסכה גם כוכנים סאחרים ככל המורח; וגם כספר זה כהוב עליו ועל רעיו שהיו כן רספיראים לראשונים כהככה זו (דניאל א' כ) וכל דבר חכמה בינה אכר בקש סרס דסלך ויסעאם עשר ירות על כל הרסמוסים האשפים אשר ככל סלכותו. — אולם כוכירו עוד כנבואתו לאיש צדיק ואדוב לאלהים, ולסועל סצרח וסכנה (כנראה קרוב סן רדיוסות כהיכל סלכי כבל); וזה (יחוקאל יח יד) והיו צלשה האנשים האלה בתובה נח דניאל אויב המה בצדקתם ינצלו נפשם וגו'. והנה עם כל זה הפרסום לאיש, תיחס כרייחא שלט כתיבת הספר הנקרא כשמו לאנשי כנסת הגדולה; וכבר ידעט ריחכ שם זה, הגם שידעט כמו כן, שהסוכן כתיבה ככאן, הוא לכר על האסיפה ודהיקון וישר הסכתב. — האמנם כאשר נשים עיונו על הספר עצבו הנקרא דניאל כשם האיש המדובר עליו כתחלתו, גם הדסבר בו בעצמו על הרוב, נמצאות לפי כה שהיא עתה לפנינו, סחובר סן איזה סנלות, סנלה סנלה ל כרדה; כאיפן שכלהין ודרך חבורן, אין ארת טהן קשורה וארוקה לא למכלה שלפניה ולא לאתה שלאחריה, הגם שבתוכן הספורים, יש לפעמים סקצתן על קצתן, רסיות ותוראה.

סנלה ראשונה, הלוס כוכרנאצר סעלס סוכרב סאכרים וסככות שונות, ומתרון דניאל, וחובהת ברבר: ורניאל כטרע סלכא.

סנלה שניה, הצלה שלשה ררעים סככאן האש כיסי כוכרנאצר, והוהבת

כִּיבֵר, בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הַזֹּאת לְשׁוֹרֵךְ כִּיפֹר וְעַבְדוֹ נָטוּ בְּמִדְבַר; וַיֵּן בָּהּ שֵׁם וְכִר לְנִינְאֵל.

סְגֻלַּת שְׁלִישִׁית, כּוֹלֵלָה אֵתְרָה עֲשֵׂלָה נְבִיבְדַאעֵר לְבַל נְרִי הָאֵרֶבֶת, וְהַכְּסֵר בְּכַלָּהּ וְלֵי מְנִי כְּלָה, הָיָה הַסֶּךְ כְּעֶצְמוֹ בְּלִשׁוֹן אֵתְרָה שְׁלֹחַה, הַחֲלָתָה; נְבִיבְדַאעֵר כְּלָמָּה לְכַל עֲמָמִיא ... שְׁלֹמֶן יִשְׁנָא וְיִסָּה שְׁנָא בְּאִמְצִיעִיהָ, לִשְׁן, אִילוּ אִדָּר כְּסֵפֶר עַל הַסֶּךְ בְּנֻף שְׁלִישִׁי, הַסֶּכֶן יִרְאֶה שׁוֹרֵךְ יֵקֶן לִשְׁן סְפֵנוּ הַכְּבִיד נִדְחֵנוּ מִדְּבַר עַל-לְקָלְהוּ.

סְגֻלַּת רְבִיעִית, כְּכַפְרָה כְּפֻרָה בְּלִשְׁאֵר הַסֶּךְ בְּלֵל כְּכֵסֶף כְּבֵל וַיֵּן; יִפְתָּר לוֹ הַיֵּאֵל הַבְּתָר הַרְשׁוּי שְׁבִדִּילוֹ, וְכִסְיִימָה בְּהִינָה בְּלִשְׁאֵר כִּיילָה הַרְשָׁא וְכַלֵּה הַמְּלוֹחַ עַל יַד הַרְשׁוּ הַמְּדִי.

סְגֻלַּת חֲמִישִׁית, הַחֲלָתָה הַיֵּאֵל מְנִיב הָאֲחִיּוֹת, בְּיַסֵּי דְרוּשׁ הַנוֹטֵר, שְׁקֵבֵל הַמְּלֻמָּת בְּכַלֵּל לְמַנִּי מְלוֹךְ כּוֹרֵשׁ; וְכַסְרִיתָה כִּיבֵר וְרִנְיָאֵל דְּנָה הַחֲדָה כְּמַלְכִית דְּרוּשׁ וְכַמְּלֻכּוֹת כּוֹרֵשׁ פְּרִסְיָא-הַמְּסָה כְּכֻלָּה אִלוּ הֵם בְּלִשׁוֹן וְסֻלְמִינָה אֲרֻבָּה בְּכַלֵּל עִם אִיחָה מְלוֹחַ יוֹנִית, וְכַסְרִיתָה כְּכַר הַמְּנִיב, יִסֵּי נְבִיבְדַאעֵר, בְּלִשְׁאֵר הַרְשׁוּשׁ הַמְּדִי. רְגֵם שְׁכַמְכִי אֵין לִשְׁן קְשׁוֹר כְּבֵל אֲחָה עִם רְבִיחָה. אִילָּא כְּבֵל אֲחָה הַהַתְּחַלָּה וְהַסִּיּוֹם נִיבְרִיב, יִתִּיה מִה שְׁכַתְּנָן לְרִשְׁמִית אֲרֻם אֲחָר אִי יוֹתֵר מְאֹד; וְדָה שׁוֹה מְנֵן עוֹד, שְׁכַתְּנָן הַיֵּאֵל אֵינֵן הַכְּסֵפֶר עַל עֲצָמוֹ בְּלִשׁוֹן מְדִיבִי כְּכַרֵּי. סְגֻלַּת שְׁשִׁית עוֹדֵנָה בְּלִשׁוֹן אֲרֻבָּה, אֵךְ כְּסֻדֵּר הַסֶּכֶן הַשׁוֹב לְאִיִּי לְשֵׁן רִאשִׁינָה סֵל בְּלִשְׁאֵר, שְׁכַר הַיֵּינִחוֹ מְסִימָתָה בְּכַלֵּה הַרְבִּיעִית; הַרְבִּין, דְּרוּשׁ הַיֵּאֵל עֲצָמוֹ מְאֻרְבַּע חֲדָה, יִפְתָּרוֹן הַמְּלוֹךְ אֵילוּ; וְכַסְרִיתָה עוֹד וְאֵה הַכְּלָה מְדִיבִי אֲדִיר שִׁישׁ לֵה רִאשׁ עֵינֵן מִן טוֹבֵם אֲחָר, בְּשֵׁנָה וְנִי הַיֵּאֵל חֵלֶם חוֹה וְנִי ... בְּאֶרֶץ חֲלָמָה כְּכַב רִאשׁ מְלִין אֲדִיר, קְרָה הַיֵּאֵל אֲדִיר; וְכַמְּאֵן וְאֵילֵךְ הַיֵּאֵל הָיָה הַכְּסֵפֶר עַל עֲצָמוֹ חוֹה הַיִּתֵּן וְנִי ... קְרָה יִבָּא עוֹד שְׁלֵשׁ סְגֻלּוֹת חֲמִישִׁית שְׁלֹמֶן בְּכַרֵּי. הַחֲלָתָה בְּכַתְּרָן כְּסֻדֵּר הַמְּנִיב, וְהֵן בּוֹה כְּקִשְׁרָה עִם הַכְּלָה הַשְּׁשִׁית שְׁלֹמֶן; וְהֵן אֲדִירִי, אֲחָה לְכַלְכַּאעֵר, שֵׁלֶם לְבִלְכַּאעֵר אֲחָה לְדְרוּשׁ הַמְּדִי, שֵׁלֶם לְכוֹרֵשׁ; וְהַכְּסֵפֶר בְּכַלְכַּתְּנָן גַּם הַיֵּאֵל עֲצָמוֹ בְּלִשׁוֹן מְדִיבִי כְּכַרֵּי הַרְבִּין שְׁלֵחֵן.

סְגֻלַּת שְׁבִיעִית חֵינֵן מִן הָאֵיל וְהַצִּיּוֹר יִסְקְרִינְהֵם, וְהַבְּתָר הַרְבִּין עֵי הַסֶּךְ נְבִיבְדַאעֵר.

סְגֻלַּת שְׁמִינִית הַחֲלָתָה עַל אֵירֵךְ וְסֵן חֲרִיבָה יְרוּשָׁלַיִם, וְהַחֲדָה עוֹד הַקִּיר וְהַעֵם וְדִי הַקִּרְסָה לְכַל מְבִיחָהֵם, אֲחָר שְׁכַתְּנָן כְּכַסְרִית שְׁכַרֵּם מְלַח קֶץ הַשְּׁכִיבִים שֵׁנָה מְסִי יִרְסֵה וְיִכְנֵה כְּחוּזֵן אֵילוּ מִמָּה וְהַמְּלוֹךְ נְבִיבְדַאעֵר, כִּי הַכְּסֵפֶר הַשְּׁכִיבִים אֵינֵם שֵׁנִים מְסִיבִית, אֵךְ שְׁכִיבִים שְׁכַתְּנָה שֵׁנִים רִפְיוֹת שְׁלֵחָה לְכַתְּרָן מְלוֹה הַשְּׁכִיבִית הָאֲחָר וְנָה וְנָה חוּזֵן אֵירֵךְ; וְעַל דְּבִר הַמְּנִי צִיָּד וְאֵה לְרִעַת הַיִּתֵּן עֵיךְ הַרְשׁוּשׁ וְעֵמָסֵהֶם, גַּם בְּכַלֵּה הָרִאשִׁינָה גַּם כְּאִיבְעִית מְלוֹה הַשְּׁכִיבִית, קֶעֶן שׁוֹה אֲחָר לְכַרֵּי, הַיֵּיט אֲרֻבַּע מְלֻכּוֹת נְבִיב, שִׁישְׁיָאֵל בְּכֻשִׁים הַיֵּה מְסֻלְמָהֵם הַנְּחֻלָּה; כְּבֵל, פְּרָם, אֵלְכַסְטֵר הַמְּקֻרָנִי, וְסֻלְכִיתָה הַזֵּמִים שְׁכַרֵּי, וְנָה וְכַמְּלֻכִית הָאֵה כְּרִיבִיב כְּבֵל, בְּאֵתָה פְּרִסְיָם עַד אֲמִיבִיבִים עֵיפִינִים עֵיזֵרֵט יִסְמֵוּ דְרֵע, הַיֵּיטֵם כְּחוּזֵן קֶעֶן לְעֵזֵרֵט לְמָוֵה; וְאֵךְ בְּכַלֵּה וְזֵה הָאֲחִיּוֹת, בְּהַחֵל כְּאִמְצִי יִסֵּי פְרִס, וְכַקְשֵׁר כְּסֻדֵּר אֵלְכַסְטֵר, וְהוּלֵךְ וְמִרְחִיב חוּזֵנוֹ, כִּה שְׁמִידֵי לֵי הָאֵיל לְמִיב הַמְּדִי, צִיָּעִי יִבְרִיִם סֵל מְלִיב הַצִּיּוֹר יִסְמֵוּ הַנְּגַב. הַיֵּיט מְלִיבֵי חֵן הַמְּלִיכִיִים שְׁכַמְכִיבִיא, וְשֵׁלֵחֵן חֵן הַמְּלִיכִיִים

שְׁכַלְכַמְנִדְרָא; מַלְטִימָה וְקִרוּהָם בְּבֵית, וְהִצְטְרוּתָם עִמָּנוּ, שׁוֹה עֵקֶר הַתְּהֵנָה, וְגַם שֶׁאִמְרָ וּמְאֵי וּלְהִינֵךְ אֵת אֲשֶׁר יִקְרָה לְעֵכָךְ בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים; וּמִרְחִיב יוֹתֵר מִסַּם מֵאֲמִיזוֹת הַצּוֹרֵר וּבְסוּפוֹ, וּבְסִימִים בְּקֶצֶה עֵינֵיהוּ; וּכְבִּי בֹא בְשֶׁעַר בְּאוֹרֵי רֹב יְרִמִּים הַפְּרִיטִים.

וְהֵנָּה אִם נִהְיִן כְּרֵאֵי בְּהִנָּאֵר לְמַעְלָה, וְנִצְרָף לֹוֹה עוֹד מִה שֶׁכֶּבֶר נִדְרָע, שְׁהִיִּתִּירִים הַיּוֹמִים קָבֵלוּ עוֹד שְׁלֹשׁ מְגִלוֹת כְּרֵנִיָּאל. וְהֵם: בֵּל, הַנִּין, וְשׁוֹשֻׁנָה (אִם לִ: דִּשׁ בְּקִרוּשָׁה הַכְּתוּבִים, אוּ בַמִּדְּנָה מַחֲוֵה הַיִּמְנָה: אֹלֵם עִכְ"פּ לְקִדְשָׁה סָה, וְאִין וְהַ רַמְבוּן עֵתָה); הֵנָּה תַחֲחִיב לֵנוּ הַהֲנָחָה. שְׁהֵיוּ נִמְצָאִים וּמִהַנְּגִלִים, עַל דְּרֵיָּאל וְעַל שְׁלֹשָׁה רַעֲוִי, בִּידֵי הַעַם, מְגִלוֹת כְּסָה; מִקְצָתָן כְּלָלוּ מַעֲשֵׂי נִסִּים, שְׁנַעֲשֵׂי לֵהֵם בְּהִיִּל מַלְכִים, וְדַבְּרֵי חֲבֵבָהּ וְנִדְקָתָם, וּמִקְצָתָן חַיּוּנוֹת וּמִרְאוֹת, בְּקִרוּת אוֹמְתָנוּ וּמוֹשְׁלִיָּה, הַמְּלִכּוּת דְּאַרְבַּע־. וְהֵיוּ הַחֲבִימִים הַצְּדִיקִים הָאֵלֶּה מְפֹרְסִים כְּבֵל אֵלֶּה אֲצֵל הַעַם, עוֹד סִימּוֹת הַגּוֹלָה כְּבֵבֵל. וּכְשֶׁבֵאוּ הַסּוֹפְרִים בְּעֵלֵי אֲסוּפוֹת, אֲסַפּוּ וּקְבִצּוּ נִם אֵתָן הַמְּגִלוֹת, וְאַחַר שֶׁהִדְרִילוּ אֵת הַשְּׁלֹשׁ שְׂרָם אֲצֵל הַמִּקְרָא הַיְיָוִי: הַנּוֹכְרוֹת, וּמִי יוֹרֵעַ כִּסֵּה עוֹד מְפֹרְסִים וְחַיּוּנוֹת מִיּוֹחֲסִים לְרֵנִיָּאל וְעֵלְיוֹ, שְׁהֵיוּ בְּעֵינֵיהֶם לִירוֹא, וְהַנְּחִיחִים חַיּוּנוֹתִים, אֲסַפּוּ רַק הַשְּׁעִתָּה הַמְּגִלוֹת שֶׁבִידְרֵט, אֶל תֶּךָ הַכְּתוּבִים מְפֹרְסֵי קִדְש־. וּבְכַזֵּרוֹם עֲשׂוּ כֵךְ: תַּחֲחִילוּ בְּמַגֵּלַת הַחוּן לְעֵתִיד, מִיּוֹחֲסַת לִשְׁנַת שְׁהִים לְנַבְיֹכְדַנְאֲצַר, וְאַחֲרֵיהֶם הַצִּינּוֹת כְּמוֹ כֵן מִימֵי נְבוּכַדְנֶאֱצַר שְׁהֵיוּ מְגִלוֹת מַעֲשֵׂי נִסִּים בְּלִי חוּן לְעֵתִיד, וְאַגְבֵן סִדְרוֹ עוֹד שְׁהִים מְגִלוֹת מַעֲשֵׂי נִסִּים שֶׁבָּהֶן לְבַר בַּחֲרוֹ, הָאֲחַת מִסְּפֵי יִם צְדִיקִים, בְּהוֹמֵם וְהִרְיָגוֹת, וְהַשְּׁנִיָּה מִיַּמֵּת דְּרִישׁ. וְעֵתָה חֲרוּ שׁוֹב לְמַגֵּלוֹת הַחַיּוּנוֹת שֶׁבִּדְרֵט, הַצִּינּוֹת כְּסִדְרֵי חַיֵּי הַמְּלָכִים אַחַר נְבוּכַדְנֶאֱצַר, שְׁהִים מִיּוֹחֲסַת לִימֵי בְּלִשְׁאֲצַר, אַחַת לִימֵי דְרִישׁ, וְאַחַת לִימֵי כּוֹרֶשׁ, וְהֵנָּה תְּבָרוּ בְּדִרְךָ וְהַ אֹתָן הַמְּגִלוֹת הַמְּקוֹבְלוֹת אֵלֵיהֶם, וְהֵיוּ בִידֵם לְסַפֵּר אַחַד נִסְמַר מִכֵּל הַדְּסַפָּה וְיוֹיָף, וְהַצִּינּוֹת תַּחֲחִלְתוּ הַלְּדִיָּה דְרֵיָּאל וְיִשְׁלַחַת רַעֲוִי, כְּפִי מַה שְׁהִיה מְפֹרְסִים מִהֵם כְּאוֹתוֹ הוֹמֵן, אִיךְ בֹּאוּ לְהִיכֵל הַבֵּיֶךְ, וְאִיךְ נִשְׁאָרוּ צְדִיקִים, בְּהוֹמֵם נִשְׁמָרִים מִמֶּאֱכֵר עִבְרִים; וְאִיךְ הִשִּׁיבוּ לְחֲכִמָּה הַכְּלִדִּים וְלִרְבֵּי הַפְּאִיתִים כֵּה- וּפְתִיחָתָם וְאַתְּ הַמְּפֹרְסִים בְּיֹדְעָה, שְׁדֵרִיָּאל וְהֵי עַד שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ (וְעוֹד הַשְּׁלִיטוֹת קֶצֶת מִה שְׁהִיה חֲסֵר אוּ מִשְׁבּוּשׁ בְּתַחֲלָה מְגִלָּה רֵאשׁוֹנָה, אוּ לְסַבֵּר אַחֲרָתָה, לְהַבִּיֵּאוֹת בְּקִשּׁוֹר נֹאֵה לְפְתִיחָתָם). וְהֵנָּה תִּיטֵּם הַגְּדוּלָּה שְׁהַחֲרוֹן הָאֲחֲרוֹן שֶׁכְּסַפֵּר, הוּא מְשַׁנֵּת שְׁלֹשׁ לְכוֹרֶשׁ- אוּלֵם נִאֲמַר שֶׁכְּסַפְּחָה וְהַמְּגִלָּה לְהַכְּסֵר, וּמִן מַעֲשֵׂה אַחֲרֵי הַקְּבוּץ הָרֵאשׁוֹן לְסוֹפְרִים; אֹלֵם יִקְשֶׁה עוֹד הַחִסֵּם בְּמַגֵּלָה הַמְּיִשִּׁית, וְדֵרִיָּאל לְדֵנָּה הַצֵּלָה בְּמַלְכוּת דְּרִישׁ וּבְמַלְכוּת כּוֹרֶשׁ מְפֹרְסֵי־. וְעַל מִי דְרֵיָּנוּ אֵלֶּה יֵאֱמַר לֵנוּ מִאֲמֵר אַחַר כְּדַבְּרֵי קְרִמְבִּינּוֹ וְיָל (נִירְאִישׁ רֵבָה מִ'ה'ה): וְדִכּוּוּתָהּ (פְּרִשָׁה שֶׁנִּכְבְּהָה שְׁלֵא בְּמִקְוָם) בִּיה כְּלִיָּא קָפִיל בְּלִשְׁאֲצַר מְלָכָה כְּרֵאֵי, וְדִישׁ מְרֵאָה קָבֵל כְּלִכּוּהָ, וְהֵן הוּא, בְּשַׁנַּת שְׁלֹשׁ מַלְכוּת בְּלִשְׁאֲצַר הַמֶּלֶךְ (ז) (אִין סַפֵּק שִׁישׁ כִּאֵן מַעוּה הַשְּׁמִסָּה; וְכֵךְ צִ"ל: וְהֵן הוּא בְּשַׁנַּת חֲרֵה לְבִלְשְׁאֲצַר גּוֹלֵךְ כְּבֵל וְהֵן הוּא בְּשַׁנַּת שְׁלֹשׁ מַלְכוּת בְּלִשְׁאֲצַר הַמֶּלֶךְ; וְהַכּוּנָה עַל הַחֲרוֹת כְּסִדְרָה, שְׁהַעֲרֵט עֲלֶיהָ, וּמְבָרַט כֵּה מַעֲם לְמִי הַפִּשְׁט, הִיִּית הַמְּגִלָּה הַשְּׁשִׁית וְהַשְּׁבִיעִיָּה חֲדוּשָׁתָה לְאַחֲרוֹ לִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה לְשַׁנַּת שְׁלִישִׁית שֶׁל בְּלִשְׁאֲצַר, אַחַר שֶׁכֶּבֶר חַיּוּנוֹתָהּ כְּבִבְלָה דַּרְכֵי יִת; ר' הֵנָּה אֲמַר: שְׁלֵא יֵאֱכֹרוּ דְּכִרֵי פְּיּוּמִין הֵם, כְּדִי שִׁדְרְעוּ הַכֵּל שֶׁאֲמָרוּ בְּרוּחַ הַקִּדְשֵׁ: דְּבִנְן יֵאֱכֹרוּ (כְּלִשּׁוֹן אַחֲרָה): כְּדִי לְסַרְגַּע עַל הַמְּפֹרְסֵי כֵּל, שֶׁאֲמָרוּ בְּרוּחַ הַקִּדְשֵׁ. הֵנָּה הַיְיָוִי רָצָה לְהוֹכִיחַ כְּפִי הַצּוֹרֵר, נִם עַל

עד האגדה, בפאה סאל נכדרי הנגלות ככר שניה הענישה שלחן, שכך ובמדר זה קבלום הסיפרי, ובהבום ברוח הקדש, ושא ינם ספורים פיוטים כל בר, כמו שהוא הדבר כדאי באהין סגלות החיצונות של דניאל, שגא נתקבלו אלינו ושנתגלגל עם זאת, גם בזמנים מאוחרים, בידי העם שיסעי הררשה, כמו שבאינו זה מהערוז בכאר המשנה אף הקורא בספרים החיצונים—והתבין המשכיל כלשון מדרש הזה, שהבונה בדבור, שאסרו הרוח הקדש על הספרים אנשי כנסת הגדולה שאסרוהו; היינו שכתבוהו וקבלוהו בין חברי הקדש נוכ כוהם בדבורם אסתר ברוח הקדש נאסרה, וכמו שיבא להלן), ואינו מסב בכלל על איש המדות הקדשן בעצמו. והגו כל זה הגו כמו כן מכאר כבדיותא שלט, כי אנשי כנסת הגדולה ויחכן סאד שהיו אחינו שיידיה) כתבו דניאל; הכונה שאספו אותן המגלות, שראו לבחור בהן ותיקנו אותן וחברום באגודה וקבעום לקדש, כקדושת הכתובים. וגם כזה עשו השלמים כאות העור האלוי עצמו, שבו נפעלו להם כל פעולותיהם הבינות, שבהן נתנו חיים לאישה עד העולם; והוא הוא העד הנאסן שהעיר עליהם השם בקרבם אח רוח קדשו.

ג ובענין סגלה אסתר, הגם שדעתנו נוטה, לסה ששמענו מרעה אחרוני הכמי הנוצרים, להקרים עוד זמן המעשה, כאשר הורגלו לחשבו עד כה; הגה אין ליהם עם זאה הכוהה דסגלה הנוכחיה שכבתבי קדשני, לא לכרדכי ואסתר ולא לזכן עורא, כי אם לאנשי כנסת הגדולה, ובכירור נספור לשויריה. וזה לפי שיש ראיות נועזות בן הקרא, גם רשמים נזכרים למאר כבדרי רז"ל, שהמגלה כמו שהיא עתה ביוני, היא כתרורא וטסאא שניה לסגלה הקדשה אליה, והוא שזה אל הראשונה בהתבין, אך מעילה היכנה ברוח"ק, וביותר תיקון ובתיב יושר, גם שכתבתה של זו הטכרית ועבה קבלהה בין הכתובים, כאיך כוכן הכנה לזמן המעשה ולטבח הראשון, שהקריב דיא שיהו כלשון ארסי. — והנהו הקצור נאח כדבר ברור, נביא רק קצה פסוקים ועליהם הערות סגורות (ס' י"ז). על כן היהודים הפזרים עושים וגי' והנה רספר האחרון נהין טעם להשיני הגראה בימי, שקעתן עושין כייד וקעתן במ"ו באדר); (ב) ייכותב מרדכי את הכרבים האלה (כתבינו של נוסח ראשון); וישלח ספרים וגי' ואגרות לגלוית ישראל בזמן הקדשן; על קבלה הזום וקיומו; (כג) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ושנסדך איזה זמן, ליסוד וקביעות הפזרים. וזה לפי טבע הענין); על כן קראו לימים האלה פזרים (הערת הספר האחרון) על כן על כל רברי האגדה הזאת ... קיבו וקבלו ינו' (נוסח הראשון כדמבלה נקרא אגרת הפזרים. יכת שאנו קוראים אגרות, נקרא כמבלה זו בשם ספרים, וגם רז"ל דרשו אגרת הפזרים על עצם המגלה); (כח) והימים האלה נזכרים ונעשה בכל דור ודור וגי' (הערת דסופר האחרון על ההכרת הפזרים עד יסיו) וימי הפזרים האלה לא יעברו (המסחה ברוח"ק לעתיד); (כט) ותכתוב ינו' ... לקיים את אגרת הפזרים הזאת השנית (היינו קיום לענין כפי הניסח הנוכחי שכב"ד, וביותר שדוא שזה בעיקר אגרת לנטח ראשון, ונעלה כמנו, ברוח"ק שבו נזכר, הקלו גם כתיבה זה על סם אסתר ומרדכי); (ל) וישלח ספרים וגי' (אגרות שניות בימי הפזרים על הקיים); (לא) לקיים ... כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וגי' וזה הכרח לעד על יושר דרשני); (לב) ומאבר אסתר קים דברי הפזרים האלה ונכתוב בספר (כפפתוח הכי"ה הרוע סחלקה השלישית סכ"ד סה"ק). והרד

בפסיקים אחרונים אלו קיום אחד ואחרון לכלל דברי הפורים: גם להתנחן והחיוב
 המהולל לשמות ולשפח את הכל בימים אלו; גם לאגרת הפורים השנית או הסגולה
 העתה, שהתקבל לקרש בין הכתובים, ושהיה נקראה בצבור בוסניה. וכל זה בלי
 שום ספק סאת הבהן גדול ובית דינו ראשי האופרים, או השם האחר שיירי כנח"ג
 שכאנתו הסון האחרון. — ומלבד שיש זכר לקיום האחרון הנזכר כד"ה שני לחשטנאים,
 וסאגרת שנכתבה בשביל זה ליהודים היונים, כוא ואראך אסאתה הרברים, שגם
 חכמינו הרטיוו הענין למבינים, גם חלקו הדבר לשנים: קבעוהו הפורים הקדמון,
 ובלי ספק ע"י איוה נוסח כתוב, כלתי מקובל עדיין לקרש ובהית המגלה שלגו
 ככתב ישר, וקבלתה בין הכתובים: שהרי אמרו (סגלה ו' א') שלחה להם אסתר
 לחכמים: קבעוהו לדורות; שלחו לה: קנאה את מעוררת עלינו לבין האוכות. שלחה
 להם: כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי פרס (אולי יודמו כזה דבר הטמח
 הראשון, שאמרנו שהוא קרוב, שהיה כלשון ארמי, המוגל גם לפרסיים ככתבי
 סדינתיים או, כנודע; ויש כזה קצה ראה מן הרבוי יהודי, שבא בהכפל רב על
 סריכי ועל עמו, גם במגלה הסתוקנת שבידינו. סימן לדבר: כי סרדיכי היהודי גדול
 (ליהודים) ואסרו שם עוד: שלחה להם אסתר לחכמים: כהנוני לדורות (וכע"י
 הגירסא כהנוני בספר, ונראה נכונה); שלחו לה: הלא כהבתי לך שלישים,
 שלישים ולא רבעים, עד שמצאו לה סקראי כתוב בתורה: כתוב זאת זכרון בספר וכי'
 יעו"ש. — עיקר כונה המאמר הזה ופירושו, אחד הפשטת מלוש הציור וההלצה
 ההגדה, מה שחיוב הכיד לנבונים, כך הוא: ענין הפורים וחנינתו היה רצוי וחיוב
 כאר בעיני העם כמו שהוא עד היום (בחילוף ימי החטכה לחשטנאים, שאין משיב
 איהם על לכ כראוי, הגם הראשוני קרמינוט ו"ל כונו בהופך, וקבעו להחטכה הודאה
 והלל, ולהפורים הודאה קצרה בלבד, ועל כן לא החמו בה וקבעו ... להודות
 ולהלל. ולפי שלמבה נעלמה כאחנו, לא היה ברצון הסופרים בעלי רוח"ק להזכיר
 במגלה שום מעשיות הקרש, ולא ליחס כנגלה הנם אל השם כלל, וכמו שאנו
 דואים במגלה בעינינו; הנה היה הסבוקש הנכסף, שתכתב הסגלה, היינו
 בחיקון, ושתחשב ספר, היינו שהקובל עכ"פ הנם כמדריגה פחותה לקדושה
 כסעלה יתר הכתובים; ונגד זה היה הקושי והמונע הגדול, שכמו שלא היו רשאי
 כבר להוסיף ספר בקרש כקדושת הכתובים, כן אין להוסיף עוד סדרנה רביעית
 לקדושת ספרים על שלש המחלקות, שעשו כזה עיקרי כנסת הגדולה ע"י רוח השם
 שבקרבם (ובירושלמי הלשון סבואר יותר שהוקנים היו מצעעים על הדב), עד
 שכלסוף מצאו לה ספר מן הגורה, ועל תה להם סכמה, וכתובה ונתנו לה
 כקום בין הכתובים עוד; ויש ראה בידינו, שמקודם לזה הוסן היה ספר קהלת,
 האחרון שנתקבל לקרש בין הכתובים, ונביאנה בסופן הכא *.

* פירוש רש"י ז"ל כמה ששלחו לה סגלה ככתבי לך שלישים, שלישים ולא רבעים,
 כמ"כ א"ט, כי מס ענין זכרון מחיטו של פמלק לכתוב סגלה ככתבי לך שלישים,
 שנודע היינו נדרש חמיר על שלש המחלקות לכה"ק, והכר ספר"א ז"ל, ואחריו
 נמשט מפרשים וזלחו, קולע כדרכו בשכלו סוף, ונגע בלמסס מונן סדכר שלישים,
 סלח כנעלס ממנו ענין כנוספים כמקרא סיונים, ופל כן סל סוכס למאן סדכר,
 ולל רב ע"ס, ונעלס מלחו ענין המדרגה הרביעית לקדש, כמו שנעלס מכל

ובאשר נתבין עוד שם בנסתה כגלה הנזכרת, גם בנסתה יוסא (יש א') ובנסתהרין (ק) נמצא שרעה קעה חכמינו בואה דמגלה (כמו ר' יהושע ושמואל) היה, שנאמרה ליקרות ברוח הקדש ולא נאסרד ליכתב ברוח הקדש והפיוש הנכון בואה הרעה, הוא שבעיה בקשי לעשות עוד חלוקה בדבר, שהגם שחבור כההורא זו של המגלה, ירעות גם חובב קריאתה והסודש בה בצבור, הכל הוא כוסן הספרים אנשי כנסת הגדולה (ותרסה ככל זה א"כ לשאר כתבי קדש); עם זאת היה כתיבתה, היינו החלם קבלתה בין הכתובים ובתוך הכי, איננו ברוח הקדש (בלשונו כימות הספרים), כי אם סדר בנן, היינו רק מוסן התרסם האחרון ע"י החכמים, בית דין של חכמינאי יוזה הענין יהבאר בהערה מיוחדת). ולפי דעת זו יהיה חבדל בין הספרים שנתקבלו לקדש ע"י הספרים אנשי כנסת הגדולה, ובין אותן שנתקבלו בין הכתובים ע"י החכמים שאחיהם; הגם שרק היא המגלה יחידה בכלל זה וקדושתה היה לפי זה, רק בבדנה יתירה לא הרבה סן מגלה הענית ומגלה בית החכמינאי (הסיבאות בהלכה נדולות כאלו דאח איתה, ואישר עליה שכתבה; קני הלל ושכאי, ילדעתו הוא בעצמה ספר דברי הימים הראשון לחשמונאים שנטוספסיו, שגם הנה נתני ליכתב כדרכנו באיזה הוסן האחרון הנזכר, ומגלה הענית נתנה אפילו לירדש, כמו שנא בספת הענית (יה א'). זה הפיוש בסא סר קצר הזה, ובטראה הוא גם הציר, שעליו הסוכה המסלוקת הודועה לראשונים נקעה הספרים בכתובים, לענין שוטאת ידים; וכן הבינוש גם הניסאות שם, עיין עליהם והבינם, שאין להאריך יותר. אבל מה יעשו בעלי דעה זו בהכתוב ונכתב בספר, ובנקודו בפתח הסירה נורו על החלם קבלתה בין הכתובים בזמן הכתבה על העניה סהיא עתה בירטו, סירי הסופרים אנשי כנסת זו ולזה פנים נכסרא, שנות המאמר הקדסון, אבהר ברוח הקדש נאסרה, על הקבלה בין הכתובים; ואפילו על הקינן ימים שונים לקריאת המגלה כיום י"א עד יום ט"ו באדר, אפיו בתחלה נפרת סגיה, שהם כמו סן מוסן אבה"ג, היינו סרבינו סופרים שכתבוה, ושסדוהו על בהמקרא לקיים.. בוכניהם; וגם כיה דאיה שהמקרא סיסב על אגרות הקיס האהרין, שכתבוה הספרים, כמו שאמרנו למעלה.

ד ואולם ברבר ספר יחזקאל, הנה קבלת כשנה זו, שכתבהו אנשי כנסת הגדולה, סתיה, ואין ביריני סקם למה יעל מה איתרו כל כך סן כתיבתו, וסדו הושר וההיקינן סהיה צריך ליד ורתי כל הנבואות הבאת בו, כולל כנסתן אחר, הסעיית וסברלו לסרי סכל נביא וולתי, והלשין שיה וסוכן, לא קדים ילא מרש ביר; גם דרך כתיבתו אינו הוכה לדרך כתיבת הספרים, כפי מה שניכר לרביי בקן; ודים התת שכתב בשנים העשר דויד כמי בעזרא וכה"ל, בא בחזקאל דיד, חין ספעס אחר הנספר בססירה בין החסשה סלסא ס בספרים הראשונים על דרך זהו; ונסיבת רניאל, הכתוב בהספר הנקרא בשמי, בי"ד ובצדדי התתי על

הספרים הקדמיים, המוסן האמתי על סלכס, ר' סקיבא אומר אף סקולח בספרים החזמיים, שסמסנתו, ולא סהוס איסר הקריאה כסס וגבולה, שהו לנר כל כור ו כ מ ד ר ס כל אופן הספרים, וכמו סהלרנו בהערה קדמת, ולך נמקוסות סהספר כנסת אלה סמנות (להכיר ר' לני חיי"ל) מעיב לדגכ ללכינו גם כזה ספנין ע"פ סנה"ל.

סתמינה הסכתה הארמי. הנה בשליש הפעמים שזכור זה השם ביחוקאל, הנה כתוב
 כנגנון יוד, ובצ"ח החת האל"ף, על דרך ככתב העברי הקרום; הכלל, גם אהדת
 הנביא גם הסכתה הציור והסכתב לזמן בקום ומעבר יחוקאל, כהן
 ונביא מארץ יהודה בתוך הגולה בארץ כשדים, ניבר על פני הספר כלו סתמולתו
 ועד סוף. ואין מסבדי האוכרים הפך זה. גם סדור הספר נכון מאד. והוא סתם
 השנים גלותו עם יבניה, ו"א שנה קודם שנחרב הבית, וסודר נביאותיו על הסדר
 שנהגבאו מן השנה החמישית, שאו נגלה אליו היום במראה מיוחדת ונשונה עד
 מאד. עד עשרים וחמשי לגלותו, שנה התרום לנבואותיו הגדולות ומראותיו לעתיד;
 ואין בו שינוי כסדרו, וולתי מה שהקדים לסדר נבואת צור, שהיה בשנת י"א,
 לנבואת מצרים, שהחילה בשנת י"ב. והסכה גלויה בזה; כשביל שלא יצטרך
 להפסיק באמצע נבואות מצרים הנוהרות שנתגבאו בשנת י"א וי"ב. וחזין מזה עוד
 נבואה קטנה מאוחרת לכל נבואותיו, בשנת כ"ז לגלותו, והיא על מצרים, ביהם
 אל מלחמת נבוכדנאצר והרעה נבר צור; אותה ספח אל סוף נבואה הראשונה על
 מצרים; וזה מה שאין בו קושי גדול למכין. — סוף דבר נעלם העם. למה נמצאו
 מליחם כתיבת הספר על ההאר שהוא ענה בייט, ליחוקאל עצמו שהוא רדבר
 בו כתחלתו ועד סופו בלשון מדבר בעדו? כי אם אחרו כתיבת יושר שלו עד לאנשי
 כנסת הגולה; וכבר ידענו רוחב שם זה. אולם אף אם נקח נבול תחלתו שנה עשרים
 לארתחשטא, שנה יסור הכנסיה הקדושה, הנה עברו שנת חתום נבואת יחוקאל
 עד הומן ההוא, אפילו לחשבון הופש המיעוט שאפשר של ברייתא דסדר עולם, לא
 פחות מן שבעים שנה, ולחשבון המדויק לכל מחשבי הדורות אצלנו וזלהנו,
 לכל דמקט מאה וחמשים שנה; וכבר באינו למעלה שבברייתא זו אין הכונה ברבור
 אכה"ג על תחלת וכנה כימי עזרא ונחמיה, כי אם על הדורות שבאו אחריהם עד
 כמאתים ויותר. — והמקם שנתן רשי דל בזה אינו מספיק אפילו לשלילה כתיבת
 הספר מיחוקאל עצמו, וכ"ש מסופר קרוב לזמנו כהחלה עליה הגולה. וכבר דרשו
 התוספות יעו"ש. ויהכן שהיה לקדמוני חכמינו עיה מעם כמות על קבלתם זאת
 והקלימיה; ודברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר.

ובוה שלם באור פסקא זו למשנה הקדמונה, ואם תהי האמה נכונה בירי בענין
 ובפירוש, ברוך החונן לאדם דעה; ואם שנית ברמה, האל הצבוע יכפר בעד השגת
 בחם לבב וכבונה לפעולה רצויה.

סיכּן ח

ספר קהלת, זמן חבורו, מחברו ומשמרת פקודתו, וניין קבלת הספר
 בין החכובים.

בין בוסן עיקר מעשה האסופה לספרי הקדש בשלש מחלקיה, שהתחילו בו
 עזרא והלמדיי הסופרים, עד כלותו והפסקתו בכבול פרס ומבוא היונים ושנטי
 מלכותם, ובין כוסמן התרום האחרון והמחולט, שסמט והלאה אין טקף ואין גרע
 ואין שנוי אפילו אות אחת בכל עשרים וארבעה הספרים, והנעשה מן שנת קיע עד
 סביב לשנת מאהים ליונים, עיי בית דינו של חשמונאי (וכל זה סבאר לט במקומות
 שונים מן הבאמר): הנה עיקר קושי ויקרה המעשה בהכנים איזה ספר או מגלת ספר

בכספר הספרים המקודשים, או ברבית איהם חיצה להם, היה כמו שמיכן מעצמו אך לבר בחלק הכתובים. ולפי זה, ולהיות חלק הכתובים נקרא כפי הראשונים בשם חכמה (נדונבא בירושלמי. שאלו לתורה ... שאלו לנבואה ... שאלו לחכמה), הנה יראה לנו שאיך נפסקים בסוף ספר קהלה, רבוי חכמים כדרכונת וגו' עד תום הכפר, הם פסוקי חתימה וסיום, לא לספר זה וכי מה המעט והמינין ששלטה או כי שכתב ספר זה יהיה כזהו לכלול עשות עוד ספרים יתר על ספר זהו כי אם לא נידת ספרי הכתובים בכללותם, ושאיני הכנסתי הקדושה שבאותו הסוף (היהוה קרוב וכן החלתי בוא היוגם, והבין ידוע או ששעון ראשון) היהו ונצנו בפסוקים אלה את קובץ החלק השלישי כספרי הקדש. ויהי הפירוש בהם: דברי חכמים ואלהיים מחברי הביטת קדש אלו, הם כדרכונת סוצבים וסייחרים לרבי חיים; ובעלי האסופות, הספרים אנשי הכנסיה, העוסקים בהם במקלה ואמיפה, להקנם, לסדרם, ולכתבם, יותר מעשיהם כסמסרות נפשים, יהו, נאכן שאין לזוז אותו עוד כפסוק קביעתו; ושם בעלי אסופת נדוף לפי זה לשם כנסת הגדולה, וידעה להם ג"כ השם ועד חכמים שנתחדש, בכלות הכנסיה, לאשטו שוני הלכות ואמיפה. וכבר אמרנו כי דרשו כספרי על ראשית יסוד הכנסיה. הוא ההודעה בעיקר, וביום השני נספסו ... אל עורא הספר וגו'; והנה הדבור נהני סרועה אחר, ירשו על היות כל הספרים הללו משותפים בסדרת קרשה סיוורת להם; ויוהר סהסה בני הוהר עשות ספרים הרבה אין קץ; כולל אודרה לתלמידים, החשובים להם ככנים, שלא להוסיף עוד יותר בספרים מקודשים, נהונים לקרוא בעבור הדרוש ולהנות בהם בעוד ובאמיפה, כמו שהוהירום סן הגרעון כרשו דרסין ברבנות ובמסבחות; וסיפו עוד דברי חיובים בכוסר סוף דבר הבל נשסע וגו' להוכיר להם, שכל לכדי וקריאה כספרים, הכליתו יראה השם ושכירת מצותיו עדיה: מאשית הכסה יראה ה'; וכדור, כי האלהים יבא בכספת וגו' קייבו הששפט האחרון לעו"ב, בעבור שכחשו בו רבים כוסן הוא. כנידע סן כה עדיק, וכסיבא בד"ה שני לחשמונאים והנפלא כי יצא לנו ברוישנהו. כי הסדרש הנודע לחכמינו על הכתוב יהיה כהמה (סדרש קהלה וירושלמי חלקו). סההיכה בני הוהר, שכל הסכנים כהוך כיהו יותר סכ"ד ספרים סהימה הוא סכנים כיהו ... להנות נהנו ולא ליניעת כשר נהנו הוא פשוטו של סקרא סמש, והק דרשות הכלול הוא על צד האגדה, וכונה סבואר כהערה קודמת, כפי לשונה הקרא כספרים רחיצונים. ולמרנו מה עוד, שבוטן וזה דרמונו, היה ספר קהלה. הכפר האחרון כסדר הכתובים המקובלים, ולזה בא כסופו החתימה הנוכרת, שהיא לכלל הכתובים, זה סכנים להם שראינו כרור כהערה שלפני זו, איחור זמן קלה סגלה אסתר בין הכתובים.

והנה לרנן הכלאכה אשר לפנינו בשער הקר רורית אלה והארתם לכל הנעשה בהם, נסכנו בעל סרטו לרבר כזה על חכונת ספר קהלה. סיהבי, וזמן כהירו, וקבלתו בין הכתובים - כפי הנגלה סוכרי חכמינו זיל, אין זה הספר כלל כוסן ית שאני בו, לא כתיביו ולא כתיבתו, כי אם כתיבתו דיא שלמד כן דוד סלך ישראל, וכתיבתו חוקיהו וסיעתו. והנה הנם שכלי ספק אין דבר זה סכלל הדברים שתינו כסינו. עד שלא היתה הרשות נהונה בו לדרושה, הגרו כמו כן כלי ספק סכלל הדברים שכתב הסכירה סקדסינו ימה כהן; אם לא שנאכר גם כזה, שכה סכסיר

ראשי הכמניו בענינא לפניו תלמידיהם, היא וזאת מה שילמדו בוה לרוב התלמידים, או מה שדרשו לדמין העם כפרהסאי; אמנם לא יתכן לנו לומר כזאת, אלא בהיות הראיות הכתובות את הכף נגד המפורסם ביהדות ועצומות, וימצאנו כמו כן גם בדברי קדמוני רש"י גם ניכרים המסין להכרעה זו, ועדיין אולי.

והנה אם נההלך לראשונה בצדה הדרושה, נפגוש בנחלי חכמים אחרונים, ועברים ראיותיהם החזקה, שוללים בהחלט הספר הזה משלמה ומטו גם מחוקקהו וזוטו. ויסתמים חבורו לאיש שחי בזמן שאנו בו. או בזמן מאוחר יותר, שהתחפש בלבוש התלך הרמבם; וכבר נשמעו הדברים לכן החיים, ונקראים כראש המאות כבדרשי החכמות, ונכתבים בכל ספרי הכמיו להנ"ך אשר לחכמים הרמבם; באופן שאם יתראה, כי האבת אהם, אין עלינו חשש איכור הגילוי, אף אם יונח שקדמוניו הכתירו הדבר בזמנם; ומאחר שדברינו לא יוסיפו היות עכ"פ, הנה יתכן כי יהי בהם איזה תועלת לתלמידים כבני עמנו. — ונאסוף בקצור ראשי הפענות בזה. אמרו כי לא יקבל אל הדעת, כי שלמה שינה שמו והתחפש ללא דבר; ואמרו עוד. שאין מעם להציון מלך בירושלים, ושלמה מלך בארץ, כארץ רחבה ידום ככתוב: "כי הוא רודה בכל עבר הנהר ומשל בכל הממלכות"; ומה מעם לרבו הייתי מלך על ישראל בירושלים? ואיך יאמר שלמה מכל שהיו לפני על ירושלים? ולפניו לא מלך עליה אפילו אחר שיערך אליו בגדולה, וזלתי הדו אביו.

והפענה הקשה מצד הלשון. שהרי בהשקפה היוהר קלה, לשון הספר ניכר למאוחר, אפילו מלשון עזרא ונחמיה, והוא כלול מארמי בחסרו ובצורתו, ועל הרוב רוחה מסמ ללשון המשנה במלות ובדבורים; לדוגמא: שמוש השין במקום אשר, והגם שימצא לפעמים ובדרך רוחה בספרים שלפני התרבן, הנהו רגיל בבאן הדבת יותר. אפילו מסה שבא בספרים, שנכתבו אחרי עלותם מבבל, וכלי ספק רק בעבור היותו על דרך מלת רי שבארמי; והמלות ובבן, בשל, גום, זמן, כשרון, כבר, בשכבר, נהג, ענין, פדרם, פשר, פתגם, רעות, רעיון, של, בשל, הקן, הם ארמי מסמ, לא נמצאו כלל בספרים הראשונים, ורגלים ביותר בעברי מאוחר של המשנה; וקצת שבא מהם השרש, אך לא המשקל בראשונים, או גם למצער ובלשון השיר לבר, כמו מלת הוה. יהוא, שיוועו, נכסים, סוף, הקיף, התמה, ודומיהם; ולפעמים ניכר שהוא ע"ד ארמי וסועה סכטו. כמו אלו אילו, (אי לך). כל עסת (כל קבל). בן חורים, חשבונו, חוץ מסני (בר מני) ועבריהם (עובדיהו), על דבת (ארמי מסמ שנתרנס דניאל); שרש זכר המורה בלשון בכל מקום על זכירת הנעשה בזמן שערב. יורה כאן בכלל על שימת הלב לרבו מה, כי לא הרבה יזכור את ימי חייו, ויזכור את ימי החשך, וזכור את בוראך; הוא קורא לכלל אי מדינה כמו שהיתה בזמן פרסיים, וכעזרא, ואלה בני המדינה, אשר נשארו מן השבי שם במדינה; הכתן יכונה לו מלאך, ואל תאמר לפני המלאך" כמו במלאכי, "כי כלאך ה' צנאוהו" — ונדהקו קצת לחשיב ולומר, שלמי הענין והרוכנ המיסונה כבשאר דספרים, כן הצטרך הלשון להשתנה, ואין זה מספיק כלל, וכל אדם סבין בלהק יכר, כי הדבורים, ולבי נהג בהכמה. ורא אליהם יצא את כלם", כאשר שבעה ירא". וסי יוכל לדון עם שהתקוף מסג" ודומיהם, עברי מאוחר ולשין המשנה מסמ; והנה ה"שון אשר י"ט צדיקים

שמיני אלוהם במעשה הרשיעים ויש רשיעים שמיני אי הם ביהמה הערוקים; אי הלשון, כי לא יוכל האדם למצוא את המעשה אשר נעשה החת השמש, ככל אשר יעמול האדם לבקש ולא ימצא, וזה אם יאמר הדבם ברעה יא יוכל למצא, כי לא יראה, כי לשון זה אינו מוכן היות השפה הקדושה באבה ובעוונה, ומני שלמה וחזקיה וישעיהו כי מוכן הווקן שלה, כיפי הכות השני והם שלא נשלול האפשרות להיות לה ערה גם אחרי בליחה, אלא קצה התנונים במתה אלהים; וכיחוד בבקשו שיה ימחה, ואם שלא ידמי עם זאת לרקד פים, וכל זה מטעם כל לשון קדושה, אבל הם הדיבם להפסיקים בספר בן סירא המוכאים עביות בחלסד, ולמטבע הכרית והנפלות ילשין הסנה בכלל.

והארזון הכבד, הטענה כצד הענין, כמה החקה דרך אמונה ובסיון בהם ובסירת הנפש אלו, בפי מה שבאה בתפלת שלמה הנפלות ויאה אלו, בן הדרך הנודע לספר זה; ודברי ספר זה בהבכה, אינם שיק כלל להסדור ומשובח על החכמה שרוא טאה השם, בספר משלי ובספר איוב ובקצה מזכורי תהלים; להוציא, כזכור ל"ם. ויכו בן, אינם כלל על דרך הקורת היונים בפליסופיהם, כי אם מהקר שפתיי בנהשבה פשוטה, שדברי תהלים חולפים ואיברים, ואין בהם טוב קיים ראוי לבטוח עליו, ואף לא כמה שיסדו והקנו בני אדם; הכל או רע כוחלם או טוב בלתי כזמיר; ושכל חריצות והשתדלות לשוא, ולא יועיל נגד סדוצת העולם יגד קשור הסנה לעתות המשתנות, ושנראה הכל כמו נזור וסיוחד מלפנים סאת השם, ואין כנודע יכולה לשטנו; ושעל בן אין מוב בעולם כי אם להפוש ולהתקף הסוב בן הדע הנה ולשכוח בו - והו עיקר שמה הספר, הגם שלפי דרך הלכו במסקרו, ארג מוכרן כזכור איזה בספר משלי מוסר טובים ויפים; הכלל לא זה הדרך ולא זו המטרה מוכן שלמה, ולא מוכן חזקיה, ואף לא כדור עלי הגולה. — ואמרו עוד: שאפילו אם טדה, שאין רעה של הספר ככל הדברים הנזכרים בו, ושדרכיו בדרך חקירה אנושית בלבד - וישרו הולך ומציע כל חלקי הסוד, כשכל להביא רעה האמונה באחרונה, הנה אין תבטו יודע איך וכמה טודה ותקייכה לו ודעה הטובה תדא, ולא זכר סזה כלל בספרו. — דרי המוב ותחוק העולה כדברי האחרונים כדריסתם כזה הענין - יאם נפן ונלך אל הכסו רת, והנשמע פסנה חין בן הפארסם בה לכד; הנה נמצא רשעים כסבישים קצה להכרעה הכמים הנזכרים:

א כבדיותא דסרין של תנ"ך הוכייה לרוב מאהני אמרו: חזקיה ויטעני סתנו ישעיה, משלי, שיר השירים וקהלת" - סיה יש להוכיח. שסברו בבטינה זו, שרק לכד ענין ותוכן ספר זה הוא לשלמה, וסאכני חזקיה כפרוהו - וה לפי שיקטה סאר, וכמעט אינו כאפשרות היות הדברים בעיני, כמו שיצאו מפי שלמה, נסמיכים ככל מה עד יסיה חזקיה; ואין הענין רוסה כלל להסמלים שבספר משלי ולהשירים שבספר השיר, שאצלם יתכן באד היות משלי גם שירי שלמה, שאמר יצר מהם כך רב לעזת הכתוב, שגורים כלשונם כפי הסיון והמטוליה, ומהם גם בידהם בקצה חסדי מבלת, ועוד כמדה רבים לאומיים וספוריים אדירים וולת שלמה - והדבר משלי שלמה גם הדבר אשר לרש"ם ויכול כלכו גם באלה שהם אק על סגנון דברי היבם; והיי הציונים משלי שלמה שבראש קאפילו, גם סה סשרי שלמה אשר העתיקו וני - ועיונים עיד, הם אונק ושכב דברי הכמים" כאמצע קאפילו כ"ב, גם אלה לחכמים" בתי קאפילו כ"ה, דברי אגור בן יק"ה

דברי לכוואל סלך" ולנסף אלפא ביתא בשבח אשה טובה, כל אלה ראשי ציונים בוים באבצ, שיש לו בספר משלי אנורה, כוללת איות קיבצי סגלים - ויתכן כאד היות אנורה זו או עכ"פ רובה נעשית בדור דעה של חוקיה, וכן הרבר כמש בדור השירים, ונרחיב בזה יותר במקום המדומם; מה שאין לומר כל זה בספר קהלה, שהא בלי ספק ענין אחד, נמשך בכמות טרובה כמחבר אתר. הים שאהגים בהוכו קצת משלים, שהם אבנם כהו כן לאוהו המחבר עצמו - ואיך נוכל לומר עליו, שנכתב ע"פ הוכרו ובלשון ראשון סמס, אתר שעברו סאהים ושצנים שנה סוסן מות שלמה? הרי לפניך שלמי דבייהם נ"ב אין חטור הספר ללמטה; כי אם כולל דבריו או עשוי על דרכן; ואפשר שיש רמו מה נוס במדורה לספר זה באהרונה, מה שלא נתעם עליו עתה:

ב גם בעלי המורשות הרגישו סכלל לשון הספר, שהמבר בו בעדו אינט כך נמיר בשעת דבורו; ונודע אמרם, סלך והדיים וכלך" או. והיום סלך והדיים"; אלא שרצו לצרף אל שלכה באורעות, וספרו בהם בפיוסי אנרה על הדרך הטרע לניל ביסדם, וכמו שיבואר בשער האנרה איה, אבל הקרה שבאו נביאים ובבתובים מנגדים סכל וכל. שבהם כתוב: ושלמה היה כושל בכל המסלכות וגו' ועיבדים את שלמה כל ימי חייו. וישב יהודה וישראל ... כל ימי שלמה, קרע אקרע את המסלכה סעליך אך ביסך לא אעשנה.

ג ססשנהנו (ידיס פ"ג ס"ה, עיזיה ס"ה ס"ג) ידענו. שנחלקו קדמונינו על זה דספר, אם נכלל לראשונים לקדש לענין גורה מוכאת ידים - ושעל כל הפנים הדבר כקולי בית שבאי (זהו מה שראוי להעיר עליו, לפי שהוא סמכים לרובם, להאמין ולהחיק בדרך הקדסין בסמורה סאין השקף אל מה שיאלצו הוסן או מניע אתר, וכמו שהבאר בשער ההלכה): ולדברי ר' יוסי הראוי באכת להיות סמריע בעניני ספור טעשה שהיה, לא היה להנזורים וראשונים שום מהלוקת בו, ולא שים סברא. שיהיה נחשב לקדש לענין טומאת ידים; אך היה שוה להם בזה לסגלה אסתר. שלא היה להראשונים ככלל גורה זו - ובכרייהא הובאה כמסרא ויגלה ז' ב': הנא ר' שבאעון כן מנכסו אומר; קהלה אינו סמסא את הדיים, מפני שהמברו של שלמה הוא". רבונה נגלית, שהיתה דעתו של הנא זה, שאין לחשבו בין הכתובים ברוה"ק - ובה שהיכו לו כן הטקרא, אל תוסף על דבריה, והמפרשים נדחקו בו, יראה לדעתו, כי כשילי שיני הנקודה כסלת תוסף (רק כשני נחים, ולא כתוב תוסף) דרשה סלשין ודלא מוסף יס"ף, וכונת התשובה שאין ביבלתנו לחסר ספר סן הכקובלים בין הכתובים - ואיך שיהיה, הגה כל זה נמשך לסברתם הנגלה, היות הספר עכ"פ ללשה; ואולם, אילו היתה וזה באמת דעת החכמים, ולא העלימו בזה דבר נסתר, אין להלום הקושי בדבריהם הנזכרים, נגר חכמה, שכהוב עליה ככאור שהיתה כאת השם שהבטיחי בה; דגה נהתי לך לב חכם וגבון, ויתן אלהים הכסה לשלמה, וז' נון הכסה לשלמה כאשר דבר.

ד הגם כי סרבר בקשת הננייה אין להביא ראיו: על הטרע לו בזה; לפי שטובל לומר שהיה ספאה הכבנה לבד, והיה איות ספר נחשב לקצת הכמי הוסן הדוא (לדעתנו וכן החתום האהרן: לסה"ק) לבלתי מיכשר להירש ולהקרא בעבור; ודרי גם על יחוקאל אמרו, שבקשו לטנוז, והוא בלא ספק ליחוקאל כן כווי הכרן. נביא הנלה על גרד כבר - ככל סקום ראוי לשום לב על מה שהקשו חז"ל

במשפטם זה על קבלת ונטתו יותר, בבבלי אמרו: (שם ל) שדבריו סותרין זה את זה, ובוודשכלי ובמדרשות בא כביביל הרבה, שמצאנו בדברים בשוין לצד פניה, ואפילו במדרש אגדה מאוחר וכאזני ההשן (שם סג): אנה שלמה אן כדמסר אן כוכלהתהו? לא דורך שדברין סותרין דברי חד אבין, אנה שסותרין זה את זה; ודגם שמיים שם כשכח, הכל סקום ניטר הרגל הגנת.

ובאכה בבד חכמינו הראשונים לעולם ינהלו, שע סלו לררוש ספר שפבר תקבל פגם אחת בין הכתובים, ושלא רצו או לא יכלו הראשונים להמירו מסקום; וכמו כן ביבות יטרו על ראש פפריש הש פם שקרם ועכמה כיהר דלים כן כנהם ול, סרתרו לכאור ולפרשו בפגם שלא יסמרו לאכמה אמת. והיה כל ארד סחה על דרבו אפר דברים סויסכלים, והיתה דעת השואל טחה כן ולבו כתישם קליהן. אכן היתה זה באכה דעה והפך הספר וי שאלה שלא פאלר דורות רקורפס, ואכנס וילעזו אליה דרך הדרישה כוסן הנכתי. ואכבר נעשה קוד פקסום רבו, שכמו שהיה כדורות שלפני הסנה, לללה את הכטה; כן ועד יותר רכמה כדורות זה. לכמה את הסנהל כבר ע"י אררים. פועל ריק וסוקן ואין בו עור כל עיקר, והעוד ראכה דוא, כי סוקף לרחה ולקוד, בנשוא עין לאלהי אפר, אפר לא יקומו את הורשו לעולם נשפד; אפרש סה סב הלקו, כי רכר הו היתה אכה אתה, שאין לה לריא ולפחד את הדרישה והכמה כלל עד שאין סהבא, ונשוב לטקן ספר זה. ומה נעשה, סרוב הדברים, ששכחו בהם הכפרים הסויים, ושמו אותהם איהת לאכמה אכה בשנקרין הם הוס, טאה שאין פשובי הדברים לללו רוסו לוח כלל. ועל דרום ירסו לסותרו. רים דרבר בפתיחה; ומה תישם לארם בכל עמלו שיעסל תהת השכש" איט דברי הורה, לפי סמלה תחת השמש מוכב על סלה שיעסול, הא על דבר כה ירין, ומה סיה להרבר, אן סוב הארם תהת השמש, כי אם לאכיל ולתהת ולסכות יהא ילנו כעסו... תחת השמש"; וכן הירבו: הכל הכלים אפר כלה הכל הכל, שסכסדי ספדש כמי יהיה באכה לרבוה הרלה וסויס ילאכן פנת הספר, וררשוה חירו ככסום לרעת דתורה, ומה רק לדבורו הכל הכלים הנאמר אחר, כי סקרה בני הארם יסקיה כהכבר וסקרה ארד לרם" וכו'. והנה הדבור: אמרהו אני כליבי את הערק יאה דרשע ישום האלודים" וכו', יראת כוחלת השקפה, כבאר בו הרין שמינה, אי שפגם יום האררין; ולחכמן יתראה, כי הונה על פחשבת דעת הספר כונה סיהלטה, ויכל פקטי הארם נכ וסויים גם היעים כרכה, לא ככמה; וזה לפי כאבר סה הרלה, שגם כסקום השפגם סקווד לבני ארם לבנו הערק, יעא לפעמים ספגט סקול, שחייב יעא וכאי כרונ, והנקו יעא כחויב: על זה אפר, כי גם רכשפם אינו כויר הארם הסויים וככמה, וסאת דאיהם יורהו הקרובה האו הרין, כי שיהה ערק או רשע כרונ. ודבר ערק רשע, הוא כאן רק כעיהה אל פכס הרין, וכמו הערקו את הערק ודרשעו את הרשע; והנה היתה אכיה כדפוק; כי לא אצדק רשע. ומה שורה על אכיה זה דפירש, רבוה היתה רשעם, כי עת לכל רשע תל כל רשעה סם" דבור הא כוה הספר על הורה הקומה, וכי יסן ועת לכל הפי".

וכה סכויכה להכיר כאן והגם שהעקן כמי עשיו עין ערק לכאר וחיאי לכאר רבה). הוא כי כדבורי הספר, ישפס האררים, כחה אלוים, סוד האלוים,

הרכים כיוצא בם, הכונה לבר על קשר הסבות והסוכוב כהן. לפי מה שאנו רואים אהון בעולם, שכל סבה תוליד בהכרח את הולדתה, הנעשית גם היא סבה כבכרה לתולדה שאחריה; ועל פי כל הסבות האלה יחד, שהן כשלשלה הכופה אחוזה עד להנשנות השמסמיות, שאין לנו השנה כחיש למעלה מהן, יתעהרו וינבלו כל מעשי עולם בכלל ובפרט; וזו היא הנהגת המסכע והסול שהיא בהכרח, ומוחצת להשם יתעלה ספאת שהוא יוצר הכל. אולם אין כוונה הספר על הנהגה סיוחרת להשם, שהיא עליונה מן הסול סתנהנת כמרה דין וטשפט צדק לפי טובו הגדול, היטי להכליה הטוב המוסרי, כמו שהודו והורו בהנהגה זו קרסוני חכמינו זל; הם אמרו בשלש הנהגות לעולם, הנהגת המסכע בקשר ספתייה, הנהגת הבחירה לאדם המתגבר בקצה ולפעמים על סרוצת המכע למזכרו או לרעתו, והנהגה עליונה להשם בכלהו אמעני. וזה אמרם במאמר קצר ויקר הגודע: הכול צפוי (פאר הערב שמים סונג, נאמור נאשהוענדינקיים) והרשות הנהגה ופרייע וואהל, ובסוב העולם נדון (וועלס לייסונג נאך דער אידענע דעו נוסען) והכן, כי דעתם זו סיוסרת על סקרא ספורש (סמאל א' כז י'): כי אם ה' ינפט (והנהגה העליונה על צד המשפט), או יוסו יבא וסה (הנהגה הטבע בהגלה הכח החיוני מלידה ומכמך), או כסלהמה ירד ונספה (הנהגה הכהירה). אולם הספר, בעדות כל סחקרו, סודה רק בהנהגה ראשונה, הנהגת השם באמצעות הטבע המיכרה, ומין אב; ידעתי, כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסף ומסמ אין לרוע, והאלהים עשה שייירו מלפניו (כחו ומגברותו שאין להמלם סגורו), מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה (בעציתו הקדומה), והאלהים יבקש את נדף (לשון הורת דבר פעם כפעם, וכמה נאמרא עברינן הרדפה; והמעם שיהיה לכל זמן, וכל מעשה ובקרה, כבוא עת ההערתו ככבותיו יצא לאור המציאות, ויחלוף מיד בתעשורת ספה להילדתו). ועוד, אייר שאמר בגורה מיהלסת ומנאה בכ"ח עהים, הוסף: גם את העולם נין בלבב ככלי אשר לא ימצא ראם את המעשה אשר עשה האלהים כראש יעד סוף (דיבעהו שבעבור זה בלבד יש באדם שכל, לחשוב כוסנים החולפים והעתידים וניזירתיים, כדרי שירע שאין כחו לשנות סקריהם, ויירא וישתנסם ימבורת השם). אמנם להיות הספר, כאמור למעלה, בלתי מתפלסף בעיון נמשך; הנה אין חימה שימצא דבריו ביחוד בין משלי כוסרו, כה שמורה על הבחירה שביד האדם. אולם סתנהנת השם יתעלה כחכמה טשפט והסר לעולם, אין בו כי אם אה וישנים פסיקים, או לא מלל, וכמו שיבא מיד. — והצורך לשוב לדרך הילוכם הוא, ונאמר, שכמו כן סחקרא, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה" כוננו הראשית הוא, על דרך, תוסף רוחם ינועון ואל עפרם ישובו". ועל דרך, רוחו ונשמתו אליו יא סוף ינוע כל בשר יחד ואתו על עפר ישוב"; עם היות לפי האבת כעוסמך אחרית דבורי מחשבה כאלה, דרך סלולה למשכיל להגיע עד דעת המונת הנפש ומעלתה.

כללו של דבר, לא טעננו כסחקרו סקרא סבורר מסכים לאסה ולאסונה, וולתי הרבור; ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפטם הבא אחר הדבור, שמה כחור בילדהך ... והלך כדרכי לבך ובסראי עינדך" ולפני הרבור שבטות, והסר כעם סלבך והעבר רעה כמשךך כי הילדות והשהרות הכל" (ועל כן ראוי לך להתענג כמרים יעבורו); וישני לו הפסיקים, סוף דבר" וגו' הכאים ככסיו, אם הם שייכים

(כנהיה)

להספר. ואנו מן הדתים הכללי לכתובים. מה שהיא קרוב סאר - ובכר הריו מינון עם אלו מפסיק אמינה. גם את הבקרא, וכיור את בוראך בימי בחורותך עד אשר לא יבוא ימי היעלה ונוי; לולי ה' הרבים שבמלה בוראך. שנשחמחה לפנינו ובכרתה לומר, שהטנה על כוחה הבררות, מליין בריא, לה בריא כ.ס. ועוד יותר קרוב מליין המטה, עד בוריו וכור, אם לא שנאמר כי ה' הריו בא אך לבר בשביל לבוה על הדוש הנמשך שרשו חול במלה. עפי' מסנת המתכל בשלשה דברים וכי באך, טוך, בוראך; ודש הבא כפי'ל במדעתי הדכות, ונגלה שהוא על ה' הרבים, לא כמו שפירש בפי' הדויד ניבירקין.

והנה אם נצפה הכל, ונניח דרך העולה סמפיק, בכרי לאכה לראי שפנס הרבנים והארונים, שאין הספר לשלמה ירא סיבת חוקי, כי אם חזר נעמד ימי הליין והספרים, עדיין תכיר השאלה, מה סיבו של הספר שאנו רואים אותו אומר ששט קהלה, והוא בן דוד, והיה מלך בירי' ל' ס' ושאלה שנת, אך כוא הספר לא שניתה כקום בין הכתובים? - ולא נדע לנו בזה שמהן של אהרני המב פוכה הנוצרים, אך כדוכה שרשו שהמכרי התחפש בעקבה המלך לשבת. המדעני ליכס דוקר, גם לבקל בל רסדות חסן והקטנו, ישם בפ'י ההלנה על הבלם וחסרון לויכס, ובנדית הסכמת בם. וה נסמה לרש הנעים של ה' נחמס: אלו אחר אשר הבל הבלים, הייתי אומר: זה שלא קנה לו כי פחמט סיסי זה שלא אכל פוכה סיסי וכו' - אמנם לו יחי כבה, הנה, לפי המכואר ולפי מה שיבא עוד, לא השכל המחבר כלל במלאכתי להרהש; גם אי יהישב בזה, בדוע הנה את השם ולא כתב של ה' והיורר קשה, כי לו בות ישראל, האמינים ויודעים כיום המארה הכנסה הקדושה, לא יתכן לחשוב, שהם לא הכירו בח' ד' ש' ו, ובלי ספק לו היה גם סוכ, לא היו בקבלים אותו עכש, אך אם חדה כוכי לחופי, ולצורך דברי וחופי, שהלאם באילן גדול - ובכר הועט. שאין כאן סקום לומר, מה שהוא נטון מאר בהשלים והשירים, היות רובם או קשהם לשלמה בעצ' סו, והרוב על ד' כו; וכמו כן בירני, שהתקבל הכס בין הכתובים עוד מוסן האסיפה הראשונה ע"י עיקרי כהנ"ג. ונכתב אם כן, לא מאחד סוף מלכות פים, לפני ביא הנוים, וכן טוב יכלתי שגוש סוקות, ורוח הקידש שרה בישראל - ומה שאמר קשה, היות הסגנון המחקרי שבכפר סורה על הרון בוכן, שבכר נהפרכה אצל עמט בארץ ישראל הפלוסופיא היונית, זה אינו. ובכר אכרני, שאין בו דבר ולא חצי דבר ס' כ' ס' ה' ה' ה' ונאמת גם לא ס' כ' ל' ה' כ'. והים שרפי העהו יוצר סרוב, שידע המחבר סן עם יין ומקורות מלחמה עם הפרסים, וכמו שביא לפנינו והו ראה גדולה לו על וכו' ב' ס' י' ימי מלכות פרס; הנר הר על כן אין בשפר רוים כלל, לא בדרך הכתב של ינים, ואף לא שרד לשינס, היינו ט' הכפית שבכרני סאור. העשויים על דרך לויין ירני, ד'ס אין לו עדיין מלה עולם שבכרני על כלל המעשות הנבוא, כ"א כסוכנה הראשון על הנצחות; ולא מלה סי' ס' סיני על השם כמו שנמצאים עיניהם לסימנין הדיק ולאנטינום איש סיני, אחר הנהא הדאצורד הסיכה הוים; גם כנה יפה לא תורה לו בעצמה גם ער השב והארת, יבא ט', טוב אשר יפה - - כי על כן, הצורך לנו לבקש דרך ומסלול, איני יצח בירני לנאת כן המכוכה.

הנה שיזכר לא כל שנוי שם עמט פרמי וכו' על טיסקל נקבה, ובסוף ב' כ' ו

סופרת, פוכרת; הנה ה"א הידועה אמר הקהלה (י"ב, ה') וכמותו הדבור בלשון נקבה אמרה קהלה (ו' ב'ז), כורה על האר עשוי לשם עצם, כמו שירה המשקל על האר לסינוי וסעלה מה, על דרך ומשקל שם פחה או חליפה בערבי (יעויין ס' הטלים לנענענים כלה זו). והנה ביסוד ומעם הראר הזה, אבר והאב"ע, שהוא על שם החכמה הנקהלה בו; ולא הונח שרש קהל כיא על אסיפת אנשים בלבד. ומוב מזה חז"ל שאמרו במדרש, על הדעה שהוא שלמה; למה נקרא שמו קהלת? שאמר דבריו בהקהל, והיטיב למשון הענין על הקרא, או יקהל שלמה; ואשרי עבדיך אלה הצומעים את חכמתך; אמנם על הדעה האחרת שקראו ספר קהלה בשם עקלקל ויאזום ע"ס. הנה נשמע מזה התאור לסינוי ולמסמרת, שהיה איש ראש או חבר מסוים לאיזה מקהלה של חכמים, שנתנו לכם בחכמה ודבריו חפין מסתעפים מסנה.

והנה תארו וכתבו השני בן דוד, כשהוא חי בזמן האופרים בסוף ימי פרס, לא יקשה עלינו כלל, לפי שיתכן מאד פירושו, היותו סזרע דוד; והרור הנו רביעי או חמישי אחר זרבבל אשר שלשלת יחוסו נמשכה במקרא יותר מאוחר מזה, כמבואר בקודם. ועל כל הננים היו זרע חוד מצוים ומפורסמים באותו הזמן ובמסניות, שספר זה כבר ירסה להן בדרך לשונ, רגילים לומר בן דוד על הבא מורעו.

אמנם בדבר התאור השלישי מלך בירושלים, נשקף החלה על עשרו ונדולתו של מלך זה, כפי מה שהתפאר בה הוא בעצמו (ב' ד' ולהלן). ואין אנו שומעים, כי השתחוו לו כל גוים, וקרמו פניו כמנחה ושי מלכים רחוקים, וכי מצא כל אלה הבל הבלים ע"י המאורעות או סמוך למיתו, כמו שהיה נאות ודאי כפי שלמה; כי אם שהגדיל מעשיו, ובנה בתים ונמנע גנים, וקנה גם עבדים סוחר, יתר על ילדיו ביתו, ומקנה בקר וצאן וותר מכל שהיו לפניו בירושלים, ושכנם לו גם כן כסף וזהב ומה שהמלכים חושבים למגולה (אכנים טובות וכדומה). והנה כל אלה אינם בשום זמן. ומה גם בזמן המהולל של שלמה, ברכת מלך, כי אם ברכה האורח בישראל, והכתוב אומר: ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירבוין, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה; ועל כן התארים הנזכרים כלם אינם מהנגידים, אך מסכימים הרבה להמונז, שחי בסוף ימי פרס, והיה מן כת אותן האדירים, החורים והסגנים הזכורים לרוב בנחמיה, ועוד גדול ונאה מהם, לפי הזמן המוב בשנים או בשלשה דורות אחר נחמיה הפחה, ויתכן שהיה גם הוא פתח המדינה או שר העיר ירושלים בלבד איזה זמן. והנה ירענו שבארצות ההם ובימים הקדמונים, כל שר וראש קנין רב ובעל נכסים ותושבים ועבדים, היה נקרא לפעמים ככינוי מלך, והנה ארונה היבטי מלך, וכד"ה אחרת המול כת וכספר זה עצמו, מלך לשרה נעבד; ופירושו נודע, שגם המולך על שרה אחר צריך להיות נעבד מולתו, ובס"א מסט, מלך סמוך אצל עשיר. ושם עוד, שמלך בן חורים. — ונעיר עוד שכבר על נחמיה זכר הכתוב, שהוציאו עליו אייבוי דבת שקר שמכנה עצמו, מלך ביהודה (נחמיה ר' ו'); ואף כי לזמן מאוחר בסף מלכות הפרסיים, שהיו שירדים בכלרמות, ותוכים קצות נמלות ממשלהם, כל סחו ומחו להנהגת עצמו, כמזכר בשער, לא היה בו מן התיסה כלל, אם איה שר ופחה בירושלים יבנה עצמו כמשך זמן שרדוהו בשם מלך, ובפרם כשהוא באמת, לפי המונח מאתנו, בן מלכי קדם לארץ הדיא, ובזמן השטט והערטוב לסלמות הגדולה, וכמה יתישב הימב

כדרך זה, מה שהוקשה להכנסים הנזכרים למעשה. מידת הכינוי רמז כפיל ומכופל על צורה אחת, סלך בירושלים, יהיה סלך על ישראל בירושלים והוספתי הכמה על כל אשר היה לפני על ירושלים, ועוד, כינוי שהוא באמת לס' מה עיר כדכונתי סלך ביהודה הנזכר מדברי נחמיה.

ודע עוד כי כלפי פרס היו נקראים אצלנו סלך סלכיים. וכן יכונה איהחשבתא בעורא פעמים, ואצל היונים בעלי מלחמות כוכן הרוי, היו נקראים כונדע, בכינוי הסלך הנדול; עד שנראה לנו קרוב מאד, שהסקראות (ש' יד' והתקן) עיר קבנה ואנשים בה סעט וכא אליה סלך גדול וכשב אותה וכו', וכמו כן הכתיב המשלי (ו' י"ג): ההכבה העוה לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר, מוסב על אהינא שבארץ יון, שבא עליה ללכדה הריוש הראשון כונה הבית, עם חיל יותר כן באה אלפים, ויהן עליה, והעילה מיליאירעם בהכבת מערכת מלחמתו המפורסבת, בג' רות בשם מלחמת סארבאן וקרא אוהה קטנה, כמו שהיתה באמת נגד הערים הגו' לוח שבאציות רמות כמשלת פרס. ומסיפר באה המפורסם היונים, שהיו בעיר או עשרה ראשים, יכרם הא היהת עצהם לצאת ולהלחם, כי אם לחסר בהוך העיר; ורק עמי עור החיל הסעם, נכרה יצת מיליאירעם והצליחה חסמתו במלחמה, ומסיפר ליונים עוד, שארה זמן כנרו בו אנשי העיר, וענשוהו קנס כסף, וכשלא היה ביכולתו לשלכו נהגוהו בבית הכלא וסת במאסרו האיש הגדול המסכן. ומלחמה זו עם מעשיה ומקריה, היהת נודעת הרבה בכל סרינות פרס, בעקבי היהת הראשונה לפרסים נגד היונים, וזמא לא שקשה כ"א לזכנים מועמים בינהם, עד נפלם באחרונה כירי אלכסנדר.

ונשוב לענין כמקושנו ונאכר, שמערה יבוא הגל על נמן. מחבר הספר אדיר בעם, סורע רוד, ראש לויעד חכמים מהבונים ומתוכחים בינם לבין עצמם; ואולי היה ועד זה סוף לבגבת הגדולה כל סופרים, שהתסידה אז (מכוב לוי הבקן ידוע סקן סכית פרס) כלי ספק בעשיה מעשיה המכונים הנמנים לנו בשער. — ודע וראה, איך יובנו לך עתה היטב הפסוקים האחרונים שבספר: אחר ישיים כמה שפתח, "הכל הכלים אשר הקהלת הגל הכל", הם ספרו בקצת התפארות. כמו שאמר גם בפנים שהגדיל והוסיף הכבה על כל יהוה לפני על ירושלים; אכר: "יותר שהיה קהלת חכם עוד לכר דעה את העם יאון וחקר הקן משלים הרבה; בקש קהלת למצוא רברי חפץ וכתוב יושר רברי אכתי. בשני הפסוקים האחרונים האלה (מה שבא אחריהם דברי חכמים וגו') עד הוס הספר, הוא חתימת הסופרים לכלל הכתובים, בו שבארנו למעלה הודיע המסחר הכונה יעצו וסלאנתו; כי יותר על מה שהיה במספר החכמים שבכנסיה קהלתו, ליכר גם הוצה לה את העם דעה במשלה ובסר הרבה מעשה (שארנ קצתם גם בספרו זה), וכי שם כמו כן ההתדולתו לבקש ולמצוא רברי חפץ ספרים וול הו, ככרו לכתוב איהם ביזער והיקון. והדובר כתוב יושר. על היקון המכתב, והא לשון הכשנה, כמה כתוב זה מיושר. — והנה כל זה נערך ודחה באמת לקצת פעולות הכפסיה הקדושה, שראתה או לנכון לקבל ספרו זה בין אנדת הכתובים לאחרינה, והתכויה כמה וסככו בזה, גם על איה דוד הכנסיה שקם להם שקבלו את ספר איוב בין כתבי הקדש, שאין גם בו זכרון התורה ואמנתו, ואין עקרו מישראל כלל גם לעדות חז"ל, כמו שנבאר במקום המודפס איה. אע"פ

שמיכרחים אנו להודות, שלפי הפשט הכתוב, שאין שום פקרא שלם יוצא מסוג לעילם, נבונה מעלה ספר איוב ממעלה ספר קהלת נבונה שמים מארץ.

עוד השערה אחת נעיר בזה, הנם כי מרובה היא בירנה, וזה, כי במקרא היונית של היהודים היונים, שכבר זכרנוה בקודם. מכונה ספר זה בשם עקלקליואסטס, וכנסת בלשון יוני עקלקליואי; והנה קראו לספר על שם מחברו, היוני, אחד מבעלי הכנסיה. אכן גם לספר בן סירא, כינו במקרא שהוא בשם עקלקליואסטס, ולא נודע לי המעם, שאולי נשאו ונתנו חכמי הנוצרים בזה. ונאמר בזה דעתנו, שלהיות מחברו יהושע בן סירא הכהן סילירי ירושלים, בכיורו נסור בן זמנו של שמעון הצדיק השני, שהיה משיירי כנסת הגדולה, על כן כינו גם לספר זה על שם מחברו, וכך שם זה אולי איש סתייחם אל הכנסיה, היינו שלפי שחשבת היהודים היונים, היה בן סירא משיירי כנסת הגדולה; ועל כן שמו גם לבן סירא מקום במקרא שלהם, אכן במדרגה רביעית כמחבר בקודם ובענין — וזה מוב שיעיניו בזה חבריו חכמי עמנו שכאשכנזי, ולנו אין בידנו כלל מן האמצעים הצריכים.

והנה בהתאמת לנו שחבר ספר קהלת בוסן שאנו בו, סוף מלכות פרס לראשית בא היונים; יצאח לנו גם מסגנו וביחוד מן המשלים מן המסיריים שבו, איזה אורה ויריעה במכות ומעלה מצב אומתנו בדורות הללו, הנשכחים לגמרי בקורותינו וכאילו לא היו, ונכבדים ויקרים עם זאת לכל קרמוניות קרש. במשאר בשער. ולדונבא. שכבר התחילו שוב לחסור באניות ובימים רחוקים; ויורה על זה המשל: שלח לחבק על פני המים כי כרוב הימים המצאנו. והנה נוסף עוד: תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ; ואין המונה בזה, כמו שפירש הרמב"ן ז"ל, שיהלוק מחורו, ולא ישלך כל יהבו במפינה אחת מפני סכנת הים, שזה יהיה סוהר למפדת חפצו להרהיבם ולאמצם בזה המעשה. ועוד שהדבור הן חלק, אין במשמעות כלל החילוק לחלקים, והעני בספר זה, לאיש אשר לא עמל בו יגנו חלקו; אלא כונת המשל להיפוך, עצה להרבות במסחר זה, ושלא העצום סכנת הים מתת חלק להרבה אניות נעמסות בחברה, ונתן המעם, לפי שם: על הארץ, היא היבשה, לא חוכל לידע המקרים העלולים לבא להפסידך. — כיוצא בזה המשלים, אל תבהל על פיך, כי בא האלוים, אם ימלאו העבים, ואם יפול עץ, כלם אזהרות יפות נגד כל מיני נחוש ואמונה מפלה, שנברו בעם הרבה משך כל ימי הבית הראשון, אנראה לעין ספאות שיגות, שכבר תכשר והתפורי סהם דר זה. וראה בזה עוד, סודר הקרוב ומסדך לו לפי מה שזכר יוסף הכהן בספרו נגד אפיין היוני; והוא, שאחד מבעלי חבורה של אלכסנדר רשם בטבעיו במורה, איך שננטע עם אורחת יונים כדרך סבך לים סוף, ועמם איש מארץ יהודה ושמו סזולם, והאנשים, פדרך כל הנוים הקרמונים, סבהילים בנחיש עופות; ויהי כראוהם צפור ירוע מעופף סמעל לראשם, ויראו יראה גדולה; ויהודי סך בקשרו כלתו, והנה הצפור נופל לפניו ארצה כה; ויהתל בהם האיש ויאמר: ואיך יגיד לנו בעל הכנף את דרכנו, החצליח אם לא, והוא לא ידע את דרכו, והנה קרתו האסון הזה מירי.

הגדתי היום ברוח נכון ובלי הכחיר דבר תחה לשיני, את הנראת לנו צורק בלעין ספי זה, כחשבו שיש בזה, סוד יותר מאחר, ספוס עת לעשות לה, אכן כמו כן כפה סלה ויזה אל הלב אוסר, שאיני סחלים כל דבני מעטתי ומסברתי

לאמת ברור, שאין להשיב עליו, יצדו ויהלכנו ויהברו הדברים על"י הכתוב בעל-המלאכה, וזה כל יסע מחוק בתורת אלהי, וכל חפץ חפץ בתאגרת אבותיו.

סימן ט

וראנו להזכיר כאן בקצרה כל דרכי מנין השנים, והם התאריכים שנהגו באומותנו כפי קדם, כפי העולה מן הכתובים ומדברי חז"ל שנשאו ונתנו בזה הרבה כמסכת ר"ה וזמנה ע"ז, ומדברי ספרים אחרונים — שהדבר הזהיר סוכרם ויטעיל לכל כבוד דורות וספור קורות נמשכים זה אחר זה בזמן, הוא האריך קבוע ברור וכוסכם לכל; היינו שיוקח איזה כארבע גדול ורשום, שיחד בזמן קרותו, וסוככם גם בערך אל החידוש שאירע בו. עד שכל ספור מעשה או הילדות איש רשום, ויגבילו הסופר ויכתבו לזמן התאריך האחד ההוא, וע"ז ישיבו כל הדברים והמעשיות נערכים זה סול זה בערך ידוע נגלה לעין מד-וזה מה שיכל עלינו בהנהגה ודעה מביהם, והשתלשלות הילדות שיצאו מהם- ונהפוך, אם יהיה בספור התאריך האחד המשהיה לזכרו, או גם אם יהיה בלתי ברור ומיסבם בהנבחרו, אין להמלט מן הערובים והספק בערותי הקידות, וכן השגיאה בהנהגה, ובהעריך מה שהוא מקור וסבה להן, ומה שהוא נמשך ובסיבב בהן, וזה מה שהיגע גם את ההנאים שיני הלכות דסדר עולם, ומאפרים ראשונים ואחרונים וולתם, עד שעמלו וחקרו נגד ים הספקות הדיוך וסוער עליהם בזה המבוקש. ובקשו להם דרכים וחשבוניה רבים, אך לצדף ולהשיב שנות החרות סבראית עד המבול, ועד אברהם, ועד יציאת מצרים, ושנות השופטים והמלכים לישראל ויהודה, ככדי להגביל גם זמן כל מעשה ומעשה שיבנות הגבולים הנזכרים, וערך זמנו אל זמן סאורע זילתו, הכל עפ"י ראיה הזקה או הלויסה כפי האפשרי. ובהו עלה כיד השונה הגדול האחרון להלכות סדר עולם, להגיע אל התאריך גדול קבוע. שהוא באמת היותר כולל ומבני לכלל הזמן ספורי קדש. ואף לקירות העולם בכללו, אם היה ברור צבצובו באפשרי. והוא התאריך ליציאה (שאחיו בו גם סופרי קורות העולם, אלא בשינוי איש איש על פי דרכו), וליחד גם כל מעשי קירותנו בגבול זמן הראורע שבלתי סיחד למדי בכתבו קדשנו. וכבר הידענו כמה שקדם, שהברויחה דסדר עולם הפשה המיד בשנים, החשבון המיועם האפשרי לעיקר, ובכלל המברשי הזה כא הענין על הרוב לקירוב חשבון סרור, ויצא הפסד חסרון הצמצום בשבר התגבלה הסוככה; אלא הזכרנו כמו כן שפעם אחת לבר נצטח בזה הרך היות גדול, כמה ששללו סאתנו זמן איזה דורות בהלה בית שני, ונחבר דף יפה ומשובח בקורותינו כמו שיבין הקורא המשיכל במקומות רבים כהסאכר הזה, וגם מהיזכורים להכתים שנתחברו על העתים וחשבונו, ועיוון עלידם בספר הכבד כאור עינים.

והנה מנו בהלה ליציאה מצרים, והתהלה התאריך חדש ניסן שבו יצאו, ונתיה על זה חדש ראשון לשנה ראשונה והוא התאריך תורתנו; ויסעו סאילם ויבאו וגי' בהפשה עשר יום בחדש השני לצאתם סארץ מצרים; בחדש השלישי לצאת וגי' ויהי בחדש הראשון בלשנת השנית; ויהי בשנה השנית בחדש השני; ויעל אהרן וגי' בשנת הארבעים בחדש החמישי; ויהי בארבעים שנה בשנת השני; עשר חדש; כל סה שקדם ליציאת מצרים, אין לו בתורה התאריך ונבול זמן סבואר. וולתי היציאה בעצמה נכנית, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע סאית שנה, וטור; הספק כהתאריך זה ודרך

יָשׁוּבוּ בַּשָּׁנָה סָדֵר עֵלָם, שְׁעָלִיה אֵנוּ מִטְּכִין. — אֲרֵר הַכְּנִיסָה לֵארוֹן. כִּיִּי יְהוֹשֵׁעַ יְהוֹקִינָם שֶׁהָאִרְיוֹ יָמִים אַחֲרָיו, וְיָמֵי הַשּׁוֹפְטִים, וְיָמֵי שְׂמִיאל וְדוֹד, לֹא כִּצְאָנוּ מֵאֲרָע סָבִיר שֶׁהָיָה כּוֹנֵן לֵאיוֹה תֵּאֲרִיךְ (רַק פֻּעַם אַחַת נֹכַח בְּדִבְרֵי יַפְתַּח דָּרָךְ מִעַתְּדוֹ נִגְדַּר בְּפִי עֵדוֹת; בְּשִׁבְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּחִשְׁבֹּן וְגו' שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהָיָה זֶה מִקּוֹם עוֹר אוֹ קִיטָּי לַחֲמִשְׁבֵּי עֵתִים לִפִּי הַשְּׁבוּתָתָם) עַד בְּנֵין בֵּית עוֹלָמִים עָ"י הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עָ"ה, שְׁכֻרָבוּ; וְהָיָה בְּשִׁטּוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת כְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרַיִם בְּשִׁנַּת הַרְבִּיעִית בַּחֹדֶשׁ יוֹז' לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל. כֹּה נִשְׁמַע שְׁלֹרְטִים יִקְרִי הַעֲרָךְ כְּבָאֵד, מִנּוּ עוֹד לִיְצִיאָת מִצְרַיִם אוֹלַם שְׁהִיָּה אוֹ כְּבָר כְּמוֹ כֵּן הָאִרְיִךְ; אַחַר לִשְׁנוֹת כְּלוּמָה הַמֶּלֶךְ הָעוֹסֵד בּוֹסֵן וְפֵן, וְזֶה הַמִּנָּן לִמְלָכִים נִהַג כָּל יָמֵי חַיָּתוֹ הַרְאִשׁוֹן, וְכֹ כָּבַר סוֹפְרוֹ כָּל הַקְּרוֹת, בְּסֹפֵר הַמְּלָכִים שְׂכִידֵינוּ (חוּץ מִסּוֹפּוֹ שֶׁנִּמְנָט לְגִלּוֹת יְכִנִּיָּה שְׁהִיָּה לְלוּוֹת יָא שָׁנָה קוֹדֵם לְחֻרְבֵן; וְהָיָה בְּשָׁלְשִׁים וְשֵׁבַע שָׁנָה לְגִלּוֹת יְהוִיכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה, בְּשִׁנִּים עָשָׂר חָדָשׁ כְּעֶשְׂרִים וְשֵׁבַע לְחָדָשׁ). — הַנְּבִיאִים שְׁקוֹדֵם הַחֲרָבֵן מִנּוּ זָמַן נְבוֹאָהֶיהֶם נִיכָּ לְשִׁנּוֹת הַמְּלָכִים; יֵשׁ עָ"ה: כְּשִׁנַּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עוֹיְהוּ וְאַרְאָה אֵת אֲדֹנָי; יִרְמְיָהוּ: כֵּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לִיאִשִּׁירֹו בֵּן אֲמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה זֶה שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה דַבֵּר ה' אֵלָי; וְהוּא שְׂצָרָף לִפְנֵים לִשְׁנוֹת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִם הַמִּנָּן לִמְלָכוֹת נְבוֹכַדְנֶאֶצַּר: בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לִיְהוִיכִין בֵּן יֵאִשִּׁירֹו מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַשָּׁנָה הַרְאִשׁוֹת לְנְבוֹכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל; בְּשָׁנָה הָעֲשִׂירִית לְצֻדְקִיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַשָּׁנָה שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְנְבוֹכַדְנֶאֶצַּר. וְכֵלִי סִפְּק הַיּוֹסֵף זֶה הָאִרְיִיךְ כַּעַת כְּתִיבַת סִפְרוֹ אַחַר הַחֲרָבֵן — יְחִזְקֵאל הָיָה תֵּאֲרִיכוֹ לְגִלּוֹת יְהוִיכִין בְּכַבֵּד, שְׁהִיָּה נִם לְלוֹת עֲצִמּוֹ; וּבְנִבְאוּהָ הָאֲחֻרֹנִים חָכֵר לוֹ זֶה הָאִרְיִיךְ לְחֲרָבֵן: כְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגִלּוֹתוֹ, בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אִשֶּׁר הוֹכְתָה הָעִיר. — וְהָנָה קְמָלוֹ חֲכִמֵינוּ, גִּיטָּן רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכוּתֵם הַבּוֹנָה לְהֵם שְׂכִמְנִין לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב הַמִּיד הַהַחֲלָת הָאִרְיִיךְ מִינִין; כֵּלִי סִפְּק, כְּבָרִי שִׁיְהִי אַפְשָׁרוֹת הַלְשׁוֹת. בְּמַחֲלָם וּבְנִקֵּל כֵּין הַמִּנָּן הִטָּא, וּבֵין הָאִרְיִיךְ יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְלִפִּי זֶה כְּשֶׁקְמַד מֶלֶךְ חָדָשׁ כְּכִסְלוֹ, נִמְנָה הַשָּׁנָה אַחַת כְּתֵאֲרִיךְ יְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּתֵאֲרִיכוֹ הַמְּלָכִים לְשָׁנֵי שְׁנִים, וְכִשְׂרִצָּה לְצַרְף, כְּשִׁבְלִי צוֹרֵךְ חֲשׁוֹן הַעֲתִים, שְׁנַת מַלְכוּתֶם שֶׁל שְׁנֵי הַמְּלָכִים הַלָּלוּ, נִשְׁעָה מִדְּמֵשֶׁת שָׁנָה אַחַר; וְזֶה הַנְּרָחָה לְחַכְמֵינוּ כְּדוֹר שְׁנֵים עָשָׂר עוֹת, וְכֹה לְכֵר דִּי עֵרֻכּוֹ וּסְפָק כְּחִשְׁבֹּן הַחֲרוֹת אַחַר הַחֲרָבֵן הַרְאִשׁוֹן. הִנֵּה הַנְּבִיאִים הָאֲחֻרִינִים וְעוֹרָא וְנַחְמִיָּה וְכֹל הַשְּׁבִים כֵּן הַגּוֹלָה, מִנּוּ שְׁוֵתִיהֶם רַק לְכֵר לְמַלְכֵי פָּרַס. שְׁחָיו יָמֵי כָּל אַחַד וְאַחַד, וְכֹה סִפְּק נִם מַחֲלוּקַת לְחוּזָל, אִם הַהַחֲלָת הַתֵּאֲרִיךְ מִינִין כְּמוֹ כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ מִתְּשִׁירֵי כְּמוֹ כְּתֵאֲרִיךְ הַצְּמִרוֹת שְׁנוֹכֵר הַלָּן, אוֹ מִחָדָשׁ שְׁעַמֵּד כֹּו הַמֶּלֶךְ. מָה שְׂבִאֵמָה אֵינוֹ רוֹאֵה כֹּלֵל. וְקִשָּׁה עוֹד הַסִּפְּק, שְׁלֵהוּיָת שְׁאֵין כְּדוּרוֹת הַלָּלוּ שׁוּם הַגְּבִלָה וְסוּמָת, וְלוֹהֵי הַשְּׁנִים הַזֹּהֲבֹרוֹת דָּרָךְ עָרֵא לֵאיוֹה מַלְכֵי פָּרַס, חָנָה רַמְשָׁה רַמְשָׁע (שְׂנֵאָה כְּדוֹר שְׁלֹא הָיָה לָהּ שׁוּם קְבִלָה כְּעִיפּ כְּחִשְׁבֹּן הַסְּנִים קוֹדֵם כּוֹא אֶלְכַסְנֶדֶר) הַזְּכֻרָחָה. לְהַגְּבִיל שְׁנַת הַחֲרוֹת לְכֵר עָ"י כְּכִין הַשְּׁנִים הָהֵם הַזְּכֻרוֹת, כְּמוֹ שְׁעָשָׂהה בְּקִיבּוּץ שְׁנַת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְיְהוּדָה. וְהָנָה אֵין כְּתוּבוֹים שְׁלֵשָׁת מַלְכֵי פָּרַס כְּסִדֵּר זֶה אַחֲרֵי זֶה. כְּמוֹ שְׁהוּא כְּכִלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְיְהוּדָה; וְהַדְּבָר כְּדוֹר שְׁחִיטְרָה כְּכִלְכֵי דַרְבָּה שְׁהוּוֹ לְפָרַס בְּפָנֵי הַכֵּית, וְכַשְׁלֵשָׁלָה כְּהַגִּים הַגְּרוּלִים שְׁהוּוֹ מוֹסֵן עוֹרָא עַד כּוֹא הַיִּזְנִים לֵארוֹן, וְהַמְּשִׁיפָה עָ"י כֵּן מְסַפֵּר רַבֵּן שֶׁן הַשְּׁנִים לְחִשְׁבֹּן הַחֲרוֹת. — אֲרֵר נָפַל פָּרַס וְסִלּוֹךְ אֶלְכַסְנֶדֶר הַמִּקְרוּנִי. יֵשׁ רֵאיוֹת שְׂכֵנוֹ לְמַלְכוּתוֹ שְׁהוּוֹ בְּאַסִּיאָה שֶׁשׁ שְׁנֵים לְדַבְרֵי הַכֵּל. — וְכֹכּוֹ כֵּן בְּאוֹתָן

מאה שנים שהיתה ארץ ישראל החת יד מלכו יון שבכצרים, נראה שמתו למלכים
הרם התלמיים; ואך לבד בשבאו החת מלכו יון שבסוריא, זרע סיליקום ניקאטור,
שר צבא אלכסנדר, והחזילו למנות לתאריך הקבוע שלו, גם בשטרותיהם, גם
בשאר כפתרים ידכידים, כמו בדברי ימים השנים לחשמונאים שזו אחת מסמלותם.
ואחת מכנית המכות נחלת סודר זה, שהגיעו לתאריך קבוע ברור ושוה לכל משך
הקירות, יהיה כה שיהיה, ואהריו חשבון הומוים ברור עכ"פ בכללותם ואפילו בפרטי
הקירות אין לך קלקול השגותי; אלא במקום שעזבוהו וחשבו לתאריכים אחרים,
בלתי מנובלים וטריעים השב, ועי"ו בלתי מיסכמים כשוה לכל סופר. — והחלה
התאריך התקופת השערי שנת סיליקום כנבל, ש"פ שנה קודם חרבן בית שני.
שנה ש"ב קודם לספירה הנוצרים, ו"א שנה אחר כות אלכסנדר (ולדעת חז"ל שיש
שנים). ועל זה כנו חכמינו, שהבנין למלכי אימית העולם מהשערי, וחשבון זה
הנקרא אצלנו חשבון השמרות, ולנוצרים תאריך הסיליקום, ולערבים תאריך
בעל הקרנים (כיניו לאלכסנדר בכל המדוח לקוח מספר הניאל), היא שנהג לבדוהו
דברגלו ובללוהו. וכן ארוך הרבה בארצות המדוח וברוב מלכות ישראל; וזהו הבנין
שאמרו עליו חז"ל: ובגולה אין מינון אלא למלכי יונים. גם רב שרידא נאון בהשיבות
הקדה, שעוד הוזכר סאתו להפארת, מינה סדר החכמים והמעשים לתאריך זה
ואמר: גזירה רב לבבל בשנה הק"ל למלכות יון דרגילנא ביה",
זכן מינה בשאר חכמי בבל; וכן הרב אוהו בחשבון זה, ולפעמים כבר בצירוף החשבון
דברגלו ובללוהו. לפי שנתו הנכונת של הברייתא, שקבלוהו חז"ל בכל הש"ס (ולפיהו הוחה
יצאה מצרים בשנת ב' אלפים הכ"ח, ודהל תאריך השמרות ג' אלפים ס"ח, ונהרב
הביה בשנת ג' אלפים תהכ"ח), ומעת התימת ההלמוד הוהחל בהנגת חשבון היצירה
החוא, ונהפשט אחת ארת יורה, עד היותו הנהוג היום ככל גליות ישראל. וכל זה
היה בגליות המדוח הימערב; אולם בירושלים וארץ ישראל כך היה הרב: סעת
שפרקו סעירות את עול היונים בשנת ק"ע לתאריך. פסקו ממנו בשמרות ובחבורים
וחזרו למנות לשנות נשיאי ומלכי בית חשמונאי, ובהנו בשמרות כך וכך לפלוני נשיא
וכך; לאל עליון, וזהו שאמרו במגלת הענית: אהנמילה ארכותא סן שמריא וכי'
שפעם אחת גורה מלכות יון וכי'. וכן בימי הורדוס וקצת זרעו נראה, שכתבו בשמרות
לברביהם; אך סאו שבאו לנכרו החת נמשלה נציבי רומי, והיתה ארץ ישראל
להגמוניא של מלכות רומי, יש ראיה שכתבו בשמרות לקיסרי רומי, ולפעמים צירפו
גם שם ההגמון שבוטן (ככה נהנו סיפרי השמרות). ואמנם החכמים השונים בהלכותיהם
סדר הומוים, כמו במשנה סדר עולם, ובששנתו של השונה אליהו, שכתה אלפים היא
העולם וכי' וכדומה להם סדר כשנית שהודסן זכרון סדר העתים. אלה כלם כנו
להרבה בית אלהינו השני. והיו ששנו בסדר עולם, היבא כנמרא (צ"י): סכאן ואיך
צא וחשוב אתר התרבה, ובהחלה דברי רש"י שם, ואפילו כנבל ניסי אמוראים, ששם
לא פסק תאריך השמרות לעולם (וכמו שהזכרנו השמיעה). ובגולה אין מינון אלא
למלכי יונים בלבד). ונהג אצלם בשמרות בחבורים וזכרונות כשוה. הגה התנא
במשניותיו שנה לחרבן הבית: ובשביל זה בקשו להשוות שני החשבונות יחד, ולהגביל
לערבם כסמינים (צ"י ס), בכדי שיוכלו התנא והסופר לעזור זה לזה כנקל כמעשים.

סימן י

יש בידנו הנהח אתה, שבאמת אינה כ"א השערתנו בלבד, אין עליה עדה

וראה בתרה סדרי הול; אלא שלמי אם יקויכיה החכמים והחכמים (שהם רשאי ולא אני). הפיץ אור לא מעט על הוסן הרחוק והיקר שאנחנו בו, ימי השמר ומלחמת החירות משעבר הונים שבסוריא, על כן לא נבל עצור מחוותה הנח. הוא שאיזה בספר סן מוסורי קדש הנאספים כספר תהלים, יצאו לאור במסך הוסן הרא, ושהמכילים והקדושים והחסידים, הרטבו עליהם בדניאל ובדברי הימים השנים לתשמונאים, שמכללם מהיהו ויהודה ואחי: כהני חשמונאי, הם שהתפללו ושוררו אותם על הצרות והרדיפות והמלחמה, שנהעדרו עליהם כאת היונים המושלים, ומאת העמים שכני א"י הרעים. וכמו כן כאת רשעי ישראל הפושעים המתרמים ליונים, ועל הנצחון והתשועות שנעשו להם נגדם:

וכבר בארט בשער ובהערת הקדמות אודותם ומבנם של שני דברי הימים לחשמונאים, שנשארו לנו בלשון יונית, וביותר הראשון מהם, שספור לשנו הית עברי, ונכתב בארץ יהודה בלי ספק, ואברט, כי השם המיוחד לאותן שנתנו נפשם על קיום המצות, והתנבט החלה ללחים על תורתם, הוא גם כנחם היוני המלה התעברית בעצמה חסידים, וכי הם שנקראו כרניאל מסכילי עם, מסדריק חרבים, קדישי עליונין, עם יודעי אלהיו, כמו שנקראו בשניהם, אותן שרצו ליתן יד ולהתרמות ליונים וצוררים להחמידים, בשם הגאה להם, פושעים, עוובי בריה קדש, טרשיעי בריה.

מעתה נביא איוה דונמאות לראיה על השערות; מוסר מיד המתחיל; אלהים באזינו שפענו אבותינו ספרו לנו, הנה יכואו בו הדבורים, תהננו כצאן פאכל ובגוים זריהנו, הסכור עסק בלא חון חשיסנו חרפה לשכנינו לעג: קלם לסביבו תינר ונכסה זה מנאר בריה על קטן ומטוב ואחם וצור והגרים, הם הערביים שהצרו להם ועורו להיונים במסך המלחמה, וכאו חמיד עסם בהקות שלל ושבי היהודים, שיקטם כשניצחו במלחמה; ולא מצינו שהיו ישראל ללעג ולקלם לכביכותם, עכ"פ בשיעור נחול ומשך זמן כזה, כל ימי הבית הראשון); כי דכיתנו במקום הנים והכס עלינו כצלמות" (מוסב על המתנאים לחסידים במערה ובסעיפי המלעים המוכרים בריה וכשער); אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל ור הלא אלהים יחקר זאת" (במה נאה ונחן מאמר זה בפי החסידים הללו); כי עליך הרטנו כל היום נחשבנו כצאן מבתה" (כמסופר מסיהתם כמעדות ולא רצו לחלל את השבת, ונדע ענין האשה ושבעה בניה; וקודם זמן זה לא מצינו כלל, שטרנו רבים מישראל על דבר אמנותם); עורה לסה הישן ה" נראה מכל זה, שזמן חברו של זה הסופר כשהתחיל חוקק השטר בשנה קמ"ג לשטרות, ולזכרון הצרות שעברו, שרו אותו הלום במקדש אחר כן; עד ימי יוחנן הורקנוס, שסנעם מה כמסופר בשער.

מוסר ע"ד, "לסה אלהים זנחת לנצח". שים עיניך ולבך על הדבורים; כל הרע אויב בקדש" (מוסב ביחוד על המורים בקשת סן הכעודה בעיר ציון על הר הבית ועל העולים אליו, כמסופר בדה"י ובמגלת העניה); "שאנו צורריך בקרב סוערך, שמו אוה יתם אותות, שרפו כל סועדי אל בארץ" (בתי כנמיות שהחריבו); "אין עוד נביא: כה יאה אויב חרף ה' ועם נבל נאצו שסך; זכור חרפהך מני נבל כל היום" (בשילוח היונים שבסוריא שהיתה אז כבר נבחרה נשחה, ונכנעו בידי רומיים כמובא בשער, ומה נב

הגויים שכנינו הימים הקדונים: ואז הכיר האבת כי דובר המוסר גלם בספק זיקק השמר או סופך לו מלאכה.

מוסר עמו: "אל תהיה כאלו נרים בנות לתר". המסביל יורה שכל יחיד ודבר בזה המוסר כוסב היסב על קריות הוכן הרוא כאמצע שנות המלכות. ובאמת דמשינו כרה"י הראשון. על כוא בכחודם הכר הצבא היינו עם אלקים הוכן המוסר. ועד הריגתם לששים שנים הראשונים בשנת קנ"א (בתיבת יוסף בן יוסף הכיר שבכחות ויוד הפרט). ונתחשב עם בלשון ככתוב, "בשר חסיד יד יו"; ועד כי רה"י זה נתחבר בלא ספק אחר ההתים האחרון להק, שמוסר במוצי במוצי מעשי יודין הירקום ונחורוהו, ובכיוא בשער.

מוסר פלג: "אל תהיה אלו דסו לך". יוכן לך היסב בשתערוט עם המסור כפרשה ה' כרה"י הראשון, בקשר העמים בכבושת א"י על יהודה ונבוא, והחכיר גם אשור נלוה עם ס', הוא כווי לפלגת הימים שבמדיא, שכלכו גם מכה הנהר, במקום מלכות פרס המכונה כווי בן אשור בסי' עזא, למבת עיקר ארצות הכמלכה.

מוסר פלג: רציה ה' ארצך שבת שבוה יקב". הישר אחר נחין נכבר, הקיום כווי יודין המנהג השני, ועוד כי רב על היבדים, אשכנזיה סה ידבר האל ה' כי ידבר שיהיה אל עמו ואל חסדו אך קרוב ליראיו ישעו לשבון ככיר בארצנו".

מוסר קליט: וכבר ה' לרוד את כל עניותו". במקומות מהשער בארט. אך שמתולה עלות העולה כמליק פרס וכל ימי מישך רבית השני. היה להם הרגש חוק ומדע נכון, שלפי סה שצויה נבואים הראשונים השיע קולטים לישראל, לא היתה עתה נאילה שלמה. וכי כשם פעם אפרו כוסיס הויתר כוסיס. יא דתחום כמסך הוכן האורך הנה, מלכות או כממלה הינה אפילו מעט לאיתה הסקיות כמצי הקדש. ופעל מי זה נתיחה ונתחונה התקיה והתחלה לביאה כהן צדק, כוסיס כמסר הכקדש וקדשו, ולעמידה מלך ככיר דוד כושיעם ומרים קדם, שטיין היו עכרם כפירכוסים כורעו, ובהם קצת כוסיסים כויתר ככבר, והוכינו עם עד, כי החשבתאום הכוסיס הראשונים, יודיה ואינו אחריו, כדעום שכל השיעום כיוון לא היה כלא עור כעם כעכרם ליונים וכפוזר שאר העלוות כעסיס, החקיקו סאר דב והם כהקדש המטה הנוכח, והיא שדעויהה את ריהם, להחקסם ותי כרעיותם, יאחר העקה זו נאסר כקצור, שמיסר זה כוסיס על כפארוע יחוב סוכר ידויה וכבש את הכקדש כיר האויבים יחושיעום, וכאפי אלו כככויו, כפדיו ולקדשי לעטודה. והנה השזור הקדוש הווא כמסר על רוד, הסויר ראשון כוסיס לכות אלהים על אוני הדרך, שהתנדבו יוהיה וערו כהתנעם החסידים כנרד יאסיר נפש, לכיבוש הכקדש כיר האויבים, כמכוא בשער.

וכחידום העזרה כוסיס: "כהניך ילבשו צדק יחסידריך יד נני"; כהקדש לקהוד על כמסך הנצרון: "ובתניה אלבים ישע יחסידריך ידן ירננו"; ובתחלה כושיע עולמים, שם אצמית קרן לרוד". ואל יקשה כעיקר דכיר: וארון עוון, וככות שני הכר הארון: לפי שהמסור כויר כויר קדשו כוירם הכוסיס ונלוים כוסיס קדושים, והכנה על שבת ככבוד, וכפי שיראה לולן, שמוסר גם שית השכבים, לפי הקסיות סהו נחלה

לשכבי ישראל בדם. וברוך שאמרנו לסעלה בשם אשר. והנה גם במשנת יומא (שנאה ססקון איש המצפה בפני הכיה כסובא כמא מחבורו) שט (ואי ליב נ'!) סהך ל-מאלו עם הפרכה, עד שזוא בניע לארון, הגיע לארון, טהן את המתהת בין שני הכרים ונדמסקי שם בגמרא לעיל במקדש שני וכי ע"ש.

מומר קמ'ס וקין, הללויה שירו לה' שיר חדש; התוכן הוא רסידים ליחסים בירב טינה, ומתודדים בנצחון ישועה כבוד סאה כלכים ושרים נכנעים לפניהם, ואיה איפוא בקרהינו מאורע כזה וולח זאה הסלרסה וספיה? ועל כן ברור, כי בשקום הארץ בשנת ק"ע, וחנפו להם מלכי סוריא, וכל אחר וסיף על חבור, בנהין לעם והשבעין ראש צבאם כתני חירות וברית, ובתוסד אין פנה אחר טה ברובת חופשם, במה שנכבשה לפניהם המצודה בעיר ציון בחדש אייר קע"א. שהחיקו הניגום והנועים עד הנה. אז ושר שיר חדש זה כיום והקדש הן, סחגנו אהנו בשמחה גדולה, ככתוב מטורא בדה"י, ונרשם גם להבא ליום"ס במגלת הענית כעשרין וכלתא כיה נפק בני הקרא מירשלים" ונ"י.

ולכי אומר לי עוד, שכמו שנמצא בההלים הלל הסצרי, גם ולפי המבואר נכון לידידי הרב הגדול המפורסם בהקדמה שאריה יהודה) הלל א שורדי וכנאמר בהערה הקורבת, גם הלל כבלי; הנה יהיה הסמור שלפנינו הנאחד בלי כפק עם אוהו שלאחריו, ואולי בחבור גם קצת סוסורי הלליה שלפניו, הוא הכולל את ההלל הויני ובאין צורך להארך למשכיל נאמר לכר באנחה לב: נאה ויאה הלל זה לחתום עט ספר הגדלות ישראל. וכן אז פסקו המעשים הגדולים והגסים האמתיים, נאלכו גם השירות והשפחות שעליהם.

והנה שבקה סמורים אלו שהבאנו סהם, מתחסיס בציון שבראשם לא סוף, והתנים לכני קרה, ובשנים לא בא שם המשורר; ועל כן כשאנו אוסיים, צמחריהם היו חסידים לויס מוכן הכלחה (שבלא זה ידענו כי ההורה וכל כשרון רוחני היה אז אך לכר אצל הכהנים והלוים). אין הציונים הנזכרים סביאים עליט קשי כלל; וזה לפי שבוסן ההוא עדיין היו להם מגלות יוחסין לזיב, וביתוד הכדנים והלוים שפיו הטיד כהבם המתחיישים למשפחות ולמשכרות ראשי כהי אבותם, וקראו עצמם על שמהם, כמו בימי דוד, חוקיה, ויאשיהו, זה הנדע לסמין, ואין צורך ראייה.

אולם ישמע נא הקורא הנעים דברי השערתנו עוד, והוא שלהיות כה שאירע ליהודה ולאחיו ולשאר ראשי החסידים, דומה הרבה למה שאירע ליהודי המלך עדי; שהוא גם המה נרדפו מן הנוים וגם מרשעי ישראל, זה ואלו כהתרו והתחבאו כמורב ובסעורה, הוא גם הם בגדו כם אוהבים והלשינו עליהם אחיס בני עטם, יתר על מה שהציקו להם אייבים לוחמים במערכה. הנה אפשר ייהכן מרר לחשוב ששרו הרסידים קצת זמיריהיהם. כשהפך שיה לכבם ע"פ דרך המלך דוד, בהיותו כמסקרה פלוני או פלוני דומה לאשר קרה להם באותו פעם.

ובזה יהי נפתח לפנינו פתח, לההרת קושי גדול, הבא מן הציונים לדוד. הנמצא בראש קצה סמורים, שלא ייהכן כלל לפי התוכן שלהם היותם סעדיה יודי דוד. וכמפורש כלם נלאו כזה, עד שרוב בעלי הפילאגאניא והקרוסיק"א כהא טות כיו לציונים, וחשבוים כמינו אינם, עד היותם באכה ניכרים לקדוסיים כקדוטה המסורים שעליהם נרשמו; והנה בוסן שאנו בו, ובפי החסידים

ישתק הוֹבֵן המוסרים הם יתבאר כאלהם, הם ציתים וצדקו כאר על האין
הוא שאמר:

למשל מומר קטל המצון לדוד ויחזלו: „ברוך ה' צירי המלמד
דוד לקרב אצבעו הילסלחמה, כמה הוא נקם בני יהודה ועד יותר בני
יעקן חשכונאי איוו, ושר ארז על דרך דוד, והנה בא בני הרבים, הפוצה את
דוד עכברו סהרב רעה פצני והצילני סיד בני נבר (החנים ושרי
צבאם שארין אשר פיהם דבר שוא ויסינם יסין שקר) (הטנה נגלות
על הנגות שנגנו בהם עצמם הרבה, וכמו להפסם בעור וסחבת המשיעים,
אחרי הנמחם איהם סיינם על חייהם וסמנם, כמביאר ביהי השנים ובינוק הבין).
וכמורו סומר ס'ם מצון לדוד ויחזלו: הושיענו אלהים כי באו
סים עד נפסי, ולא יהפן כלל בני דוד, לפי הנודע בבריתם סמנו וסמני; ובא
ט, כי קנאה ביהך אכלתני, ויהם, כי אלהים יושיע ציון ויבנה
צרי יהודה (החיות סחמה הסצוקה והסלחמה האיופה, שכנאה היה א כנאו
אלקים וכמחיים כשנת קניא ונרדף יונתן כאר). וזרע עבריו יחלילה יאובה
ספי ישכנו בה' (לא החנים והפשיעים, סכו שהיתה כאורה שעה).

וסדר נ'ם: לדוד סכחם בשרות סאול ויספרו אה הבית
לה' סיהו, וסחזל הצילני סאוי בני אלהי; נתי סהספיקאת בריתם ויסלו
להטם ברוחם על דוד כמסמנו זה המצון, אך לא כלם, כמו הרבנים, הקינה
לספור כל הנשים, ואתה ה' השתק לסו חלעג לכל נשים, וידעו
כי אלהים מוסל ביעקב לאפסי הארץ סלהי; וכפי יהודה או יונתן,
או כפי אחר סהחכמים כשכילם וכשכל עצבו יחמו הרבים, סנכ הם וצו כמסמר
הוכה לוח של דוד. נשמים סאויבתם וכרובים לישל בידם.

ונחנים הרובא כמיסור ס' שציוט, לדוד סחאזרו את ארם נרדים ואת ארם
צובה וישב יואב וך את ארם" וי; ותחלה נאמר, כי ידעני סן סהטוב, שכבר
סיים רבים סקודם לכובים ארם ציו דוד הצלה סלהי סאר, וסמאקודת וסן וסציון.
באה נחולתי עד הראש; ולזה לפי שסיה דציון אין לסצוא סים סימן כהרבים סאה:
אלהים נבחהנו פריצתנו, אנפה סהסוכב לנו, הרעישתה ארץ
סצסמה, רפה סבריה כיו סמה, סראית עסך קשה, השקיהנו וין
הרעלה, נתתה ליראך נס סכה לנו עזרת ספרי וני, כל המוסר כלו
לא יחפן כלל בני דוד כמסמנו הרשו, ונכן וסרוק סאר כפי יהודה סהסמנאי, או
אחר סחכיו סהסדים כשכילו; ולהבנתו הגבורה ווהצין יקר לנו צורו סהרע, כי
בית צור (כסלאפוס), סבער כעד הירופי קצה נכיל ארם, היה יקר לסני צדרי
האיהוס, והה הליו עליו הוסוכה סהסלחמה האיופה - וסויב סיענקיק כוה סהסוקים
סרביי סים הראשון כלשונם, הנם סיארכו הרבים קצה, כחמה סהסידה כיונים
כרוב סם; ויכצר יהודה ככ את בית צור לסען היות להם סכר.
סננה לארם.

אחרי המצון הנזל סננה יהודה על שכני א"י, העמים הישנים כעבר הירק,
כנלעה, וינלול העליון וסחזקן (סלהי כשכני ישראל כלפנים), וגם על הרבים אשרד
ויבנה (ככול משהים סלפנים) אחרי הנצחנות האלה סלה אופס על סידה ככיליה,
ובא כריל נזול לארץ, עד שלא יכול יהודה לעמוד, ונמה סמנו לכין הרבים

המלעים, וזו כהוב על המלך; ויכעו דרך ארץ איום ויזבאי על בית ציר יום רבים, ויקריטו כל בלי ספק עליה להבקיעה, ויפרעו בני ישראל מן העיר וישלחו את כלי סמיהם באש, ויחטו כמבוי חל, ויגדו מן סגל הסעודה... ותדוירם רא, את חל המלך כי עצום הוא מאד ויטו מסבו... ואגשי בית צור לא יכלו לעמד, בקר, כי חזק עליהם ררעב, ושנה וחיה תיתח שנה השממה, וישלם המלך אתם, ויצאו כסח מן העיר ויהן סעב בהובה לשכר ה'.

בבוא כמדיס ואלקים באנת קניא כתוב עליו: ויחוק גם את בית צור. — וארר שנצח עליהם ונתן עד שנת ק"ס, כתוב על אותו הוהן רק כבית צור: גם ארו כל הנסונים סאחרי ה' וסצוביו, ותהי להם לסקלם. ככה נבכשה ונאכדה בית צור בזה ארר זה (הגם שלמטה היתה כיר האיובים), עד סככשה שלעין לחלופין, ובכתב הנשיאות שנהג לו העם כשנת קל"א, היה כתוב ספרטי נחלה סעשוי סעשה: ויבצר את ערי יהודה ואת בית צור בקצה הארץ אשר היתה עיר ססכנות לאויב, ויתן יהודה לספר כותב ה. ועוד כשהספר הו"ל סלל והורר כדרך סלוצי (ונראה שזה כעברי אלפי"א כיה"א) מעשי הכבו של ספען, אסר: ויהיו לו שבויי הרב לרוב וישר על גור ועל בית צור ועל הסעודה (שכירושלים).

ובמגלה תקנית כתוב, בשמעה עשר בסין אהירה סנדל ציר (פיווש נככשה); ובארר שם בבריתא של רסמלה זו קטרו נת אדום, שוהתה יענת בין התלות (כדום), לא סנדל ספרטון או קטרי סמך ליסו, היא ביתה לישראל יתר דע על כים יונת, וכן שנברה יר בני חשמנאי ככשם ותוציאם משם, ותשם ישראל בתוכה, ואוחו היום שככשה עשאוה יום.

הנך רואה, שכל כך היה חשיב בעיניהם כבוש סבצר זה, עד סקבעו עליו זם טוב טויה, כמו סקבעו על הנצחון הנפלא על מקנר שר צבא הונס, על הססר כידם הסעודה שכירושלים. והקבו מן העות החלוקה כוה שחיה גם היא (בחלופ סכמא) סבצר ביחד או בית הר, ששם נגרעה קרן ישראל לארעה כשבעים שנת אחר החרבן, ססמפר בסקר.

ותנה הסטורר כרוח קרשו, דימה אלו המאורעות הנזכרות לאהן של דוד כות הדב, שכמו שכבש דוד את אחום, אררי שנצח יסיס רבים שכעבר תחר; כן יהדה אררי נצורטונו כעבר הורן וכארין העסים כסביב שעליהם שר; אלהים דבר בקדשו אעלוזה, אחלקה שם וססק סכות אסדר, לי גלעד ולי כנשה וגי, התחוק עתה עוד באלהו להציל את הסבצר הוקר או לכבושו שנית כיר הונס, וקראו, סין יובילני עיר סצורה סי ינחני עד ארזים; ותנה היכר, הלא אהה אלהים ונתתנו ולא הצא אלהים כצבאוהינו? שוה בעיט להיכור, אפי ונתת ותכליסנו ולא הצא כצבאוהינו? סטוטור סיר, והיא מצוין לכני קרה. ולירעני אין בו ססק היות מיכן זה שאנטו כו. ושך קרוב אלינו הרבי כאר, סכהורא שנה רנסצאת מוה הוספר כסין ק"ח, וסחרלת. נכון לכי אלהים, הקטה ההסירים כיםי ספען, או כאיזה זמן קודם לו. כצבא הסבצר טוב כידם.

ותנה לכי רוער בקרבי, להציע השערות חרשנה כאלה, שהם הפך דספירסס קודם אלף העם היסמולות. וסאו שנהספני יראים אסיהם רבי הסקניאס ודארכים כראש

דורך, מתי יצא דבר מפי הורש הפך הטרנל להם, אי ושי יפקד מושבו באוצר מדעם חלל, וקדשו עליו מלחכה; אסנם אחת היא התנצלותו, כי יודע אלהים וישראל הוא ידע, שאין בחקירות אמת כלל פגור כנו ואלפים בדומה לה, השש מכנה להפאל האמונה כל עיקר; וארבה! שכן וסעלה לישראל וחפארה להורה אכותם; ותרפה רק להבו עדים בסזיר שביטינו אלה המאסין כמו במשלט ות, (לו יהי אמת בהשערתנו), מה בזה מכנה? אם יצא לו לאור משפט, שגם בערב ימי מלכותו ובנשיה צללו עלחחתי, עדיין לא פסקו שרי קדש וחסידי עליון, שנתנפו ונסצאו כחונים, והנה עלהם הרוח בשפוך לבם בהתנה והוראה לפי מלכם ואלהיהם, יעליו תורנו כל ימי הפחמה האיכות והקשה, ובו יודע, כי שלהם חסה איוה סוטורים שנתייבו ער היום בגלוי לקרמונים מהם - ואצלנו ברור שחכמינו היו הדר קרמונים ידעו זה הענין והעלימותו שהרי אפילו לכלל הלמידים ספרו במשנתם הנגליה שנכתב ספר החלים ע"י עשרה זקנים (בבריתא הקדמונה: סדרן של נביאים כי צדצ הוכירה טאהי ליוב כחבורנו, שפסדורה נראה לעין, שידעו גם הענין במחמת שביטיניהו), עם היות שברשם באגדה להפין הנאם הניל להם ליום כל הספר כלו יורה לברו, כידוע לכל, ולזה יתכן נ"כ שספרו הענין עוד כיוהר דיוק לצטועי הלמידים בבבל שאר המדינות; ולא על הנם השו חזיל נקבלהם, דררו של שסר לדרורו של חזקיהו וזה הוא הנודע להם לחור דעה, ויהי אלו כחיבת חלק סמים מבחי הקדש ודע זה.

והנחך הוא, החוק והסנה שביטי אלה הוא, אם תקח אן שומע אי קרא (כיוהר בין עעירי ימים) שמין סן יוצא בזה, סכהבו וחבורו חכמי נבר (וידעתי שנענו בהשערה שלסעיה איוה כפארים אידונים לאשכונים ולא ראייהם) מבלי העסק בדבר ובתקופת אמת ושקר, וסוה יסרתו להוציא תולדות ורות ובלתי סיברעות בלל; הכל להיותם חייבין הרבר כמו שסברו אהו סתולה, ושחכמי עם לא ידעיהו, או לא גילו את אגם על דבר אמה, או נחשב לאמה, שסוף סוף אינו קובע העדתי וכברתי לידא, ואם טעמים נמוחים (לא טעם הקלוש הלגוח ססה שכבר נסה או הלשון עצמותו וכוו), אל העברי המאותה אצל רוב האנשים) השערתו הא תקלה לרצון לפני חכמי ישראל, הנה רברי בה כסלים ומסולמים גם סאתי -

ועל אודת החלל הבבלי, הנה תקבור דעתי שטעמה ונסקה עסא, נגר המשפט חחרון סאה החכם לוצאפו, שלא נתלה טעמו כל עיקר - ואפילו החלל הווי, כל עיד שלא יתראה לנגר עיניו כסיהת קבלה סבוארה סרבר וסן התתם האדרין והסולמם לסח"ק, כיוהר לכהובים, סהנגרת לרעתנו בזה; הנה גם השערתנו כילה זה (ואיננה עדין דבר וולה השערה בלבד) תשאר כמקום הראוי לה, סאין התנגדות בחלמדי ואם גם בקעת ראיה סמני; והרי אנו מבייחים להאם כאן, סו: שחשבתו או דעה לזבן נקל, ולבלתי שיך למאסר שאינו בעקר הלבדור.

חלה נאמר, שלא יאסין כהיום הוה על כל מי שהוה שלם בדעתו, שיתלה עצבו ברברי אנרה, או גם בצורת לישן הבריתא הוכירה למעיה, רוד כהם ספרו ע"י עשה וקנים", וליחס כעברי זה כחיבת ספר החלים כילו לחור ולוסט, והרי אף במהדשות (שיר רבה פ') במסגרת דוד, תקבלת רבה החכבר העו לחכם) המליון עליו הרכיב הלפית, ספר שאסיו לו פינת הרבה, וטנאי ישם לרביי הכל, את עווא הסיכר בין עשה וקנים, והוא ברור השרשי עלולי הנוחה - ונאמר עיר, שלפי

הַעֲלָה כַּסְעֵנַת מִיָּה (4 ב') וְעוֹד יוֹתֵר מִגֵּרַת טוֹבָה (4: ע"ב) וּמִיָּתֵר מִקְּמוֹת כְּשִׁים
גַּם מִפְּסֵם קֶזֶח כְּרוּבִים, מִלֹּת הַקְּרִיאָה, הַלְלוּיָהּ גַּם, הוֹדוּ לָהּ כִּי מִבְּיָד וְגוֹי,
דְּוֵי הַדְּבָרִים שֶׁעָנָה אֹתָם חֲמִיד הַעַם הַשּׁוֹמְעִים אֶת הַמְּקָרָא לְהַם אֶת הַהֵלֶל; וְעַל כֵּן
בְּכָל מִקְּוֹם שִׁיבְעָא מְצִוּוִינֵים דְּבוּרִים אֵלוּ, כְּרֵאשׁ אִו בְּמִוּף אִו בְּאִמְעָע הַפֶּרֶק; וְגַה זֶה
אֹתוֹ וּמִיָּמֵן מִזְּבֹּחַ, שִׁישׁ שֶׁם שִׁירֵי הַלֵּל וְהַדָּא, שֶׁנִּקְרָא נְאֻיָּה וּמֵן מְחוּסְנִים
הַרְאשׁוֹנִים, לְפָנֵי הָעַם, יוֹחֵד וְצוּבֵר, וְנַעֲנֵה מֵאֲחַם - וּלְפִי זֶה עַל כָּל הַפְּנִים יִהְיֶה לֵט
בְּסַפֵּר הַתְּלִים אִיוֹה הַלְלוּיִם בְּפֶרְקֵיהֶם, אֵעִיָּם שְׁלֵא הִיָּה מִקְּוֹם וְחוּסָן לְחַכְמֵינוּ
לוּבֹר וְלִכְלוּל כִּיֹּם זֶה בְּבִאֹר רַק הַשְּׁנַיִם מֵהֶם; גַּם הַגֵּרֵד יוֹדֵה לְכַסֵּם בְּשׁוֹה, כְּמוֹ
שֶׁנִּרְדֵּי רַק אֶת הַאֹדֵד מֵהֶם (לְפִי הַרְאָה בְּתַחֲלָה הַהִשְׁקָפָה), וְאִמְרוּ: נְבִיאִים שְׂבִינֵידִים
תִּקְטֵי לְהֵם לְיִשְׂרָאֵל, שִׁהְיוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, וְעַל כָּל צוּרָה וְצוּרָה שְׁלֵא
הֵבִיא עֲלֵיהֶן, וְלִכְסָנְגָּאִים אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל נְאֻלְתָּן - וְאִם בָּנָו לְסַתְּנָן הֵנָּה נִמְצָא
מֵהֶם:

א אוֹתוֹ הַמְּסוּסֵן בְּמִפְּרָק ק"ה ק"ו ק"ז; שְׁנֵי פֶרְקֵי הַרְאשׁוֹנִים מְצִוּוִינֵים כְּרֵאשִׁיתָם
וּבְחֻסָּם כְּמִלַּת הַמְּעַנָּה הַלְלוּיָהּ (וְהַכֵּל מִדְּרִים כִּי הַלְלוּיָהּ שְׁאֵת הַרְתוּם כְּרִכִּי נִפְשִׁי
אֶת ה', הָאֵר רִישׁ פֶּרֶק א': סָה שְׁאֲחִירִי), וּפֶרֶק הָאֲחֵרִין מְצִוּוִינֵים בְּתַחֲלָתוֹ הוֹדוּ לָהּ
כִּי מִבְּיָד.

ב בְּרֵאשִׁית הַמְּסוּסֵן ק"א ק"ב; פֶּרְקֵי תַחֲלִימֵים כִּי הַלְלוּיָהּ, וְהוּא נִבְרַל וּמִיּוֹחֵד
עוֹד כְּמָה: שְׁנֵי פֶרְקֵי בְּאֵלְפֵיא כִּיתֵיָא, מִיּוֹחֵדָה עַל אוֹפֵן, שְׁשֵׁנֵי הַלֵּק כָּל מִסִּיק
כּוֹלִים שִׁהְיָה הִיָּה, וְשְׁנֵי מִסִּיקִים אַחְרֵוֹנִים שֶׁבֵּהֶם יִכְלָלוּ שְׁלֵשׁ שְׁלֵשׁ אוֹתוּיָהּ, וְאִין
בְּכָל הַסִּפֵּר כְּמוֹ זֶה.

ג אוֹתוֹ הַמְּסוּסֵן ק"ג — ק"ה, וְהוּא הַמְּכֻנָּה לְחוּלִיל בְּכֻלְלוֹתוֹ בְּשֵׁם הַלֵּל
הַמְּצִרִי, לְפִי שְׁאוּתוֹ קְרָאוּ בְּמִקְּוֹשׁ עַל שְׁחִימַת הַמְּסֻחִים, שְׁוֹרְאִשׁוֹן מֵהֶם נִגְשָׁה
בְּמְצִרִים, וּמִסְטָן וּמִפְּרִקוֹ כְּדוּבֵר הַרְבֵּה כְּשִׁים -

ד מְסוּסֵן ק"ה, ק"ו, מְכֻנָּה לְהֵם הַלֵּל הַגֵּרֵד לְהַמְּקִים (מְסֻחִים ק"א א')
בְּתַחֲלָתוֹ יוֹעִישׁ.

ה אוֹתוֹ הַמְּסוּסֵן ק"ז, תַּחֲלִיל בְּתַחֲלָה חוּרָם כְּתַחֲלָה, וְעַל דְּרַךְ אֲלֵפֵיָא בְּתֵיָא -
וְאִיוֹ הַמְּסִיבֵן ק"ז — ק"ן, וְכֵל פֶּרְקֵי תַחֲלָתָם וְזִמְסֵם הַלְלוּיָהּ. — וְעִרְוֹשׁ
אֲוֹרָהֶם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵךְ לְבֵר כְּמָה שִׁשִּׁיד לְעֵינֵי שְׁאֵת בּוֹ.

וְרֵאשִׁין שְׁקִירָאוֹתוֹ הַלֵּל הַכְּבֹלִי, הַגֵּרֵד מְעַבֵּר כְּחֻלֵּק שׁוּהִיָּה בְּלִי מִסְּקַע עוֹד מִסִּימַת
דְּרֵד. וְרֵשׁוֹם עֲלִיו כְּרֵהִיָּא (י"ז) בְּיוֹם הַרְאָה אִו נִתֵּן דְּרֵד כְּרֵאשׁ לְהוֹרָה לָהּ; וּמְחַלֵּק
שְׁוֹהָא, כְּמוֹ כֵּן בְּלִי מִסְּקַע מִסִּימַת הַגֵּרֵדָה כְּבָבֵל (לְהַסְלִיל וְרַעֲסֵם גְּנוּיִם וְלְזוֹרָתָם בְּאַרְצוֹת,
וְהֵן אוֹתָם לְרַחֲסִים לְפָנֵי כָּל שׁוּבִינֵיהֶם הַיְשִׁיעֵט וְגוֹי), וּמְחַלֵּק שְׁלִישֵׁי שְׁבִאֲרֵיתוֹ עַל
חֲדוּוֹת עוֹלֵי הַגֵּרֵדָה וְקוֹרוֹהֶם, מָה שְׁוֹהִיָּה לְדַעֲתָה כִּירוֹר, וְהַגֵּם שְׁהִיבֵם בְּחֲרוּשֵׁי אֲנִירָה
כְּרֵוֹת (פ' הַיּוֹאֵה) בְּהַשְׁקָפָתוֹ הַזֶּה עַל הַרְבֵּר, יִאִמְרוּ נְאֻלֵי ה" וְגוֹי, מִיָּתֵר אֲרִבְקָה
מִיָּתֵר הַיּוֹרָה עַל נְאֻלָּה מְצִוּוִינֵים - הַגֵּה מִלְכֵר שְׁפִירְוֹשׁוֹ, כְּמִ"כ, דְּחֻק מְאֹד, אִינֵט עוֹלָה
כָּלֵל לְסִיף חֲפֶרֶק, שִׁישׁ נְהִיָּת לְמִרְבֵּר וְגוֹי; וְכֵל יוֹדֵעַ מִבְּקֵן בְּמִטְוִירֵי הַלֵּים. יוֹדֵעַ
שְׁאִין זֶה וְרוֹת כָּלֵל, שֶׁהַכְּבָלֵל לְרֵאשׁוֹנִים (בְּעִרְוַת צִוּוּי הַמְּעַנָּה) לְהַלֵּל אֶתְרֵד, יְהִי
כְּדוּבֵר מְחַלֵּקִים שְׁנֵאִמְרֵי כּוֹמְנִים שׁוּנִים - אִכְסֵם כְּאִיוֹה זְכֵן מִסִּימַת בֵּית שְׁנֵי שִׁירֵי, וְקִרְאוּ
הַלֵּל זֶה בְּמִסְּקָלָתוֹ, וְכֵתִי מִסְּקָן בּוֹ (וְהַחֲלִיף וְהַשִּׁיעִי בְּהַסְפָּה וְנִרְעֵין בְּכִרְכִּית וּבְהַפְּלֹה,
וְאִפְּלוּ בְּקִרְיָת שְׁמַע טַרַע לְבִקְיָאִים, תְּגַם שְׁהַמְּסוּסֵם וְהַסְּבַע לֹא נִיטְתָן), אִין זְהֵנָּה

יודע; אך זאת נרע, שבזמן יונכדרי פארו רוכה לפני ההפלה, כמאמרם לעולם יבחר אדם שבחי של הקב"ה יאח"כ והפלה"א, לא לקרי בן הלל זה (והפסקים שאנו איבדים הם כה"ל).

וכמו כן נעזב לקדמונינו, ההלל הנקרא לנו השני; וקרוי שלא נאמר זה בעקרו, כלא על תדאית החידו, מה שידה עליו יחוד הנגזר, אודת ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה.

ואולם השלישי הכי נכבד, הקנו לאסרו בימי חנ וסועדי שמחה, שמינה עשר יום בשנה, ונמלה אחר ועשרים יום (ב"ח סנהג לבר), וזה התיקון כבודו, בימים קדושים הרבה לרעת הלל (ובינת ליג) סימית כנסת הגדולה. ובחלקו מחובר הלל זה, כחלק שהיא בידאו על גאולה מצרים, ומחלקים עוד שהשירו בוסנים שינים, על הקורות היצלות יהדות לכלל ישראל ולמנהגיו; אלא שלא טרעו כבודו, ישערו בהם החכמים עדי, וכסרו השערתם, בהרך קצה לתלמידים, וככה עריך שהפריש לנו משנת חכמים הנבאה בנפיה פכ"ס (קיו א'): הנו רבנן, הלל זה הי אמרו ר' אליעזר אוסר: כסה וישראל אמרו, בשעה שמכרו על דמם, דם אסרו לא לנו, ורוח"ק משיבה לבנו למעני אעשה: ה' יהושע וכן הנדבא בעין יקב והיא הנסנת, לא כבו שנדפס בנפרא ר' יהודה אוסר: יהושע וישראל אמרו, בשעה שמכרו עליהם מלכו בנין, הם אמרו וכו'; ר' אליעזר הסודני אוסר: דבורה וברק אמרו, בשעה שמכר עליהם סוכרא וכו'; ר' אליעזר בן עזריה אמר: חוקיו ימיעו אמרו, בשעה שמכר עליהם סחרב וכו' (הא לך יבדו כל הלום ההלל האשורי, שהיה קמל ויהל אין טבח פני לואסור); ר' עקיבא אוסר: המרע אמרו, בשעה שמכר עליהם נבוכדנאצר וכו'; ר' יוסי הגלילי אוסר: מידבו ואסר אמרו, בשעה שמכר עליהם הפן וכו'. והנה יעמד המשיביל וישתאה, איך היו הקבלה והמסורה בימינו וסחוסת וקצרות כמיוצא באלה הדברים, וכמו שפירש שב הדש"ס ו"ל נגד פירוש הקונטרס, וכל אחד כן רהנאים קים ליה הכי מביה"א ואין אצלי ספק כלל, שעיקר סטון הקבלות השונות הללו כיוסב על פרקים פרטים שבהלל הסדרי, או וזה הנראה רנו עיקר) על כל צדוף שירו ההלל הנטיים למעלה, באין לחש ללשון וסדר הרפיש לכסדר הברייתא המאוחד, על הלל אחר ועל רבוז אחר שבו בלבד: כי אודותם של סדרי משנות ברייתו לפני החכמים, ומה עליה ביהוד על המאורחים שבהם לקצת הסודות, וביותר בדברי אנדה, נודע לבקאים ברייתא אין ספסר מרהלמיד. ואך שיהיה, הנה עשו ואסרו חולל דבריהם, ולא חששו לדעת הקודם לנגזל וכן ששב אילו כוהל, ידע זה, והנפלא עוד בעזרת ברייתא זו. שנהפשה והחכמה בסדר, שכל הנא המאורח סביבו בזמן, יאחר כמו כן וכן היות ההלל (לפירושם חלק סמני או איזה דבר כן האחרים) כן משה יעד מרדכי, וכן ר' אליעזר הגדול ידע (וכי הנחשו: ולמה יינו האדון כל כך, על כי אנחנו המאורחים באריות הויס ררבים, ואך וכן הלל האחרון שבספר, עוד לבטה מעט מיטן מרדכי ואסר ז וכו' נאמר ולא בקבלה שבאנו כזה, כלא בהשקפה בעלמא, כמה חונן יצירת המופתים) כי השיר הנדפס וההחלה בקהל הסודים, הישיר בעיקרם על נהדון החשמונאים והחיות שמעמד זנים.

יש גם בנפיה פכ"ס עשרים עוד דברים, ילבין קיש א') העל ר' יוחנן ארך מרבין דאגדה רמפריססוסי, ודאי רק על הפסקים כן אודך כי עשהו ולסדר, שנאסרו, ענית משמאיה דיה ואהו וישו אסורם, בשעה שצבחר הוד לטמן, וימיתם,

שעליה יזכר החכם לוצאבו דעתו. והנראה לי כסבת חבור ההלל, ועא שנתקן השרה הזה ליום שהיה יד חונג, לזכר היום אשר בו המליכותי למלך. היא יום יאהרם צייים (?) לשבתי על כסאוי. והנה זה אעלו מציאות ודאי, לא חלום! היום שהוא חסר כל טעם, ובהתנגד לכל דעות קדמוניו גם יחד, שההלל נאמר רק על צרה כשנגאלו מכנה, וכבו שבא גם בסיום זאת הברייה, וחכמים איכרים (בקבלת פתסיה): נביאים שביניהן הקנו. וכל האשון שהעתיקו למעלה מברייה אחרת שסמיה שמואל; וזהו האמת הברור, אלא שלפי הדרשה הנכונה, צריכין אנו להרצה ולהוסיף בה: נביאים ואנשי הרוח שביניהן הקנו — שיהו אופרים אותו, וכל הלל כיוצא בו.

ההלל הנקרא לט החמישי, עליו אמרו בגמרא (בבבא ד' כ'): כל האומר תראה לחרד נ' פעמים בכל יום, טובתו לו שהוא בן עולם הבא; ושאלו, מאי עימא? אלימא משום דאית ביה אלפ"א בית"א? (נראה לנו בפירושו, שזה בנוי אנרי ליקרת התהלה שכוללה משלי תורה ומסר, והם הנכתבים באלפ"א בית"א, וכמו שהם באמת כל אלפ"א ביה"ת שבתהלים) לימא אשרי המים דרך, דאיהא בהמניא אפי; אלא משום פותח את ירך (שהוא תודאה כוללה לכל יצורי ארמא?) לימא הלל הגדול, ודתיב ביה נותן לחם לכל בשר; אלא משים דאית ביה תרתי; ופי' רש"י ויל' דאיתא באלפ"א בית"א ויש בו שבח הכנה סוון לכל ח"י. ולגאון רבי אליהו ויולא ויל' בזה דקרוק יפה, נביאהו, להיות בו סמך לדברי-אמר שכונת רש"י, שאין סדרכו שפה יתר להסיר קושי, מדוע לא קבעו המסור אודה ה' ככל לבב דאיתא באלפ"א בית"א (משלים יקרים בפירושו) ובא בו ג"כ מרף נתן ליראיו (והוא איתו הנקרא לנו הלל השני) לכן הרמנו רש"י שבוה הקבוע שבח נעלה יותר, והוא הכנה המיון לכל ח"י, לא ליראיו בלבד. — ולפי דרכנו שמענו, כי הלל הגדול, אצלנו הרבועי, לא רצו לקבעו בימי החול, לפי שאין בו אלפ"א בית"א. אולם קבעוה בסדר שבת ומעשים, להיותם ימים המיוחדים יותר לזכרון הנסים, ועל דרך שנוכר בסוכך.

ההלל שקראוהו האתיון קבעוהו קדמוניו לאמרו פעם אחר בכל יום; ובגמרת שבת (ק"ה ב') א"ר יוסי יהא הלקי סומרי הלל בכל יום; ושאלו: איני, והאמר פרי' הקרא הלל בכל יום, הרי זה סחרף ומגרף? ומשיב: כי קאמרין בפסוקי דזמרה. ומפרש רש"י שני מסורים של הללים, הללו את ה' מן השמים, הללו אל בקדשו. ואין ספק שגם כל חמשה המסורים בכלל, וכלם קבועים עוד היום בפסוקי הדמיה של חול, גם לאשכנזים גם לספרדים. והנה זו ראייה ברורה, שקע"פ נקראו גם בפי חכמינו אלה המסורים בשם הלל. — וקוד נוסף דבר, אולי יישר בעיני המשכילים שגם באור המאמר הנתום הנה יוד עליה יפה יפה על פי השערהנו; וזה שההלל הסצרו לכל פרקיו, הושר בעקרו על מעשי נסים, דברים שהם חוץ לפבע, ובשיערי מנהגו של עולם, ובא בו, היום ראה וינס' ונו', ועל כן ראוי היה להאמר לפרקים לכך, כימים המיוחדים לפרסום הנסים ולזכרונם, לא בכל יום מימי המעשה, כי שלכות הסופת הוא טעונו, וכעין זה פירש גם הרב מהרש"א ויל'; אולם זה ההלל הפכונה מאתנו היוני, הושר כתהלתו על נאולה וישועה שלא נחבמל בה טוג העולם, וכתוב בתיבן שלו, עם כל יקרתי ותפאיתי, כי אם הנחנה השם לעילתו, חסדו על

ברואיו ונסים נסתרים שזאו עושה עם חסידיו לעולם נשמי, הנה יתכן גם הקריאה
השכח בו בכל עת .

סימן יא

על אמהת קוצר דברינו בשער; היינו, שהקבוץ החדש וההבדלה לחינוכם,
ואינד קצת הנבול, ככלל התתום האחרון והמוחלט לספרי הקדש בית דינו
של חסידנו אי, בימי שמעון ויוחנן כה"ג בנו ונתאי הארבל ויהושע בן פרחיה
יבאר חכמי היום, הם: ספרי ישיבת הנהר, על זה יש לנו ראיות
מיביות נאמנות, והם:

א ספר ד"ה השני הנזכר מתחיל בהעתק שתיים אגרות ששלחום אנשי יהודה
וירושלים והזקנים אל היהודים שבאלכסנדריא של מצרים עיר חזק ההניכה,
האחה משנת קס"ט, והשנית קפ"ח ליונים - והנה בא בהן גם זה הלשון: „ויאמר
„דרש נחמיה אל ספרי דוד והמלכים, ואת אשר כתבו סן הקרבנות, ויאספם לאספה;
„בן עשה גם יהודה, כי אסוף אסף את הספרים, אשר נצוצו ונפזרו בשערורי המלכה
„בארץ, והם למשכרת בדינו, ואם נכספתם להם, ילחו נא לנו ושלחום אליכם -
והנה עם היות נראה לעין שהלשון סתום ובלתי מרוק, כמו מה שייחס האספה
הראשונה לנחמיה, והיא לאנשי כנה"ג הספרים, וייחס האחרונה ליהודה הסקבי,
וכיטוי היה המלחמה הולכה הלך וקשה, ומכנתו צרות ורדיפות, עד נפלו במלחמה
(ואין להפליא על חסרון הרוק בענין חרוק כל כך. וכבר בר"ה השני המקוצר,
וטרק סבלי אל כלי, ואולי גם ייחסו הפעולה ליהודה, להיותו הטרע או יותר מאחר
במצרים); הנה עיקר הענין המסופר אין להכחישו, שעכ"פ קודם שנת קפ"ח כבר
עסקו החשמונאים וכיה דינם בפעולה יקרה זו, כפרש ששרפת הספרים והורייפם
ופורם מצאנו סטאר גם ברה"י הראשון, הנאמן וסרוייק בכל רבריו, עד שלא
חילנו מליהם כתיבתו להלל ושמאי.

ב הלשון הינו לחול בתלמוד ובסדרשות דברי הגניזה, הוא שייחסה
לחכמים, בקשו חכמים לגנוז ספר יחזקאל, בקשו חכמים
לגנוז ספר קהלת ואף ספר סבלי בקשו לצנוז (שנת יג); סוה נראה ברור שהיתה
הפעולה לחכמים שונים הלבות אחר שמעון הצדיק השני. ואלו היה הקבלה
והתתום המוחלט מקדם לבן, בזמן המפריים ושבעה דורותיהם, היו אומרים; בקשו
אנשי כנסת הנהר, כמו שאמרו זה הלשון על כתיבת קצת הספרים
כמוכר למעלה, ואפילו על כתיבת כנלת אכטר, המאוחרת מאד בזמן כתיבת נוסחה
הזכתי כמו שנתבאר .

ג קצת ממשעה הגניזה ספר לנו רב ע"ה בתלמוד (פ"ה יג), ברייתא קרינית
בלשונה, ברם זכור איתו האיש לטוב, והגניה בן חוקיה שמו, שאלמלא הוא גנינו
ספר יחזקאל וכו' וישב בעליה ודרשו. והיא מיבאת עוד כתיבת אצל ולא כמדיבה
ביחוד, ומקובה העקריי במנותה רף מיה עיין שם - והנה בלי ספק, שהיה או עדיין
עכ"פ סוף זמן דההום והשלמתי; ולזה אם היה בדינו לרנביל בדיק זמן היינו של
דגניה זה, כבר קבל בדינו הנבלת זמן או עכ"פ סוף זמן דההום דארחן התיישב
וזה לפי שלא יקובל אצל הרעה, שיעלה על לב איש לפסול ספר או כפיתו בלו
עליהם כל ישראל לקדש מוסן כביר - והנה טרע סן המשנה משנת ה' זמנו

שְׁלֵיחַ, שְׁחַנְיָה בֶן חֻזְקִיָּה בֶן גֵּרוֹן (ולמי הנִּבְרָא שָׁם, הִיא אֲחֵר עִם הַדְּרוֹשׁ יִחְזָקְאֵל). הַאֲרִיךְ יוֹסִים, וְשֹׁלֵעַת וְקִנְהוּ עֵלּוּ שְׁסָאֵי וְהֵלֵל וּזְקִנֵי וְעֵרֶם לְבָקְרוּ בְעֵלְיִית הַתְּבוּדָרִית. זֶהְנֵה הֵלֵל חֵי בְּשֵׁנַת רִשָּׁה לְשִׁטְרוֹת, מֵאֵה שֶׁנֶּה לְפָנֵי הַתְּרַבֵּן; לִזְמַן הַחֲתוּם וְחַ מֵאוּחֵר יוֹדֵר מֵרָאֵי, וְאִי אֲפִשֵׁר לְאִמְרוּ כִּמְכָה פְּנִים. וְאִשֵּׁר אִילֵי יוֹצִיאֵנִי מִן הַסְּבִיבָה דֵּאָה אִם נִאֲמֵר, שִׁסְעֵשֶׁה הַבְּקוּר הִיָּה קֹדֶם לְנִשְׂאִיָּה הֵלֵל כְּשִׁלְשִׁים שֶׁנֶּה (זֶהוּ יִהְיֶה לְפִי מֵאֲמֵרִים שְׁלִיבֵר אֲרַבְעִים שֶׁנֶּה קֹדֶם נִשְׂאִיָּה), וְנִקְרִים חֵלְקוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה בְּמַעֲשֵׂה הַחֲרִים לְעַת בַּחֲרוּתוֹ, הֵייוֹת קֹדֶם כְּהַמְשִׁים שֶׁהָ, בֶּן הֵלֵל קֹדֶם לְנִשְׂאִיָּה הֵלֵל כְּשִׁמְנֵים שֶׁנֶּה, וְיַעֲלֶה לָנוּ אִ"כ סוֹף הַחֲתוּם לִזְמַן כִּאֲתִים לְיוֹנִים. וְרַע עוֹר שֵׁישׁ רֵאִיָּה, שְׁמַלְחָה תַעֲנִית וְהַחֲלוּל בְּרִשְׁבִּיבָה כּוֹסֵן שְׁמָאֵי וְהֵלֵל, אֲחֵר הַצֹּרֵחַ וְהַמְּלַחֲמָה שֶׁל סוֹף הַחֲשִׁבּוֹנָאִים וְהַחֲלָה סִלְכוֹת הוֹרְדוּם. וְהֵנֶה דָגִם שׁוֹבֵלְשֵׁד מֵהַחִים כְּתִיבָה הַמְּגַלָּה לְחַנְנֵה בֶן חֻזְקִיָּה, הֵנֶה כְּרִיִּיָּהָ דְמַגְלַת הָעֵנִית עֲצֵמָה יִירְסֵה לִ' אֲלַעֲזֵר בֶּן חֲנַנְיָה בֶן גֵּרוֹן. הַמּוֹבָא גַם בְּמִפְרֵי פ' הַצֹּא. וְלִפִּי זֶה אִם נִשְׁבֵּשׁ הַמְּשֵׁנָה בְּשִׁבְתָּ — מַח שֶׁהָאָ קִשָּׁה — זְנִיחָם הַבְּקוּר אֲצֵל ר' אֲלַעֲזֵר בְּנוֹ כֹּהֵב מְגַלָּה הָעֵנִית, הֵנֶה נְרוּיָח כּוֹה דוֹר אֲחֵר; וְאִיךְ שִׁירֵי הַיֵּתֵר הַקִּישֵׁי כּוֹה, הַיִּנְחָה לְהַקְרִי קְרִמְנִיּוּתִיט לְהַתְּגַדֵּר כִּי, הֵנֶה הָעוֹלָה גַם מִן הַדְּרִישִׁים שְׁכּוּבְרֵי חוּל. הֵאִיִן לְהַקְרִים תְּחַלְחָה הַחֲרִים הַאֲחֵרוֹן מִשֶּׁנֶּה קִעַ. שֶׁנֶּה כִּלּוֹת הַמְּלַחֲמָה; וּמַעַד שֶׁנֵּי אִין לְאֲחֵר הַשְּׁלִטֵי מִשֶּׁנֶּה מֵאֲתִים לְשִׁמְרוּת. קִיָּה לְפָנֵי הַתְּרַבֵּן כִּמְכָה רֵאִיָּה כְּרִיִּיּוֹת שִׂאֲרָךְ וְכֵרֶם, עַל כֵּן הִנְחֵן כְּמֵי שְׁבַחְבְּטָ בְּשַׁעֲרָ.

סִימָן יב

וּבְמִסְפָּר זֶה מִיְּתוּדָה הַגְּלִילִי וְכַתְּ שֵׁלּוּ, בְּבִין הַיּוֹסֵם הַמְּשֵׁנָה בְּתוֹמַשְׁתָּא סוֹף דִּישׁ; אֲסֵר מִן גְּלִילִי; קִיבֵל אֲנִי עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים, שִׁאֲתִם כּוֹהֲפִים אֵה שֶׁם הַמְּשֵׁל עִם מֵסָה; אֲסֵרוּ פְּרוּשִׁים; קִיבֵלִים אֲנִי עֲלֵיךְ כִּיִן גְּלִילִי, שִׁאֲתָה כּוֹתֵב אֵת שֶׁם פְּרַעָה עִם הַשֵּׁם בְּרוּחָה, וְלֹא עֵד אֵלֹא שִׁאֲתָה כּוֹתֵב אֵת הַשֵּׁם כִּלְכִּסְתָּה וְפִרְעָה מִלְּמַעְלָה, שִׁנְאֵמֵר: וְיֹאמֵר פְּרַעָה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי. הַכּוֹתֵב שְׁכַמְשֵׁךְ נִיחַ שֶׁנֵּי הוּי סוֹנֵן בְּשִׁמְרוּתֵהֶם לְשִׁנּוֹת הַמְּשֵׁל שְׁכּוֹסֵן כְּתִיבָה הַשֵּׁמֶר, וְקֹדֶם הַתְּרַבֵּן כְּהַבּוֹ כְּבֵר לְמַסְשֵׁלַת קִיסְרֵי רּוֹמִי, וְכִבֵּר וְכִרְזָה וְהָ לְמַעְלָה. וְלֵהוּיָה דְהַיּוֹם בְּקִצַּת הַשְּׁמִרוֹת וּכְזִסֵּן הֵיָא אֹלֵי בְּכֵלִם, כְּבִדּוֹר כְּדָה מִשַׁח וְיִשְׂרָאֵל. עַל כֵּן בְּעֵלֵי הוּיָה נִפְסָרָה אֵלּוּ, שׁוֹנָאֵי כֵל מִשְׁלַחַה הָעֵישׁ עַל זֶה לְפִרוּשִׁים כְּיִכּוֹת שֶׁל הַכֵּל, וְהַשִּׁיבֵי לִרְם כְּהַנְּן, שׁוֹה חֲסִידוֹת שֶׁל שְׁמוֹת; שְׁתֵּרֵי דְהַתְּרָח לֹא הַקְּפִידָה לְכַתּוּב שֶׁם הַמְּיוֹדֵר כְּמִיךְ אֲפִילוֹ לְפִרְעָה הַמְּכַחֲשֵׁי ב. — וְרֵאִיָּה גַם מִזֶּה שְׁהַפְּרוּשִׁים רּוֹבֵם כְּכּוֹלֵם לֹא הוּי בְּקִשְׁרִים עַל מַסְשֵׁלַת רּוֹמִי, כִּיֵּא בְּנַנְעֵי מִפִּי גּוֹרָת הַשֵּׁם שְׂרַעָה בְּמִלְכוּתֵם אֵז.

סִימָן יג

אֲקַפִּי שְׁאֲמֵרֵי בְּשֵׁטֵר, כֵּלֵּא נְהוּ הַעֲזוּקִים לְכַתְּ שֵׁלְמָה מִיְּחֻרָתָ עַד אֲחֵר דְּהַתְּחוּם הַאֲחֵרוֹן לְכַפְרֵי הַקֶּדֶם, הֵנֶה הַמְּתַבּוֹנֵן בְּכַרְטִיבִים הַיּוֹסֵם יִרְאֵה וְיִשְׁפּוֹט, שִׁאֲחֻחַ הַאֲסִיפָה הַיְקִרָה שֶׁל מְסֻקֵי לְמִדָּה, הַבֹּאֵה בְּתַהֲלִים, וְעִדְרָעָה בִּישֵׁם תְּמַנְיָא אִפִּי, שְׁמַרְבֵּר בַּח צִעִיר לְיִבִים אֲחֵר עַל חֲפֵן לְכַבּוֹ, לְשִׁקּוֹר בְּהַנְּתָה הַתְּרַחָה וּבְקִיבּוֹתָה עַל דְּרָךְ אֲחֵר; הִיא הַנִּסְפָּה בְּעַמֵּם וְיֵאֲשׁוּנָה לְכַתְּבָה הוּי שֶׁל צְדִיקִים, וְשִׁמְרוֹת חֲבִטֵי הַפְּרוּשִׁים כְּפִי הַלְּטִרְיָהֶם, בְּשִׁבְלֵי לְהַנִּילָם וְלַהֲנַכֵּם לְדַרְבֵּי חִים, וְלַהֲנַיִם מִמְּחַשְׁבוֹת וְדַרְבִּים הָרַעִים שֶׁל הַעֲזוּקִים. כִּסָּה יוֹכָה נֵעַר אֵת אֲרַחוֹ, צִעִיר אֲנִכִּי (בְּגִילָה)

ונכונה; טורה שהסדר הלטיח רק בשנים, ולא בבני השנים הקטנים; נקרה
 זדים ארוכים השונים ממצותיך; טפלו עלי שקר זרים; מלה כל
 שינים מחקיר כי שקר הרסיתם; מעפים והעלה על היתה) שגאתי
 והורתך אהבהי; ברזלו זדים שיחות אשר לא כתורתך (אלי
 לטון בפיל שוחה והוא הבר גם שיהה והוא הייבוח); קרמי דוד פי זכה והגין
 לבבו מיתותך חקן; דברים אלה ורבים כיוצא בהם שם, יש במהם ויטה והלונה
 על פיקוח תינים כפידוש הורה; לא התגרות לעוברי ע"ז שבסוף בית ראשון אז
 לא נהי עיבי כלל הורה, המהרטים ליינים שבדור השמד והמלחמה.

הדברים אורך ביושר לבב בלמדי משפטי צדקך; נרסה נפשי
 לת אבה אל משפטיך וכלה נרסה היתה בשפת הארמית על שני וחורה הלכות);
 גם עדותיך שעשועי אנשי עצהי; רך פקודיך הבינני; חבר אני
 לכל אשר יראוך; סכס סלסרו השכלתי; סוקנים את בונן (במי
 מפקדיך אבינון; ודומים, מירם על הצורך והחפץ, להתחבר לוקנים ולספרים,
 ועל הלכה והקבלה כפיהם, הפך דרך העדוקים המביאר בשער, והדברים נל מעלי
 חרפה וכוון; גם ישבו שרים בני נדברתי; ואדרבה בעדותיך נגד
 סלבים ולא אבוש; שרים רדפוני הנם, מיסב על המספר בשער, היתה
 רוב מלבי השמיני והשרים ואנשי הפקודות היסבי העדוקים, ורודפים לפרושים בלוי
 או כהני.

הכלי הנם שאין כיוצא בזה ראה במדרש; הנד מי שיש לו הק לטעים,
 יורה שכלליה המסוקים של המניא אפי כתבניהם, אינם נופלים על הפיציה שקלי
 בישראל בומנים קר מים לוכן פרעה ו, שה עמיה העדוקים והגברים.
 ומה שראוי לעורר עליו עד לראיה בזה, הוא שנים כל רבוי השמות של נגאי,
 שהוא שכנה לתגנרוי שם רשעים, זדים ארוכים, רודפים, סרעים, עיובי ספיר
 הורה, שנים, טפלו שקר, מפשי לב, הנה לא נמצא שכ השם פושעים; והסכה
 לדעתו. להחיי יבו או עדין כמאמר, יראוי לאותן עיובי ביות ומהרטים במעשיהם
 ליינים, שבדור השמד והמלחמה. מה שהיא מוכרל בהמונה לנכרי מטעותן של
 צדוקים, שהיו לבת בדר שארתי המלחמה כמבואר בשער.

סימן יד

הדברים הללי שאמרתי לכם בשער, לא מלבי הוצאתים, אלא שכבר בבריותה
 שיניה ונאמנה מצאו רשים אותם דבל באר הישב, שחלק גדול מן טיבי הדברים
 והענינים שבהם והם שנכרו כאחונה הפסוק הלה כמותן בה לכות שגשגתי
 הלוי ית), לא היה דעתם נוחה בחובבית, ולא בנורות הרסיות, ורצי לעמיד נגד
 המנהג בזה שהיה מתרבה והלך, לילא שהיכרתו לקבל בידוד את הנחות, סרספת
 שנגסרו ונגקבעו עפ"י המנין והרוב. והנה בנורת שמונה עשר רב,
 והיא היתה נודעת בקרובותיה חובייה ה"ל, שאותו היום היה הלל בפה ויושב לפני
 סמאי כאשר התלמידים (אבת יוז ציא), ושהיה היום קשה לישראל כיום שנעשה בו
 העגל (ודבר זה מרגל להם רק על כאורע קשה בתולדותיו), ושנעצו הרב, ואפרו;
 הבננס יבנס, והיוצא אל יצא וישלא יחו נשטמן סהם קצה ויאכר הרוב). ובמקום ארר
 (וישלאי שח יזכ ס' הלכה ד') אכרו בניאיר, שעמדו להם דבריהם לבית סמאי

ברסים או בכנסת שפיות דמים; הרי שהעבירו הנזירות בהרלה ביישיותם כבח הורעו. ועוד בהוכפתא דשבת פ"א וביבאה בירושלמי שם יבנכרא (שם ק"ג ע"ב) ר' יהושע אוכר אותו היום (של נזרת י"ח דבר) מחקו סאה, והוסף באור לרביו: "שכל זמן שהמדר כלאה, אדם נהנה להוכה, ולבסוף מוציאה את הכל". וזה דומה למה ששנה ר' חייא (טובא בבראשית רבה): "אל הוכף על דבריו, שלא העשה את הנדר יותר כן העיקר, שפא יפול ויקצין את הנמיעות". וגם ר' אלעזר, הנודע ליוצא בעקבות ב"ש בדרך שנייה ההלכות וקיומן, תודה ואמר: אותה היום נדרשו סאה; וודאי! בזה היום, ובאיוה כיוצא בו אחריו, נדרשו אה דסאה, שהיתה סלאה סכבר לדבריו הכל, וזרעוה בדכטת העת הדוחקה, גם קצרו יגזזותיה אדר ימים לא רחוקים. ונודע עוד הענין של ר' זכריה בן אבוקולוס המסופר באגדה והנוקין. ושם וכן בכנסת שמוזכר שמו דבריו בברייתא אפילו בענין ור להמעשה הנזכר, הטיפו השונים לזכרון הרבד, "ענותתו של ר' זכריה בן אבוקולוס שרפה את ההיכל". ובספר רמלחמות ליוסף הכהן כתוב סבאר, שבין ראשי נכבדי הקנאים העריצים, אלעזר בן שמעון, וזכריה בן אספיקולוס הכהנים, והוא זה הנזכר בלא ספק. — ועוד שגו חכמינו באנחה לבם (ישא י"ד): כעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בככש וכו' נכל סכין ותקע לו כלבו וכו' לאביו של הטיק ומצאו כשהוא כפרפר, אכר הרי הוא כפרהכס ועדיין בני ספרפר ולו: נמסא הסכין, ללכרך, שקשה עליהם הרת כלים יותר שפיות דמים; ומייסו כמסנה בהמשיל אוהו הוכן (והוא סמוך לחרכן ורואיה עבר ר' צדוק) לומן מנשה, וכן הוא אוכר וגם דם נקי שפך כנשה וגו'. וכמו שביאר שם בנפרא, "שפיות דמים הוא דול". ואם רצונך לידע עוד, אם התערב בנזרות אלו גם הנזרת הנצוח, הסתכל מה עהשיב שמאי להלל כששאלו, "מני מה מסקן כשהרה ואין בוצרין כשהרה? השיב, "אם הקניסני נזרני כומאה אף על המסקה". ודי בזה; ואולי המאתי בשפתי, והרואה ללב, והוא רחום, יכפר עון.

שער יב

חידות מני קדם:

בביאור פילוסופיא אלהית תורנית, שהצמיחה וגדלה בין היהודים הישבים באלכסנדריא וכפר היונים כל ימי כשך הבית השני, ובזכרון קצת שמה שהסתעפו ככנה אהרי כן.

אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו:

(חכלים פ"ח נ"י)

כבר הרמזנו למעלה (שער ח'), שהרחיל כשבט יהודה קללה, ואהבם אהה בגוים ונכחם סעל הארמה" וגו', עוד מימי יאשיה; והיהה הנולה דראשונה לכצרים, שנהרו לשם מהסם סלכי אשור ובלל. וכאשר באו לשם אהר התרבן יוחנן בן קרח

הנהגים שמי, ועם ירכימו וברוך, כבר מצא שם נרים יהודים, וכתב ונבא שם (ויטה מד א): אל כל היהודים היו שבים בארץ מצרים כסנז'ל והתפנחם, והם התחלה דגבול קרוב לא"י שבפלת מצרים ונטב, שהיא המדי האסעני, ובפניהם שהיא מצרים העליונה, שמשם יצאו המצרים (וכן נקרא ביחזקאל ארץ פתרוס, ארץ כבויהם, וכנביאת מצרים נבישיעה, שהיא סיפכת על פתמליח אבו פרעה נבט. שנבר על שרי מצרים ומלך עליה כנודע למצבינים). וכבר נתנבא על יסוד מושב הנולה זו (ישעה יש יח): ג'יום ההוא יהו חסש ערים בארץ מצרים כמדרות שפת נענין (לה"ק) ונשבעות לה' צבאות, פי' שימצא שם קהל יהודים. אל שאל עלה לנולה ראשונה זו במצרים להיות לה הקיפה. ואכלה אותם הארץ ברבר וברעב וכדבר, והנשארים חורו ליהודה, וכמו שנבא להם ירמיה (ל"ז כ"ז): לכן שמעי דבר ה' כל יהודה הושבים בארץ מצרים הנני נשבעתי וגי' אם יהיה עוד ושמ נקרא כפי כל איש יהודה אוכר חי ארני ה' בכל ארץ מצרים וגי'.

וגם כבר הזכירו (שער י') שמוסן אלכסנדר ושירי צבאו שכלבו אחריו, הרישבו היהודים בין היונים, ורבו תקלות הנחלות באלכסנדריו ובשאר ערי היונים שבאסיה הקטנה קפוטקיא, וקליקיא, ובכל ערי החוף של ים התיכון, והמה הנקראים כמסתנתו (בנטין ובשאר מקומות): מדינת הים, עד אנטוא וארץ יון וטוקוזן. וסם שבתו לשונם הקדום, שהיה עברי או ארמי, ולקחו שפת יון, ודברו בה רבה ויכניהם אחרים מדור לדור. — בכל הארצות ההם שמרו את עצמם ממוטאה עבדות אלילים ובשאר רעותות קט' ע"ו, ואחזו בתורה אבתם לכל חקי השם, והבינו להם ברו כנסיות לתורה ולעבודת קיום הטובה ולהפלה, והכל כלשון יון שחשהנה מעט נפיהם. ככה שהיה דומה למנטון העברי שבספרי הקדש, וציינו החכמים אותו הלשון בשם מותר יוני אל'גים ס'ין, וליהודים יהודי אל'גים ס'ן (העללעיטסקין). ונודע ענין מקדש חנוני, שהוקם במצרים בימי וכנוד הלמי חנוני רביעי ע"י בן חנוני בן שמעון העדיק, שהלך לשם כאשר ראה, כי לא תשוב הבהנה גדולה למשפדתו, היא משפחת יהושע בן יהושין: ועם זאת החזיק מאד בירושלים, באים לשם לחוג רגלים, והיו להם בירושלים בתי כנסיות מיוחדים, ונזכרו בהלמוד וביכריות מוסן הווא, בית הכנסת של אלכסנדריוס ובית כנסת אל'גיסטין. יהיה נראה שלא נזכרו אחר המקדש הווא, כ"א בעמים; והרי פ'לא אינו מוזכרו בשום מקום סחברו, והלך בעצמו לירושלים. ונראה שלא היה לו הקיפה למקדש זה, כ"א כשיע הכלך וכסו; שכן היה דרך סלכי היונים פהלמיים שבמצרים. לעוד ולסייע שימצאו כמלותם כל דבר יקר ונכבד שנמלכות אחרות, ולזה כשנאבדה מהם א"ל לחלוטין כירי סלכי סוריא, הפצו במקדש כפני עצמם כבדנהם. והנה למסורת היתה ולמסדה הוצרך להם מיר או בתחלת וסן האחוס, העתקת התורה ושאר ספרי קדש ולחבורי הפלות. — והנה נודע מספורי הסופרים גם מספרי רבותינו ו'ל (שלהי מנלה העניח סכת סופרים וסכת מנלה מ' ע"א), שנעתקה להם התורה יוגית בימי הלמי השני פילארולפו, והיא המפורסמת בשם העתקה השבעים וקני'ם היא העתקה השבעים, שהרבו החוקרים בקרמנויה בחקירה עליה, ועל ענינה, ועל המאמר היוני נודע, שהובר בספור קרות העתקה ההיא, אך, וכתי ועל ירי סי נעשתה ויעתקו העברי, בשם הדרת וקנים החכם בעל מאור עינים, והיא שהרבו החוקרים בקרמנויה מהאחרונים בחקירות עליה (החכם האדוכי במאור עינים, והחכם ר"ם

בן כנעם בארז לנהיבא אייבהאין במטבא התורה ווולתם), סבה שיצר לנו המקום לרבר מזה, ולעיני העורך בלבר, שהתרנום הוא נתקבל כמעט לקשר כמו הגברי ליהודים היונים, וספרו נסים והופקת רוח הקדש בעשייתו, ויסרה עליו פירושיהם השכלוהיהם במקראות, הכלל שחשבוהו לקדש כמו העברי עצמו - כוסן סבך נעתקו להם גם שאר ספרי הקדש כספתיקים שונים (כמו שבארנו האחרונים באורים); אך עם זאת כלם בסגנון אחד של יוני, בדרך עברי הנוכח. ועוד נספח למקרא שלום איהו ספרים הנוספים שכבר בארט אודוהם למעלה. וכבר ידועש כי סירא בא לאלכסנדריא כוסן חלסי הרביעי, והעתיק להם ספר וקט, ועשה לו הקדמה שנשארה לו, ואמר בה, אשר וקטו קרא ולמד את התורה הנביאים ושאר כהבי עמט, ובקי בהם, וחבר בעצמו את ספר משלי חכמה, והוא ספתיקתו כפי השגתו, ויש ראה שעם זאת לא חשבו הדוידים היונים את הנוספים שוים בקדשה להבדל.

חיץ כאלו ספרים הנכללים במקרא שלהם, חברו להם החכמים שביניהם הפלוא, ווסירות, וספרים שנשאר לנו מהם שנים שלשה נרנדים בלבר, וזהו בימי חלסי הרביעי ביניהם חכם גדול שמו איסמכלום, פלוסוף וחבר פירוש גדול על תורת משה, ונאמר, ולא נשאר סבט כיא איהו קנטרסיס, וברון רבנים מתקשים כפי ובחבורי חכמים טעורים הקדמונים. והוא שהעתיק הרויים הרבה מקדמוני כהני היונים וחיותם, שבא בהם רסו הרבה על האבות, ועל אמתת תורתו. והנה אע"פ שגדלו והצלחו היהודים היונים בכל משך הוסן ודוא, יותר כארבע מאות שנה, וגם דתחכמו מאד בכל חכמת היונים, ביתור כאלכסנדריא, שהיתה בימים ההם עיר ואם מושב לכל חכמי העולם מסרח ומפער; הנה כאשר נודע קרנ ונודע רובם כוסן החרבן ועד חרבן ביתר, ונחרבו קהלותיהם על יד טראיאטס, הסכונה סרכינוס; סמו חסו גם חכמתם ורוב תבוריהם, ולא נשאר לו כ"א אורס על מאש הכלון, וגם אלה הניעו לנו ע"י וולהט סתננדים לו, וגם כאלו לא היה די להבין. ולעמד מוטכם על דרכם ופעולתם של היהודים ההם לנמר, (ובלי ספק לעונש להם על עמם את השפה הקדושה טרשה, יראה דור אחרון, ויקח מוסר). לולא נשאר לו מאד סאחרוני חכמים (פילא), אסיפה גדולה של חטרים, רובם סוסדים על פרשיות נפרדות בתורתו.

ודע שווד עקר גדול ונכבר, שהוא צריך ויפה לנו. כי נרבה לדרוש ולחקור על הדעות והמוסרים והחטות שעלו בקרב אמתת באורך הוסים, וע"י הקדיות שעברו עלינו, והחטורים, וההצטרפות בהם, שנתחברנו עם וולהט יותר ככל אימה ולשון, תגם רק כשער מונבל ולא יותר; ואך נפעלנו ונשהנינו על יד הדעת והמוסרים והחטות ההמה. ואך פעלנו בהם כוולחנו מרוד לדור; ואפילו איתן כהי רתקים ונתקדו אלינו כספצת, וקבלו סרכיט, כמו היונים כוסן האפלוסינים האחרונים, פלא סינוס וסריקלוס, אי בדרך אחר סחסר; וכן איתן שהיו קרובים לו ונחרקו, כמו בעלי הבריה הסחרשת, או דרבי כרוך הפילוסוף, והחנות סאחריו; וזכה על חכמי לב וגדולים שבנו. לודשם ולהבינם כעקרים ובשרשם, והבל בשכל שנגיע ככה תרדישה לרשמים כרודים, ולכטוף לביוור הכרת עצמתית וסחרנו, שהיא נפש ישראל הכללית, ואך נגלית כעולם כקורותי ודברית כממטות והתפוחות העתים עד היום הזה, וסוה נקיש על הבאה. וכבר נסאז סוה לראשי חכמינו הרב וררס"ן ווולתם סורברים יקרים אלה, שעמדו עליהם כלכם העוסק והשקפחם הוזה;

אלא שהם נרניים סועמים לפי טעום הורע הנסיוני וחסרון התפשטות הספרים, ורוע ההתקתם שבימים ההם, בערך אל ימינו אלה, שרבו דברשי והיריעה וההרבת בחכמת והכונה עם ועם בלשונו, ודרבו המיוחד לו, ונתפשטו ספרים והתקתה סדויקות בשער ואופן כפליא אפילו הירועים.

קובץ לפאטריום בתלמודים וכדרשות לצורך באור

שמת ירדיה והאלכבנדריים, הכת האיסיא.

פסחים י"ב ע"ב, שבת ו' ק"א שנו גם חכמים: „ששית מאכל ה"ח, שספר ירדיה בן החבירה חבירה האיסיא.

ר' יוחנן הסנדלר, שאמרו עליו (ויורסלי תנינא ג) אלכבנדריו הוא ולאסתר מאסר מורגלו היא: כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים וסאינה לשם שמים יכו' אולי ירפזו לחסירה היא באיזה פנים לבוב או לרע.

ב"ב דף ב"ה ק"א: ואף רב ששה סבר שבניה ככל מקום, דאמר ליה רב ששה לשבעיה: לבל וחרתה איקטן. לבר כמירה, ולאו ששים הלית ביה שבניה, אלא כשום דברו בה מינאי, והו מה שספר פילא על הבעראפויבן. שהם פונים בהפלתם למורה קודם זאת החכה בעלות השחר, ור' אבדו אמר: שבניה כסערכ, דאמר ר' אבדו: באי ארדה? אירי ית.

ר' אליהו בן עזר, אחד טראסי בעלי הסידות, סאמר מירנלו: הוי שקד ללמד תורה, ודע מה שהשיב לאפיקורוס. ר' הנניה מראשי הכהנים בשעת התרבן. ואחריו אמר, שלולא כורא המלכות הרופי הווי הכהות כולעים היום זה את זה. ר' חנינא בן רוכא, שאמרו עליו, טעמי פסקו אנשי מעשה, הוא שאמר שלשת דמאטריום: כל שיראת חמאו קודמת להכמתו וכי' וכל שמעשיו ביובין סרובמה יכו' וכל שירח הבריות נוחה היבנו וכי' וזו הראיה, הויה פירוש אנשי מעשה, על אותן כבעלי הסודות, שלא עובו לגמרי המעשה בישוב העולם, ועשית החוכות נגד בני אדם, ושיש דבר זה נגיד דרבר חסידים, שכונו על אותן בעלי הסודות, שנתנו כל בפשם על ההתבוננות והצפיה בסודות האלהות, בהתבודד והגור לגמרי סררכי החיים; וקראו היונים היהודים לבעלי הברנה הראשונה בשם אסקינסאם, ולפעולתם אסקינים והיא עצמה המלה, שנתקבלה גם בארסי כאורח בשם עסק, וקרא בעל הסדה ההיא עוסק, ובעברי עובד ואיש מעשה. שהי הסדרנות האחרונות כבחיאת של רפבזי הגורעה, הם יראת המא דמביאה לידי הסודות והיא המביאה לידי רחוק. גם זה הנגוד סודה כי יראת המא היא סדרנה אנשי המעשה, שלא נבדלו עדיין ממעשה העולם ויישיבו, ועבורתם היא להודר בו מן החטא; והסודות היא ההבדל לגמרי מן העולם והמעשים שבו, וההתבודדות, כבדי להתבונן כאלהות, וסדרנה שאחריה והיא האחרונה, היא הצפיה שכלית כסודות האלהות, ורזי הורה לסעלה סררכי שמוש השכל בלבד. — וכעין זה הנגוד בין יראת חמא ובין החכמה שהוראת זה הרבור כסכת אבות על התבוננות כאלהות וסודיה סררי הורה, ורבור הורה יורה כסכת אבות על ידיעת החוקים ההוריים ואופני קיומם הראוי, ועל זה סורה הסאמר לרבי חנינא: כל שיראת חמאו קודמת להכמתו הכמתו סתקיימת וכי'; היינו שראוי להקדים כסדרנה העובר כמעשה (אסקעטאם), ואחר לבוא לסדרנת החסיד, המסלק עצמו כמעשה הגוף העובר, כחכמה והתבוננות לבר, ובן הסאמר: כי

שֶׁחִבְּתוּהוּ מִרֹכְבָּהּ מִמַּעֲשֵׂיו אֵין חִבְּתוּהוּ מִהַקְּיִימָה וְכוּ'. וְר' חִינָנָה בֵּן רוֹמָא שְׂהוּת נַחֲלֵי בְּאִנְשֵׁי הַמַּעֲשֵׂה, וְעַלֵּיו אִבְרוּ. שְׁעָטָה מִמֶּנּוּ אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה. כֹּל שְׁלֹשָׁה מֵאֲמָרֵי מִדְּרָגָתוֹ מִבְּבִיבֵי עַל שֶׁבַח עֲבוֹדַת הַמַּעֲשֵׂה וְהַתְּעַרְבֵי עִם הָעוֹלָם, כֹּל שִׁירָאֵת חֲמַטְרָה מִדְּרָגָתוֹ לַחֲבִיבֵי וְכוּ' וְכֹל שִׁמְעֵשֵׂיו מִרֹבִינֵי מִחֲבִיבֵי וְכוּ', וְהַמְּשַׁל נִפְלָא, שְׁפָרַמְתָּ הַמַּעֲשֵׂה לְיֵשִׁיבֵי הָאֵילָן הַנְּעִיב בְּאֶרֶץ (בְּנִשְׁמוֹת הָעוֹלָם) וְהַחֲכִמָּה לִנְעָמִי הָאֵילָן הַשְּׂמַיִמִים לְמַעַלְתָּ לְשִׁיבִים (הַהַשְׁכֵּלָה בְּאַלְחָזִית); וְכֵן הַסְּאֵר, כֹּל שִׁדּוּחַ הַכְּרִיּוֹת נִזְחַח חִימְטֵי, מִדּוּחַ שְׂאֵיִן לְרַחֵיק אֵת הָאֵדָם מִחֲבִיבֵי הָעוֹלָם וְעַקְבֵּי-ו'. וְר' אֶלְעָזָר בֵּן עֻזִּיָּהוּ הַשְּׁכִיל לֹאמַר, שֶׁשְׂמִינֵי הַבְּרִחִיּוֹת, הַמֵּאֲדָר תָּנָא לְחִבְרֵי-ו'. כִּסּוּ שְׂקִיּוֹם הַרְעִיקִים הַתְּרִיבִים בְּמִצּוֹת חֲאֲרִיּוֹם, וְחִבְרָה, וְקִבּוּץ הַכְּרִיּוֹת מִטּוֹכְרִיּוֹת אֲחָד לְחִבְרֵי, וְהוּא אִמְרוּ, אִם אֵין תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֲרִיץ, וְאִם אֵין דֶּרֶךְ אֲרִיץ אֵין תּוֹרָה; כֵּן יִרְאֵת חֲמַטְרָה, וְהִיא כּוֹנֵת הַמַּעֲשֵׂה, וְסוֹרֵת הַנֶּפֶשׁ כְּמַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת, וְהַהַשְׁכֵּלָה בְּאַלְחָזִיּוֹת וְסוֹדוֹתֵיהֶם, אֵי אֲפֻשֵׁר לֵאמֹר לֵאמֹר מַכְלֵתִי הַשְּׂנִי, הִיא, אִם אֵין יִרְאָה אֵין חֲכָמָה, וְאִם אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאָה". הַכֹּלל, הַאֲרַכְנֵי בּוֹהַ, כְּבִדֵי לְעַמּוּד עַל אֲמַתָּה כּוֹנֵת הַדְּבָרִים בְּמִקּוֹם שֶׁהֵם סְקִיבִילִים וְהֵן נִגְדֵי הַתּוֹרָה— דָּא; יִרְאָה אוֹ יִרְאֵת חֲמַטְרָה— חֲכָמָה אוֹ חֲסִידוֹת; חֲסִידִים— אִנְשֵׁי מַעֲשֵׂה. וְהִירְאֵת עַל דְּבַר הַמִּדּוֹת הַכְּרִיּוֹת הַיְדוּעָה: חֲסִידִים רַאשׁוֹנִים הֵינּוּ שְׂהוּתֵינּוּ שְׂעָה אַחַת קֶדֶם שְׂמַהֲפִלְיֵין וְשְׂעָה אַחַר שְׂמַהֲפִלְיֵין, וְשְׂעָה בְּהַפְּלָה, וְשְׂאֵלוֹ: כִּלְאֲכַתְּן מִתֵּי נַעֲשִׂיתֶם? וְהוֹרַחֵן הָאֵיךְ מִשְׁהַמְרָתָּ וְהִשִּׁיבֵי: מֵאֲדָר שְׁחִמִּירִים הֵם מִלְּאֲכַתְּנָה נַעֲשִׂיתֶם וְהוֹרַחֵן מִשְׁחִמְרָתֶם כְּשֶׁאֲמַרְוּ בְּמִשְׁנֵה בְּרִיּוֹת, שְׂאֵין עוֹדָה נִנְעֵלֶת עַל כֹּל אוֹם מִיִּשְׂרָאֵל בְּחֲכָמָה וְכִירְאָה חֲמַטְרָה עַקְבִּיָּה בֵּן מַהֲלָלָל, מִטֵּי הַמְּדִרְגָה הַגְּדוּלָה בְּרִאשׁוֹנָה, וְהִסִּיפּוּ שֶׁנֶּם בְּמִדְרַגָּה הַשְּׂנִיָּה לֵה לֹא נִכְצָא דוֹנְמֵתוֹ.

ר' יוֹחָנָן בֵּן זְכַאִי כְּשֶׁר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, ר' חִינָנָה כְּעַבְדֵי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ (נִימָה לֵיד, תַּעֲבִי).

קִירוֹשֵׁין דָּף מ' אֲרִי"ג פ' לִי"ב אִבְרֵי ר' אֶלְעָזָר בֵּר עֲדוּק: לִמָּה צִרִיקִים נִמְשָׁלִים בְּיִהוּ"ז? לֵאילָן שְׁכָלוֹ עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מְדָרָה, וְנוֹפֵף נִטְפָה לְמִקּוֹם מוֹטָא; נִקְצֵץ נִטְפֵי כֹלֹ עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מְדָרָה (כֵּךְ הַקְּבָ"ה סִבֵּיא יִסּוּרִים עַל צִרִיקִים בְּעוֹזִי"ו, כִּדִּי שִׁירְשׁוֹ הַעוֹז"ב שֶׁנָּא" וְהִיא רִאשִׁיתֶךָ מִצֵּדֶךָ וְאַחֲרֵיתֶךָ יִשְׁנֵה מֵאֲדָר). וְלִמָּה רִשְׁעִים דוֹמִים בְּעוֹזִי"ז? לֵאילָן שְׁכָלוֹ עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מוֹטָא, וְנוֹפֵף נִטְפָה לְמִקּוֹם מְדָרָה; נִקְצֵץ נִטְפֵי כֹלֹ עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מוֹטָא (כֵּךְ הַקְּבָ"ה מִשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶן מִבְּנֵי לְרִשְׁעִים בְּעוֹזִי"ו, כִּדִּי לְשׁוֹרֵן וְלַחֲרִישֵׁין לִסְדֵרְנָה הַחֲתוּנָה, שְׁנֵאֲמַר: יֵשׁ חֶדֶךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרֵיתָה דְרַבִּי מִתָּן). הִנֵּה נִם בְּרִיָּהּ וּוֹ הִיא סָן אוֹהֵן הַשְּׂנִיָּה לְחֲכָמִים בְּמִדְרָגָה תּוֹרָה, וְהַכֹּלל כּוֹד הַנֶּפֶשׁ. בְּפִי מָה שְׁכָאֲרֵנוּ לִירִידָה וְסִיעוּת; הֵינֵנוּ כִי הַצִּרִיק (מְדָרַת הָעוֹבֵד) הוּא הַמַּשְׁתַּרֵּל כְּעַבְדָּה, לְדַבְּבִיר כֹּחַ הַשְּׁכִילִי הָאֱלֹהִי עַל כֹּחַ הַחֻשִׁי הַבְּהִמִּי שֶׁנֵּו, עַד שֶׁיִּבְנִיעֵדוּ הַחֻשִׁי. וְיִבְסֵה שְׂהוּא עֲמַל בּוֹהַ לְמַעַם בְּעַסְקֵי הַחֻשִׁי, וְשֵׁלֵא לְהַשְׁמֵשׁ בְּהֵם לְעֻזְנָה, כִּי אִם לְמִכְרַח בְּלִבְדֵי, מִצֵּד הִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ דְּרוּקָה כְּחֹמֵר אֲרִיצִי וְחִי בְּשִׂרִים (סְקוֹם מוֹטָא); הִנֵּה הַכֹּחַ הַחֻשִׁי שְׂהוּא בְּתַחֲלָה אֲצֵל הָעוֹבֵד הַנֶּפֶשׁ לְמִקּוֹם מוֹטָא, נַעֲשֵׂה עִי עֲבֹדָתוֹ בְּשֵׁל אֲצֵל הַשְּׁכִילִי, וְהוּא הָעוֹמֵד בְּעַצְמוֹ בְּרִבּוּת לֹא תַעֲרִים מִקְּבֻרֵיהֶם, שְׂבֹרֵם יִחְוֹק לְעֵלֹת לְמַעַלָּה סָן הַחֻשִׁי עַד שְׂתַּהֲיֵה כְּלָלֹת הַנֶּפֶשׁ (הָאֵילָן) עוֹמֵד בְּמִקּוֹם מְדָרָה (הַמִּצִּיצָה הָאֱלֹהִית הָעֲסִידָה הַחֻשִׁי בְּהַחֲרִיקוֹת עֲמָה), עַד שֶׁלְּבַמֶּף אֲפִי עֲבֹדָתוֹ חִי (בְּעוֹזִי"ו) וְכִמְעַם כֹּלֹ הַעֲתִים, יִשׁוּב שְׁכָל נִפְרֵד לְנִמְרֵי סָן הַחֻשִׁי (רוּחַ הַקִּישׁ). וְהִנֵּה יִזְהָה הַרְמוֹ בְּקִצְצַת הַנֶּפֶשׁ, הַמִּצֵּד מִמְדָּרַת

הַצְדִּיק וְיֵאָדָּם הַלְמַרְגָּתָה הַחֲסִיד וְהַצּוֹפֵה. — וְהַהוֹדֵף הַרְשָׁעִים אֲחֵר יִשְׁלִיטוּ בְנַפְשָׁם הַבַּח הַרְשָׁעִי, שֶׁמִּתְשַׁמֵּם בְּהוֹשִׁיָהוּ לְמוֹתוֹת וּלְתַעֲנוּג הַכֶּבֶד, עַד שֶׁהַאִיִּלָּן (כְּלָלִית הַנֶּפֶשׁ) עוֹמֵר בְּמִקּוֹם מִיִּטְאָה (הַחוּסֵר). וְאֵת הַשְּׂכֵלִי יִבְנִיעוּ וְיִשְׁעִכּוּ בִּזְרָעוֹת הַתַּחַם, עַד כִּי יוֹסֵף אֶצֶל הַחַיִּים כְּכֹל הַעֲתִיד, וְלֹא יִצְאָ לוֹ עַת קָלָה לְעֵלֶיךָ מִלְּפָנֶיךָ; זֶהוּ קִצְצַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא נִטְמָה לְמִקּוֹם מְהִירָה וְיִשׁוּב הַנֶּפֶשׁ לְבַחֲמֵיתָ — אֲמֵנָה הַבְּאֵר הַבֹּאֵר הַבֹּאֵר שֶׁם בְּבִרְיֹתָ, וְסוֹמֵר מֵאֵתָּה לְמַעַלָּה, הֵנָּה שְׁלֵחַתְּךָ הוּא מֵאֵתָּה כִּן הַמֵּאֵר, בְּכִרְיָ לְקַרְבּוֹ הַלְבֵּנָה וּלְתַעֲלֵלָה הַחֲסוֹן וְהַתְּלִמִּידִים, שֶׁלֹּא כִּי עֲרִיץ בְּמִדּוֹת אֱלֹהִים, הֵנָּה אַחֵר הַטֶּמֶךְ הַרְאוּי, יִרְמִיזוּ בִּיסוּרֵי הַמְּרֻגָּת הַרְאוּשׁוֹת בְּעֵצֶם, שֶׁבִּשְׁמֵם הַעוֹבֵד עַל נַפְשׁוֹ הַחַיִּיתָה וְהַפְּרִישָׁתָה כְּתֹאֵה, וְהַגִּידוֹת כִּן הַבְּחִירָת הַיְחִידִים, וְהַתְּהַלְּקוֹת בְּמִקְּוֵם הַדּוֹתֵר אֲפִשְׁרִי אֲפִילוּ בְּטוֹבֲחֹתָ, וְהַשְּׂכֵל לְפָנֶיךָ הַיְחִידִית, וְהַרְבּוּ בְּמִכָּה לְרַשָּׁעִים הוּא הַתְּקַנֵּן הַחַיִּים בְּעֵצְמֵי הַמְּכִיד כְּכֹל הַחַיִּים, יִשְׁתַּלֵּשׁ אֵת הַשְּׂכֵל חֲלָלֵי וְהַחֲסוֹם לֵאלֹהֵי הַמַּעֲלִיָּה לְהַשֵּׁם, הוּא מְפָנִים אֲחֵדִים, וְיִכְתֹּב עַד- וְדַע פִּירוּשׁוֹ: הוּא שְׂאֵינְנוּ דִרְשׁ וְאִסְכַּחְתָּ בְּמִשְׁנֵהּ וְ, כִּי אֵת לֹאֲמֵי בְּמִדּוֹתָ. — וְהֵבֵן עַד הַנֶּמְלָא שֶׁבְּשִׁשָּׁל שְׂכֵל הַאִיִּלָּן עִקְרוֹ וְנִיפֵי אִינֵם בְּעֵצְמֵן מִכְּתֹאֵה כִּי אֵת נִישָׁתָ לְמִקּוֹם מִטְאָה (הַחֲסִידוֹת), וְשֶׁבְּאֵדָם אִין חִילּוֹק בֵּין מַה שֶׁיִּתְּיָה עִקְרֵי אוֹ טֶפֶן, כִּי אֵת הַשְּׂכֵלִיתוֹ וְחִרְצוֹ.

צִירֵף מְרֻגָּתוֹ שֶׁל יִרְאָה חֲסִידֵי אֵת מִצְוֵיָם נִבֵּי בְּתִלְמִידוֹ רַבֵּן יוֹהָנָן בֶּן זְכַאִי, מְסַנֵּה בְּיָמָיו: ר' יוֹסֵף הַבֶּהֱן חֲסִיד, וְר' שְׁמַעוֹן בֶּן נְהַנְאֵל יִרְאָה חֲסִידֵי, זְכַאִי מְסַנֵּה בְּתוֹפְתָהּ (צִי אֵין ג) שְׁנֵתָן לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הוֹקֵם כְּתֵי לֹאֲמֵה, בְּתַנְאֵי זְכַאִי הַעֲשֵׂה לוֹ שִׁירוֹת, וְנִסְחָרֵר פִּירְשׁוֹ שֶׁהוֹקֵפוֹ לְעַם הָאָרֶץ, יִאֲמְרוּ רַק שְׂחִיָּה בְּמִדּוֹת הַעוֹבֵד וְאִישׁ הַמַּעֲשֵׂה, פְּחוּתָה כְּמִדּוֹת הַחֲסִידוֹת וְהַחֲכָמָה - וְכִסְכַּאֵל אוֹהֵם עַל הַדֶּךְ הַטוֹב וְדֶךְ הָרַע, שִׁירֵבָק בַּהּ אוֹ שִׁירֵבָק מְסַנֵּה הָאָדָם, הַשִּׁיב הַחֲסִיד: הַשִּׁבְן הַטוֹב, וְהַשִּׁבְן הָרַע: רֹפֵס עַל חֶבֶר הַחֲסִידִים וְהַתְּבַרְרוֹת כְּהַרְחִיק מֵאֲנִישׁוֹ הַעִילִם - וְהַעוֹבֵד מֵאֲנִישׁוֹ הַמַּעֲשֵׂה הַשִּׁיב: וְהוֹאֵה אֵת הַגִּילָר, וְהִלּוּהּ וְאִינֵם מִשְׁלֵם הוֹבִיתוֹ לְאֵדָם וְלְמִקּוֹם. כְּרֵאֲשׁוֹן כּוֹוֵן הַחַיִּים לְהַתְּבַנֵּן בְּרֵאֲשִׁית הַמַּעֲשֵׂה בְּהַצְּרָפוֹת עִם הַעִילִם, מַה שִׁיִּצְא מִכֵּנֵי הַתְּלִיחָה לְסוֹב וְלִרְע, וְבִשְׁנֵי כֹלֵל יִסוּד הַיּוֹב הָאָדָם, לְהַשְׁלִים חוֹכְתָה לְחִבְרָה בְּנֵי הָאָדָם וְלְמִקּוֹם. — וְר' אֶלְעָזָר בֶּן עִזְרָה שֶׁהוּא כְּסַעֲרֵן הַמְּתַגְבֵּר בְּכֹל הַמְּרֻגָּתוֹ, הַשִּׁיב: לֵב טוֹב וְלֵב רַע, שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ מְהִירָה הַנֶּפֶשׁ, וְנִסְחָרֵר נִגּוֹד זֶה שֶׁל חֲכָמָה וְיִרְאָה הַמֵּאֵר כְּרֹב מְקִיבָה בְּרַחֲמֵי.

נִרְאָה לָנוּ כִּי הַנִּגְדֵי אֵל הַחֲסִיד בְּעַל הַחֲכָמָה וְהַצִּפּוּיָה, הוּא הַבּוֹר (בְּמִלְּאָפוֹס) הַנִּבְעֵר כְּדַעַת; וְהַנִּגְדֵי אֵל מְרֻגָּתָה אִישׁ הַמַּעֲשֵׂה הַעִיָּם וְיִרְאָה הַמֵּאֵר, הוּא עִם הָאָרֶץ, שֶׁהוּנֵם לְהוֹלֵל עַל הַמִּיָּקָל בְּמַעֲשֵׂי הַמַּעוֹת - וְלֹהֵה הַחַיִּיתָה הַכִּינָה בְּמִשְׁנֵה רֵאֲבִית; אִין טוֹר יִרְאָה הַמֵּאֵר וְלֹא עִם הָאָרֶץ חֲסִידִים, שֶׁלֹּא נִחְשָׁב שֶׁאֲפַסְרֵר לְאִישׁ הַמַּעֲשֵׂה הַעוֹבֵד, שִׁיחָה עָרוֹם כְּכֹל כְּרַע; אוֹ שִׁיחָה חֲסִיד בְּעַל הַמַּרְעֵי מִיָּקָל בְּמַעֲשֵׂיָם - וְכִן אֲמָרוּ: כֹּל שֶׁמַּעֲשֵׂיו מְרֻבֵּן מִחֲכָמָתוֹ, לֹא שֶׁלֹּא הַחַיִּיתָה לוֹ חֲכָמָה כְּכֹל וְלֹא הוֹצֵרְתוֹ לְמִסְרֵי; אִין טוֹר חֲסִיד, אוֹ לֹא עִם הָאָרֶץ יִרְאָה הַמֵּאֵר, לְפִי שֶׁאֵלֵינוּ שְׁנֵי הַפְּנִים נִלְלִים; וְלֹהֵה אֲמָרוּ, כִּיִּיִּוֹשָׁלִים: הַפְּחוּת בְּאֵלָף לְמַר הָרִי זֶה טוֹר, שֶׁאִין לוֹ יִדְעָה בְּעִמּוֹת אֵלֵה הַמְּרֻגָּתוֹ, וְלֹא עִמֵר כְּמִדּוֹ הַשֵּׁם -

ר' מִנְחֵם בֶּן יִאִיר הַחֲסִיד וְאִישׁ הַטּוֹפֵת וְשִׂכֵל הַבֵּיד: הַחֲשֵׁב אֶעֱלֵם לְדַבֵּן בְּעִלְיוֹנִים, וְיִוֹכַל לְהַנִּיחַ הַשֶּׁבַע הַחֲבִירֵי לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמֵּנָהּ) לֹא נִצְעָא מְסַנֵּה

הלכה כשום מקום, מפני שהיא בתחלה כן התלמידים התרוסים נגד רשבי חב"ד
בראיא (שכתב ר' צ"ב) קודם שפנה אל סתרי התורה והסודות.

המאמר הנמצא במשנה המאוחרת של פרק קטין תורה; כך הוא הרכה של תורה,
פת במלח האכל, כמורה תשה, ועל הארץ הישן, וחיי צער חמה, ובהורה
אחה עמל, וכו', הוא על דרך סוסר, השטה הואת המטלה על העובר החיוב לנצח
נגד הענינים החושיים לא לבר כמנעמיהם. כ"א גם ליהנה כמה שיש בשמושם סן
הצורך והתועלת לחיים. — והנה ר' אלעזר הקפר, עם היותו נכנס הרבה בדיש
שיטה זו, ונמצא לו המאמר העקרי בסודה, הקאה והתאוה והכבוד מציאין או
הארם סן העולם" הנה הוא חולק עליה כמה שהיא ספרות על המרה בתאות העולם
כמו שנמצא לו משנה שניה (נתיים נתי י"ג): „וכפר עליו כאשר הוא על הנפש“
וכי באיוה נפש חטא וה? אלא שצער עצמו סן חיי; והלא דברים קץ, ומה זה שלא
ציער עצמו אלא סן חיי, נקרא חטא, המצער עצמו סכל דבר עאכו
(מכאן כל היושב בתענית נקרא חטא), והוא שאמר נ"כ נגד המנינים בעלי המרע
המאמר המושכל באבות: „הילודים למת“ וכו' כמו שאנו עתידים לבאר בהער
החיצונים.

הרפור ווכה בבנין הקל הוא כלשן; המשנה לקח סן הארמי, והצארתי
הראשונה הנצחון; והוא על דרך שמה וו שכל עבודה העובר, הוא התאבקה ונצח
נגד החסרי ועונג הבשר.

הדבר יהי רצון סל פניך, לא יהי רצונך חולק על דרך שמה זו, להניח
הארי השם כ"ה כאלו הם יוצאים ונבעים מעצמות ועימים בפני עצמם. הם שרם
מחברים עם מקורם ופועלים מפועלתם המיוחדת להם. הכלל שהם חורים
פועלים או מרות פועלות, וקראו חכמים מדה לכל דרך וסדר ושקור
למצאות דבר ולהכוננו ולפעולתו. ארבע מרות בארם (שלי שלך); ברעה (נח
לבעום); בתלמידים (מחיר לשמיע); בנהני צדקה (הרצה שיהן וכו'); בתולכי לבית
המדרש (הולך ואיט עושה); ביושבים לפני חכמים (סגון ומספר משנה ונפה);
וכשם ב"ה נמצא אצלם; מרת הדין, מרת הרחמים. יהי רצון שיגולו
רחם סך על מרותיך, שעושה מרותי של הקב"ה רחסים ואינן אלא גורות.
נזכר סן מרת החסיד „שלי שלך ושלך שלך“, לגי החומר הגדול בשמה,
המחייב עויבת הקנינים סכל וכל; עוד, קשה לבעום ונח לרצוח" והוא הנצחון על
פל הפעוליה הנפש; וכן „יהן יחננו אחרים“, אילי רוסו על החבורה.

הכינויים המורגנים בני חיל להשם הבה: רכון העולמים, רבוננו סל
עולם, צדיק, חיעולמים, צדיקו של עולם, שמים, (הקדישה לשמים,
כבא לצאה ידי שמים) לקוח סן הוניס האלכסנדריים; סקום, גם זה השם מוניט
(הוא מקומו של עולם ואין עילמו מקומו. ב"ד על ויפגע במקום); הנבורה (ספר
הגבורה שמעון), רחסנא, הקב"ה, סלך סלכי סלכיס.

משנה ס"ד ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: „הכן בחוך סלאכתך“
זה כקרא וכשנה ונמרא; וערה כשרה לך" אלו מעשים טובים; אחר
ובנית ביהך, ררוש וקבל שבר, (ועתרה וגו') ונצבה כשרה סלאכתך לך;
נמרא, לתת סכרא להבין במצמו המשנה והלכה כרברי סי. רש"י.

סומה ס"ה אכר ר' יצחק; יצחק היסופו לו אות אחת שנאמר: עדות ביהיפה ות,

אמר ר' שמעון הורא: איך תקדש שם שמים כבוד, היסופי לו אתה אתה ששמו של הקב"ה, יהודה שקודש שם שמים בפרהסיא, נקרא כלו על שבו הקב"ה. ר' יוחנן: שניה לדבר עבירה נחבטו וכו' באותה שעה באתה דיוקנו של אביו, ונאמרה לו בחלון וכו'.

יש לעיין היטב בברייתא דבבביות בדיוט חברות: חכר בסוה, חכר כנפיס, שהיא סוה לכת האסיא, הכסות הלכן, גם הכנפים שהיא בל"א שירצע, שוכרו פלוג יוסף, גם הקדוים, גם יעין כשענה ופרק אחרון דפרה: היה סוה, אחו ופרק דרב: מסא, בבנפיו (פירוש סבתוב בכנף בגדו, הסהיר אחו הוא בקדוים, הסא בכקצתו וכוה עליו, עירך) ופרק י"א דבליס משנה ו': סוספניא אם יש מה ביה קיבול כנפים בין כך ובין כך נמאה. ומה שנא בברייתא הנזכר בבביות וכו' ל': סקבלין לכנפים, ואח"כ סקבלין לסדרות, בא ביה, כתיספתא דמאי פרק האור, למילתא ידים, וכן הוא בפירוש רש"י במסרא דבביות; והיינו חך. כי השירצע היתה מבליה ולגיטוב הירוס, גם הדבור בהעניה: והיתה כספתא מדרס לקדש, על ימי כן ויעור הסיר סכנהנה.

דבי יוחנן בהר דבסיים עלותיה אבר: יהו רצון סלפנדך ה' אלהינו שתעין כבשהנו יתביס ברעמנו, וההלביש בררסיך, וההכסה בעזך, וזה העסף בחסידותך, וההאור בחנינותך, והבא לפניך סדת סובך וענותנותך (סנה"א, פ"ג, כ"ג).

בביר: ויהעצב אל לבו, כסל למלך שבנה פלטין עיי ארדבל (כנצח כסלאכת הבנין (כפיס קלמ): כנאי שכסר לארדבל, ארדבל חיוב), דאה אותה לא ערבה לו על מי יש לו להתעסק, לא על הארדבל עך ויהעצב אל לבו.

א"ר יוסי: כסל למלך, שעשה סחורה עיי סיסור, הפסור, וכל מי יש לו להתעסק, לא על הסרסורו עך ויהעצב אל לבו.

דבר אחר אמין ואהיה אצלו אכון, הורה אמרת: אני הייתי כלי אום נותו של הקב"ה; בנהו שבעולם סלך בשר ודם בונה פלסין, אינו בונה אותו סדעת עצמו, אלא דפראית זנבסאיה, יש לו לרעה הואך הוא עישה חרמוס הואך הוא עושה שפשיץ עך היה הקב"ה סבים בהורה ובירא את העולם, וההורה אמרה בראשה ברא אלהים. ויה ראשית אלא הורה, חך סה דאה אמר: ה' קנני ראשית דרכו (על החכמה) (ב"ר א').

ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה איכר: ויבילו, העבים יהאין בזמן; וכל עבאם בזמן; אמר לו ר' נחמיה: ורא כתיב: אלה תולדות השמים והארץ כהבראם, מלמד שבו כיום נבראו, כי כיום הוציאו תולדות: אמר לו: והא כתיב: ויהו ערב ויהי בוקר יום אחד, יום שני וגו'; אמר לו ר' נחמיה: כסקספי האנים חן, כל אחד ואחד הופיע בזמן, ר' נחמיה על הדא אמר: נחמיה אמר: ותוצא הארץ, דבר שהיה פקוד ביריה.

הרבסין כתיב ויהעצב אל לבו, וכס"ר ביה ענין נכבר כסל שהביאו סן הסיסור והארדבל, ודא סוד גדול לא ניתן לבתיב, יהיער יתבון, למא אבר כנאן שם הסיוחד, וככל הפרשה ויעין הסביל שם אל היסין כינתי כי הסיסור והארדבל הרטבו עליהם כסות לבו, היא הפשיה הארצונה, וסלפית, שכן אמר על הסקרא והנני משוחים את הארץ, כי דארין והענינה ס' מלכותו היתה

בהשחתה, שבהסתרת הארץ (הפסק חבורה והשפע כה סן הספירות שלמעלה הימנה) יסחיהו; והנם נשחרים בעולם הבא (רובו לסאמר: דור המבול אין להם חלק לשלם הבא), כדרך והתעצב אל לבו; ואמר עוד שם, ולוה רמזו עוד בביר (למלת ליא): לכן סוף שהיה לו מניקה כל זמן שהיה סורר, היה מניקתו נרדת. ואמר עוד להלן: כי הספירה זו האחרונה היא שהענישה אתה, ועל האכת ואני, כמו יסחיהו אתכם אף אני וגו': ולכן אמר זאת אתה הריבית אשר אני נוהג; אמחץ וירי הרפינה, והמשכיל יבין. — והנה קרא הריב הרמב"ן להאחרונה ארדכיכל, שגם על ידה נעשה העולם, כמו שברא בכלה בראשית, שכוללת עשר הספירות ביחד, וביותר ספירות חכמה (היא הלגאנס של האלכסנדריים). שבה יסוד כל הענין, שנאמר: ה' בחכמה יסר ארץ, והיא התרופה, והיא הקרש שאין לו שיעור, למסיעם התכוננות הנראים בה. וירטבו עוד בכלת בראשית ספירת תפארת, שהיא הורה, גם הדרש בראשית זה משה ירמז ליה, שצפה הוא בה שהיא אספקלריא המאירה, וירמז עוד לספירת מלכות. ואמר הריב: שבה יסנה עשר סוחה ויפירוש אחת כעשר, רמז לעשר ספירות; ויהבוננו החכמים בעשירות וידברו בה ותלה (כציל להניה שם) כוננו על הדרש מצוה יחידה בעסה הרמז בזה, וישראל שנקראו ראשית (כוננו על הדרש בסביל ישראל), היא כנסת ישראל (כוננו לאחרונה שבספירות), הספולה כשיר השירים לכלה, שקראה הכתוב בת ואחורו ואם. וכבר בא להם זה במדרש בעשרה שעמיה לו אמי, במקומות רבים (כוננו שיש בכח ספירה זו להתקלות, ולהיות שזה לתפארת היונו אחות, ולבינה או חכמה והיונו אם). הכלל שלמי דרשתם אמר הריב: שברא העולם ע"י שלשת הספירות: החכמה, והתפארת, מלכות. אבל אמר עוד בפסק בראשית, „אבל אם הוכח ותבין סוד מלת בראשית ולמה לא הקדים אל ה"ם בראשית תרמין בחכמה שהיא ראשית הראשית, כאשר הוכחתי, ולכך תרגמו בתרגום ירושלמי בחוכמה, והמלה מוכתרת בכתר בית”.

כי יש אדם שעמלו בחכמה וברעת ובכשרון וקלח כי (כ"א) אמר ר' יודן (רצח לדרוש על השם): נחל כהן של נביאים שפרמין הצורה ליוצרה, שנא' (ויאל ח' מ"ז): ואבסע קול אדם בין אולי; א"ר יתודה ב"ר סימן: אית לן קריה אחרי רמזו יוחר סן רין, שנאמר: ועל הבסא דמח כמראה אדם עליו כלמעלה (ב"ד כ"א).

כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, וכגון הירדל צריך לסתק, התורטומין צריכין לסתק, החמין צריכין להסתן, ואף אדם צריך תיקון (ב"ד פ' י"א). ר' יודא נשואה שאליה לר' שבכאל בר נחמן, אמר: מפני ששםעתי עלך שאתה בעל הגדה, כאי דתיוב: סלו לחבב בערבות ביה שמו וגו' אמר ליה: אוי רמזיך ולא משהתבין! שאלה לר' אלעזר ולא אמר כן, אלא: כי ביה ח' צור עולמים בשתי אותיות ברא הקב"ה את העולם; אין אנו יודעין אם העה"ז נברא בה"א, והקה"ב ביוד, או וכו' וססה דאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן: בהנראם בודא בראם, דהי העה"ז נברא בה"א (ב"ד פ' י"ב).

יש מחלוקת ישנה בין ר' אליעזר ור' יהושע; ר' אליעזר: כל מה שיש בשמים ברייתו סן השמים, וכל מה שיש בארץ ברייתו סן הארץ וכני הסמים, והראיה, סן, הללו את ה' סן השמים" וגו'. ר' יהושע: כל מה שיש בשמים,

שַׁעַר יב הַיְדוּת מִנֵּי קִדְמָה

וּבְאֶרֶץ אֵין בְּרִייתוֹ אֵלָא מִן הַשְּׁמַיִם (חומר רק שמיים אי רוחני לגמרי יפי הקוסם) כִּי לַכֹּהֵן יֵאמַר הָאֵרֶץ, מַה שֶּׁלֵּג אֶעֱפִי שֶׁהוּוּ הוּ בְּאֶרֶץ, אֵין בְּרִייתוֹ אֵלָא בְּשָׁמַיִם (בְּנוֹכַח הָאוֹר, וְכֹרֵךְ כַּעַל סֵפֶר יְצִירָה, שֶׁלֵּג שֶׁתַּחַת כִּסּא הַכְּבוֹד); וְאַחֲרָיוֹם אִסְרוּ הַלּוֹקֵי שְׁלִישִׁית: כֹּל מַה שֵׁישׁ בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ, אֵין בְּרִייתוֹ אֵלָא מִן הָאֶרֶץ, וְרֵאייִתָּן כֹּאשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשְּׁמַיִם, כִּהֵ הַגֶּשֶׁם אֶעֱפִי שִׁירִידתוֹ מִן הַשְּׁמַיִם אֵין בְּרִייתוֹ אֵלָא מִן הָאֶרֶץ, כִּךְ כֹּל מַה וְכוּ', וְר' יוֹזֵן מִכִּיָּא רֵאייָה, הַכֹּל הִיָּה מִן הָעֶפֶר אִפְּלוּ לְגַלְגַּל חֶסֶד (בִּיד מ'י"ב).

ר' יוֹזֵן אָמַר: מִלֵּךְ כ"ו בּוֹנֵה פִלְטִין, מִשְׁדּוּא בּוֹנֵה אֵת הַתַּהֲנוּמִים אַחֲ"כ הִיָּה בּוֹנֵה אֵת הָעֲלִיּוֹנִים; אַבֵּל הַקְּב"ה בְּרָא אֵת הָעֲלִיּוֹנִים וְאֵת הַתַּהֲנוּמִים בְּרִיָּה אַחַת - רִישׁ לְקִישׁ אַבֵּר מִלֵּךְ כ"ו עוֹשֶׂה מִפִּינֵה וְכוּ' אַבֵּל הַקְּב"ה בְּרָא הֵן וּמִנְהִיגֵיהֶן, כּוֹרֵא הַשְּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהן (הַמִּלִּין בִּינֵי נוֹטִיָּהֶם) (ע).

ר' נָחַן כֶּסֶם ר' אֲדָא וְר' בְּרַכְיָה בְּשֵׁם ר' יִצְחָק: אֲנִי אֵל שְׂרִי, אֲנִי שְׂאֲבַדְתִּי לְשָׁמַיִם וְאֶרֶץ רִי, שְׂאֲלֵמָלָא כֵּן הִיָּו מוֹתָחִין וְהוֹלְכִין עַד עַכְשֵׁיו (כִּד פ' ה').

אֲר"י יוֹכִיָּה בֵּן אֶלְעָזָר: בְּשַׁעֲה שְׁבַרָא הַקְּבִיָּה אַתְּ אִדְהָר אֲנִדְרִוּנִי וְנִסְבֵּי בְּרָאִי. וְהַדְּ וְכִר וְנִקְבָּה בְּרָאִם. אֲר"י שְׂוֹאֵל כִּד נַחֲמִן: בְּשַׁעֲה שְׁבַרָא הַקְּבִיָּה אֵת אֲדָם הָאֲשֵׁן דוּ פְרַצוּ פִין בְּרָאוּ, וְנִסְרוּ וְעִשְׂאוּ נְפִישׁ, נִב לַכֹּהֵן וְנִב לַכֹּהֵן, אִיהוּבִין לִיה מַעֲלֻעוֹתָיו, אִמַּר אֲדָת מִתְרִין מִכְּרִוּוֹהִי, וְלַעֲלֵע מִתְרַנְטִין מִסַּר (עַד); ר' נַחֲמִיכָא בְּשֵׁם ר' בְּנִיָּה וְר' בְּרַכְיָה בְּשֵׁם ר' אֶלְעָזָר: בְּשַׁעֲה שְׁבַרָא הַקְּבִיָּה אֵת אֲדָם הָאֲשֵׁן נִבְרָאוּ בְּרָאוּ, הִיָּה כּוֹסֵל מִסִּיף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף, נִלְמִי רָאוּ עֵינֵיךְ. ר' יְהוֹשֻׁעַ כ"ו נִהְיָה וְר' יְהוּדָה כ"ו סִיבֵן בְּשֵׁם ר' אֶלְעָזָר אָמַר: מֵלָא כֹּל הָעוֹלָם כְּרָאוּ (ע' טַרְשָׁה ח').

הַנָּא יְהִיָּקִין וְאֲנָשִׁים עָנִים וּמַחֲבָבִים מַצּוּה. רִש"י: הִיָּו נוֹמְרִין אִיהָה (קְרִיאָה מַסַּע) עַם הַיִּזְן הַרְמָה (הַפֵּלָה הַמְנַחָה מַצּוּהָ עִם רַמְרוּטֵי חֶסֶד, רִש"י) כְּרִי שִׁימְכֵךְ נִאִילָה לְהַפֵּלָה, וְנִמְצָא מִתְּבַלֵּל בְּיוֹם, הָעֵדֵר רִיבִין אֵלִיקִים: מִשׁוּם קֵה לֵא קִדְיָא שֶׁא דְבִיר שְׁלִיָּם כֹּל הַסִּיבֵךְ נִאִילָה לְהַפֵּלָה (בְּתוֹקִין שְׂקוּרִין קְרִיאָה מַסַּע קוֹדֵם הַיִּזְן וְהַפֵּלָה לְאַחַר הַיִּזְן, תּוֹמָפוֹת) אֵינִי נִיזוּךְ כֹּל הַיּוֹם כְּלוּ, בְּרַכּוּת (ס' ב') וְכִזְמוּס (ל"ו ב') אָף הִיָּה עֲשֵׂתָה וְכוּ' וְהִיָּו יוֹדְעִין, לֵא כּוֹתִיקִין שְׁהִי קוֹרִין קִידֵם לְהַנִּין מִסִּיךְ לְהַנִּין.

יְדִידִיָּה (פִּלְאָ) וְהַחֲכָמִים הַיּוֹנִים.

דָּרַךְ מִדְּרִישׁוֹ שֶׁל יְדִידִיָּה, שֶׁהוּא דוֹרֵשׁ כִּי אֵת הַמְּקִרָאוֹת, בְּכַדִּי לְהוֹצִיא מִסֵּם אֵת לְמוֹדֵיו הַיִּסִּים, יֵשׁ בּוֹ לַפְעָמִים וְרוּחַ לֹא מַעֵס; יֵלֵא לְבַבְךְ שְׁדוּא מוֹצִיא הַמְּקִרָא מִשְׂוֹמְטוֹ לַפְנִים רְחוּקִים וְלִמְשַׁל זֶר לְהַעֲנִין, כִּי אִם לְמַלּוֹת נַפְרִדוֹת הִיָּא מִבְּקַשׁ מַעֲטִים וְשִׂרְשִׁים כִּלְתֵי מִיִּסְרִים בְּדַקְדוּק הַלְשׁוֹן, וְהוּא עֵישָׁה בְּאֵמַת הַכּוֹתוּבִים מִמֵּן חוֹבֵר יִמְנַבְלוּ עֲשׂוֹת בּוֹ כּוֹטֵם דְּבַרֵי חֲבִכְתּוֹ; וְהוֹרֵר רַע, שֶׁהוּא עֵישָׁה פִּירוּשׁוֹ וְהַמִּין לַפִּי הָעֵתִיקָה הַיּוֹנִית שֶׁל הַשְּׁבָעִים, שֶׁנִּהְנַסְתָּה בְּהַרְבֵּה שִׁנּוּיִם מִן הָעֵבְרִי, וְעִיָּז יִהְרָאָה פִּירוּשׁוֹ לַפְעָמִים לַעֲוֹת הַכּוֹתוּבִים מִבְּשׁ. וּמַעַד שְׁנֵי עֲלִיָּת לְהוֹדוֹת, שֶׁלַּפְעָמִים רַמְטוֹ יִפִּים, וְכַחֲלֵי כַתֵּם מִמְּקָרָא, עַד שְׁעִלּוֹ יִהְכֵן בּוֹרָאִי לוֹסֵר דְּבַרֵי הָרַאב"ע עַל דְּרִשְׁתָּה הַגְּדֵרָה לְחֻלִּל: "מִדָּם מִמְטִי דְקִים, וּמִדָּם עָבִים מִשְׂקִים" — וְהוֹרוּהוּ בְּדַרְטוֹ זֶה נִירָאָה יוֹתֵר נִקְלָה מִפְּאֵה יִמְלָא יִסְפִּיק לוֹ, לְהוֹצִיא כְּתוּב אַחַד אוֹ שְׁנַיִם מִן הַפְּרִשָׁה וְלִדְרֹשֵׁם, כְּדָרַךְ שְׁעִישִׁין חֻלִּל בְּמִדְּרֹשָׁהֶם; אֵלָא אִירֵי הַלְבוּד וְכֹל הַמְּבַחֲתָף מִכֵּט, שֶׁהוּא מִבְּקַשׁ

למצוא בפרשה מן הפרשיות, כיחוד בספורי התורה, יעמול ויתחרז לפרשה כלה, שתרמו על הלמד והוא על סדר המקראות שבה ועל כל מלה ומלה, וכמו שיבואו דוגמאות בזה לפנינו;

א הוא מפרש, וכל אדם לא יהיה באהל סועד בבואו לכפר בקרב ער צאתי. שמי שתעלה כמחשבתו לקרב הקדשים, לאלהות, כבר משם ברבקות מחשבתו את האנושית כל משך השכלתו, והיא דומה לכה"ג הכנסו לפני ולפנים.

ב אמרתו כלום מעתיק (שמות ג' ב'), ושלחתי את ידי בשלחות סמך, עיר שלוחה הנח שלו, לא הושמט יד.

ג בנוסח השבועים של ידויה זה כתוב ביזני: געשה אדם בצלמנו כדמותנו, לא כמו שזכרו חכמינו השינוי, אעשה אדם בצלם וברמות, וששית הקנים לחלמי (סגילה ט).

ד השבועים תרגמו: והארץ היתה חזו וכו', בלתי נראית ובלתי מסודרת, פירושו בזה האלכסנדריים בעלי החכמה היתה, כי לבריאת הארץ היה מן הצורך ציור פושטני בלתי חושני של הארץ, גם חוסר בלתי מסודר, מסודר ועוד, שבו יפתח ו ציור הציור הוא השכלי, עד שישב בעל המונה וסידור ותבנית, והוא אמר (ישלח העולם צד ט) בראשית הכל ברא הנורא שמים בלתי חומריים וארץ בלתי ג' יאת ואויר רוחני — או — מחשבי; אולם עקלים העתיק: ריקנית ואפס.

ה גם תרגמו (בראשית ב' ט): ויצפח אלהים עוד מן האדמה כל עץ נראה למראה, ובפסוק י"ט: ויצד אלהים עוד מן האדמה כלל חיות השדה; והענין בזה ידויה (רמזי התורה ב' צד 1088) שלא לחנם הוסיף משה מלת, עור' אור וייצר, לחיות שמלכר הציורים המחשביים, הכללים שבארמה הבלתי נראית. נצרו עתה הפרטים של הבי"ח ואישיהם מן האדמה — הוסיף.

ו (שם ב' ה' ו') תרגמו המקרא: אלה תולדות וגי' בתבראם וכל שית השדה שרם יהיה בארץ וכל עשב השדה מרם יצמח, והמשיכוהו, כאילו היה משמעותו, שהשם ברא כללות השחים וכללות העשבים, היינו ציוריהם השכליים בחמנות בתולדות שכליות ודוגמאות לאלו הצמחים שבארץ; כן פירש ידויה במאמר הראשי משאלות בס' בראשית צד ט.

ז (שם א' י"א) תרגמו: עשב מוריע ורע לפי המין והדמות (ואין בכתוב כאן לסיני הו); ועץ פרי עשה פרי (בתוספת לסיני הכתוב במקרא); אשר ורע בו, לפי המין (ובכתוב אין כאן לסיני) על הארץ. — עשו אלו השינויים לפי שפת חכמתם, שריכל נעשה בתחלה ציורים כללים והם המינים, ולפיהם נצרו האישים הפרטים; ולזה במקום הזכרון לראשונה לציורי האדמה ראו מוב, שלא יחסר להם הדבור, למיניו והוסיפו בהעתיק, לפי המין ולפי הדמות, והוסיפו אודכ, שלא יבואר שהעץ יעשה הפירות כל אחד למינו, והוסיפו הדבור אחר אשר ורעו בו, לחיות בביתו על שפתם הזכרים (ובאמת במקרא השני כתוב כך: עשב מוריע ורע לסיני הו ועץ עשה פרי אשר ורעו בו למיניהם).

ח השינוי שזכרו חז"ל (סגילה ט) שכתבו: זכר ונקבה בראו לא בראם, מסכים דרבה לשפתם שאמרו בארם שכלי ציורי, שהיה מופם ודמות לאישי המין שבארץ, והוא הציור המיני שכולל בעצמו כל ההבדלים והשתנויות, היוצאים ומתגלים בפרטים, איש איש לבדו; ולזה אמרו שהארם השכלי ההוא, הוא זכר ונקבה כאחד. והוא מה

שוכרו חו"ל (בר ע"ה): דו פרצופין נברא; ולזה שינו בראי, להזהות על אחרותו. שכולל בעצמו כל שניו הסין, וכל הכלל שבין האישים הפרטיים. והנפלא שירידת היה לפניו הנוסח „בר א"ס" הגם שמביא במקרא זה ראייה על ענין הנזכר ואיבד בביאור עליו: הוא צור, חותם, מושכל, בלתי חסרי, באין זכר ונקבה (מלאכת העולם עד 16 30 ורמזו התורה ב' 1080 מן הירוש 503).

העתקות מן ספרי ידיריה.

אם ראייה רשע מאנן עדיק ומתקום עליו, עושה עיקר דברים שאין להחשיבם בפני עצמם, העושה והכבוד והעונג, מאשר את הודון והעול המביא לידי אלו (ילמעותי הצדק יקל הסיר להעשה ולהכבוד); אל תרחיק סגוד לו לנברי, עד כי אפשר שתשתדל להעני. ולהיות סן הפחותים בעם, וסן הנבדלים מן חיי צער; לפי שבוה תחזר לכר בבבל סחלוקדך, תבעיטנו לאיב לך ולא הנצחני, מיטב שתהונן איך להסלם כעריפת ידו, ובהאבקו עכך, כמה שבידו סן הנבדד ודבמשהלה והבקה והנכסום והנבדום היקרים, הרוה סם אתה נבום עמי בוה - לא שיהא לכך רואנ ומפחד ייהר בראי, בשביל אלו ההצלחות; כי אם להשתמש לטוב, כמה שניתן בירך מהם - ואם בהשדלותךך ישיבו טובים בהארם והפעל בהם. כמו שהם יאים בבריארם, אוי ישיבו מעשיך - אכנס כמו שלא יציל האניה הסטרפת האיים הנבקר מכלאכת הסלרית, והבקיא כבר העזיל בהכסמו אניה שנחשבה לאנדה, כי אם אינך מניסה ברברי העולם ובכלאכת עסקו, לא יעלה בירך להישיד ולהיסיב ררכי שבננך הניכר (יתכן סאר שטננו גם על יחודי המגדד שכלב כל האדם). וכל הנעשה כעריפה ובכשרון מלאכה כשכח עצמו, ומננה הנעשה בבלי כשרון פעילה; ובשכח העידום כמעשה עזרתו, כבר יש בו כחי סן נניה להגילם וסיהקס בבלי רעת. י ועל סן מי שהוא נכוח בעשרו. אל הקלירו כמה שהכשיך ירך סן שפעת טובה ונכסום רבים, כלל כזה שכל עוד שהוא כילי, צר עין, ניהן כנשך, ונבהל סן יבואנו חסר להניט, העובר בו עבודה עבר, או כל עוד שהוא מאברו בידים כפזיר איילי יבוללות רעה; סן החזיק אתה בעשרך ירי העניים שכעירך, וההנדב גם לשוכת העבוד, גם לשוכת יחידים בעת דחקם וצרכם לעזר. הכלל שלא המנע סלימן לנהת שרנך כל הרואיים לו. — וכמו כן ירדף כבוד, וסיהלל בהרחב פיו, לא תוכל להבונתו ולנצחו כפחותות, וולתי אם תהיה אתה כנכברו עם; ולזה אין לך לחשיב כאין, הפאר שיפארך העם, לפי שרק כזה הנניע בעל השחין שלפנך; שכל עוד שהוא משתמש בכבודו, להתנאה, לבנות את הטובים פמנו. או לרוסס את הרואיים לשפלותו; התן אתה חלק מן השם הטוב שנפל הכל לך מנה הרואיים אליו. ותשקום הטובים ותוהיר הרעים בשלום הפארהך. — אם נקרא נקראת לבית המשתה, שלחן עירך סעודים, לך כלב טוב שסה, והדי כבייש את הויללים בפרישותך, ואכול ושתה כדי ספוקך כלכר; אולם אם יהי אונם הרבות, בבני שלא תהראה כמולול עונג שמחת הכסכה, הגה לכך יורך עד כמה נכון לך עשות להצונה, ובאילו אהה סרבה בתעניג בשביל הנריושות הסבנות

(*) וגם כחמיט סני: הוי ערוס כיר ה"ה, הינו סנמרונה איס המעשה ורחא חפא סכארטו, רלוי סהכא סער מה, איך לנלה הילר וסמונעיס בעולם, ולמרו עיר: אין כור ירל הטא.

לְךָ. — הֵן אֲנִי אֶמֶת יִשְׁפָּאוּ צֶדֶק, כִּי יִחְשְׁדוּ אוֹהֵן הַעוֹבִים בַּיהוָה וְכֵן דָּרַךְ אֲרֵץ לְפָרְנָה וּלְמִשְׁכֹּבֵה בְּאִמְרָם, שֶׁהֵם בּוֹיִם בּוֹה לְכַבֵּד וּלְהַגָּאֹת, וְאוּלַי גַּם בְּפִיהֶם הַחֲפָאוֹת לְבַד לֹא בּוֹיָן אֶבְרִי לְדַבְרֵיהֶם; וְאוּלַי בּוֹחֲרִים כְּחַיִּי עוֹנֵי וְנָחַל, כְּכַדִּי שִׁירֵי נְרָאִין לַעֲנִיִּים כְּבַעֲלֵי הַזְּהִירוֹת וְהַמִּיּוֹק וְהַפְּרִישוֹת: אוֹלַם לֹא יוֹדֵי כִּיכֹלֶתם לְרַמֵּת חַרֵּי הָרְאוּת, הַשְּׁקוּרִים בְּכָל דָּבָר לְרֹאוֹת נֶם תּוֹכּוּ עִם בְּרוּ, וּבַהֲזִית הַמַּעֲשִׂים הָלָלוּ רַק סַעֲמָה לְדַבְרֵיהֶם אַחֲרֵים כְּסֻהָרִים תַּחְתּוּהֶם (מַחֲשֵׁבוֹת הַלֵּב וּמוֹמֹתוֹי). הֵנָּה יִסְדּוּ חַדִּי הָרְאוּת אֶת הַמַּעֲשֶׂה, עַד כִּי יוֹחוּ מַנִּימוֹת מַבַּע הָאֲנָשִׁים הַזֶּה, וְיִשְׁבַּחְהוּ לְהַפְלִיא כְּשִׁיחֵה מוֹב, וְעַלְיוּ יִשְׁחָקוּ כַּמַּעֲזָם אוֹתוֹ רַע; וְזוֹ מַשְׁנֵאתָם לְכָל צְבִיעוֹת וְהַחֲתַפְשׁ. — וְזוֹ אִימְרֵים לְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה תְּהִיט לְמִי שֶׁהַבִּדּוּל לְמִדְרַגַּת הַחֲסִידוֹת קוֹדֶמֶת לְמַעֲשֵׂי; אַחַם הַמַּשְׁתַּקְקִים לְגִדּוֹר מִן הָעוֹלָם, לְחַיִּי הַמַּטְחָה וְהַדְּמִיָּה וְהַתְּבַדְּחוֹת, מִה הַמּוֹב אִשֶׁר פָּעִלְתָּם בְּשִׂקְדוּתְכֶם עַד הֵנָּה בַּחֲבֵרָה עִם עַמִּיהֶם? (כְּכַדִּי שְׁנֵאֵמִין הַחַת הַבְּרִלְכֶם עֲתָה אֶמֶת נִבְּוִן סֵאת הָאֵלֹהִים), וְכִי תִבּוּזוּ הָעוֹשֶׂר, הָאֵם הִיָּה לְכֶם שׁוֹשֶׁר וְלֹא הִסִּיר לְכֶם סֵאדִיר הַצֶּדֶק? וְכִי תַחְרָאוּ, כֹּאֲלוֹ נִמְכָּרוּ בְּעֵינֵיכֶם מַנְעִמֵי הַחַיִּים, הַחֲזִיחֶם מַמַּעֲמֵים בְּהַגָּאוֹת, כֹּאֲשֶׁר חָיָה לְאֵל יוֹדֶם לְהַנִּיעַ אֵלֵיהֶם? הַגֶּם סֵאֵמִים אֶת הַכְּבֹד, אִיָּה הַעֲנֵת וְהַזַּנֵּעַ לַחַת, כְּשֶׁהִיָּהֶם אוּלַי כְּטַכְרִים וְנִשְׂאִים? וְאִחַם שׁוֹחֲקִים לְחַדִּי הַמְרִיגָה שׁוֹמֵר נְכוֹחַ סַעֵל נְכוֹחַ, וּבְכַרְחֻכְם מִן הַחֲבֵרָה לְבִדְרָה, אוּלַי לֹא טוֹרַע לְכֶם רּוֹב הַתַּעֲלָת כַּמְדִּירִים אוּלַי (נֶם אֲצֵל עַצְמְכֶם)? שְׁקָרוּ וַיַּעֲזוּ לְרֵאשִׁינָה בְּמַעֲשֵׂים הַזְּכִירִים לָהּ חַיִּים, וּבְעַסְקִים הַמִּיּוֹחִירִים כָּל, וְאִם הַשְׁתַּרְלַחְתָּם לְשִׁבְתָּ אִחֵיכֶם בְּכָל־צִבּוֹרֶם וּבַפְּרִשְׁרֵי אִישֵׁיהֶם, כְּסֻהָרָה אוּרִיָּה וּבְכָל מַאֲדִירִים; אוּי הַעֲצוּזוּ לְחַסְדְּרָגָה הַעֲלִיזָנָה כַּמַּעֲלָת חֶדֶךְ הַחַיִּים; וְהַלְטוּ וְנַצּוּזוּ תַחֲלָה כַּמַּלְחָמָה הַקְּרוּבָה לְכַשְׁרָה חַיִּי הַמַּעֲשֶׂה, וְהַכֵּן לְקִאֵת הַקָּרֵב הַנַּעֲלָה הַפְּנִימִי בְּמַעֲרַכַת חַיִּי הַתְּבַנּוּגָת וְהַזְּפִיָּה, וּבַזֶּה תֵּאֲמָרוּ: נִצַּלְתָּ מַחֲבַחַת הַעֲצֵלָה וְהַשְׁתַּרְלַחַת בְּמַעֲשֵׂים הַמּוֹבִים — דְּאָרְגַע זֵיטַע 66.

כַּמֵּאֲמָרוּ מַסְסַעוֹת אַבְרָהָם הָיָה יְדִידָה אֶמֶר כְּבִאָרוּ לְרַבּוֹר, וְאוּגָלָה שֶׁסֶךָ כְּדַבְרֵיהֶם הָאֵלֶּה: הָלֹא רָצִי לַע לַחֲזוֹר אַחֲרֵי שֵׁם הַסּוֹב בְּהָא מַפָּאת מַעֲשֵׂי, כְּשֶׁהֵם נְרֵאִים לַעֲנֵי הַכְּרִיּוֹת מוֹבִים וְיִשְׁרִים, עַד כִּי יִימְנוּ דַרְכֶם, וְתִנְעוּ הַתַּעֲלָת הַחֲסִידוֹת בְּכָל רַבְרֵי הַחַיִּים הָאֲרִצִּיִּים הַמְרִינִים, וְלֹא יִשְׁנֵי הַשֵּׁם הַמַּעֲלָה עִם הַתַּעֲלָת הַיּוֹצֵאת מַמֵּנוּ, וּולַחֵי הַנְּהוֹר בְּחֻקִּים הַקְּבוּעִים לְמַעֲשֶׂה, וְסִי שְׁלֵא יִשְׁנֵה אַחֲרֵי תְּקוּנֵי הָאֲבוֹת מַלְעֲשׂוֹת כַּמּוֹמֵת. וְיִשׁ אִיּוֹת אֲנָשִׁים שֶׁהִנִּישׁ לְדַעַת, שֶׁדַּבְּרֵי הַתּוֹרָה יִכְלָלוּ אוֹהַת וְרִסוּים לְדַבְרֵים רַחֲמִיִּים נַעֲלִים, וְיִשְׁתַּרְלוּ לְבַד בְּהַבְנַת הַרְפוּים הַזֶּה, וְנַקְלִים בְּעֵינֵיהֶם מַשְׁפֵּי הַדְּבָרִים וְהַמַּעֲשֶׂה בְּרַם וְלֹא יִחְשְׁבוּם הַרְבַּח וּוֹ קִלּוֹת דַּעַת תַּחֲשׁוֹב אֲצֵל וְהַעֲדִיק הָיָה לְהַשְׁתַּרֵּל בְּשֵׁנֵיהֶם, לַחֲזוֹר וְלַהַעֲמִיק כַּסְתְּרֵי הַתּוֹרָה וְלַשְׁמֹד לַעֲשׂוֹת אֶת תַּגְלּוֹת כַּת לְפָנֵינוּ. — וְהֵנָּה הָאֲנָשִׁים הַזֶּה עוֹשִׂים כּוֹחַ כֹּאֲלוּ הִיוּ נַפְשׁוֹת כְּלִי נֶגֶף אוּ כֹאֲלוּ הִיוּ בְּמַדְבַר בּוֹדֵד, מְכַלִּי לְדַעַת מֵאִמָּה מִן הַקֶּשֶׁר וְהַחֲבֹר שֵׁשׁ בְּקֶהֶל מְדִינָה, בְּחַשְׁבֵּי עוֹר, וּבְנַפְשׁוֹת בֵּית אֵב, וְלֹאֵלֶּה הָאֲנָשִׁים לְמַד הַמַּכְלָב הַקֶּדֶשׁ, שְׁאֵין לְהַקֵּל בְּשֵׁם דַּמּוּב, אוּ לְסוֹר מְקוּם רַבְרֵי הַמַּנְהִיגִים שֶׁהִנְהִיּוּ בְּנֵי אֶרֶם קוֹזִישִׁים וְנִגְלִים, מֵאֲשֶׁר יִסְצָאוּן עֲתָה בִּינֵינוּ. וְכִי בְּשִׁבְלֵי שֶׁאֲפָשֶׁר שְׁנוֹרַע לַע סוֹר הַשֶּׁבֶת, וְיִקְרַת מַסְפַּר הַשְּׂכִיעֵת, וְהַזְּחֵל מִרָה שְׁאֵין לִיּוֹם כַּח בְּרִיאַת וּפְעִלָה בְּעַזֶּם, כִּי אִם לְחַרְשֵׁי הַבְּלִיַּת נַעֲד, וְשִׁלְכֵל נַעֲדֵי יוֹאֹת שְׂבִיחַת כָּל כַּח וּפְעִלָה עַצְמִית מְבַלְּתֵי הַשֵּׁם, הָאֵם לְחַרְשֵׁי הַבְּלִיַּת זֶה נַעֲלָה הַתְּקִים הַתּוֹרִים, וּנְכַעִיר אֵשׁ, וְנַעֲבֹדוּ תֵּאֲרַכֶּה, וְנַמְכָּל הַמַּשְׁאוֹ, וְנַמְכָּל לְרִין וְנַחֲחַנּוּ וְנַנְשׁוּ כָּל שְׂכַר וְשֵׁמֶשׁ יָד כִּיּוֹם קֶדֶשׁ. וְכִיּוֹצֵא כֹּאֲלוּ דַבְרִים, הַמְּבִרִים

שער יב חידות מני קדם:

כימי החול? וככה לא נשבות החנינים וקבוצי השמחה שכמוערי השנה, הקבועים בעביר היותם אות והערה השמחה הרוחנית בהש"י, ולרגשות הנפש בהגדה אליו, כמי שלא נבטל חילולת את מילת ערלה הבשר, בעבוד היותה את בריה, וסוכן נשוי למילת ערלה הלב הענוני בשרים, והפעולות חומריות, ולכריתת רשע כפל של עויבת השם; היינו המעוה, שיש כח ועוצם יד לעשות חיל סולת עור השם; הכלל, אם נחשוב כי יספיק לנו בענין הרוחני הסטן ברמזי התורה, כהחוקי לבד ברוחני בשום אחרו נגד ענינו, הנה יביאם הבקשר ועבודתו וכל המצות בכללן. דאָהעזע ויטע 160.

כאשר ירצה יודיה לדרוך בנפשו עזו למחקרים אלהים, הוא מכריז ואומר: בכאמרו מן ממשלת היחיד: הן בכל מאורנו נשתל. לדרוש ביסוד הראשון לכלל הנמצאות, ולחקרו לפי אמרת מציאותו, ולו גם ילאה כח אנוש לטוא ער הכלית הכונתם; הלא גם הסדרש באלו אמת אין דבר טוב וספואר סטנו, ובו אף החפץ והשקירה לכרה התן חרות עונג, שאין הפה יכול לספרו. סי מהמשיכילים שלא הספיק להם כננוע כשפתים ככום הפלוסופיאה, כי אם כשבור גם צמאונם כמעט במגעמי משליה ולסוריה המה יתנו ערדים כוה — כנבור נשיש לרוץ אורח; ואם גם את המורה הראשון לנצחון לא נקבל, די לנו להכנות עם המנצחים המשנים כוה המרוץ ולישול בהרנו עמהם; ואם לא נצליח להגיע למראה התמונה ולמכסה כצח אור, ורק כהניח לגפשו ולהשוקתה בצפית לב ובהרשע ובחשערה לבר. הנה גם ראש כוכבים כי רט, נחמיד לחקור כאהבה, ושנשמח כי נגיע עדיהם בהשערה נכונה וקרינה לכיור, הגם שלא נקוה למצוא כסדע כהיר כשחקים, תכונות כל כוכב סחיתו ועצמותו ואם החלש עין כשרים, להביט כעצם השמש הן תחוה כאורה, וכהפיצה קרנותיה ער לתחתיה משכנו הן נשבע טויו כטורה ונתענג סמונה ורחו.

קצור דברי נעאנדער על ידידיה ושימתו באלהיות לצורך שער חידות מני קדם על חכמת האלכסנדריים.

שמות הלמודים והכתות שהיו בישראל בפלוסופיא של הרת, היו סקור וראשית לשטות היו דעים, שאנו מוצאים בין הנוצרים כמאה השניה בתחלה. ואלו היה ידיעה כרורה וציור נכון מן מעמד חכמת הרת, וחילוקי הכתות כאותן הימים והמקומות, הנענו לבאור יותר נכון בעמידת הכתות היודעים הם; אלא שאין לנו מן ראשי הכתות שבבישראל רק ידיעה כוללה, ומן סעיפיהם ופרטיהם לא כלל וכלל. לפי שהיתה אלכסנדריא סקום אסיפה לרעות השונות והוויכוח בהם ומרכז לחיי הרוחני והתבוננות, ושם נהרבו ונתבארו יסודות שמות היודעים, שהובאו לשם סבורה. על כן יקר לנו לבקש היסודות-ההם בפלוסופיא של הרת להיודים האלכסנדריים; ליה ועילו לנו דברי יודיה הקרים ונכבדים בהרבה ענינים. אלא שצריך לנו אנו לרעת שאצל יודיה עיקר היסוד היא שפת אפלטון וחכמתו, והוא עושה על הרוכ למודי ההורה שפצא לפניו, למשלים ומלבושים חריים לרעות אפלטוניה. ואינו כן אצל היודעים, שהעיקר אצלם מחשבות ידעית כאלהות לקוחים מחכמת בני קדם, ובקשו לברר ולהשלים בהם פלוסופיות של פלאטון ולהירסם למעלה יתרה, ואסרו שאפלטון לא נכנס לעולם הרוחנים. כעת היא היה הנוד בין חכמי הרת ליהודים. נגוד שימצא המיד כנפול הרת הפשוט ומונח סדרנתו. סצר אחד רעות חסרות.

קצרי לב, ההולך עצמן בשם וצוה הדברים כדוהין, ומתבטאים לדוהי חסמים¹ הבטון כדוכב של המלוח; ומזד השני בעלי מחשבות המתנאים כצויר מחשבותיהם ובהשכלותיהם, ובבלי דעת מה שהוא מן והבטח פבע האדם, ועושים סוכרים, שנהגלו ע"י אלהים חיים, מעשה מה ומלכוש למחשבות אנושיות וצוירהם — ירדיה הוא העשיר כדרך בין שני הצדדים — אולם נטה לארצונה — ההנצח בעדק נגד המחשבות של החוסרים שברבנים, ואתון הדרכים המחללים קדושת הדברים האלהים, ונותנין התורה לביון בעני הגוים עו"ג. הוא קורא לאותן הרבנים המתנאים כדששתיהם, הקלים ... (כן הארצות ד' 608) בעדק אמר ירדיה, שאין יכולת לחסין כברי הקדש, כל עוד שנעמד על מוכן המלוח כפשוטם, ולא תורה נפשנו מלאה (ההרכהנגען) מן הדוהי שבהם, ורוחנו פתוחה להבטח הדברים האלהים; אלא שפעק ירדיה מעוה אחר, שלא בקש הבטחת להבנת הספרים הקדושים של אומנו כמפסד ההם בעצמם, אלא כשפת מלחמה אחרת שהחיל בהם (כאן משך נעצויר ענין לדעתו ואמונתו שמשעוה הוא המפתח הזכין והערך שבין הימרי והדוהי כמחיק).

הנה ראשי היסודות של כחצויר ירדיה למחיק (כפי מה שהם נונעים לשפת הידיעים), הם: הכלת מה שנילה השם בהתגלתי כמחיק, הוא הלויות לאדם, האמתיות והצדקיות כרוחני, שהוא האדם האבתי (השנה הדברים הרחובים באַעמא), ולקשור ע"י עם השם והעולם הידחי (קאָטאָס נאָעמאָס) והגם שצריך שיפיר האדם עצמו את רחמי ומחשבתו, וזלה זה לא ישפ יושפ מן הדוהי, המ לבקשר העיר את האדם לזאת היקצה מעם מעם, כמו כן בשביל להעיל לאהן שלא עלו למסרנה עליונה של החיים הרחובים וההבונים הללו, הלביש השם האמתיות העליונות האלו בלוש הספורים והמצות המעשיות שבתורה לחסין גם המעלות והמצות - האמתיות והשגנות הללו הם עיקר נפש כלל התורה, החפץ שאין אחריו בקשה (מאָטאָסאָ), ובכך ערך אליהם, הספורים הם רק כצל (מקרא) - ועם זאת קיים ירדיה אמתת הספרים, והוראתם המפוסה בכללם, לאותן מי שירא רק הדבר נופל לעיניהם. — אולם לאותן שנכנסו אל השם בענימי הכח החבוי, הנמצא קיים האסמיה, לאלה התודים ובכנסים לוח, נתן ירדיה כעלה נהויר והויר נתעלה — אולם כשמצא דברים שפשוטי מלחיהם ומפריהם יתנגדו לגמרי לדעתו כאלהת וכוברי האלהים, לא נפגע מלעשות אותם לכסל ולחונטא לכד ולמפיר. ואמר ירדיה, שוכבדי שלא ימה האדם לגמרי מן המוכן העלה שוכבדי והעדה, וישנודו, וזכח התורה דברים שאי אפשר כלל להשאירם על המלות והדבורים: — זח היה ראשית נסקרו לבתות העלוקות על הקבנוה, ועל שאי המתנים, ועל התקה לביטות נכסיה לבד, ועשו הפרש בין מה שהוא עקר ורוחני למה שאינו כן. וכבר כתי ירדיה היו אנשים בעלי מחשבה, שאמר שהכונה עיקרה, ואין צורך ואמת במעשים ובמפוסים, שזם רק כמו מלכוש וכסל (מיסוע) לדברים הידחיים, ופי שדעים למעלה ע, אין לו לתחשב כל זה. וירדיה חילק עליהם, כמו על בעלי הפסם הדוהיים הברשיים, וזה אצלו גם חיונית האמונה קדש ונכבד, לפי שראה את העולה הגלגלות, הן עם לברד ישכון, סיכבע כאמונת אהדות כהורה כאמונתו ובכעש, כמו שהמלוסימיה השינה אותו אך כמעם וכדוסה (אין החסלה צד 199).

נגד אלו הפילוסופים העושים להמחשבה עיקר המעשה מלא וכלתי צוירה, ירדיה

טובר (מהלך אברהם, צד 102) הרפור שהתקנתו י' אלא שרוא מסיף, כסו שאגר צריכין להספיק לצרכי הנוף, שהוא ביה הנפש ומשכנה. כן אנו חייבים לשמור הדברים של התורה ובפשוטיהם; שבכשייהם גם הכובן הרוחני הטמין בקרבם יושג ויבורר לנו":

בשמת אלהה של יודיה (כמו בכל שימות חכמי הסורה) הוא סבדיל בין עצם האלהה, שהוא לעולם נסתר וחרום בעצמו, נעלה על כל ציור ותמונה שירושם בהם. ובין התגלות העצם ההוא. והנלוי היה קדמין וראשית לכל בריאה והולדות והמשכת חיים (חיות); הברל בין המצוי ההוא, המציאות (האָן אָן אָן) שם של ארבע, ובין נלווי והראתו, כלל הכחות הגנוות בעצם אלהה; והמיד הוא כשים לגר עיניו החפרש שבין היה בעצמו ובתיכו טמין. לבין התגלות והתרשפות, כסו בין חסכה הצפונה בפנימיתה, לבין הדברי היוצא והפאבר. — הפעולה הראשונה בלתי אמצעי, של העצם החבוי קודם הבריאה איננו העולם, הוא סאכרו (לאָנאַם, מיסר'א של אנקלוס, הרפור), שבכמי תוצאה כל חיים וזויה (קדמן הכל יקון, צד 140 שיש לעיין שם), והיא חלק בין הפאבר והנאכר. — כל יזויה וכל דעה והכרה, הם גלוי והראות של העצם הבלתי נראה בעצמו כשהוא מוציאם לאורה. — גם הוא מצויר האלהה כמי מקור אור וחיות. וקרנים של אור מירו לו, טבעים סכל צד וסן הכרוכים, צד 124 ולעיין שם). בקרנים אלו יצאו חיים סכנו, ובהם הוא שיעל כחבירות בעולם ונוחן חלק טעמו לראוי לקבל. קרני אור אלו המה יקראו, כחות של המצוי (דינאַמיס סאַן אָנסאַס). על ידם השם נכצא בכל מקום, שאין שום דבר ומקום ריק ופנו סבוותן, ועל ידם הוא מקשר וכאחד כל הדברים ידמיעים בקשירים בלתי נראים, ועל כן הוא מלא הכל ואינט בכל, ככלל הכל ע"פ כחהו, וחיון להכל לפי עצמותו הנסתר לעולם ואינו נראה ונגלה, הוא העצם שאין ביכולתו להארו בשום תואר כי אם לבר שהוא מצוי (מכלבול הלבוט, צד 839. במהלך אברהם צד 400 ועיין בשניהם), בכל מקום שיוזר כן כראה השם, אין הדבור סן המצוי, שלא יושג סמני לכל רוח ושכל, כי אם טן כזהויו (כחלוף השפות לאברהם ושרה, צד 1049, סתולדות קין רפוס סאנגע צד 285, עיין שם). בקישרים אחר על הכראה (שמו כד' יג), ויקם משה' וגו' ויעל אל תר ראל'ים' וגו', ויטכין כבוד ה' על הר סיני' וגו', וטראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש הר', הוא אסר: שאין להאמין כי השם בעצמותו — השם בעצמו — ירד על הר כי אם המראה עלו — שבינתו — הכחות שהם כראה עצמותו, כמו תפארת המלך הנקראת סטראטאיטיקע דינאַמיס שלו, לפי ענין השם שהוא המצוי לבר, אין לו שם דוע, כא נעלה על כל שם וכוטי, ויכונה רק ככחותיו. ולפי זה כל הכחה הם שפוט אלו כוטיים אל האין שם (מן הירש הרברים האלהיים צד 504. סחילוף שמות, צד 1046) כונתו של ידידיה. כאלו הכחות האלהות: א) ההצטרפות שבין השם הבלתי מושג לנבראיו, שבהם יושג לשכל הבעל הבלתי שישותו ויחראה לה (ערישיג) כמו טרא מיטל. כסביר ומעניש (מרות צד 280. 464 ככלל חבורו. כ) הסלמות רפרוטי שיהגלו ויהפרש (ענפאלטן) סן המצוי שהיו נגזית בו בכללותן. — כשלמות אלה. נמצא כמי לידידיה החככה (סופיא) וכבר הוא אסר: שהוא אם העולם, כמי שהשם הוא.

(*) עיין למעלה דף 135.

א ב י העולם (ברוכי הרגה ס"ג צד 1098 ע"ש). מה שאבר במקום אחר מן העתה וקפיטמקע) (צד 244) והיא קרא את העולם, איקן של כחות המצוי, הבינה פֶּאָנְדֵּיט (עירקא אֵוִינֵ) והשלום (עירענע) לפי שהארם שלום הנפש האמתי כהרבה בשם (צד 1114). הכחות האלה הגטוה סאו ומקדם בעצם האלה ומתגדדים סאור עצמותו נקראים כחות של הכלתי נולד (יוצא סאחר כהולדתו, צד 804), והם גם כן בלתי מושגים בעצמותם. כגלים בעולם המונה ע"י פעולתם, כזה שהם נותנין תואר ויצירת צורה להחומר מלתי מצוייר ובעל תואר ואברים — הצורות האלה שהם הבינריים החסר לבעל אברים, צורות שפיתחו ונלפו אותם הכחות האלהיות הגזכרים, הצורות הללו הם לו ציורי המחשביית של אפלטון (מן המלכות הבלל 812) — בכל השמות האלהיות של חכמי קדם, חשבו את כל עולם הרוחנים כאלו נתיחדו ונהפרטו ושבו לאחד אחד הכחות האלה הגזכרים. וכוה האפן יהי כל רוחני שרף או מלאך, כח כיוחר של האלה, התגלוהו ושם שורשם וזכר בו. ולחות שכל סדרתה ומדרגתה כן הרוחנים, כחות מלאכים. הם נילוי איה כח סיוחר מהכחות האלהיות, ומראה אתה בפעולתו; הגה לפי הכחות השטת שבאלוה ובשני הערך להם, ותחלפו גם מדרגת הרוחניים החמה, ובסובן זה יקרא ידידה גם לתרוחניים העוסדים בפני עצמם, בשם כחות (דינאָמֵיט). וכן הציורים הסחשביים של אפלטון, הוא ירידה עושה אותם אחר עם הכחות חזוכות, ומשימם לעצמים עוסדים פתלים כעצמם. הוא אומר: שהשם שהיא כעצמות אור פשוט, יש אצלו כחות אין מספר, עוזה, טרפאות, מסביות, ומענישיות וכהם ישוכלל ויוכלל העולם השכלי המושג, (קאָסמאָס נאָטאָם), וזה העולם סחוכר סן יצורים מחשביים בלתי נראים (אידֵעאָס אָאָראָמאָס) כמו שהעולם היסורי הזה מתייב כן עצמים נשפיים. — כל הצבא המלאכי כולל פעולות וכחות והשם עושה על ידן מה שאין סכברו לעשות כעצמו (מבלבל הלשונות צד 845). בערך אל הכחות הללו, כהוראותיהם הכפולה (הייט במה שהם עומדים בשם וחלק ופתחים נלופים מעצמותו סדרות פועלות, ובסובן היוהם שניים לכחות הפועלות הראשונות ומגלים ומפתחים עצמם ופעולתם, כחות מלאכים); בערך אל שניהם הלאָנאָס הסאטר דוא עיר ואם הטולל כלם; ועל פיו האלה הנגלה כבר כמאטרו, ויצא סחביון עצמותו, סוציא כל הפעולות מעצמותו, הייט העולם השכלי וכוה הוא בעצמו הסאטר; ויקרא סאטר, כאשר נשקף על פעולת השם כהרגלותו והעלמתו, ועולם שכלי ושאר השמות כמה סוו התגלות תואר השם העוסד בעצמו ופועל בעצמו, וכולל על דרך התא כעצמו כלל צבא הרוחניים ויקרא גם סקום (כל הרוחני), זה אל. המלוא המלא כל, כלל הכחות הכלתי חומיות (מן החלומות צד 874). עוד יבנה ידידה ל הסאטר: שם ה' גם יבנה סרבה השם, גם המלאך הראשון (אָנאָטאָ נו מהנאו, פאָליאָניסאָס אָרהאנגעלאָס), וזה לפי שחצוי בעצמותו ובפני עצמו הוא יסעלה ככל שם ונשגב מכנו, ויורשם רק ככחותיו המתגלים ומתגצצים סארו, הכאכר לוא הטולל כלם, ואינו הבפתח כח סיוחר לכר (לא לפי מה שדוא אוחו הכה בפני עצמו כהעלם סדה, ולא לפי מה שדוא בגליו, מלאך פועל); ועל כן נאה לו אלה הכיטיים של שם ה', סרבה השם, ומלאך, וחצר הראשון דקרסוני (מרטוי התורה צד 99, גם צד 841). עוד יקרא לו הרש, ראשית דרך, וראש ושלשלת של חיות הכתפרשים ומתראים, ויקרא קדם, שדוא קדם ספעלי של המצוי

הנעלם כחכיון עוון, ואינו נטע בהם ושהו בהעלמתו וסתריו כמאז בן ערה, והא הנקרא ליורעים: קרמי קדם • עוד נקרא הסאמר אצל יודיה: עליין: וראי לברא לראוי השם, והוא הציור המחשבי הנעלה ככל ראתי ודעת, ומחזה השם לכל מעלותיו וסררינתיו. — ואצלו לפי זה הסאמר הוא אחר והוא בעצמו עם סה שנקרא לו החכמה של מעלה. החכמה השמימית (אוראניא סאפיא, ואינו עוד סבריל בניניהם צד 52), והיא כח הוות השם (אראוים סהעאו) והיא החכמה העליונה שעשאה כמו בן לעצם עומר בפני עצמו, כולל כל הסרת המדע, והסוב הסוכרי, והצרקה, הנטבע ומתנוצץ סאור עצמותו בלי חושך וכבו (צר 1999) • כמו שהסאמר הוא כלל הנלוים והתארות של המצוי, כלל האינקוין של היתה (איקאן סו אָנבאם): כי כל סלאך הוא פרם של גילוי השם והראתו מהעלמתו, ולזה הוא נוהן נדר לענין השם סלאך, שהוא אינקוין של המצוי (צד 602), ועל פי זה הענין בעצמו, נקרא הסאמר בערך המאמרים פרטיים (ולאָניא). הסלאך הראשי. כנוכר ואצלו כראשון, גם כן המלאך הקדמוני והראשון (בסקום אחר צד 688 סחבוריו יכנה יודיה להמצוי והוא עצמו, כיסוד לכל גילוי הוות וכנצב על הסולם).

גם רוח האדם, התחני שבארם, הנשמה, האדם הפנימי שבקרב האדם החיצוני, לפי דברי יודיה, גם הוא תכודתו להיות גילוי השם. לקבל אל נפשו הוות אלתי, ולהשפיע ולהפיצה בקרב לסביבות, ולא חילק יודיה בין הנשמות, ובין הרוחניים צנא מעלה; כי אם כמו אפלטון ובכל האמנות הקדמונות (סחהם לקחו לסוד זה הוויים) חשב את הנשמות לעצמים של מעלה, שפויים, (שהעיאן לאָנא, אמרי אלה) שררו לעולם הומני, עולם שרוא ור נבדר למכעם. — ולפי זה גם הרוחני שבארם הוא ציור והסוגת המצוי, אך לא בעצם וראשונה, כי אם באמצעות המאמר; ולפי שרק באמרו הקדום הוא טפוס וציור של האלות הנמטר. וכל שכל בעל תכלית הוא דפוס וציור של הכח האלתי ושכלו הוות. ודבר זה סבואר הוטב בקונטרס שהכא אייועביים בהכנתו (ס'ג פ' י"ג צד 222): ככלם ודמות האב העליון הבולל, אי אפיר שישיה בן המורה, הבעיתר לסות, רק לבר ברמות האלות השני, שהוא כאמרו (ושסו) (קדם שנברא העולם היה הוא וספי בלבר). צורה השכל פותחה ונבראה בנפשות בני אדם ע"י המאמר האלתי: לפי שהאליה יושב קדם לסאמרו, נשנב על כל מה שנקרא הכונה ושכלי, ולזה, זה הנשנב כן הסאמר ויושב כסתר לענין, לא ידמה אליו כל נוצר. — האדם הוא לפי זה צורה דפוס של המאמר והכח או הסדה, שלא התכלה לעד ולנצח נצחים סטרי אלה הנעלם. האנושית התודה לאלהות, היינו שהנהלה הוות אלתי בצורה האנושי, כפי שהצורה האנושית היא לברה שנבהרה להתודע ולהגלות בה חיי האלהים הנעלם. — צורה האנושית ותאר ועלם בן אדם היתה יקרה אצל כל וקני קדמוני האלהיים שבהיודים, לפי שהיא הבאה בכל מראות האלהים לנביאים • (ואמר כאן נעאנדער: „כי חכמי הורו וכיוצא בהם כאמנות הקדמונות, שלא החויקו במראות ובגלות השם בהסידה האנושית לברו, ויבחרו במראות ובחיונות השם גם בצורות אחרות, השכיחו לעם את דוד המארת האדם ויקרו, שצורתו לבר הנלה בעצמה את השם (גילוי נלה לכל), ושואר מישנח כמעשהו, ועשו האדם כדני הים וישתחוו האדם לכל יצורי המבע האלמים הסהיים). — כינה ידעם שהשכלו או הרנישו החכמים והרותה הם, שיש חיות רוחני אלתי בכל הנמצא, ואף ברומכים, ואף כי בסה שלמעלה סחה, הנוו בהם סהור וחשיב ונעלם.

לא יודע לרוב האנשים, ולא יוכלו להבינו, כמו שנבינים בקל, כמה שהיא האדם, תצרתו חסר מעט מאלוהים וקרוב אליו, ועיניו הורגלו הפתאים שבהמנום של הנזיר לקבד ולכבד הצורה הנח, לא בלבד כשכיל הרוחני שבקרבם, הבלתי נראה להם, כי אם רק בשכיל וחסרונותם ותשויותם, וזו היא ע"י, ספקנות הדעות והמעשים בשרש התחלהם: — והנה חשב ידירה את המאמר כראש הצורה ופופם שסמנו בצמיחה האנושית כלה, והוא להיותו סרכו של כל גילוי והראיה חיות השם, אשר בהתרחבו ובשכיל סכלותו והתחזותו פרטי, נראה בצורה אנושית, הנהו אם כן, האדם הקרסין, האדם השסייסי והוא הצלם והרמות, שהאדם נעשה בו כעצמו ובפעולתו. סכים ראיה עיקרית למישנו זה. הוא לידידה המקרא בנרית: הנה איש צמח שמי ונתחיתו יצמח וכנה את היכל ה' (נעמדער שסקיף בזה לאמנתו, ולא עלתה ביה כלום, בתודו אצל מי שידע לחלק בין מה שנסמא בתבנית דתם סרעות האיסיאיים ועסקותיהם) ובחלק זה יקל לו המיד לסמא ראיות מברבי קיסותי הכמנינו: וכן מה שהוסיפו עליהם הסכלות והבערות הדמנית, ולפעמים גם קרמט קצת מרושים שביהודה.

העקריי הוא לתת היסוד הנגוד אצל ידידה שבין המצוי, הנהו, ובין המאמר של המצוי. תרעה והכרת המצוי, לא כפי מה שהוא המציאות, כי אם כפי מה שהוא נגלה במאמרו הנצחי (שהוא סכה וטחן נשמה לכל היצור), והתגלותו זה הוא ע"י הבריאה עצמה, שהיא איננה דבר וזלת התגלות המצוי הנעלם, וע"י המאמרים הרמיים שהם כסלבי ושליו השם, וע"י פרטי מחשבות ולמורים שיעיר אותם השם (צד 888 סכתוביו). ולצורך פירוש הרמים שלו הוא אימר: שהסלאכים השלוחים, המוכרים בתורה, הם סימנים — ויסכאלץ — למחשבות שיעיר אותם השם בלכתוב (כמו דרב במורה), ומתהגליות אלה הוא סכריל ההאונה והשמייעה להסצוי בקרב האדם עצמו, סמכים לשמה אפלמן וססביר פנים לאנשי הסוד, חשב גם ידידה, שאין המצוי מושג לידיעה בשכל ובדרכי שמוש תחכמה, ושאין לעשה לו שום מושג וצירי שכלי, ובכלל שאין לגזור עליו שום משמש ולהאירו באיזה תיאור. ועם זאת דעתו, שלמעלה ככל הכרת השכל, ולמעלה סכל התגלות על אמצעיים הנזיר. ולמעלה סכל רמיון שטובל לדמית ולהוציא סקעשי העולם וכל היצירה. למעלה סכל אלה, אמר ידידה במציאות הכמה פנימית מוסכלת (שהשכל והלב סבים ומסקיף בה, לא כהכמה החושית ולא כהשגת השכל במושגניי קאסאלעסטים באעסקיעו). ועם חכמתו וזיע חכמה היא שנכנסה ומהקדשה בסוחת הגדולים במספרין המאמר וכל הסחיתם אליו (לאניקאן). ולשון ידידה בזה: הכרת המצוי כמדת עצמו, והכרתו בצלו, כמו ברמים (צד 78), שהוא סכבר שם כהכרת השם על פי סקעשי והבריאה ואמר: המשכליים בדרך זה יכירו את השם ע"י צל עצמותו; ואמנם יש נפש שלמה ורחם סמורה היא שנכנסה ומהקדשה בסוחת הגדולים במספרין הגדול, לא יכיר בלבד את הפועל ע"י פעולותיו, כסכבר סן הצל, שרעה אפם ומרעה לכד, את הדבר שהוא יש ותרושה אלא כי ירימו נפשם ססעל לכל נצור ומתורה, ויתגלת ויגלה ויראה להם הנצחי ובלתי מתרעה, באופן שיכיר את עצם הנצחי וזהו צלו, המאמר, וזה העולם (צלו של מאמר). ובסקום אחר אמר: אין המצוי שרע כסופת וראיה, כי אם כשהוא נגלה ומתגלה בעצמו (ולדות קן חכריו דמים סאנגע טוך א' 288). כשך אל שני דרכי השגת הליץ, הייס חשגת המצוי

שְׁעַר יַם הַיַּדוּת סֵפֶר קָדִים

בַּנְּטוּי, וְהַנְּטוּי ע"י נַאֲמָרו וְהַנְּטוּם, כִּי שְׁמָא יִהְיֶה בְרֵם, יִחַד דְּרִידָה בְּכֹן כֵּן
כִּי מַסְמָרִים לְמִדָּה הַתְּרִיזוּ שְׂמֵי מִדְּרֻגֹת הַרְגִּים בּוֹ: מַעֲשֵׂה בְּנֵי אָל, בְּנֵי
אֱלֹהִים, שְׂרֻתָה לְמִנְהַ הַשֵּׁנָה כְּחֹה הַמַּצּוּי נְבִלְתוֹ אֲסַעֲי, הַיּוֹת פְּנֵי, הַכְּמַת
הַמַּזְנָה, וְכַפְדָּר וּמְדַרְגַת בְּנֵי הַכַּאֲסָר הַאֱלֹהִי הַרְשִׁי אֲהַבִּי כִּי וּמְבַלְגֻל
הַלְשׁוּתָה יַעַד 884 - 881 - מְדַרְגַת הַשְּׁלֵמִים יִקְרוּ בְּעֵינֵי הַשָּׁם לְרִידָה נְבִלָה בְּעַצְמוֹ
לְהַם, וּמְדַרְגַת הַכְּלִתִּי שְׁלֵמִים, שְׂהוּא נִרְעֵה לְהַם בְּאֲסַעֲקוֹהַ דְּרִידָה וּבְלֵאֲבִים שְׂהֵה כּוֹה
הַרְבֵּי וּבְכֹסֶר, לְהַרְגִּיל לְחַנְכֵם וּלְרַפְּאִיתֵם לְשִׁלְמִית (יַעַד 876 - 878). לְפִי שְׂמֵי
מְדַרְגַת אֵלֹו כְּלִמְדָה וְהַשֵּׁנָה אֱלֹהִית, הַרְגִּינָה נִכֵּס שְׂהֵי מְדַרְגַתָּה בְּרִבְרֵי הַמַּעֲשִׂים
הַתְּרִיזִים וְעַבְדוֹהַ אֱלֹהִית, אֲרוּן בְּנֵי אֱלֹהִים שְׂהִינְעֵי לְהַשְׁבִּיל הַעֲלִיזוּהַ כְּרַעַת הַשָּׁם,
דְּקִיָּם כּוֹ הַמִּיד וּמוֹצֵאִים כּוֹ אֲשַׁרְם הַאֲבָתִי, וְעֹבְדִים לִי כִּשְׁבִיל עֲצִיב וּבֹאֲהַכְתֵּם אֵלִי:
אֲכַם כִּי הַמַּאֲבָר כְּלֵא דִעֵי הַשָּׁם בְּעַעֲשִׂיָו וּבְחֹתוֹ כִּיֵּא לְפִי מַעֲשִׂי, וְהַיְבִיתִי אֵת
הַבְּרָא, לֹא אֵת הַמַּצּוּי, אֵין עֲרוּן כְּרֻכְתֵּם וּבִכְלֵחֵם, לֹא לְהַיְעִי לְדְבָקוֹת כִּסֵּם
הַמְּכַרָה עַם, וְהַהַתְּלֻמֹּת אֲרוֹי בְּתַסְדֹּת, וְלֹא לְרַעַת הַאוֹשֵׁר וְהַקְּנֵנֵה הַנִּשְׁכָּנֵה שְׂמֹוֹת
הַדְּבָקָה, וְכוֹה הַם נְשִׁלְלִים כֵּן הַמַּנְיָ עִים הַהַרְלִים בְּאִסְתָּה, וְעֲרוּךְ לְחַנְכֵם עִי
הַקְּוֹה כְּסֵדֵר וְאִים וְרוּל כְּעֻנֵשׁ, וְהַשָּׁם יִרְעֵה עֲכַם לְכֵלֵל הַ - אֵילֵם מֵאֲתוֹ לֹא הַעֲזָנָה
הַרְעוֹת וְהַעֲשִׂיָן, שְׂקֻוֹה כְּקִוֵּי הַכְּרֻכְתֵּי הַאֲרִיסֵי לְכֵל הַרְאִים לְקַבֵּל, שִׁישׁ לְהַם בִּיחַ
קְבוּל, אֵלֵא מִיִּסֵר אֲרוּן שְׂהֵא יִכְלוּ לְהַחֲזִיק בּוֹ אִם כְּעֻנֵשִׁים עִי בְּלֵאֲבִים מִשְׂהַרְסֵי לִי
(אֲפָרְיוֹן שֶׁל הַשָּׁם) וְעֵל אֵלֵו מֵלֵא כִי הַשְּׂרֵת, הַמַּסְכֵּךְ יִדְרִידָה כֵל מַה שִׁיִּסְפֵר וְיִבְנוֹ
כְּבַקְדָה בְּלִיתֵי רֵאִי לְכַסֵּד הַשָּׁם, שִׁישׁ לְהַחֲזִיק מִמֵּנִי - וְיֵשׁ כּוֹה הַחֲלָתִי הַרְבִּיל
לִי יִרְדֵיִם כֵּן אֲמִינָה בְּעֵלֵי נַפְשִׁי, וְאֲמִינָה בְּעֵלֵי הַנִּשְׁכָּה לְכֵד, וְהַרְבִּיל לְהַם בֵּין
אֵל עֲלִיָן, הַיִּישֵׁן רַק לְכַעֲלֵי הַנַּפְשִׁי, וְיִרְדֵי מִלֵּא מְקֻוֹ הַמִּוֹשָׁן לְכַעֲלֵי הַנִּשְׁכָּה,
וְהַיְעַבֵּד כְּבִשְׁבִיל הַרְגֻם וְהַהַנְתֵּם. וְלִיֵה הַיִּידְעִים הַרְאֻשִׁים שִׁינְעוֹ קְרִיבֵי הַתְּרִיזִים, לֹא
חֲשַׁבֵו כְּהַאֲוִן, הַרְסִירִיגִים, הַרְבֵי וּלְהַתְּלֵי מֵלֵא קַ, שְׂלִידֵי שֶׁל הַשָּׁם כְּסֹוֹה, מַחֲזֵק וְשֵׁר
וּפִישֵׁל וּמְנַהֵג מִסֹּוֹר לְעֹלֵם - וְיֵשׁ כּוֹה הַעֲנִין אֵעֵל יִדְרִידָה אֵעֵל מְקֻוֹ רֵאִי לְהַחֲבֹן כּוֹ
(יַעַד 867 מְסַבְדִּי, מַאֲבִירֵם יַעַד 866) וְהוּא מְכַאֵר עִם הַמִּרְאָה לְאֲבִירֵם, הַנֵּה שִׁלְשָׁה
אֲנָשִׁים נַעֲבִים עֲלֵיו, וּמְקִירֵה הַשְּׂאֵלֵה: לְמַה כְּתֻלָה נִבְרָים שִׁלְשָׁה מְלֵאכִים, וּלְכַסְּף
הַמְּכַרֵּב הוּא אֲדָר, קִירְיוֹס (וְהוּא הַשָּׁם אֲרִנִי, שִׁכֵךְ הַרְגִּמוֹ הַשְּׂכַעִים הַשָּׁם שֶׁל
אֲרִבְעֵ הַמִּיד בְּשֵׁם אֲרִנֹת, קִירְיוֹס, לֹא כִמוֹ שְׂהוּא נִכְתָּב, אֵלֵא כִמוֹ שְׂהוּא נִקְרָא
אֵעֵלֵו, וּכֵךְ הַם מְרַגְסִים הַמִּיד שֶׁם הוּיֵה קִירְיוֹס, וְשֵׁם אֱלֹהִים מְהַעֲאֵם שְׂמַחְרוֹנוֹ
נֶאֱמַר) וְעֵל וְהַ מְכֻבָּים הַמִּיד נִם פִּירוּשֵׁי יִדְרִידָה) וּמְכַאֵר כֵּךְ: שְׂהוּא דְרִכִי הַשֵּׁנָה
יֵאֵיֵו לְהַאֲדָר הַמַּצּוּי וּבְלִיתֵי שְׂמַחְתָּה, הַשִּׁינֹת כְּסִרְיוֹן, (אֲרִיסְסֵס, פֶּאֲנְמֹנִיֵא כְּוֹ
הַקְּאֵם הַיִּפְאָקְאֵיִמְכְּנֵי), הַשֵּׁנָה הַמַּצּוּי, וְהַנְּטוּ כְּבֹהֲרוֹהַ הַשְּׂמֵי הַיּוֹצֵאִים מֵאֲרוֹ, שְׂהֵי
הַכְּיִיֵּא, הַסִּידָה, וְכִם הַמַּסְשֵׁלָה, הַרְבִּלִית וְהַנְּצַח, הַמַּנְעִדָת אֵת הַאֲדָם מֵאֲרוּרָה
עֵינֵשׁ, לְחַכְוֵו וּלְנִלְוֹ אֵל הַמִּיב, הוּא אֲוִסֵר, שְׂהַמַּצּוּי יִהְיֶה וְרוֹאֵה לְנִיֵאִים כְּשׂוֹאֵה,
בִּסִּית שְׂהוּא, אֲחַר וְיַחֲד, אֵךְ לְכֵד כְּהוּיֵה הַנַּפְשִׁי מְהִירָה וּמְסֹוֹרָה, וּכְתֻרְוֹסְכַת בְּהַשְׁגַּה
יֵאֵל לְכֵד עַל דְּרִידָה, כִּי אִם עַל הַשְּׂמִיּוֹת, הַקְּרֻכְהַ לְאַחֵד, וְהוּא עֹלָה וּפְשַׁתָּה;
מְחַשְׁבַת הַאֲחֻרִי, הַמַּחְשְׁבַת הַמְּהִירָה וּבְסַפְקָה לְעַצְמֵד, וְאִינָה צִרְיָה לְמַחְשְׁבַת וּלְחַתָּה;
עֵילֵם מִיֵּאֵה הַשְּׁלֵשָׁה הַבְּיָא לְהַנַּפֵּשׁ כְּהוּיֵהתָה קְרוֹסָה וְנִתְנָה רַק אֵל מְסִידִית הַקְּלוּהַ
הַקְּסֻנֹת, וְלֹא עֲמָרָה עֲרוּן כְּכַד הַנְּרוּלוֹת, וְאֵין בְּיַסְלָהַה לְהַשִּׁי הַמַּצּוּי פְּנִים כְּפִנִים
כְּבִלְתֵי אֲסַעֲי כְּכִי מַה שְׂהוּא בְּעַצְמוֹ, רַק לְכֵד כְּפִעִילִיֵיִי, כְּכִי מַה שְׂהוּא מְרָא,

כִּי־הָיָה, או מִי־שָׁלַח כְּנַהֲנֹי. — הַמַּעֲמָד הַנִּבְרָר וְהַגְּלוּלָה שֶׁנִּמְאָמְנָה, דַּעַת אֱלֹהוֹת, הִרְאָה וּיְפֹרַח וּיְרַמֵּם בְּאוֹמֵהּ הַיִּשְׂרָאֵלִית, הָעַם הַקָּדוֹשׁ לִשְׁם שֶׁל אֲרֵבֶּעַ, לְהַסְדִּי (נַעֲמָאִם אֶיקָאוּ — מִיקָאָן), כְּהֵנִים וּנְבִיאִים לֹאל עֲלִיּוֹן לְכָל הַמִּין הָאֲנוּשִׁי, וּבַעֲפֹרֶת, הַמַּסְמָחָה שֶׁהָיָה חֶלֶק הָעַם, וְהוּגֵם תַּחַת הַנְּגִיזָה לְבִלְתִּי אֲסַעֲי, וְיִהְיֶה הָעַמִּים מְסֻרִים לְתַחַת שָׂרִים שְׁלֵמֵמְלָה, רוֹמֵים עֲלִיּוֹנִים כְּלֹאֲבֵי הָשֵׁם, הַמְסֻנִּים עֲלֵיהֶם; עֵינֵי יוֹדֵעַ שֶׁכִּבְרָ נִבְצָא, לְפִי הַנְּדַע, נִם בְּתַרְגוּם הַשְּׁבַעִים בְּתַרְגוּם לְמַקְרָא: „בְּהַחֲלֵל עֲלִיּוֹן גִּיִּם בְּהַרְדִּיזוּ בְּנֵי אֲרָם יֵצֵב נְכוֹלוֹת עַמִּים לְמַסְכַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי חֶלֶק ה' עִמָּו (וְהוֹמָד) בְּלִי סַפֵּק נִם סָן הַמַּקְרָא; אֲשֶׁר חֶלֶק וְגו' לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם וְאַהֲבֵם וְגו' וְעַל הַמַּקְרָא: אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם וְלֹא חֶלֶק לָהֶם), וְסִבְאוּ יִרְדִּיהַ יִרְדִּיהַ כֹּהֵל (סָן סַמַּע נַח צַד 222, סָן תַּרְדוֹת קִין רַמִּים מֵאֲנַע חֶלֶק א' צַד 243) - וְחַפְשׁוֹ הַיְוֵרִים הַיּוֹנִים בְּרַעַה וּו, לְפִי סַבַּע הַעֲנָן, וְקִטְרֵת הָעַמִּים אֲשֶׁר כֹּאוּ בְּהֵם וְהַתְּגֹרֵד עִמָּם, וּבִשְׂכִיל לְהִיּוֹת נַחִים עִמָּם בְּמַסְכָּה לְאֲנָשֵׁי הָאֱלִילִים וְעִנֵּי שַׁעֲבֹד הַיּוֹנִים, אֱלֹהֵי הַגִּיִּם, וְסֵה שַׁקְרָא הַיּוֹנִים אֱלֹהֵי אֲשָׁהֶם וְאַלֵּהֵי אֲרָצָם, אֱלֹהֵי מוֹלְדָתָם, כְּכָל אֱלֹהֵי עַמֵּי הַיְוֵרִים הַיּוֹנִים שָׂרִים שְׁלֵמֵמְלָה, וְהָאֲנָשִׁים וְכַרְשָׁתוֹ, הַמְסֻנִּים לְכָל אַחֵר עַל עַם מִיּוֹד מְהַמִּים, וְהָשֵׁם סִבַּר הַנְּגִיזָה הָעַמִּים לְאֵלֹו הַשָּׂרִים וּלְתַת הָעַם הַנִּבְחָר לְהַנְּהַלְתּוֹ, וְזֶה עַד וְסָן מִיּוֹד, וְסָן כִּי־אֵת הַמַּסִּיחַ, וְשׁוֹב מַלְכִּית הָשֵׁם לְבְרוּ - וְעִ"י הַכְּרַת שֶׁם הָיָה וּיִצְיֵא הָאֲדָם עֲצָכו מִתַּרְתִּי יְדֵי רְשׁוֹת הַשָּׂרִים, וְהַרוּחִים הַמְּשַׁרְחִים לֹאל עֲלִיּוֹן, אֶךְ לֹא סַעֲא יִרְדִּיהַ כְּהוֹךְ הַמִּין עַמָּו, בְּעֲלֵי עֹוֹכַ כְּאֵלָה כְּמַשְׁכָּבוֹת אֱלֹהִים, שִׁדְדוֹ רֵאִים לְהַסְגָּה הַנִּכְבְּדָה הַיִּשְׁאוֹנָה שׁוֹכֵר. — וְסֵה שְׂרָאוֹי לְהַשְׁקִי וְלְהַתְּכוֹן, שִׁדְדִי־יָה לְקַח וּבִי־אֵר, אוֹתָן הָעַמִּים, וְהָאֲנָשִׁים פְּרִיִּים שְׂבָאֵר רַבִּיִּים וְעֵינִים בְּתוֹרָה, כְּסוּ רְמוּ צִיּוֹר-הַמִּינָה לְסֻדְרַת מְהַלְפוֹת בְּהַשְׁגַּת הָאֱלֹהוֹת וְהַרְבָּקָה בּוּ וּבְרַכִּיּוֹ, צוּרוֹת שֶׁל כָּל־רַאשׁוּשֵׁי, וְתֵאֲרִים שׁוֹנִים, אֶךְ יְהוּאֵר וּיְצַמִּיר רְרוּחֵי וְהַכַּת הָאֱלֹהֵי עַל פְּנֵים שׁוֹנִים בְּרַב וּבַעֲמָם, בְּתוֹךְ וּבְחִלְשָׁה, כְּקִירּוֹב וּבְרִיחּוֹק, כּוּסְמֵי הָעוֹלָם הַשׁוֹנִים וּבְאוֹמֵהּ הַשׁוֹטוֹת וּבְפִרְקֵי אֲנָשִׁים יְחִידִים וּמְגוֹלוֹת הַמִּין. — וְזֶה הַרְדֵּךְ (חֲכֻרִיּוֹ צַד 237) וְזֶה רֵאִיִּן הָיָה לִירְדִּיהַ הָאוֹמֵהּ הַיִּשְׂרָאֵלִית, מוֹפֵם, וְגִילּוֹ, צִיּוֹר מַחְשָׁבֵי מְפוֹרַח כְּתַחֲדֵי מְצִיאוֹת הַחִיצוֹנִי לְדַרוּגֵי הַגְּעוּלָה, נִשְׁמַת הָעֲלִיּוֹנָה הַמְּקַדְּשֶׁת לְהַשֵּׁם נְהַרְגָלָה לְהַשְׁגַּת בְּעֲצָמֵי וּבְכִלְתֵּי אֲסַעֲי, נְפֹרֶת מְכָל הַנּוֹצַר וּמְתַפֹּרֶדֶת אֵלָיו בְּרַבְקָה בּוּ (הַיְכִיבִירוּ צַד 1182).

וְלֹה בְּמַצָּא כְּנוֹכַר לֹא רַבָּה כְּעַם רֵאִיִּים וּמִיּוֹחֲדִים לְסֻדְרָה הָיָה וּלְמַעֲפָר הַהַשְׁגָּה וְהַרְבִּיקוֹת הַנוֹכַר, עַל כֵּן כְּסָף יִרְדִּיהַ מְקוֹם חֶלֶק נִם בְּעַם הָאֲחֵר, יִשְׂרָאֵל תִּישִׁי, (אִיּוֹרְעֵל אֲסַמְעָאִם) וְיִשְׂרָאֵל שְׂכִילִי (אִיּוֹרְעֵל נְאֻמְכָאִם) וְכֵן כִּינָה וְקֵרָא לְכָל־רַמִּים דְּמִשְׁנֵי הַהִיבָה הַיְקִיָּה הָיָה בְּשֵׁם הַמִּין הַמְּבִים וְהַחִיּוּהַ (אַרְאִמִּיקָאָן נַעֲמָאִם), וְקֵאִם כֹּהֵה הָשֵׁם בְּעַצֵּם וְרֵאִיִּבוֹתָה, לְהִיּוֹם הַחִיּוּם אֱלֹהִים, נִכְנָס בְּהִיכָל סִדּוֹ, וְסוֹד תַּחַךְ הַתּוֹרָה וְאִי־מִינָה (וְעַל שֵׁם הַמַּקְרָאוֹה, וְהַמַּנְהַל ה' בִּישׁ", אֲנִי בְּצַדֵּק אַחֹוה פִּנְדֵךְ מְנַפְשׁוֹת בְּרַקִּץ הַמְּסוֹתָךְ"), הִרְאֵנִי אֲתוֹ וְאַחַ נוֹתֵר וְכַסּוּהֵם רְבִים), וְהַבֵּל זֶה מְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עֲקִירֵי וּנְכַכְד לֹו, וְלֹה יֵאֲמַר סָן אוֹתָן הַנְּפִשׁוֹת שֶׁלֹא הִגִּישׁוּ לְסֻדְרָה הָעֲלִיּוֹנָה כִּי־הִשְׁגָּה הַרְבִּיקוֹת, שְׂנֵאִתָּה הַמַּרְאִיָּה הַנִּבְכָּרֶת כְּמַקְרָא אֱלֹהֵי עֵי מַלְאָכִים קְרוֹבִים לוֹ, נִישָׁיִם שְׂכוּ וּמְסַלָּים מְקִיטוֹ, לְהִיּוֹתם עֲדִיין בְּלְתִי מִכְּשָׁרִים מְלַחֲשָׁנָה לְעַסְדָּה חִזְרוּהַ מְדוּרָה. וְאוֹסֵר (צַד 239) לְאוֹתָן שֶׁהֵם רֹחֲצִיחַ מְדוּרָה נְקִיָּה (שְׁחַשְׁתָּם חִזִּי רֹחֲצִיחַם בְּלְתִי מְעֻרְבָה עִם כָּל חֲסִירוֹהַ וְנִמּוֹת הַנִּשְׁמִי), וּמְקִרְשִׁים כָּל נִשְׁמָה לְעַבְדָּה וּלְכַבֵּד

השם. יוכל השם להיות נגלה עליהם בכבודו ובעצמו, כשהלך עמהם כאוהב עם אוהבו. אולם לאותן שלא פשמו לנמרי החסריות מדרוחי שבהם, ועדיין הם בנופם, נגלה להם כהואר סלאכים, לא שיהפך את מבע עצמיותו. אלא שהוא מעורר בקרב נביאים האלה המחשבה, כי הצורה היא בעצמה הדבר רמעיור (והסריאה הוא הקראה, והתמונה כאלו הוא כלה התמינה) - וכמו מי שלא יוכלו להביט בשמש עצמה יביטו בנגנון ורחה, ובדמות אורה, ויהיוקו הרסית לעיקר; כן יהיו האנשים הללו את צורת האם, סלאכו. כאלו הוא יעצם עצם השם. — כמו כן החיוקו אותן כחות היוודעים שיצאו מקרב היתורים בדיעות אלו לא אכרו (כפי אותן היודעים רמאיחרים שלא היו סורע ישראל), שהתורה ואמינת ישראל נכרית ורה להשם הנדול רויח — כן ארבע — ובלתי נונעת אליו; אלא הוה, שהתורה והמצות יסידתן באל עליון, וישראל מיוחדים להיות עם, והשנה האסיתית, לפי מה שהיא בעצמי מבלתי אמצעי, ועבודה האסתית היתה כחלה ונשרשה וצמחה ממד בקרב ישראל, אלא שאכרו שבשבויל שאר הסמן הרב, ולצדו ולצידך הסנהו ועבודתו הפנימה. הוצרך השם להיות נגלה ולעשות מעשים, ולצויה הנרנית לא בעצמו, כי אם ע"י בלאך מסנה על ישראל (המלאך הגואל מה הפנים וישר הכה, כי שמי בקרבו וישר הנחות ויכרין אלו כדברי המקובלים), וישרתו, לא החידים הללו, החיוקו במלאך הווא כאלהים והחליפו ככל דבר העצם והתמונה ועצמית הדבר והאחר הידום עליו.

ש ע ר י נ

אם למסורת הפירוש וההלכה במצות תושבע"פ:

שאל אביך וינרך וקניך ויאכרו לך.

(דברים ל"ב ו')

דבר בעתו כה טוב, וכה אילולי עמר טען בשעתו, ועומא בשעתו ור' עקיבא בשעתו, לא היה תורה מסתבת בישראל (ספר ע' סקג).

כי דע"י הדברים האלה כרתי אתך בית. אלה אתה כוהב ואי אתה כוהב הלכות (ניטין סי' ע"ג). כבר סחייב השכל, שכל ניסים כולל הניתן לקבוצ שלם, לכלל ולחלקו ולפרטיו, היינו שיש בו הנהגת הק ומשפט גם לכלל העם, גם לכל צבור ומשפחה, וגם להיוחד בעסקו ומקרו: אי אפשר שימורש ויבאר בו כל הפרטים כלם שהם באמת אין קץ; אלא יהי סן ההכרת שיכוא הכל כללים כללים, באופן שכל הפרטים העתידים לטא בהמשך הזמנים יבטו תרת הכללים ההם - ולא זו בלבד אלא שאם יהי הניסים הווא סוגת ככתב מתחלת נהיטו, אי אפשר שיורשמי אפילו הסמפטים הכוללים הנזכרים כ"א על דרך הסיוחד, ר"ל לפי הצורך והנעם, ודרך החיים, ויטקם ימשיב של הדור הווא, שהונה אצלו כללות הניסים ככתב, ויוכרז לפי זה שיגמ יגיד אותן שביים ניתן ההנהגה של הניסים, כמו כן איזה דרכים א"ך לכאר גם את

הכללים הם המנוחים, כוון ובמקום ודרך חיים משונה הרבה סכנות שורה בהר
הנחה הנימוס, וכבודות מסוכים אלו: — נקיש תאמר עד, שוועת הנימוס, כפי מה
שידעה כולל גם נשך לאנשי חזר הראשון המסוכים, אפשר וגם ראוי יהיה מנוח
התון בכתב, בכרי להפרסם ברוב השתקות לכל בעלי ההנהגה הנימוס והנא; אך
לא כן דרכי הדעת הפרטים סן הכללים אפילו כוון ראשון, ואף כי דרכי הדקדק
ענין זמן וכן אחרים לוכנים אחרונים, וההשתנות הגפולה בסוגות השתים; כל אלו
עין סן הנורך ולא באפשרות כלל, שיונתי בכתב בתחלה זאת הנימוס: ואף אם יונת
האפשרות פירוט הקצת סוה בכתב, הנח יהיה נאמח סכלל תבנה או סלאכה, לא
נימוס; ולוח היא כמו כן בלתי צריך ועל הרוב בלתי אפשרי, שירפסו אותן הדרכים
לכל הקבוצ בעלי הנימוס, כי אם ישאר אצל הראשים המנוחים והמדמים בעם;
ושך וור, כשאירך הוון ויתרבו ענפי הפרטים למאד, וישתנו המעמדים הרבה;
יביא הנורך כי ימצאון שם גם חכמים יודעי לשון ומסר, ומשכילים על דבר חן
ושפסם, שהם יתור את המנוחים והמדמים, והכמות העמוד לחם בתרבות —
וחם גם אם ירבו היסוס למאד. וישתנה גם הלשון שבו ניתן הנימוס, רשתכת סוהן
האף סחידים, ההדאה הנבונה לסלוח ולרבוים כלשון הגשון (ההגבלת תור
הראשונים המורכבת, והסוחרה, העצמיה, והמשאלית, בלתי קל בלא זה אצל דבורים
כלליים שכלים, כמו שהם רבויו נימוס ומשפם בעצמותם); עכ"ל שיביא התורה
למצוא סוכות חכורות שלמה, חרשים בתוראה של דבורים ומלות, ועושים ברדכי
הדקדק סן הכלל על פרטי, וברמות וסן אל זמן לכל שינוי התבול במשנה ובמחשבה,
יהיו כוה בעלי החכרות שוכרט במסותם, עשי תדרכים שקבלו מקדמונים, וכא
הסוד שדתי אליהם ברא ומשפם, ובעזרת הסמים שססרו לחם זמנחם, למצוא הכנה
השך הגבון השיך לכל ענין וענין. ריבין המשכיל, שכל עוד שיהיה הקבוצ קרוב
ועשן, ובלתי רב ועצום כל כך בתחלתו, והיות בראשית הנחה הנימוס דרכי החיים
השונים העקקים בלתי מסוכים ומסוהלים, והיות השפה הקדומה קצרה במלות
השוכרת עוה הוון טנתם; כן יגדל הקשי, וידכה הנורך והתאמנות לטא אל
המסרה בענין זה. — ואם יהי כל זה בנימוס סריני, שהרקוד בו אינו מצוה כל
כך. השיטי לפי חוון אינו סוחר, ועל הרוב הגרול אינו סרפסם כלל על כל
שערכת חיי הרפים, ובמבצע אינו נשך ותסוד וסן אירך כל כך, עד שתחנך
השנים בקורותם סן הסוד ועד הראש; סה יוד הרבר אצל נימוס אל חיי, נתון
לשקרו ובתבונתו לשלמי עד, הלך וספסם על הכלל, ועל כל חלק ועד כל פרט
אידיים שבכרך, שבו וקסו, הטעוטי, ומעשה הצפופוהו לכין קוט ובין הכלל
החלק והרפס וולתו, כל שכן שיוכרה בו סתחלה נתינת קבלה וסוחרה למנהגו,
ושיחייב לו כל מה שוכרתו, עד כי יביטוהו וינהיגוהו בעם ויהיו בו לכל הענינים
הסנהבים, ירפם פעשים והברכים, החוסים המשתנים כמעט לאין חכלית. —
הנחה זו היא אחת מעטת אסנתה, שכלבד הנהגה המצויה בייני בכתב, טא עשה
ובשתי ערכה כמו כן דברים סקובלים בעל פה ושהם ג"כ תורה, וטאמר עיקרם
למשה כסוי בע"ס, וטמר כן על יוד לחדשע אחריו לוקנים ולנביאים ולחכמי
התורות, שבא אחרים בשלשלת הכושה ואחזה בתולדותיה, עד וסן חכמי המנהג
התלמוד שחיו כמשך ימי הבית השני, ועד ארבע מאות שנה אחרי חרבתי. ועיקרן של
דברים סקובלים הללו, הן והולחיהוין שנמשכו סתן, גם כל מה שעשו ותרשו בהם,

והסכימו עליהם ראשי חכמי הדורות רבים בזמן הארוך ההוא של יותר כארץ
 יששכרה סאות שנה, כל זה הנעשה נכלל להכמינו בינם הבילוי: הורה שבעל פה.
 וטעם זה השם וכוונתו, היא משני צדדים: האחד מצד ששכר עיקר הדברים הילל
 ימשה כמינו בעל פה, והשני מחמת שבכל זמן הדורות רובכים, לא הורשה להם
 להכמי התיירה להניח אף דבר אחר מדברים אלו ששפרנום בבהם והגם שאחת אחת
 נקבעו ונסדרו והם בלשון וסדר קבוע. וזה בשליש האחרון של הספר הארוך ההוא,
 כמו שלא הורשו לעולם לניח את התיירה שבכתב כ"א סוף הספר, וכמו שבא
 האחרת על זאת לחול כפילה וטכפילה במאמרם המפידים. דברים שבכתב אי אחת
 רשאי לאבדם בע"פ. והדברים שבע"פ אי אחת רשאי לאבדם בכתב. היינו שיהיו
 נמחים על הספר המפורסם ומועקת ונלמד בו ברכים; ודכן כל זה ('). והנה הדישה
 בזאת הפנה ים נדול ורחב ידים, מה עצמי הצוללים ועושי המלאכה בו; גם בימים
 הראשונים בזמן הבית השני, גם בימות הנאונים; ואהיהם עד היום, עמדו ונתחוקו
 גדולי החכמים להגן בעד קבלתם, אה, כראשונה נגד העדוקים והביטוסים, ואחר נגד
 הקראים ונגד כל כחיש בלהם, ונצחיים באמת בשרשי הדברים. והצילו והגינו עליהם
 לסדרי גם בכל הסתעפותם. — כי על בן ולפי הכלית כונה מאמרנו זה, ראשו נכון,
 כי נדרש גם אנחנו עפ"י דרכנו כענין הנדול הזה, היינו לפתוח שער קטן שכלי
 בבאר הקבלה היא בנינה הלב על חקתיה ונבולותיה, ביהוד כסה שנראה לנו כי
 צורך לזמן הנוכחי ולמבוכות שנפלו בו, ולכפר גם טה שנהיה עמה באורך הים,
 ואיך הניעה בסוף נבול הזמן הנוכח של ארבע מאות שנה אחר החדין, לאיהו הסדר
 והתיקון והפדוסם בני החכמים ותלמידיהם, שאט מוצאים בח בעה חיתסה התלמוד
 בבלי. ואיך נרשם אחר זמן ככתב כל הנמצא כמנה ערוך; ויסדר במה ובזכרון.
 והורשו ללמדו ברכים סין הספר נגד האסור הקדום; וכל חקרתו המעט סאר בערך
 הענין. עפ"י ההתבוננות בכתובים, ושום לב על הערייה, הנמצאים בזה לחכמים
 הראשונים, תמיד בהרעה להיוהר קדמונים על היוהר מאוחרים בזמן, כראוי הפי
 טבע הדרוש הזה. וטריע סיד בתחלה, שלא נבקש בזה עור מהוצא סן איה סרש
 אנדה או ספור יחיד בלבד. שעם היתה טובים לאיה הכלית אחר, לא ויעילו כלל
 לראיות שבבוקשט, וכמו שיבוא; אלא נשתהל ונבקש ראיה ברזית כוללת
 סוציאית הדברים לאור ולפילע סעשי, וסכריות הלב להורות בהן. — וככל זאת
 דקתי קוצר השנתי ומיעום בקיאותי במקצועות אלה, ובפרט מדברי האחרונים מחכמי
 הרבנים, הגני סנהג בפירוש ובלב שלם, שאם יהי דבר או קצה דברים, שהנחתי
 לסדרנו בו סברות, מהנגד ליסורות הבאים בספרי המקור לתורה שבעל פה, רצוני
 לומר שאם אנחנו נאמרו כמכרא או השערה מה סיוסרת על הברעה השכל הישר או
 על דברי יחיד מחכמינו ע"ה, ויבוקש הדבר ויסצא סוהר לשמח רוב החכמים בספרי
 המקור המקובלים; או הקבלה הנצח, וכל דברינו כוו ההתנגדות בס"ס, או עכ"פ
 ויקחו בערך הפשט אל הדרש, שהורשינו ספי כל החכמים כאחד, להתבונן בפשט

(') כראיה על כמיון על כסני לדבר חודה שבע"פ אמרם (ימא כ"ח ע"ג): קיים
 אברהם אבינו ע"ה אפילו עירובי כשילין שנא' וסורתי לתק מורה שככתב ולתם
 סודה שבע"פ, ופיכס רש"י: עירובי הנשילין שאט סללה לתק מטינו אלא חקת
 סופרים עשיתין לתק.

(סנהג)

ה' הרש. שהוא הנשאר עם ואת בתקפו וכבירו כירוע. — ובוהו נתחיל, ויהי ה' אלהי עמנו, כי בו נבטח ולשמו הגדול הנקרא עלינו כל מסרת כוונתנו!

אנו רואים שכבר בוסן סרע'ה דקרקו הרבה בפרשים הנפלים להם, ובקשו דרך הסורה להגבילים ולהכניסם תחת הכללים הנהוגים, לפי שרצו מן פרשים רבים נאמרו עם בללותיהן ביד, ונספחו עליהם אח"כ בוסן כתיבת התורה בשנת בלעים, כמוכא ברמכ"ן ובמכוי הפרשים, באו מהם כמו כן ביחוד ובפני עצמם, הפרשם בשעיר חסאת היצונה שגשרף בלו ביום חנוכת המשכן, דיני המקדשש הלאי הירושית נחלה בארץ, והראה להבשר כלי נכרים וכיוצא. — ומה שראוי להערך לו, כי שרש פרוש כותראתי על הרחבת הכתוב כפי מה שבא בעורא, ויקראו שרש הורה אלהים ספורש ואם שכל", ומדגל הרבה ברברי חול, לא נמצא דבר במקרא כי אם שני פעמים בתורד וזה בשתי השאלות הרמזיות של מקדשש שרף, לפרוש להם על פי ה', כי לא פורש מה יעשה לוי (ואולי גם המקרא שרף י"ג שרן) וכפילו יפ"ש י' אלה", כושאל כוה, שהוא עוד מרחיב הכתוב על אולתו). מזה נראה שזאת הכלה הנהגה בעצם וראשונה לזאת המלאכה, ר"ל לאבאת באור הכללים והוצאת הפרטים מהם ובי הפרטים כלם שוכרנו היותם נמצאים ב' בהירה שבכתב ובפליה סיחודית, היה כבדי להיות לאוה ולחנאם לרדות נאים, אך ישבילו וידקדקו וינהיגו בכל פרם ופרם שהמצוה לזה הוצרך י"י).

*) כנסת כמילוי לאור: ואלגט יפרש כסין וכן אלל כל הקדושים.

**) כדאי הוא כלל זה שרמזו עליו בפנים בקטור לפרחיו בו קאח, וטוא שכל שכל מפשים שגפשו וקורוח שקרו באומה בכללה ובחלקיה הי"הר נכנדים (וכבר נגע עם הרב בקאח עמיתו). לדוגמא, ספור מחלוקת קרח, ידענו שכלל הדורות והמנים אינם נפלים והסמךים הרבה קנאה ומחלוקת בין כהנים וסלעים, עד שחוקף הכהן קרח סקנאח כו עד סוף לחרבן בית שני. ידענו עוד מן הכתובים שזמן שמילל, וחוקיה ועוד כדורות מאוחרים, יספה בין משפחות כלים משפחת הקרמים הי"הר: וכל כחמלם וככנדם כהשכלטיס; ועל כן נלגס ומפרס הכתובים הפוכים סמר קהנים אלם יחם כמשפחת יסרס סהיל, במחלקו של משפחת סהסנס כהסנס משפחתו, לאמר כאן כביאור, ולא יסס קקקס וכפדט. — וכנס על סמקקא (ססלס ק"י, י"ז) ססח ארין ותכלט דקן ותכס על פדה אכירס ככס רש"י, כדלס שחלק ככוד לכני דת מלהוכיר אכירס ותלס קקלקלס דקן ותכירס. וטסוף עוד סקקוד שמתכר ססמור סה לוי ותכני, וכנפלא שנס כחמנה סורס ככוס, ואשר פסה דקן ולאכירס וגו' אשר סמס כדמתה אח פיה וגו' ולא הוכיר קרח. וכבר אמרו נוס סרלכ"ס וכרמכ"ן ספסס כלי ספססיקס. וכנסנו לפי סהסס משנס סורס מיופדס לסקקל כהקל ככוי כל ססס אכירס וגסיס וסף, וכלו כס כרנס טוסיס ואוסרוד על פור הלסיס וסלל סמנס, ולפיכך חיסך ככוס על סקקקס ררס, סקקס לרלש יחסיס על גזוילי הליסיס. — כן כיה סנס רלוון קדחן ורלשית ככני ישראל כזמן, ויחין שלא סקקס קיחלס כדורות כרלשוניס על אכון משנס כטרכס נס לכהונה נס למלח, על כן ככחס ספור דקן ותכירס וגי רלוון. — וכן כיה גלוי ידוע לפני המקום סכדורות מאוחרים

עיר בציוני הדבור החדש השני, יום הפעשה. וכן אצל מעשה רוד עם אחיכך הכון עתה לו לחם הפנים הסוסים לפני ה' למאכל נערו, לחם חול, לחם קדש, דרך חול, יקדש בכלי, רבורים שנראה סאר הוזהם סמלאכה ההוראה שאצל הכהנים בזמן ההוא, ורוסים לכבית שנמצאו בזמנים סאחרים אצל חכמינו. ועד"ו שאלו חגי הנביא לכהנים, על סנע בשר קדש ופנע טמא נפש, הנם שלא נדע ענין השאלה, והחכמים נחלקו בכאורה. ומציוני פרטים סמלאכות שבה, על הוצאת ההבנסה טמא, ועל קנין וסבירה בירמיה ובנחמיה, ועל ההריון באזכות בעזרא, ואזיה פרטים דרך נראה, כמו דרך הקנין ואבלות וכדומה; ואין ראוי להפלא כלה, אם כלתי הסנא כספר ירב ספירי ודיני המצות בנביאים ובכתובים, ולא אזרחות והוכחות פרטיות, וחזיה כמעט כלם על שמירת ההריון בכלל. משפטי הצדק והמוסר ביתר, הפעם שרק אלו, והנהגה האזכה נמסר לנביאים ולבעלי רוח הקדש; אולם סמירת הנהגה והוראה הפרטית כמעשים התוריים לצבור וליתורים נכסר לכהנים ולשכמ לוי בכלל, ונשאר אצלם לבר כל ימי בית ראשון ועד אמצע ימי בית שני; ויעידו על זה כתובים רבו כלפנינו, ויין וישבר אל השת אהר ובניך אהרד וגו', ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין ההבור ולהורות את בני

יחאלו השרים והכהנים למסע את הנבואה מבני הנביאים ושעמידים לאמסר ולחמס בזית הכלל, בפרט כפיזחם עדיין (ע"ד מאמסר ז"ל כמדרש) שירון לנבואה (פי' שירן ביוני מחוקק), בכדי שלא יתנכחו להמון העם. וזה טלו מנזר הרבה כסופים, של כן בל כמורה הס פור מאלרד ומיד שסמננלו בסוך המנס, ושחמר יהסע לרבו, שיחנם אל בית הכלל, ושהיב לו גדול הנביאים, המקנא חספ לי ומי יקו והיז כל פס ה' נביאים, ונכתב א"כ הספור היקר סזה שלא לבלול הנבואה כסום זמן ומקום. וכן דבור אהרן ומרים נביאים גדולים כמסה, נכתב בסביל לבורות רב ההגדל בין טנע ומעלת נבואתו לטנע ומעלת נבואת שאר הנביאים שנימו ושיבאו אחריו. — ועל דרך זה נחמר בטעם זכרון הסורה ביתר גדול הפרט משעיר כשנרף, להיות שכמורה וזהה על קנא החסאים, הכאז לחוסאים גדולי סמעלה או על חסאים קשים וטוללים, כמו פר הכהן המסיח, ופר של צבור, ושעיר של יו"כ, ושעירי ע"ז. שלא יהיו איתן הססאות נאכלות לכהנים, כי אם שיהיה סחלק סמעולה שבהם כרומז לטוב כרומי, הדס והאימורים, נזרק בהיכל כפנים ומוקטר על סמוכה. והשאר טול, סחול הימון כרומי לחטא הגדול, ישרף מחון למסנה בזית הדשן, הכסן סומחה גדולה, פר כשנרף טמא וטעון כנסו כנדים (ונס כהקטרות אימורים) וכל נשמה ריח כיחוס לכ' וכסו שסירו ע"ז הרב והרמכ"ן ז"ל). אולם כשאר הססאות לא יונח דמס כקדש פנימה. והבשר מזהה עשה על הכהנים לאכלו כמו שכחוב, הכסן סחמטח אזהה יאכלנה, וכחוב שוד ואכלו אוחס אשר טפר בהס, כהנים אוכלין ובעלים מחכפרים, והנה ישלו הכהנים בזה עון ואשמת הפרטים, כמו סס נשאים אח טון כהונסם, ויחקן א"כ שנקנא כדורות נמנעו קנא כהנים מלאכול סחמטח מירחמס לנפסם, כדרך שהזכיר הנביא לכהנים הזרים אשר לא מנני אהרן, שריו כעשרת כשכניס. סחמטח פמי יאכלו ואל עונס ישאו נפשו, ועל כן נכתב כמורה הספור שהקפיד ססה על סחמטח חילונה שלא נאכלנה, וזה שחמר: ואזנה נמן לכס לש אס אח עין העדה וגו' ושההרן קדוש ה' השיב שלא נמנע מזה רק מפני איטתו בלבד. —

ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה; וזו משמין לעקב והורחק לישראל, זאת עמי יורו בין קדש לחול' וכו', ללא כהן מורה וללא תורה, כי שמה כהן ישמרו דעה ותורה יבקשו מפיה'. ועוד יבואו הרבה שתי המשמחה באתר, וזה מה שזורה על ההבדל הגמור, 'תאמר תורה מכהן ועצה מכהן ודבר מנביא', בהגיה חסמו תורה בין קדש לחול לא חבדילו ובין המסא לפניה לא הדיעו ונביאיה מהו להם תפל וכו' כהגיה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ומתיב; גם בירושלים העמיד יהושפט מן הלויים והכהנים וכו', וכל ריב אשר יבוא עליכם מאחיכם היושבים בעריהם בין לדם בין תורה למצוה לחקים ולמשפטים וכו'; ראינו מהו כבוד שהיה גם בימי הבית הראשון כה אנשים, והם הכהנים והלויים שהיה כל פרמי עניני המצות עפ"י החורה שככתב, ובלי ספק ע"פ מעט או הרבה כללי האור, והדימוי מדבר לומר שהיו בידם בעל פה, ולחידים אלי גם במגלות סתרים ולא נעתקו במרסום, ושרבו בעם המרסום, עד כי היו בתם גם חוססי תורה וסורים במחיר; ובכל זה יש ראייה חזקה שעכ"פ המונים שבישראל דקדקו הרבה כשאלוה התריות, ולא היו בקניניהם דבר קל אפילו כאותו הזמן האריך מסתן תורה עד הריבן ביה ראשון, כמו שישבו קצה נבערי וקלי ורע. — אמנם אם היו כשבמים אחרים וזלת שבט הלוי נ"כ חכמים בתורה, ובפרט אם היו אפילו כשבט לוי כל אותו הזמן האריך הנזכר כהות ותבורות דורשים התורה ומשכילים בהבנתה ומלמדים אותה ברבים, כמו שהיה חרבר בבית שני אחריו וכמו שיבא, זה דבר שלא ידענוהו, מאן הברע ברור בכתובים; כי הגם שסצאנו בזמן תהא שם סופר, וזה שמיים כשבט סופר, שבנא המסר, גם ברברי הימים הרבר משפוחה סופרים, וזה השם הונח אחר וסן על חכמי התורה, הגה הוראה הראשונה על מלאכת התיבת לברה, שגם היא יהיה יקרה בימים החם, ולפי ענין הנכתב גם מעלה יתירה; ובאמת גם על המוכן הזה היו הלויים סופרים, והם שכידם הגהנת מגלות החוסין שנגדו בזמן זהא סאד ככל שבמי ישראל; אולם היות זה השם מונח על החכם בחכמת התורה, כמו שבא ביראי בתחלת ביה שני כהשאלה כלשון ספירה גם הגבלה (כלשון משנה מיושבים על המפר) בתורה ובמצות, זה מה שלא סצאנוהו כלל קודם עורא. — דע עוד שאעפ"י שסצאנו כתוב ביהושפט, ששלח ביהודה שנים סהנים והשקה לויים ללמד בעם ועמם ספר תורת ה', הגה נראה ברור שקראו התורה כאוניהם, כדרך שקראו המלך בשנת השממה, ואולי הורו גם בע"פ איזה עקרי אמנת ומעשה מצוח כפי ההצטר, ולא נמצא כלל קודם עורא סקרא סמואי שחיו הכהנים והלויים קודם ים ומשרים ומינים לעם את דברי התורה לעתים מווסנים ומקומות מיוחדים, הכלל שיהיו סופרים על סוכן הזמן המאוחר, שמהו תשובן לבר אנו עוסקים עתה; ולזה אין בידנו כמו כן לדבר דבר גדול או קטן על דרכי התורה והוצאת הפרטים מן הכללים, והשמוש בהם בימים ראשונים ראשונים אל, ובעל כרחו יאמיק לנו והכל מאמין כמה שהראנו ברור רושם סצואתם.

אמנם מיסוד עורא ואילך יאור לו היום הלך ואור, להליך אותה כמה נתיב דרישה נכבדה זו, לפי שסן או והלאה סצאנו זה השם סופרים מיוחד לחכמי תופשי ומכארי התורה; ולהיות שכחוב על עורא הכהן (עורא י י); והוא ספר כהיר כהרות משה, (שם שם י); כי עורא הכן לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות הלמד בישראל חק ומשפט, (שם שם י); לעורא הכן המסר סופר רברי מצות ה'

וחקיו על ישראל; הנה נשמע מה לסיפור שתי פקודות ראשיות: א לכתוב ספר תורה לצבור והימשיך ליהודים (נמצא לה זכר בברייתא דאנדה טובא במסחים (ני ע"ג) עשרים וארבעה עניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים והתנבא ומונות שלא יתעשרו שאלמלא מתעשרין אין כותבין): ב כפי הספר והתנבא והדרוש כמנשי המצות והחקים עפ"י הקבלה והעיון בכתובים, וזה כפי שתי התראות של המלה שאנרנו, והנה משני הנוגעים לרשימו זה, הינו יסוד בתי כנסיות לקריאת והרגום וכאור התורה בצבור, ויסוד בתי הועד לחכמים ולהלמידים, וכדי ספרנים כראות בשער העשירי כמה שיש בו די; ונער כאן לבר, כי שמות אלו, וכמו כן שם מבין על הרב, והשם תלמיד, והרברים קריאת כפירש, קריאת שנים שכל הבנה כמה שנקרא נתחדשו או, ולא שמענו ולא נמצא להם זכרון ברור מקודם לאלו המונים של עזרא וחבורתו. — עם עזרא ראש המופרים ואחריו, חיו העיו ותלמידיו ותלמידי התלמידו שלשלת גדולה של חכמי מעתיקי וסבארי התורה, וכיום נקראים בשם סופרים; ומשיך זה סדר סופרים מן עזרא, שהוא בני שופרית הגודל ברור לסדר זה, עד הכת הגדול שמעון כן חינו השני סודע יהושע בן יהוידק כה"ג ראשון בבית השני, ראש חכמי המסנה (המוכרת אותו בשם שמעון דצדק כצדקי נפת הגדולה שכבר באינו ענינה), וזה שמעון אחרון דסופרים וראשון לסדר חכמים הנקראים בשם שיני הלכות, ובארמית הנאים: לפי ששנו ונרשו וליבדו עלם הלכות נפרדות מיוחדות וקבועות בלשון אחר, וכמו שנבאר להלן וכבר הוכרח שיש בורות הראשונים מן הבית השני קרוב חשבונות גדול, והנמצא ראשון מהם סעם כאר, ועיר שם ועיר שם, והעולה אחר החפוש בניניה וההכרעה הנכונה, שמשך זמן כזה הסופרים לא פחתו כן סאתים שנה, ושעברו עליו עולם שבעה דורות שלמים מאב לבן; משה כמה יש להתאין שעם כל האורך מסוים של זה הזמן לזרותותיו, ועם כל יקרתי לרברים רבים וביהוד לרשימתו זאת, אך בא המקרה שאנברו רבני יבין, לא יוכרו ולא יפקדו ואין בידנו אף שיטת העצם של החכמים הסופרים הללו, ולא נשאר כי אם השם הכללי, שנראה ברור שנקראו בו, רעיוני השם כנסת הגדולה לארבעה דורות הראשונים מהם שראו עור את עזרא, ושם שיורי כנסת הגדולה לשלשה דורות אחרונם עד שמעון כן חינו השני, שעמו פסק סדר הסופרים, והתחילו שוני ההלכות כאסור. וכשכיל זה חוין כמה שרמונו בשער הסוכר על פעולותיהם הטובות, חל עלינו גם כאן החיוב לבחון, עד היכן יעלה בידנו להקים להם זכרון ברור בפעולתם הנכבדה שעשו ביהוד כבי אור התורה, רענו מה הגבלת אופן ושיעור קיום מצותיה, ולהחזיק מסורת קבלה אפיהית כפי וזכרון כל התונים בה, מבלי שהתיה התחלה מאתם לאסוף בפעם אחת רב הכואת בשרה סודע, כמעט לא יעברו עין עד היום. — ונקדים בהנחה שכל מצוה ומצוה שכתורה כעוד מה שהיא בלתי סבאית מעצמה בקריאה שפחית (שכזה העקר היא נקרא רבני תורה), וצריכה פירוש והגבלה מה, הנה הנבילות ופירשה הסופרים כאותו זמן רצונו של סאתים שנה ע"פ קבלתם, שהיו קרובים בזמן ובמטלה לנביאים, ועל פי עיקר ורחב ידעתם בלשון, שהיו לא יתקיים מוסף היות שפת התורה סובבת בשם, וכמו שאבדו במשנת אבות ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה; וקראו חכמינו לאלו הפירושים והדגבלות, שאין למען נגדם ושכאי לידם מודאי פאיתו הזמן, בשם כולל

דברי סופרים; וכן כל נדר וסני, וכן תיקון והתנה תורת, בכלל כל הנעשה מאת תופשי התורה בזמן הנזכר, קודם שהתחילו שוני ההלכות, גם אלו נקראו בני הכמיט דברי סופר; ולפי דרבת לסרני שווה החלק היותר קדום בזמן מאותן ההלכות, נכללו לו בשם הורה שבעל פה.

ולפי זאת, שהקצור נרצף לו, נביא על האמר רק איזה ראיות מרברי חז"ל, ומבררעת השכל והמבאר, הגם שלמשכיל החדש ימצאן בלי ספק יותר ממה שאמרנו, שהשם סופרים אשר בתושבע"ט, רחמו למדר תחכמים שבין עזרא ובין שמעון הצדיק ראש חכפי המסנה, יעיד עליו אמנם (קדושין 4) לפיכך נקרא הראשונים סופרים, שהיו מפורים כל אותיות שבתורה, שהיו אמרים ויו נתחן חצי אותיות וכו', וטרע בהלמוד, ובמדרשוה שזערא וסיעתו היו ראשוני בעלי הסמדה וכיט אם כן להמפורים ראשונים, בערך אל שוני ההלכה שבאו אחרתם. — מה שאמרנו שהמפורים מירש התורה והמצות והגבילו התרתי בהם, וזה בקריאתם כצנדר בשבתות ובמקדשים, ושהשכילו בהם עוד יותר ביסות התול, בבתי העוד לחכמים שיסרו, על זה המפורים מוכרים במסר עזרא, והבאנום בשער העשירי ובשער זה. — ודראה שהכונה לחכמיט כצנדר דברי סופרים היא על הרוב על הפירושים כתרטי המצות ונתינת איזה הגבלה ושעור בהם, וזה בנגוד אל המוכן מהכתוב לכד בקריאת שמחית, הוא הרגיל נגוד זה לחכמיט (מטרתיון פ"ו, א. וירושלמי שם פרק י"א הלכה ד') דבר שעיקרו מרברי תורה ופירושו מדברי ספרים; ובשלילה אמרו (קדושין ע"ז ע"א) חללה מוכרת אותה שעיקרה מרברי תורה ואין צורך לפרש מדברי סופרים; ואמרנו עוד (תוספתא מקואות פרק ה') דבר שעיקרו מדברי תורה ושעורו מדברי ספרים; וגם הענין בעצמו יורה על זה כרוב המקומות שכא בהם הרביר ודדא, ויבוא קצתם בהמשך. — וכזה נבין הסכה שלא נמצא לעולם תדבר חלכות סופרים, וזה לפי שהם עדיין לא נרטי וישט הלכות קבועות כלשון אחר, כי אם דברו דבריהם ופירושי פירושיהם בשעת הקריאה כצנדר והלמוד לתלמידים; וכמו כן תניחו אותם בססנים ככהיבתם התורה (וחה מה שיבואר במסך). ונבין בה עוד הפעם מאין בא הדבר, שכמעט כל פירושי המפורים במצות, גם כמעט כל הקטירות, לא נקבעו בהלכות השניות להחכמים שאחרתם, ולא באו במשניות שחיברו מאותן ההלכות הנפרדות, ולא נמצא מהם במשנת כ"א מעט מעט ודרך אגב לצורך תדד איזה הלכה. דרך משל: ההלכה באח להגביל זמן קריאת שמע, ולא הוכירה כלל תחיוב בקריאתה, לפי שסככה על הפירוש הטרע של המפורים על הסקרא ל"בשכבך ובקסוך", וכמו שלא זכרה תחיוב לאכול מצה ולא שום עיקר מצה המפורשת בתורה. כן לא זכרה חיוב לאיזה פרשה לקריאת שמע, הגם שווה בלהי כפורש במקרא שהשקפה קלה, רק כפי פירוש המקובל מן המפורים וכמו שאמרנו: תגא היכי קאי דקמי מסימתי", וכן, הגא אקרא קאי", וכן בשם יציאות השבת תפשה ההלכה לשון המקרא: אל יצא איש ממקומו", ומסכה על פירוש המפורים עליו כעל דבר טרע מבכר. והנה לא בא בהלכות כי פירוש עץ תדד אחרת, ולא מה המה תלפין, ולא איזה וכמה פרשיות בהן, לפי שזה הכל ספירוש המפורים, שהיו ידועים ונלמדים בתורה מבכר. וכן הגבילה ההלכה: במה מליקין וכסת אין מליקין, ולא זכרה תחיוב להדליק; והגבילה זמן קריאת המגלה, ולא זכרה תחיוב לקרא; ולא נזכר במשנה (רק בבביתא) דבר מן חיוב נר הטובה כלל, לפי שלא

שְׁעָרַיִן אִם לַטְּמֵרַת הַפִּירוּשׁ וְהַלְכָה בַּטְּמֵרַת הַרְשָׁעִים

זוהי להלכה הנכלה בה. ורנה אלו הם בלי ספק כהקנות הסיפורים, ואנו רואים אותם כנורו היותם כירב נודע שסבבה עליהם ההלכה, שבאה להגביל הנכלות חדשות ופרטים מהחדשים, כה שלא היה כלול ונגלה בפירושי ותקנות הסיפורים; וזו ראיה גדולה על קדמות הפירושים ודקקנות לסיפורים. — סענה הנה נכלל לסיפורים כדברי ה' שני ראשי ענינים: דאחד הפירושים, והשני הגדרים והתקנות. חלקי הנגדר בענין הפירושים, הם:

א דברי תורה, היינו כפי מה שהיינו סבנים הכתוב בתחלה ההקשה, ואפשר שיהיה הספק בזוהריתו, ולפי זה גם בעקר הסענה, ואציל שלא היינו מניעים לשום יחוד והנכלה בה.

ב דברי סופרים, הוא הכתוב כפי מה שפירשו והגבילו בו הסיפורים, ככה קבלתם מאבות, ככה רוחב ידיעתם בלשון, וככה הרשין שניהן להם בזה סנואר בפרשה סיחרת, כי יפלא מן רב לספסם וגו' ובאת אל הכרנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, על פי התורה אשר יורוך וגו'. והנה כשאמרו (עיונין כא, ע"ג) מאי דכתוב: וזאת כהנה בני הוהר עשות ספרים הרבה אין קץ, בני הוהר כדברי סופרים יותר סבדברי תורה; וסדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה, ודברי סיפורים חל העובר עליהם חייב, ושם האמר: אם יש בהן ממש ספני מה לא נכתבו? עשה ספרים הרבה אין קץ. הנה אתה תרין שזה הכל מיסב על פירושי והנכלות הסיפורים בטמרת; ושק עליהם ולא על הסינים והגרות והתקנות של הסיפורים תפול השאלה: ספני מה לא נכתבו בתורה בביאר והנכלה. וחבין עיד, כי התשובה כזה: עשות ספרים הרבה אין קץ, היא נאכה קצור סהיחבת דברים שבא בתחלה זה השער. וכן בסענה (מגוויין פרק י"א): חומר כדברי סופרים סבדברי תורה, הוונה לזה סני מרברי הסיפורים וכמו שביאר שם בפירושי. — והענין השני ככלל דברי הסיפורים, המה הביינים, הגרות, והתקנות, שהוסיפו ועשו הסיפורים שכרוות הרטוים, קודם שהתחילו לשנת ההלכות, כפי מה שזכרנו מן המשל שבפיהם: ועשו סיג לתורה; ועשו זאת כפי הכח שניהן בזה לכל בית דין גדול מישראל; והחייב בקבלה אלו, והא סן הכתוב הסיווד הכא בפרשה הנוכרת: לא הסור מן הדברים אשר יגידו לך יסין ופסאל, ומן הכתוב: שאל אביך ויגדך וקניך ויאסרו לך; ושני חלקי הנגדר בענין זה הם:

א סעות התורה או מן התורה בארסי ראורייתא.

כדברי סופרים, סעות הזקנים, וזה השם (שכא גם בלחמר ככמה כקמיה) וכן השם סעות הזקנים היא הנמצא בספרי יוסף רבין ובאיה חבורים אדרים קבוסים בלשון היינו על כללות הענינים הללו הנוכרים. — ופי דרכנו אנו למרין, שכל הפירושים והנכלות שפירשו והנכלו הסיפורים בטמרת הם לענין חומר הרין, דאורייתא נכור, לפי שכך היא אכתת כונה הכתוב; ולזה כשאמרו במשנה שהזכרנו חומר כדברי סיפורים סבדברי תורה; ואמר אין תפלין לעביר על דברי תורה פטור, דמשה טימפיה לעבור על דברי סופרים חייב. הנגדר שם בסביאר טעמו, שהגרת התפלין סנוארת כדברי תורה בלא פירוש אולם שהורשית ירבעה ואינו תן, הוא מה שפירשו והנכלו בה הסיפורים, אבל מאר שכן פירשו והנכלו בהיכן כונה המקרא, הנה הגנתה: ותמן הפרשות ומינים, הכל יחד לענין

דאורייתא; וכן כשאמר בתוספתא מקואות (מביאה חרב בפי' המשתה כלים י"ז י"ב) כל דבר שעיקרו סוכרי תורה ושעיקרו סוכרי סופרים ספיקו סמא, המעט לרצוהי נגלה, מפני שהשעירין, וכדוד לקדש הם הנבלה מוכרחת ופירוש מצוה שנתנום הסופרים. על כן הם דאורייתא וספיקו לחומרא. ואולי זה גם כנה הרב שם. — ודע עוד שדרכה בחלקיות הכמות בזה בוסן מאוחר באמצע ימי התנאים שוני והלכות, הלוי כזה לבר אם הגידון הוא פירוש המפרשים או נהוהם כלבר; דוגמא אחת לזה, נביא משנה בתורה כתיבם פ' שמיני: וכל משקה אשר ישתה בנבל קלי אטא, למכר שהמשקים מסמאים אה הבלים, דברי ר' יהודה, ר' יוסי אמר אין בוטאות המשקה לכלי מן חתורה, אלא סוכרי סופרים. וסביאים שם ראיות, שאין פוטאה מן התורה הלכה על דרך זה (עיין עליו ובפירושו שאי אפשר להאריך כאן) ועוד שם ר' אליעזר אמר: אין פוטאה למשקים — מן התורה — כל עיקר; ותבין שלא נחלקו כלל החכמים, במה שפסרו הסופרים, וכי אם בזה נחלק, אם סוכרו הורב על הפקא ורך פירוש, או היא גורה מרתעם, וכבר אמרנו שמה, שהיא ספירוש המפרשים לא בא בהלכות רק לפעמים ובקצרה סאר, כמו סדר תקיעות שלש של שלש שלש (י"ה י"ג) וזה מביאור הסופרים. ואמר בספרי (ע' כהליהו) שלש תרועות נאמרו בריה, שבתון וזרון תרועה, והעברת שופר תרועה, יום תרועה יהיה לכם, סוכרי תורה ואחת סוכרי סופרים, שבתון וזרון תרועה, והעברת שופר תרועה כרכי תורה, יום תרועה יהיה לכם, להלשור הוא בא. רשב"ג אמר אחת סוכרי תורה וזהים סוכרי סופרים, שבתון וזרון תרועה סוכרי תורה והעברת שופר תרועה, יום תרועה יהיה לכם סוכרי סופרים, הטנה הפשוטה לפי דרכו, לפי שהעל' מספר יחזקאל שבשנת הובל ראש השנה שלו כעשר לחדש (ישקאל ח) לפיכך אמרו ש' פעמים כתוב בריה סלה תרועה ושססרו אותם הסופרים לסימן חיוב שלש ההרועות בריה; והחילוק בין החכמים הוא כלבר, אם בלא פירוש המפרשים היינו אמריים שאחת תרועה האמר בריה בפרשה המעידים היא אתה עם התרועה האמר בפירוש קרבנה המעידים, ואיתו האמר חיובל הוא תרועה שנית (כמו שהיא רומת באכה תיץ מן רבו הזכרון לפני ה', לשלוח עכרים ולדרור), או אם היינו סוכרים שאין כאן רק תרועה אחת אלא שלש שגילו המפרשים שכל אחת לעצמה; ולא נעלם ממני שבמרא (י"ה לד) נתיסא בביריתא זו לא כמו שהעקקה מספר וילקם סוכרו, אלא רשב"ג אמר ר' יונהן ובי' העברת שופר תרועה סוכרי תורה, שבתון וזרון תרועה, יום תרועה יהיה לכם להלשור הוא בא (פח שהיא חיסה, שהיא הפקא האמר חיובל היסוד לעיקר המצוה כחיוב הח"ע בריה) ושעלה פירוש כוהיות שם בולה בזה שפירשו כדבור ולתל סודו הוא בא; ואין זה וזה ונמצא חסמרי לחכמים.

ובן כשאמר במשנה (עלה פ"ג ט"ז) תרומה אמר מן התורה ככל מקום, השלח הלכה, והכלאים סוכרי סופרים, לבי שבתרש כתוב ספורש: ולחם וקלי וברטל וגי חקת עולם להרוחיתכם בכל ששבותיכם, וא"כ אף בלא פירוש המפרשים הוא ענה בחל; והשעלה שכתוב בה: כי תבוא אל הארץ וגי' הוא מוכן העלכת חלילי בה כנסרא (קדוש ל"ה ר') מאוה הלכה היא, והכלאים? אם המהנה על חרכבת האילן, הנה הוא ספירוש המפרשים שפירשו הפקא סוכר חומה לכה שלפני: ברוסוק לא חרכיב כלאים, וא"כ הטנה כשאמר: והכלאים סוכרי סופרים, ספירוש הסופרים

בדבר התורה, וכמו שאמרו שם על ההרכבה: ליקן על רבדים דבר תורה, אם תהיה הכונה במשנה על כלא הכיס, הנה יהיה טרברי סיפויים כאן, מגזרות הכופים וע"ש בטוביא. — וסתוך הרברים הבין עוד, שיש הפרש גדול בין אלו פירושי הכופים ובין סדרש הסקרא שעליו נוסדו רוב ההלכות, ומה גם בין האכסמרה, שיביארו עוד להלן בעוה"י. סעתי ראוי לבאר, איך חתרו והשכילו הסופרים להתמיד באומה את הפירושים וההנהגות המקובלים להם במצוה. לא בלבד בלמוד ושטן בשעת הקריאה, כי אם גם בכהיבהם התורה כפי משמרת עבודתם, וזה ע"י סימנים בדרבים שונים, כרמזים וסודים על הדבר, ואיך סאלה המעשים הקדושים הרהבם הדרך גם בזמן סאחר אל דרך דרש ידוע קרוב להאכסמרה שוכרטה, דונמא לסימני הסופרים שהונחו ובלא ספק על פירוש והגבלה דין, כתוב בתורה: אשר לא יעדה וצו לקרוא לו בוי"ו, וכסבו על הכתוב מצוה חסה, מצוה יעוד אמה העבריה. וכן ססרו על הכתוב: אשר לא כיעים, אי"ש שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן ועל הכתוב: אשר לא חוכה, אי"ש שאין לו עכשיו והיה לו סלפנים. ובשאלהן סביאר נגלה שהבין הוא בוי"ו, ואין לו בגולה זה טובן כלל; ועל כן ססבו על הקרא הנכון וכתבו סלפנים באלף, בשביל להורות על הימים הנזכרים ויסוד דרמו בזה גלוי, אין צורך לבאר. דונמא אחרת בפרשה: וכי תשנו ולא תעשו אה כל המצוה האלה אשר דבר ה' אל משה (שם פ"ו, כ"ד) כתוב לחסה, ואמרו חז"ל הרויית י"ג ע"א; וכתום צ' ע"ב; חסר א', שאיט כסאר חסאות; שכל חסאות שבתורה הכואת עם העולה, החסאת קידמת לעולה שנאמר: ואה השני יעשה עולה, וזו עולה קודמת לחסאת, הכונה היעטם לדעתנו, שבאמת כל עולה צבור טובה, כעולה המסיר, והמפועים או הבאה והפרקים כסור עולה ראיה וסלואים, או לגדבה, הבל לתשירה וראיית פני ארון; ולזה כסבא חסאת עטה ראוי להקדימה לעולה, וכמו שאמר: יצא הפרקלים הדורון נכנס ארדיו; אולם כסאן הקרבן מסונה וסיוחר לכלל האומה וכלל הסעיה, וקבלו הסופרים שנס העולה באה בזה לכפרה, וקרוב שבאה על המחשבה העולה על הרוח שקודמת למעשה, ואיט ראוי להקדימה לחסאת ויהיה יסוד הרסו זה לחסות שרש חס בורה על החבור כלשון העברי והארמי, חיס, חסמ, ואושיא יחשו בעורא, ורסו הסופרים בכלל לחסות, ששני הקרבנות שקולין וכאין כאחר לכפרה בלבד. ונכסע עוד קריין וכתבן, אין לבאר יסודם כי"א על זה הדרך, היינו שרם רוסין על הפירוש ועל פרסי דינים: — דונמא סימנים ססין אחר, חסה אותן שרסיוותן ע"י הרבר והסלא, וצריכין אנו לפרש גם את אלו, המבין ידע שבכל לשונות החול נהוספו להיבית בכהיבה אותיות נחים נפתרים ככדי הבין כם שינוי ההיראה או שינוי השין והספסר, שלא היה באפשרי להכדילם בלא זה ככהיבה כמי שהם נכדלים בדבור הפה, וזה לפי שכשנתחדשה סלאבת הכתיבה עדיין לא הונחו ההעטות וסימני הקול והחברה כפני עצמם, לא נקודות כמו בלשונות הסודח, ולא אותיות חברה כמו בלשונות אידומא; ולזה הוספו אלו איותות נחים נפתרים, וגם הם הניחים כתחלה במיעוט ובסלות בלתי מודגלות לבד, כפי ההכרח לשמירת השינאה, ולפי טבע הענין. וריכת וקלות הכתיבה, נוסף עליהם אהת אהת בזמן. ד"ס בסלת אי"ש נוסף וי"ד נחה ההירות התבול שבינה ובין סלת אש, הברל הניכר כדבור מעצמו; ובסלת אשח ה"א נחה, להתראת הברל השין הגם שלא הוכלה ססלת אשה, ונסתה בזה הסכך

על הקרא הכנין; ובמלת בניו יו"ד נחה להראת הרבים - והנה כד סיפר החיל
יש להסיף ולנרוע בזה לפי רוב אי שיעוש סמיכותו על הנחת ובקראת קראווי בפרט
בימים הקדמונים לשון, פרט נתרבו הספרים והתנלה הכנינה אחת לכל, היתה
נעלת כמד הדת השנוי מן לזמן, - וכל זה נודע למבין. - אכנס בכתובה ספרי
הקדש שבידנו, ביהוד בכתובה ספר תורה ה', הגם שכל סמאין יודה בפה ולב
שהו יודע דעת ברורה, שכל כתיבתה והעקתה נוסחה והשארה אזלנו חסיכה מוסן
אלפי שנים וברוב הגלויות והתלאות שסמאנו. הכל באצבע אלהים ובהשגחה אלהית
רפיה; ולפיכך כל היכה וכל אזה שבה, ספור ומני ומצויר לפניו יהיך, לפי
שהכל ברצון הכתוב ובהשגחתו, נכתב ונעקק ונמסר לט מראש, תה לא בשביל
זה נחנף ונכתיש שנוי הכתב מעברי הקדום לאשורית בימי קורא, הבקובל
גם בתלמוד בסמכות כמה, וביחוד ספוי של הגדול ר' אליעזר בן יעקב שסמנו
קב ונקי (והיא רף ט"ב) וסאומת בערות קדמוני קדמונים, ולא נכתיש שינוי הכתב
והקרי והתיקון והעיסור לסופרים הסאומתים ומקדמים גם כל אלה
כפי חכמינו ונחנם לברכה, למדה על האבת בלי עקשות לב, כמו שלא נכתיש
הסמה והשלמת סדר הנקוד שבידנו היום. שלא הונבר סמכותם דבר בתלמודים
ובמדרשות; אולם מצד שני לא נאמר חיו בשביל זה שהכל נפל בסקרה, וששלחו
יד בספרים כפי העולה על רוח ספרים ומעתיקים יחידים, ושעברו עתים והלופים
על ספרי הקדש עז"ה דרך המבט, כמו שהיא באמת בספרי החל; אלא נדה ונאמין
שכל הצידק והמוכר העשות בספרים אלו לפי תולדות ומרצת המוכנים הארוכים,
וביחוד בספר התורה, שהוא לבד הסמון לנו עתה, נעשה מתחלה עז"ה נביאים, ואחד
כן עז"ה בעלי רוח הקדש בקבוק והסכמה. וכלם ראשי חכמי ישראל וגדולתם שנתה
עליהם הדוח בזה, כמו בכל מעשה גדול הנוגע ליסוד הדת האומת, יבדד שאת;
השכל שאם גזר, ולא יאוב ספני כל חונף מתעקש, שלולא פעולת הצופים
(הרביזים כדבר החיל ברבור הקדם סנצף צופים אמרו) והסופרים (הנקיים) להם
גיכ אנשי נכמת הגדולה) שעשו בהם והעתיקום והכינום ויסרום לאבותינו ולנו
ולבנינו, כבר היו ספרי הקדש בכללם שכים להיות כספר התנ"ך ונלאו לקרוא כם,
אפילו חכמים ונבונים, והיו כאנשים לגברי חז, הפך הכמת, כי לא תשכח ספוי
ודעו" ועוד; "ודברי אשר שפתי כפך" תנ" - וכל זה בצורת הספרים ובחיצוניותם,
רצוננו בעד מה שנתלכשה התורה במלכוש טול דדו; אולם בתוכן שלה ובחזוניותה
לא נשחית כל עיקר, והן הן התורות והחקים והמשפטים והעדות וספרי קדש שניחנו
למשה כסני, הן הן הסצויות עתה בידנו והנעה לנו ואת המתנה האשרת אותנו,
עיי שלילה הסקבלים הסאומתים, שברר בהם השם בהכמתו הכלית.
ובה העיסק יבית המכיליים המוהירים, היינו אוהבי שכל ושפרי תורה, את
דברי המסנה; משה קבל תורה סמיני וסמרה ליהושע ויהושע לזקנים, וקנים
לנביאים, ונביאים סמרה לאנשי נכמת הגדולה" - והנה זאת האמונה שחלל נעשה
בצורת חיצונת התורה, עיי רבים וגדולים ברוח וחכמת אלהים אשר בקרבם, כבר
החייב אותנו למסל סית שמעה בה הספר, באות אחת מלא וחזר. וירענו לחנאמ
נכונה שאם הסופרים כתבו ברוח קדשם מלא אותם לים פעמים בתורח מלא בויז
הושאר ספרים, היה בוח מעמם וניסוקם עמם, יודע לנו אי לא יודע, כמו שהיא
נדע לנו באמת בהסקרא אשר תקראו אתם כמסעם, שהניחו בו הספרים חסיפן,

איהו. — והנה מלח מוֹשֶׁה בַּוַּיְחִי כֶס כְּתוּבָה בְּתוֹרָה אַחַד עֶשֶׂר פְּעֻמִּים, וְכֵּן כֵּן
 בְּעֵינַיָהּ סוּגֵיָהּ שֶׁלְמָה כְּתוּבָה יְדוּעָה אֶל הַבָּקִי, וְהִיא סוּגֵיָהּ דְמִשְׁמַחַת בְּקִדּוּשׁ (רַף ל"ו),
 יִמְצָאנָהּ נִחוּהָ וְעֵתָהּ בְּקִצְרָה כִּדְרָךְ רַמְבַּ"ם הַסּוּפְרִים כְּמִלָּה הַיְחִי עַפְ"י הַמְסוּרָה שֶׁלָּנוּ,
 וְהִיא שְׁמֵקוּם שֶׁמִּסְרֵי כְּסַבְתִּיכֶם חֶסֶד וְיוֹי אַחַד הַמִּי"ם, רַמְבַּ"ם הַסּוּפְרִים שְׁמֵקוּם
 טְדָגָה גַם בְּגִלְתוֹת הַצִּדֵּה לֵאמֹר, וְכַאֲרָךְ גַּם שֶׁלָּא בְּפָנֵי הַבֵּית; וְיִסּוּד הַרְמָו הַיְחִי
 הַמְסוֹרֶת לְמִלָּה כְּשֶׁבְתִּיהָ, בְּהַמְקָרָא: שְׁחָזְקוּ עַל מַשְׁבְּתֵיהָ. וְהֵנָּה כְּשֶׁלִּשָׁה סְקוּמֹת
 סְסִיּוֹת הַסֵּר, בַּ"ב וְיִקְחָל: „לֹא תַבְעֵרוּ אֶשׁ כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת", וְכִדְרָשׁ
 הַמַּעֲרִידִים אֵל אֹהֶרֶת הָרָדֶשׁ, וְשֵׁם אֵצֶל יוֹם הַכְּפוּרִים, וְהוּא נִכְוֵן וְסִבְכִים לְהַנְתֵּנוּ, לְפִי
 הַהֲלַכְהָ שֶׁנֶּהְיָה אִסוּר כִּבְלֵי מַקָּם סוּרְרֵי הַתּוֹרָה. אִלֵּם בְּקִרְבֵּן שֶׁתִּי הֵלָּאם כְּעֵצָה
 בְּפִרְשָׁה הַמַּעֲרִידִים, מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם הַבִּיאוּ לְהֵם תְּנוּפָה, וּבְפִרְשָׁה נִכְסִים כִּי הִבִּיאוּ אֶל
 אֵרֶץ מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לְכֶם, וּבְפִרְשָׁה רּוֹצֵחַ הָיָה אֵלֶּה לְכֶם לְחַקֵּת עוֹלָם
 לְדוֹרוֹתֵיכֶם כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם, סְסִיּוֹ מֵלֹא בְּיּוֹי אַחַד הַמִּי"ם, וְגַם וְהוּא מְסִבְכִים, לְפִי
 שְׁאִלוּ שְׁלֹשָׁה הַמְצוֹת טְהוּמוֹת רַק כַּאֲרָךְ וּבְפָנֵי הַבֵּית; אִמְנָם הַקָּשִׁי יְהִיָּה כְּחִמְשָׁה
 סְקוּמֹת, שֶׁנִּמְסְרֵי לְפִי הַמְסָרָה שֶׁלָּנוּ מֵלֹא, וְהַמְצוֹת הֵם הַחֹבֶת הַגּוֹף וְנִהְיָה כְּחוֹזָה
 לֵאמֹר וְשֹׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית, וְהֵיכָּן בְּפִרְשָׁה פֶּחַח מְצוּרִים, כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם הַאֲבָלוּ
 מְצוֹת; בְּשֵׁנֵי פְעֻמִּים שֶׁל אֹהֶרֶת חֶלֶב וְדָם כְּתוּרָה כְּתוּבָה: חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
 כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם; כֹּל חֶלֶב וְכֹל דָּם לֹא הַאֲבָלוּ כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם לְעוֹף
 וּלְבִהֵמָה; וּבְשֶׁבֶת שֶׁל פִּרְשָׁה הַמַּעֲרִידִים שֶׁבֶת הִיא לֵה' כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם; שֵׁם
 בְּמַקָּרָא קָרִישׁ שֶׁל מְצוֹת, חֲקֵת עוֹלָם כִּבְלֵי מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם, וְעַפְ"י דְרִבְנֵי
 יִתְבָּן לְכַשׁ וְאוּלֵי לְמַצוֹת מְעִיסִים כִּבְלֵי אֵלוֹ. וְהוּא כַּאֲוֹרֶת חֶלֶב וְדָם שְׁכַחְתוּהָ כְּתוּבָה,
 שְׁעִידִין לֹא הוֹתֵר לְהֵם בְּשֵׁר תַּאֲוָה כִּ"א בְּשֵׁר שְׁלֵמִים. שְׁהֲקִירֵי בְּמַשְׁכַּן הַשֵּׁם, וְנִתְחַבֵּים
 שֵׁם בְּפִרְשָׁה, עַל כֵּן לֹא הַתְּצוּרֵי הַמְסוּפְרִים לְרַמְבַּ"ם וְהוּא כֵּן, גַּם נִמְנְעוּ מֵעַזְּבֵי
 הַבֵּית יִשְׁעוּ בּוֹ גַם לְהִתֵּר הַקְּרִבָּה כְּחוּץ, שְׁהִיא הַמִּיד מְכֻשָׁל וְעוֹן לְיִשְׂרָאֵל גַּם בְּיִסֵּר
 שֶׁלֹא יִמְצָאוּ עַל הַצִּדֵּה שֶׁנִּמְסְרֵי חוֹנֵנוּ, כִּידוּעַ מְקַדֵּשׁ חוֹנֵנוּ; וְכַעֲנֵן וְהוּא גַּם בְּפִסַּח
 מְצוּרִים, נִמְנְעוּ טְרַסוֹ וְהוּא עַל חֵיבוֹ הַמְצוֹה כִּבְלֵי מַקָּם וּכְבֵּל וְכֵן כַּאֲבִיל שֶׁלֹא יִשְׁעוּ
 לְהַקְרִיב גַּם הַפֶּסַח כְּחֵלֵל, כְּמוֹ שְׁמַצִּיעַ רּוֹשֵׁם מוֹה כּוֹסֵן בֵּית שֵׁנֵי גַם כְּרוֹמִי (פֶּסַחִים י"ג,
 ע"א); וְעַל כֵּן וּבַשְּׁבִיל שֶׁלֹא לִיתֵן מַקָּם לְסִינִים לְרֹדוֹת, בְּתִירוֹ לְהַשְׁאִיר דִּין שֶׁלּוֹ עַל
 הַכֵּלֵל, שְׁהוּא חוֹבֶת הַגּוֹף וְהֵנָּה כִּבְלֵי מַקָּם וּכְסֵן, שְׁהִיא כִּידוּעַ עוֹר כִּלֵי פֶּסַח מְגִלֹת
 כִּבְלֵי לֶקֶן הַמְדָה. וְסִבְכֵי עוֹר עַל הַיְחִי מְצוֹת אֵלוֹ כְּכּוּלּוֹת וּמְכּוּלּוֹת בְּתוֹרָה כִּבְלֵי מֵלֶה
 וּ, וּבְמַקָּרָא קָרִישׁ שֶׁל עֲצוֹת נֹאמֵר, שְׁחַשְׁשׁוּ שִׁמְעוּ גַם בְּקִרְבֵּן לְחֵם הַבְּבוּרִים שְׁכֵּחוּבוּ
 בָּהּ בְּפִרְשָׁה מוֹשֶׁה בְּתִיכֶם הַבִּיאוּ, וְעַל כֵּן מְסִבְכֵי גַם כּוֹה עַל כְּפִילֵת הַמְצוֹה
 לְרַבֵּן וְעַל הַכֵּלֵל הַמוֹנֵחַ הַנוֹכֵר. אִלֵּם בְּשֶׁבֶת שֶׁל פִּרְשָׁה הַמַּעֲרִידִים לֹא טִרְעוּ לְנוּ מַעַם
 לְמַה נִּמְנְעוּ מִלְּמַסֵּר מַשְׁבְּתֵיכֶם כִּבְלֵי וְיוֹי, וְאוּלֵי לְפִי שְׁכַחְתוּ כְּבֵר בְּעֵינֵי שְׁבֶת שְׁבָתוֹן
 מְקָרָא קָרִישׁ כֹּל מֵלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ, וְלֹאֵה אֲפַשֵּׁר שְׁהַמְסִיכוּ הַבְּבוּר: שְׁבֶת הִיא לֵה', עַל
 קִרְבֵּן הַמּוֹסֵף שֶׁנִּי, וְהוּא רַק בְּאֵרֶץ וּבּוֹסֵן שְׁבִית הַמְקַדֵּשׁ קִיּוֹם. — וְרַמְבַּ"ם לְהַדְרִיעַ,
 שְׁדִרְבִּירֵי אֵלֶּה הָאֲחִירֹנִים אִינֵם אִלֵּא מְצוּרֹת אֲפַשְׁרִיּוֹת (הֵנָּה שְׁחֵם נִכְמוּסִים בְּעֵינֵינוּ),
 וְהֵם מְסִבְכִים רַק עַל הַמְסוּרָה שֶׁלָּנוּ, וְהַגְּמִירָא חוֹלְקָת עֲלֵיהָ לְפַעֲמִים, תָּם בְּמַעֲרִים
 מְחֻלּוֹקֵת לְפַעֲמִים, בִּיחּוּד בֵּין מְפָרִי מְסִרָה וּמְפָרִי אֲשֶׁכְנוּ. וְיִדְוֵעַ עוֹר שְׁהַמְטִיָּה בְּמַכְבַּת
 קִדּוּשׁן שְׁחֹבְרִתָּהּ, אִין כְּהָ רִבְּן מֵן הַבְּטֵל שְׁהַקְרֵעַ עָלָיו בְּכַלֵּה וּ בֵּין הַרְסִי וְהַמְטִיָּה,
 אִלֵּא הִשּׁוּוּ שֵׁם אֶת הַמְדָה, וְהוֹבִיזוּ מְחֻלּוֹקֵת תְּנַאִים וּבְרִיחֹתָהּ מְחֻלּוֹקֵת הַרְבָּה, אִם יֵשׁ

שיהא דבר קרוש החדש וקביעות המועדים הלוי כבד, ושיהא הבד איסר: סקור ש. וכל העם הנמצא ענין ארצו: סקור ש סקור ש, ויסור הרסו נגלה בזה. — וזה נעשה והמקס צר לנו כאן לאכת בראיות מצדי צדדים הנחתנו ואת, ולהראית אך הוא משקול צר ורק באכת, אולם נכון ישר ובכח מליצל בשני פתחים מאכנים גם שניהם; או להתעקש ולהכחיש מה שהיא כדורנו ידוע ומאכת לחכמים בראיות כחות, ים היות הכחשה זו דרך נוחה וכבושה בדור עני ברע, או לעשות קיש הל. ולחשוב הנורה כספרי תחול שמוציהם נורעין ומסיפיים בהם כרצונם, עד שגם הראב"ע, עם היותו מחבבני היותר גדולים, נאמן מאד לה' ולעט. הפריז בזה על סרותיו יותר מהראוי?.

ונחזור לעסקנו בהנמאת שבהם תושקף ותבאר כינתנו בותר שאת. — סן הפסגה הסוכאה למעלה ירענו שארבע פרשיות ההפלין הם בפירושי המופרים, ואכרי (מנחה לד, ב') ולמספת למספת, למספת ררי כאן ארבע; שסענו שהסופרים הניתו הסיסן למה שלסרו בארבע הפרשיות כדרך כתיבתם המלות הללו שלשון, ולרעת רש"י ו"ל יהיה יסוד הרסו בזה שנתנו למספת שבתיה כי יביאך ובשפע חסר ויזו אחר הפ"א, ולזה כ"א לשון יחיד, ובוהיה אם שביע, ולמספיה בויזו אחר הפ"א וא"כ הם שנים מיעוט הרכים ובמסומם ארבע. אבל כלכך יהיה נגד המסורה שלט. הגה אין כאן הסיסן איוו הם ארבע הפרשיות, ועור שכל מספת שפתורה הגם שבאו בחולם אחר הפ"א אינט לשון רבים נמר, כאילו היה בויזו. רק הקבץ רבים שנעשה לאחד, ונכרל ססלת מספת שבא כמשנת בכה אשה יוצאה שהיא על משקל הוחלת ולשון יחיד נמר, ובוה מסקל שם הקבץ רסמו המופיים שהיו הפישיות בכים עור אחד, ואילו היה כרוב בויזו אחר הפ"א היה במשכע כשיהיה כיסי עור רבים, ודע זה (עין: בשי"י ובנתה"ש במקרא והכל הלותרם סעלי). ועל כן לפי המסורה שבידנו, ועכה הסכים הרב וכל גדול, יהי יסוד הרסו לדעתנו באופן זה, שססרו המופיים בוהיה כי יביאך ולמספת בויזו אחר המ"ח, כדי להורות דרך סיסן לכד, שבאן שתי פרשיות, היינו זו והקורבה לה שכתוב בה הענין ג"כ ולזכרון בין עיניך, וכן כתבו בוהיה אם שבוע ולמספת בויזו סלא ארר המ"ח לסיסן שעטה עור אחת. הבאה בספר זה וכחוב בה ג"כ למספית בין עיניך. — וכן נראה לנו ברסו סזוזות שנשאו ונתנו בו חול (מנחה לד ע"א), שהסופרים ססרו בשני פעמים שכרוב בפסח מצרים על שתי הסזוזות חסר להורות, שנתנית הדם לא היה כ"א בפהה אהר היוצא לחוץ, אולם כשהי הסוזות שבו, ובשני פעמים שכתוב במשנה וזרה, כסרו על סוזות ביהך סלא, להורות שכל פתח ופתח חייב, אולם רק בסוזות

(בקדמה לפירושו על התורה ועוד יותר בפדשה יהרו, בהפירו על שיער לשון עשרם הכדורם שספסר הכרים וכמשנה תורה. ונראה חסין דכרו בזה ובתקומום אחרים, שהימה שונמו לזכר קסום נגד הדשטים המכבילים שהי ימיו, ובאזיה דורום סמוכים אלו, שנתט פעמים קלים כפניטים של הכל, דדרך הפכלות לאחח בדכר טוב כעקרו ולפסחיות זוטו כפסלה והפסרו, ולזה הפריז גם המכס, ובקש לפקור הכמוע שם הקמשוים שכלו בו, ומשכ כל זס לריק וללל מעלה ומיריד, והוא כעלמו מפאר חמיד מעשיו כעלי המסורס, ובהשדלו זה כנירוז גדולי הפכמים למעלס עד עוקל כבופר.

במשע סלה מושתתים ככלל לאחי ירושה וישיבה בארץ, או בכל מקום שאחם יושבים, ושבתותיה הנמיה שם בקשו ליישב עריכות קצת טלות מושיבות (לא כלם) אחר הכלל הנדול שנתבה הנוף נוהגת בכל מקום ובכל זמן; כל זה לא נעלה גם מסנו, אלא שראוי שזוכר הקרא ואל ישנה, שכל דברינו אין בהם שום מביא ונפקותא לענין רינא, ושאיין אנו עוסדין בזה לא בהלכות ומדרשן, לא במסרא ומיסורותיה והיותיה; אך כעסנו במסורת של ספרים הראשונים ומפניה, ובה אנו סורדין סברות, ולזה ראוי שיוקחו דברינו בפריט זה הענין רק כאיזה פירוט פשם בלבד, וכבו שרמנו בתחלת דברינו; ועל כן אם לאיזה מהקוראים יהיו מביטני קלים בעיניו, ואילו יחשוב כל דברינו לדברי חלוטות, לפי שאינם כפי הלשון והדרך הסורגל אצלו, וקבוע בסחשברו מילדותו בכיוצא באלו הענינים, הנה דרשות נותנה בידו; אך ראוי וחיוב הוא לו שלא יאשים את המבחר או יחדדתו חסד גדול או קטן, וישלם בזה רעה החת כיבה, מאחר שכל כוונתו ומטנתו בזה המסאר כולו, וכיוצא בשער זה ובארתי שאחריו, רק להת כבוד להבטיני לשלם לזוכים, ולעשות שלום בין השכל ובין שהי התורות, ולגלות ירש ומקור לדברים, שאימות העולם וקלי הדעת מפתהו טיענין עליהם בשחוק מרבה להכיל. — ונשוב עתה לענינו, שסוף סוף היא באומת ומקום בכללו — כמשינה ובכריותיה ובכל התלמיד, אף שאפשר שאיזה פריטים מסה שאמרני סברתנו בו, מפנה הם בידנו; אך לא נוסף עוד בהנמאות סיבני הדונים למיפריים עיי הבלא והחסר, הגם שיש כמה רבים ברורים מוכאים גם בתלמוד. כמו הסיסין של ב פת המרים, שהניחותו חסר, להורות על לולב אחר; והסיסין הדרכם (בפשיטת הצעורות) חסר, לסמן ראש השנה וחיוב התקיעה בו; ועל כן דרשונו בן הויל (ד"ה י"ג: י"ג) להשוות יובל וד"ה לתרועה ולהקיעה. אולם נביא עיד סיפן אחר, והוא ה"א שבסוף סלה הנערה שכתוב בקמם מציאו שם רע כמשינה זורה; וזה שהמספרים שאירי סלה זו שיה במכתב לזכר ולנקבה (רגם שבפסקא מפה יהיה ההכרל ניכר מעקרו וכמבואר למעלה), ולא הוסיפו בה ה"א נחה להוראה שינוי הסיין. וזה ככל התורה אולי לפי שהם נכרות בנקל בקריאה ועל הרוב בא אצלה טלה בתולה; או לאיזה סבה אחרת נעלמת סארנו כמו שהשאירו סלה היא כשזה ובלי הכרל הסיין ב ב ת י ב ה חוין מן י"א בקימות שמברו הוא כיוצא לנקבה למפה שלא ידענה, והנה כשכתבו רק פ עם אחת לבד הנערה סלא בה"א במפה, היה זה בלי ספק מן הסופרים להנבלת איזה ענין, והוא שלא נעשה הפרש מעלה בין הנערות כ"א איזו נערה שהיתה, הקמם ההוא חיוב בה; ויסוד הרמז רוא שהי"א ה"א בסוף השכות היא ברוב הפעמים על קבוין רבים לפני אחד, כמו דנה. חסה, שעורה, וכעריכו שהיא קרוב ללשון העברי תוספת ה"א לתורות על הקבוין היא רגיל מאד. והנה היתה הנבלה זו בבירור מוסן המיפריים, ונהיחדה עוד יותר לנערה פכולת מוסן הנבלה ההלכות ומדרשן. — הרמזים הנזכרים הניחום המספרים לא בלבד להוראה וכיוצא פירוש והנבלה במצות, כ"א גם לעניני אגדה ולצורך אחרת שנון כל דבר יקר בעיניהם. דוגמא: יוד יהודה כמלת ה י ע ש ה לתורות שהמנורה נעשית סאליה; מסרון אלף ונפכתם במ, לתורות שאבילת האמורים ממסמם את הלכ; וי"ז רבתי רחון וניס"ל דודתעלה למספר אותיה והיטות שבתורה; דל"ה דאזר וד"ש רלא השתחוה לאל אחר גדולה, שיהיו נכרים ולא יחליפו אותם חזי בקריאה; עי"ן תלויה דירכסמנה חויר סייער, באה לזרוע בכדי שיסאר הכלה רפ"י.

ורמז לזכרון שפירשו המקרא על המלכות הרשעה שהציקה להם, והיא המסמנת אצלם בחזיר, כנודע בכדרשות (וזה הרמז וכסה כיוצא בו נעשו כלא ספק על ידי ספרים מאוחרים זמן הספרים הראשונים שאנחנו בהם). נ"ן הליהו דיהונן בן נרשם בן ענשה. כהא לזוסף בשביל קריאים שאינם סדונים שלא יולדו בכבודו של משה; ומעין אלו. המה אותן תיקוני הסופרים הספורסמים לחכמי זל במקומות, ומזו זל מהם וגם כמסורה י"ח התיקני סלין (תחומא בשלה), וכלם בנוגע לכתיבו של מקום העלה; והם כודאי מן הספרים היותר ראשונים (כנה"ג) שאנו עשירים בהם. ועם כל מה שאמר הראב"ע, „שבפירושים הישרים, אין צורך לחקן ספרים" הנה עב"פ הרוב כהם ברורים וודאים לסבין (וכבר נראה שחזר החכם סרעת זאת כסוף ספר צמות). וכל מה שהוציאו סררך כתיבת הספרים שמימי עזרא, והסמנים שהניחם להוראה, הם דקדוקי ספרים כנגוד לרקדוקי תורה, אשר התיכר בעלי הלכות מלשון המקרא. ויש לו עוד דברים רבובי סקרא סופרים, תיקון סופרים, עטור סופרים, דקדוקי סופרים ויבואו כמקום אחר אי"ש וזה אין נמטח פנינו כ"א לברר ולהורות שיש פירושים והגבלות במצות שלמשה הספרים בוסן הסצין, סעזרא ער שמעון הצדיק, וסן התחלת משנה ההלכות, ושהניח אותם הפירושים והגבלות, הוצי מן הלמוד כשעת קריאת התורה, גם כסמנים באותיות ותיבות ספר התורה שהיה כתיבתה והעתקת נוסחה פקדת סוסמרה. — ולולא יראתי הייתי חושב. שיתכן שהספרים רשמו כמו בן בגליות. האוספין שכתבו לעם איזה ציונים על קצת פירושיהם והגבלותיהם כעניני כל מצוה ומצוה, ור"ם כפרישת הקריות רשמו השניות כגליון, שהם סרברי סופרים, אך כמורות סיני שלחם, כפי יסודם; ועשו סיני להורה. ומצינו עוד כימי רב אשי (יבמות כ"א, ע"כ) שניות לעריות כתובות על לוח סיחמים למר בר רבנא, הגם שכבר היו העתקות מוסמס שלו. כנראה כמשוכת רב אשי, שאין סר הנוכר חתום על הלוח, ואם היו בן, הנה סמכו בהלכות על רשימות אלו כדבר נדע, כמו שסמכו על דברי הכתוב, ואולי יורה על זה גם השם דברי ספרים, גם אמרם זל: אלה אחת כותב, ואי אחת כותב הלכות, שהוציאו רק ההלכות מן הכתיבה. ובהכרח את צריכין לומר על פי מאיר, שגם הוא היה סופר בזמן מאוחר הרבה מזה שאנו בו, שרשם כגליונות איזה ציוני אנדה שאמר עליו במדרש ובירושלמי, בחורתו של ר' מאיר סצאו כתוב, כתנת עזר, כתנת אור; טוב סאד, טוב סוח; סשא דוסה, סשא רומי. ולא יעלה על הדעת שר' מאיר סינה או הסיף סרעת, אלא ע"כ סצין כגליון (ויפה העיד כזה חכם אחר שעל זה התיכור ר' ישמעאל בני ההר במלאכתך וכו') (עירובין י"ג, ע"א) שלא ירגיל לעשות בן כציונים, סשא ימעה הוא או הבאים אחריו ויכניסו ציון הגליון כפנים הספר). — אולם איך שהיה כזה הנה לא היו רק ציוני סמנים בלבד, אלא כדרך הציונים והסמנים הקצרים שהונחו כמסורה שהיה ראשיתה מהם, לא כלשון ארוך אפילו סעט, שלולא כן היו דבריהם נזכרים לפעמים כפי בעלי ההלכות, מה שלא סצינו לו רושם. והנה על איכות ותכנת פירושי המצות של הספרים כפי מה סהם עולים לו מן ההלכה שבמסנה, עוד ידובר סמתנו שיער מיותר לראשי דרכי באור המקרא כבלל, שקראונו נתיבות הפרדים, ופה יספיק כי נאמר, כי מה שהיו קרובים סאד לזמן הנביאים, וקבלו התורה מידם, ומה שהיו קרובי חכמי הלשון, לא רהיקים הרבה מוסן חייתה כפי כל האומה, והיותם כלם בארץ ישראל, והמנהגים.

יִרְבֵּי הַיָּמִים עֲרִיץ שׁוּיִם בְּרִיב לְדוּרֹת הַקּוֹדֶשִׁים לָהֶם, כִּי יֵה כִּה שִׁירָה וַיַּעֲד עַל אֶנְתֵּן פֶּהרָגֵם וְהַגְבֹּלֹתֵם בַּמִּצְוָה, מִזֶּכֶם וְהוֹעֲלֵתֶם לְכָלֵל וְלִיחִיד.

אֲחֵר סִדֵּר הַסּוּפְרִים הַתְּחִיל סִדֵּר שׁוּנֵי הַהֶלְבֵּוֹת, כּוֹסֵן שִׁמְעֵן בֶּן הַיְנִי הַשְּׁנִי כְּהֵן, מִבֵּיב לִשְׁנַת מֵאָה לְמַלְכוּת יוֹנָס, מֵאֵהִים וּשְׁמִינִים לִפְנֵי הַחֵיבָן, וְאַחַר הַשְּׁעִלְיָה וְעֵשֶׂתָה פְּעוּלַת הַמַּפְרִים לִפְרֵשׁ כְּתוּבֵי הַמִּצְוָה וְהַמְשַׁפְּטִים, הֵינֵנו לֵה בִּילָם וְלִיחָרֵם בְּנִבּוּל וְהַתְּחִירָה הַצִּירָךְ בְּהַכְרַח לְקִיּוּסֵם, כְּמוֹ בַּמְשַׁעָה הַתְּמַלְחִין, בַּמִּקְרָא הַשְּׁטַעַ וְהַתְּפִלָּה, בַּשֶּׁבַע וּמִיַּעֲדִים, קְרִבְנוּתָה, שׁוֹפֵר, הַגְּבֵלָה הַשִּׁיעוּרִים הַיְחִידִי כִּיבְרָדִים כְּאִשׁוֹר וּבַמְסוּחֶה וּבַמִּסְאֹחֶה, וְכִיּוֹצֵא כְּרִינִים שִׁבְּן אֲרָם לַחֲכִירָה. הַחֲלוּ עֵתָה מִכֵּן שִׁמְעֵן וְאַנְמִינָנוּס, וְהוֹסִים יִמֵּי מִוֵּבָה עֲרִיץ בְּתַחֲלָח צִאֲתָם מִתַּחַת מַסְבֵּלָה מַצְרִים לְבַשְׁלַת אֲנַפְמִכִּים הַגְּדוּל, כְּמוֹ שִׁכְבֵּר סִפְרָנוּ כֵּל זֶה (שְׁעָרֵי יַם), לְדַרְבּוֹת כְּעַסְק וְהַגִּיּוֹן הַתּוֹרָה. וַיּוֹצֵאוּ לָהֶם פְּרָמִים וְהַגְּבִילוֹת הַרְשִׁים כְּרִינֵי הַמִּצְוָה וּבַמְשַׁעִים שְׁאִירָעוּ, שִׁלָּא נִבְלָלוּ בְּתַחֲלָתֵהּ הַחֲשֵׁקָה, לֹא כְּתוּבֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא בְּפִירוּשׁ וְהַתְּחִירָתָה שֶׁל הַסְּפָרִים בְּקַבְלָתָם וְלִמְסוּדָם, וְהַגִּיּוֹן לָהֶם עֵתָה עֵי הַעִיּוֹן וְהַתְּחִיבּוֹנוּת וְהַסְּבָרָה, וְעַל פִּי דַרְבִּים מִיּוֹחֲדִים שִׁקְרָאוּ לָהֶם כְּדָתָה, וַיְהַבְּאֵרוּ עוֹד. וּבַפְּעוּלָה זֶה עֵלָה בִּידֵי הַחֲכָמִים בַּמִּקְרָאֵם כּוֹסֵן סִדֵּר זֶה לִיּוֹסוֹד וְלְקַבֵּץ פְּרָמִים דִּינִים רַבִּים, וְלַהֲכַנִּים הַמִּיד קֶךְ סָה כְּאִלוֹ הַפְּרִים בְּכָלֵל חֲרָשׁ. וְלִפִּי שִׁלָּא הַסְּפָיק לָהֶם כּוּה שִׁנּוֹן הַתְּחִיב עִם הַפִּירוּשׁ וְצִיּוּנֵי הַמְּבַיִנִים מַעֲשֵׂה יְדֵי הַמַּפְרִים בַּמִּבְּתָהֶם: עַל כֵּן קִבְּעוּ אֶת הַעוֹלָה לָהֶם בַּמַּפְרִים קִצְרֵי הַמְּבִלָּה וְרַכִּי הַמְּבִנָה, בְּכַדִּי לְהַקֵּל עַל הַחֲכוּרִין, וְקִבְּעוּ אִלוֹ הַמַּאֲבָרִים כְּלִשׁוֹן אַחַד וְדַרְבִּים אַחֲרֵים כְּלִשׁוֹן הַשְּׁבַעָה. שִׁתּוֹא לִשׁוֹן עֲבָרֵי מֵאוּחֵר שֶׁל חֲכָמִים, וּמַעֲשֵׂה מוֹעֵד, כִּיחִיד בְּעוֹדוֹת חֲכָמִים מִכּוֹסֵן קוֹסֵם, כְּלִשׁוֹן אִרְכִּי, שִׁתּוֹה הַשְּׁפָה הַמְּדוּבְרָה כּוֹסֵן בֵּית שִׁנִּי, וְקִרְאוּ לְאוּחֵן הַמַּאֲבָרִים הַקְּצִירִים בַּשֶּׁם הֶלְבֵּוֹת, וְשִׁנּוּ וְגִרְסוּ אִתָּהּ הַהֶלְבֵּוֹת כְּעַפ, וּבְלִשׁוֹן אַחַר לְכָל הַחֲכָמִים וְהַלְמִידִיהֶם, לֹא כְּלַבֵּר כְּכַתִּיב הוֹעֵד שִׁלָּתֵם. שִׁנְקִרְאוּ בִּימֵן סִדֵּר זֶה בַּשֶּׁם חֲרָשׁ כִּהֵי הַסּוּדֵרֵשׁ, כִּיֵּא נֵם בַּשְּׁבַעֵם כְּבִינֵם וּבְלִבְתָּם בְּדַךְ. עַד שֶׁבְּאַרְיֹךְ הַיָּמִים, שְׂרַבּוּ הַהֶלְבֹּת וְנִתְחַבְּנוּ נֵם כְּלִשׁוֹנֵם יִיחֵר מִבְּתַחֲלָתָה. הַזְּהוּרִי הַחֲכָמִים מֵאֵד עַל הַשְּׁקִידָה בְּחוֹרַת הַהֶלְבֹּת, וּמַעֲשֵׂה הַדְּפַסֵּק בַּשְּׁבַעֵם כְּעַתּוֹת הַפְּנָאִי אִפְּיִלוֹ לְדַבֵּר רֵאִי כַּפִּי, וְאַכְרִי מִהַתְּלַךְ בְּדַךְ וְשׁוֹנֵה וּמַפְּסִיק מַשְּׁנֵתוֹ וְאוֹמֵר וְכוּ'. וּמַצְאֵנוּ לָהֶם הַחֲמִירָה עַד אִירְכִּים נֵם מֵאָה פְּעָמִים בְּבֵת אַחַת. — וְסָה הִיחַ הַמִּקְרָא וְהַשְּׁרֵשׁ לְהֶלְבֹּת אִלוֹ שְׁכָלָלוּ כְּמוֹ שְׁאִמְרֵנוּ הַגְּבִילוֹת וּפְרָמִי דִינִים וְהַדְּרָאוֹת כְּמַעֲשִׂים שְׁאִירָעוּ שִׁלָּא נִהַפְּרָשִׁי בְּתוֹרָה, וְלֹא כְּמוֹ בְּפִירוּשֵׁי דַרְבִּי הַסְּפָרִים וּכְמַאֲבָרֵם הַגְּדוּל כּוּה: הֵא לֵא סִסֵּר הַכְּרִיבֵנו אִלָּא לַחֲכָמִים לִוְסֵר לֶךְ וְכוּ', הַגִּיּוֹן אִלֵּיהֶם הַחֲכָמִים עִי הַרְדִּישָׁה הַעֲמִיקָה כְּכַתּוּבֵי הַתּוֹרָה עִם הַפִּירוּשׁ שְׁעִלְיָהֶם, וּבְכַח הַרְאִיתָ מְלִיתֵיהֶם לִפִּי דַמְצֵנָה בַּמִּקְרָאוֹת אַחֲרֵים מְבֹאֲרִים יוֹתֵר וּבְהַקְשׁ סִדֵּרֵךְ לְדַבֵּר, וּבְהוֹלִיד הוֹלִיחֵת מִן הָאֲבוֹת לֵהֵן, וּבְהַבְנַתֵת הַפְּרָשׁ הַתֵּת סָה שִׁתּוֹא כְּלָלוֹ. וְחִוּן מִזֶּה הִיחַ הַמִּקְרָא וְהוֹסִיד לְהֶלְבֹּת רְבוֹת וְהַכְּרַעַת הַשֶּׁכֶל וְהוֹשִׁיר וְהוֹעֲלָה לְכָלֵל וְלִיחִיד, וְצוּרָךְ נִבּוּל מִיּוֹחֵד בְּקַצֵּה עֵינִים, וְהַגִּיל לָהֶם לִוְסֵר בְּתוֹצֵא בְּאִלוֹ, וְשִׁיעוּר חֲכָמִים פִּי שִׁקְבַעוּ הַשִּׁיעוּר אִו סִדֵּת חֲכָמִים הִיחַ הוּא ... בַּפְּרָשׁ כְּרִינֵי הַמְּסִינָה וְהַקְּנִסִית, שִׁיּוֹסוֹד הַצֶּדֶק כְּהֵם הוּא, הִיחֹת הַתְּגַבְּלָה הַיְחִיד שׁוּה לְכָל הַעַם אַחַר נִגַּד חֲבִירוֹ; אֶךְ כֵּל זֶה בְּהַנַּחַת מַשְׁפָּאֵי הַתּוֹרָה לִיּוֹסוֹד רֵאִשׁוֹן וַעֲקִיר (*). וְנִשְׁאֵי וְנַתְּנוּ בְּאִלוֹ דַּרְבִּים רֵאִשֵׁי חֲכָמִים כִּישִׁיבוֹתֵם עִם הַלְמִידִיהֶם וְהַבְּרִיחֵם

(*) נִחַחָה כְּרִיב, כֵּל פְּרָמִי דִינִים כְּעַסְקִין כְּנִי אֲרָם סְלִיכּוֹב פְּרַמִּיּוּסֵם אִין לֵאס

עַד הַבְּרִיחַם בַּעֲיּוֹן וּקְבִיעוֹם בְּלִשׁוֹן הַלֵּל כִּה שְׁאֵרֵט. וְזוֹ הָעֵצוֹן נִקְרָא לְחֻמְשֵׁי בַשֵּׁם סְרִישׁ אֲוֵה לְסוּד הַכְּתוּבִים. כִּאלֹו דְרִישׁוֹ אֵת הַכְּתוּב וּשְׂאֵלוֹתָו עַל כְּתוּ

הַגְּבֻלָה אֲוֵה רֹאיהֶם מִתְּאַרְחָה לֹא מִן הַכְּטוּב וְלֹא מִן הַסְּרִישִׁים וְלֹא מִן הַקְּבֻלוֹת קְדֻמְיוֹת סְעֻמָּה. כִּי אֵל דֵּט כִּם מִשְׁקָל הַדָּמָה וּסְבֻרָתָהּ שִׁישׁר וְהַלְּךְ, וְיֵשׁ לִסֵּם יִסוּד כְּלָלִי בְּהוֹרָה בְּמֵלוֹחַ: לֹדֵק לְדֵק הַרְדוֹף, כֵּל לְאוֹן הַדִּימִים, שְׁנַמְטוֹ נִם סֵם בֵּה לְכוֹת, וּבְאֵל חֻמֵּם לְרֹב בְּחֻמְמָתוֹ, נִקְרָא לְרֵאשִׁיטִים גְּזוּרֹת, וּבְזֻמֵּן הַבִּיחַ נִחְמָטוֹ פְּלִיסֵם לִימִים קְבוּשִׁים לְיוֹן אוֹתָם בְּשִׁעְרֵי וְאוֹקֵי יְרוּשָׁלַיִם, הַעֲרִים הַגְּדוּלוֹת, וְנִטְלוֹ סְגֵרִם בִּירוּשָׁלַיִם מִתְּרֹמֶת הַלְּשָׁכָה, וְשִׁימֵם וְשִׁלְשָׁה שְׁמוֹת הֵיטֵם הִזְכִּירוֹ בְּסִרְק אֲמָרוֹן בְּכַטְבוֹת, וְדוּמִיהֶם אֵם וְכֵל הַחֲלוּקִים שֶׁבְּפִרְק הָהוּא הֵיטֵם חֲלוּטוֹ שְׁזַכְרֵט, וְכֵן הֵאֱלָסֵה בְּנִיָּה (י"ח), פ"ב) קִסְמָה נְעִישָׁה וְטו' גְּזוּרֵי גִירוֹת לְעִמְרִים נְעִישָׁם כִּם שְׁנַפְּהָ שְׁפִי כִסְף. וְרֹאיהֶם עוֹד לְדַבְּרֵי, שֶׁהַחֲלוּקִים שְׁאִינִם מוֹדִים בְּסִירוּשִׁים וְקְבֻלוֹת, דֵּט דִּישִׁיפֵם רֵק עַל פִּי גְזוּרֹת כֵּלָט. וּבַעֲשִׂים שְׁפִייהֶם יֵדֵם הַקִּיסָה בְּסִמְהָדְרִין הִיָּה לִיטֵם כֵּלָטוֹ סִפְרָ מוֹחַ בְּלִשְׁכָה גְּזוּמָה. וְזוֹ שְׁאֵמְרוֹ בְּחֻמְמָתָה מְנַלָּה תַעֲנִיחַ: בְּאַרְבַּעַם עֵפֶר כְּחֻמוֹ עֵדָה אִסְרֵי גִירוֹתָ לֹא לְמַכְּד וְטו'. וְכִזָּה תִחְשַׁב קִישִׁיָה הַיּוֹסֵפּוֹת אֵם עַל אֲמָרָם: גְּזוּרֵי גִירוֹת הִיָּה טוּעִילִים בְּכֵרֵם מִתְּרֹמֶת הַלְּשָׁכָה, וְהֵלֵל אֲסוּר לְדוֹן בְּשִׁכְר וְטו' (כַּטְבוֹת ק"ה, פ"א) וְהִירוּשָׁלַיִם אֵם לִיטֵם מִסְפִּיק שְׁפִירֵי כִיָּו בִירוּשָׁלַיִם הַרְבֵּה בְּחֵי דִישִׁין קְבוּשֹׁת, וְלִפִּי דַבְּרֵי יֵהֵן שֶׁהִקְלוּ בִדְיִים אֵלֹו, וְכֵן בְּחַם שְׁזַכְרוֹ (יְרוּשָׁלַיִם שְׁקִילִים ד' ב.) שְׁהִיָּו מְלַמְדֵי הַלְּטוֹת שְׁחִיטָה וְהַלְּכוֹת קְמִילָם טוּעִילֵן שְׁכֵרֵן מִתְּרֹמֶת הַלְּשָׁכָה, יִסְכֵּן בְּצַבּוּר שְׁלֵמָה מְסַפְּהָ שְׁהוּא נִם מְלֵאכָה, לֹחַ יִדְמָת לְמוֹד בְּלַבַּד, וְסֵם יֵשׁ לְכַפֵּיר כִּי מְלַבַּד דְּשִׁינֵן אֲכֻשוּי אֲכֻשוּי לְרֹב בֵּין מְלִיחַת כַּסְּפָתָם בֵּין כַּסְּפֵי מַשְׁנֵה וְהַבְּרִיחָה לְבֵן מְלִיחַת מְדִיָּה רֹמִי—עַד אֲשֶׁר נִאֲמַר פְּלִיָּה בְּכַכְרָת, שְׁקִלְתָן כַּסְּפֵיטוֹ ז'ל כַּסְּפִיקוֹ מְלִשְׁחָן רֹמִי, כְּמוֹ שֶׁשְׁלַפְלֵין וְשִׁאֲרֵין מְסַלְפֵין נִכְסֵי לֹאָן בְּרֹב, הַבִּיחַ מְסִיחוֹ עַל קֶרֶן כֵּלָטִי, וְמִלֵּט דְּמִים אֲכֵר הִירוּשָׁלַיִם לֹא מְשֻׁמֵם בְּפִין בְּלַבַּד, וְסֵלִי מַחְנֵה (גְּרֵאחֻמְמָתָן), וְקִלְטָן לֹא כַּסְּפִיקוֹ כְּמוֹ אֲשֻׁמְסִיקֵי וְשֻׁרְזוֹל—גַּם בְּנוֹף הַדִּישִׁים נִמְלֵא דְשִׁינֵן רַב. לְמַשְׁלֵל גְּזִיָּה סְבֵרָת: קֵם לִיֵּב בְּרַבְּבָה מְיִיב, אֵנִם בִּישִׁיפֵם הִיָּתֵם וְהִיָּגָה, וְכֵן שְׁפִירֵי בִירוּרִין אֲשֶׁר נִם בִירוּשָׁלַיִם נִאֲמַר פְּלִיָּה, שְׁפִירֵי בִירוּרִין מִן הֵן קוֹמוֹמְרִים. וְהִגֵּה מִדְּרָךְ הַסֶּלֶךְ, כִּשְׁבִּיבֻשׁ מְדִיָּנָה שְׁפֵאֵת חֲשֵׁלוֹ לְשִׁחֻיָּה מְהַלּוֹכָה בִּידוֹ יִחְזוֹב לְהַבְּחִית טוּשְׁבֵי הַמְּדִיָּנָה כִּשְׁפִירֵים וּמַסְפִּיסִים הַקְּדוּמִים, וְיִסְקוּד טוּלִיָּהִם מַסְפִּיסֵי מוֹדִים לֹא שְׁעֵרוֹם אֲבוֹתִיסִים, וְכֵלִי פִסְק—כֵּאֲשֶׁר יֵד הַרֹמִים חוֹקֵה עֲלֵיָּהם הַעֲמִידוֹ טוּסְפִים מְדִיָּנִים, אֲרֵךְ מִחֲנֵי בְרִישִׁט, יִדְשׁוּ טוּסְקִים בְּדִישִׁים, וְהֵם הַדִּישִׁים הַנִּקְרָאִים דִּישִׁי גִירוֹת, וְמוֹסֵה מְלַחַם כְּשׁוּי בֵּין שְׁפִי כְּסוּמוֹ. נִם נִרְאִיהֶם כִּי לְקַחוּ שְׂבָרָם בְּהוֹקֵף יֵד הַמוֹסֵל. וְכִסֵּם יִסְרָךְ מִאֲמַר רַב אֵסִי: לֹא רֵט, מוֹסִיפִין פְּלִיָּה שְׁכֵר. (וְהַמְּכָר ר') אֲחֵרִים קְרֵאכְמָל גְּרִי' פְּרִי לְדֵיק בֵּן הַרְבֵּה הַמַּחְכֵּר ז'ל הִיָּסִף לֵאמֹר לֵאמֹר גִּי מַחֵם (תַּנְיָנָה פִּרְק שֵׁי) אֲכֵר יֵלֵל לְמַבּוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְבַּע לְדִישִׁין מְדִיָּנֵי הַגְּזוּרֹת, וְהַמְּכָרֵה אֲחֵר שְׁפִירָה וְחֵן, וְיִסְכֵּן כִּי בִי אֲכִידֵן הַמוֹכֵר כְּנִמְרָא שְׁכֵם וְעו' הִיָּה חֲגֵר יִדְעֵם לְמַלְכִים מְיוֹסֵד לְאִסְיָה דִישִׁי גִירוֹת, וְמַסֵּם יֵלֵל מַשְׁכֵּט עַל פִּי יִנְיֻשֵׁי רֹמִי, וְנִקְרָא בִי אֲכִידֵן כְּמוֹ בִיחַ אֲבִי דִין פ"ג בִּיחַ דִּין. וּבַפְּרָשִׁים כְּטִיבוֹ אֲכִידֵן וְכֵט לְדִישִׁי הַמְּסִיקֵם הִיָּה דִישִׁי גִירוֹת, וְהוֹסֵד בִּים זֵה בִימֵי שְׁפִיָּים וְאֲבֻטְלִין, וְעַמַּר עַד שְׁנַסְרָף סִפְרָ בְּרֵדְחָה בִימֵי רִיב'וֹ וְאֲחֵר הַכְּרֵבֵן שֶׁב־לִאֲעִטֵם כְּרֵאשֵׁן, וְאֵלֵי בִי גְּעִישֵׁי מִן כִּיָּה וְכ' לְחַמְשִׁים. אֲכֵל נִמְלֵא אֵם עֲטוּדָה זֵרֵם).

ומיכני, ועל כח מלותיו והוראתם האפיקוריים להם בפ"ע ובחכום; ומה שזירה עליו סדר הקרא ועריכתו לפי שלפניו ומה שלארריו, הכל בכדי להניע אל התגבלה הסבוקשה להם והמשפט שלמדו בו; ושאלו על כתובי מזה: מה הלמוד לו סדר בו? ואמרו עוד: הכתיב למדרשו או להלמוד? היא בא, ואמרו שכן לשון ניהנו לירוש, על כתובי הכ"ר כבלל וביחוד בכתובי המנות, יהיינו שחון כפשוטם בפירושי המפרשים יש בכחם עוד להדרש מחכמים, וליהן סענה ותלמוד לצורך הלכות טעולות וסוכרותה— ולהיות ההלכה בפני עצמה צדקה סאר כלשונה ובנידחתה, הנה ישלים איהם המדרש שהוא יסודה ומקורה; ומה שישלים את המדרש, הוא המשא ומתן במדרשים חלוקים, והבחירה בעינים, והכרעת הדעת בתרמין או ההגבל בין הלכה להלכה, וכל השיך לביחוד ענין לכל הכונותיו והתליותיו; כל זה נקרא בשם ארמיו נסרא, ובעברי פתרון השלם, לפי שהיה משלמת את ההלכה ומדרשה להוראת מעשה-ו וכוין שהרבר כך, הנה ההלכה ומדרשה ונמיתה הם באמת שוים כוון, לפי שכל ההלכות אי עינן רובן הגדול לא נקבעו, כ"א על זה, הדרך היינו שהוציאה עפ"י המדרש בכתובים, והשלימו ביורה עפ"י העיון והמשא ומתן— אולם בקביעותם כלשון וניימא חלוקים מהם כוון הרבה, ובה יש ראיות ברורות ועדות פורשות לחכמים, שההלכות הן הקודמת מוסן לקביעות, וניימא לשון אחד קבוע, ואחריתם המדרשות להלכה, ובאחרונה גם הנמיה, שזו לא הניעה לקביעות עד לוכן כאחר הרבה, וכמו שיטא עוד— ואך עשי ראשי המסורים בבתי מדרשם, כשנעלים מהם דבר לקביעות תללכה, או בשביל הוראת מעשה שארע, או כשנפיל כוערם מחלוקת במדרש הכתובים ובלמוד הסכרא ז— הקדימו דבריהם לפני ישיבת חכמים נדייה ששלחם, עד לאיתה הישיבה שבה הבית, ולאיתה שפתח העורה, ובאחרונה לאותה הגדולה שהיתה בלשבת העות, והיא הנקראת כוון זה בשם סנהדרי גדולה (וכבר דברט מזה בשער העשירי), ונקראו הישיבות שנקת העדים ובידועים ג"כ בתי דינין גדולים (וביתו שנת נקראו כן סנהדרין). לפי שכלבר הלמוד, להלמדים היושבים לפניהם, היתה גם ההוראה והמשפט בדין התורני שסברת עבודתם, ומשם קבלו העם הדין וההוראה; הבחינה באחרונה לכל כפך ומחלוקת היה הנמיה לרוב הרעות, היינו שעמדו החכמים למנין ונמרו; ונמרו את ההלכה עפ"י רוב דעות, ועל פיה תהיה את הדין, וקבעה כן בישיבת הלכה. והראיה על כל זה הכריותא הידועה בראשונה (היינו בתתחלת וסן קביעות ההלכות), לא היתה מחלוקת וקיימת וקבועה לדורות; בישראל וכו'. וכבר הכאנה בשליכותה לפעלה (שער יב), ועד והכן שאילו נשאר זה המנהג הסירו בכל חופן של סדר חכמים זה, כמו שהיה נהוג בתחלתו, זנס אחרי כן בקצת ערות כוונה חסונים, ולפעמים גם בסויע כפריםים, כבר היה זה הסיב לישראל בהצלחתם הוסנית והרוחניות בשה; וכשביל זה נקבעה הלכת וקן הסכרא נגד הרוב, עפ"י הפרשה כשופטים והסידור בו ואפרו למחיל לו, והכל נעשה בתחלת וסן זה כשהחלו הישיבות לרוב, ככרו שלא ירבה מחלוקת בישראל, אלא שגמרו העוות ונחלקה האיסה, לא כלבר לכתות שונות חלוקות זו מו דרבה ברעיה ובגמרים, שכבר דברט אודותם; כי אם גם בין הסויוקים באטונה צריפה. ובקבלות שנסמיה לרם כאבותה היינו בין חכמי שוני ההלכות, עצמו טעט טעט סעס ויהר שינוי רעיה כתיראה, יבקביעות צדוקת ההלכה, ועי"ז גם פירוד ההלכות, עד שלא יכלו לביא לרבעת אחרות

ונפרדו לשיבה ישיבה מיוחדת לעצמה, וכיבוד אחר שמאי והלל, חזי ישמחם לפני כמים גדולים חלוקים סאר, גם בכללה דרכי הסדרש ותעיון, ולפיהן נכ בדרבה פרמי ענינים כדעות ובמעשים ההוריים; הגם שהיה סופן החלטה ההלכות, חזי שני בתי יעד גדולים עם ראשיהם הנורעים בשם אונת, וכמו שנקביר עיד. וכן או והלאה לא הצליחה השעה ועה רצון להחמסך יחד כל החכמים משני הצדדים, כדברי לבוא להכנסה, עפ"י העין וכח הראות, או עפ"י העמידה לסגן והחלטה הרב המחולק עפ"י דרוב, כ"א לגדקים טעמים ובאקראי על קצה ענינים בלבד. וגם בזה לא היה הדיקון והמפא שלם, לפי שכבר נקבעו במחלוקת אלו, הלכות בלבד בלבד שונייהם, ונרסו אותן כשיטתו זה לבניהם ולתלמידיהם, ולא חיתה עקריהם באפשרות, עד שבמסך סדר הכמים אלו, וזה כוסן סמיסת חיקון חסונה סבידנו כמסך עליון, עדיין הוצרכו להוכיח בבאר רוב המחלוקת לפי השיטת, השער בצי הצרות התלמידים שוני ההלכות. וזה ששינוי במסכת עריות (פי"א מ"ה) א"י יתרה: א"כ להס סוכרין דברי החיד כח המוכיח לבטלן? שאם יאמר הוצרך כך אני קיבל, יאמרו לו כדברי איש פלוני סמעת. וזה לפי סמתחלה לא נקבע כלל דברי החיד או הפיעוס לגירסא. ודע עוד כי הגם שבעל כרחו טדה סמכת העד ההכנסה בחלטה חיתה נ"כ עוצם המחלוקת שבין החכמים, והעמידה על דעת עצמם והתבירה, ושכמחלוקת שמתחלה לשם סיים, בלא ספק, התעברה אח"כ אהבת הניגון, כמבואר זה במקומות הרבה סאר כהש"ס; הגה סצד השני עלינו להצדיק את החכמים כדורות על האמת הברור, כי השמורה והמלחמות והצרות הרבות שפגעו אה רגם כלו, וכיחאר את החכמים שבהם. היה סמכה הראשית להעדר ועד החכמים באסיפות גדולות, וע"י כן לשלילת ההכנסה. בתחלה זמן שאנחנו בו (ועד זמן הה'בית), היה השמר המלחמה הארוכה של יונים, שאו נרשנו ביהוד החכמים התלמידים, ארז זה לוסן מעם, עצמו והגדילו כתוה הצדוקים והביתוסים, שהצד החכמים, בעוד רוב מלכי חסמוני, שהיו עכ"פ בלב כרובים כלם אחרי הצדוקים; גם בימי מלכי הירושם מלחמות ורדיפות לחכמים, וקירוב לוסך סדר תנאים זה, היה השמר של הרומים. ונותרם ביהוד על היעד ועל סביבת חכמים; ואיה אטוה תחיפה שכערתו כאלה שוכרט נסגעו החכמים מאסיפות ביעדים גדולים? (כשגם מתחלה נתוערו עפ"י הירוב בפקודה ועצה אנשי המלטה והשרים, ובערוב אנשים כהנית אונת ורואיות על זה בירוהו), ושבתיו יותר ללמד כל אחד בכיה סדרש, ולקבוע הלכות בפני עצמו, באופן שיטת האמת וההכנסה והאחרות כמעט בלתי אפשרית ונסגעה? וזה סה שראינו להציע ככלל בסבת השינוי הרב והגדול העצום כהלכות והמחלוקת הגדולה בין שונייהן, ובסבת פיעום כספי הירלט הברוח והאסיפות בערך אל המחלוקת, עד שהגיע הרב לה סחכמינו זל הם בעצמם הקבילים כמר לב, סנקשיה טודה כשותי תרות, בתלוף הגרי הדיב שכא מפעולה הסופרים ושקיותם שעלתה להם ההכנסה והאחרות כפירושיהם וכדבריהם. — הגה המחלוקת הראשונה כדובר בסמנה (תנ"ג ב') היא על סמיכת שלמי תגינה בייש, תגינה ההלכה כמחלוקת בשוני הכמים סרור לרר, ונשארה הלויה ועוסרת, והגם שפשו עליה לסנין לפעמים, לא נסרה לעולם כשליטות. ויחכן טודה העכוט מתחלה ע"י הגמר והמלחמה של יונים, ושאויר כן נסגעה והכנסה סהכת קלות העין בעצמו כצ"א אחר (ההסמיכה אינה אלא שבות) ויכרתו סצד אחר והוא סניעה חבאת קיבטה

בני"ט וביחוד אחר שלוחה לו המחלוקת בהקרבת עולה בני"ט - ושני בני המחלוקת שיני ההלכות מעשיות הרבה (ביצה י"ט וירושלמי ביצה ב' ותיגנה ב'), איך התגברו הדעות נה אחר על חכרו, ואיך כשהביא הלל העניו עולת ראיתו למקדש כחש לרמטנגרים, ואיך שנזרו עוד שהיקה על הסתנגרים, ושעם זאת לא חדלו מלגזח, ועם זאת העידו רבותינו שכל הגזוח היה רק בביה הועד, וחוצה לו היו עושין בשלום ובאמונה ונחין זה לזה; ועוד והיא העיקר שלא נרמה המחלוקת פרצה בישראל. שיהיו נזהרין ח"ו מלהתערב אלו עם אלו, וכבו שאסרו (יבמות י"ג) לא נמנעו וכו', הנס שכל אחת עשו כדבריהם. — ונשוב לבאור צורת הלכה: מהלכה היו המאבקים הנקבעים קצרים ביותר, בעלי שלשה ארבעה כולת בלבד, ואלו קרובים לציוני הסנים של הספרים - הדוגמא מהיותר קצרים הם ההלכות הכאות במשנתו בתלולת כמא קמא, ארבעה אבות נויקין וכו', כל שחבתי כשמירתו הכשרתי את נוקן; הכשרתי חצוי נוקן כהכשר כל נוקן; נכסים המיוחדים; נכסים של בני בריה; רשות המיך והנוקן; הניק והמויק בהשלוטין; שום כסף; שזה כסף; וכן ימצאו בקדויות בארסי, איל קמצא רכן; משקין בי הטבחיא רכן ודיקרב למיתא סמאב; ודוסה להם ההלכות שבאו בספר יצירה קצרות כאד, וכן נראה שהיו בצורה זו ההלכות בברייתא הקדמונה של סיד העבור האבודה כאתנו - נולד קודם חצות, נולד לאחר חצות, פעמים כא ארבעה, פעמים כא בקצרה; ואלו ההלכות היחידות הנוכרות, חסנה גם הלכה איר לארבעה עשר שנהלקו בבאורה (ריש פסחים) וכדומה.

והנה ארת אחת נתרחבו ונתפרשו ההלכות יותר, ועם זאת לא חדלו מלהיות חסיד קדוים בלשון קבוע ובחורים בקצור הנאה, ועזובים הביאור להנסרא של הלכה, שבה ההרחבה מובה; והנה שאמרו: לעולם ישנה אדם התלמידו בדרך קצרה; ועל הרוב נראה שהניחו את הלשון הראשון במקומו, אלא שביארו אותו, והסיפו עליו דברים, ולזה וכיוצא בו רמזו באמרים: ומשנה לא וזה במקומה; ובאמרים: זו משנה ראשונה, ואסרו (סנהדרין ע"ג ס"ד) זו משנת ר' עקיבא, אבל משנה ראשונה, וזה ראייה על הנגוד; רונמא על הבאור להלכה הקצרה (פסחים א'): ובספא אמרו שהי שורות במרתף סקום שצריך בדיקה וכו' הגה זאת היה נוסחת ההלכה הראשונה, והיא בלא ספק מחוחר קדמוניות, שכבר נחלקו שני הכתבים של ישיבות כסופן לשונה; וכמה ההלכה (נבחים ריש שק"ג): הסובח סקדש את הראוי לו, נהלקו בבאריה שם ר"ג ור"י ור"ש; וכן הלשון: כמה אמה יוצאה ובמה אינה יוצאה, הובו להלכה קדומה, והראיה הערת השונה האחרון, וכל אדם, אלא שדבריו חכמים בהוה; ונמצית לחדן עדין סן רונמאות הללו, שההלכה הקדומה עם כל קצרה היתה על הרוב מיוחדת יחוד גדול, והסבירה בדרך פרש וענין יחודי, וזה מה שנמצא חסיד בריב מליצת קרטוני קרטונים ובהפסלותיהם, וכמוהם עוד, הקני עומד בחוץ וכלל הבית בפנים פנים העני את ירו וכו'; וכן אותן ההלכות הקדומות כללו כללים בוסן מאוחר ממש (בלי ס' י"ז, ס' ה'): כל הממלסין סביאין את הטומאה בעובי המרדע, ועל זה שני והסיפו באהלות (ס' י"ז, ס' ה) אבר ר' סרפין אקפה את בני שו ההלכה מקופחת, ששפט השומע ופעוה (בכללו) אבר עובר ומרדעו על כתפו ואיהל צד אחת על הקבר, מסאו איתו כסום כלים המאתלים על הסת, אבר ר' עקיבא אני אהקן שידו דברי חכמים (וההלכה השנויה) קיימים, שיתו כל הממלסין מביאין אר הטימאה על האדם שישא אותן בעובי המרדע, ועל

ענין בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח; ויעוין שם ובשבת (ף י"ז) פירוש בשנה זו. ואין המקום לזה בכאן שלא הובאה כ"א לדומא, אך נהוהו ההלכות בקדמותן ואיך עשו בהן מוסן לזמן, לפי שעם הקצור חתרו המיד השונים לזמן מן פרמי דינים ומעשים שאירעו לגדלים וכללים הדומים: זה הכלל; וכלל אמרו; הדומא; כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל, ונשטר, וגדולו מן הארץ, ולקטתו כאחת ומכניסו לקיום, חיוב בפאה והתבואה והקמניות ככלל הזה; ולפעמים הכלל מרכב מענינים שונים: כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מסמא שומאה אורלים אלא פשתן, ודומיו רבים. ועוד יתבאר רכיב קשור ההלכות הגפרוח לפנינו. הכלל שהראיות מבריעות מכל צד שמספר רב מאד שהלכות האשקעה במשנתה ובברייתות, נקבעו בעיקר לשונם ורובם גם בסדרם, זו אצל זו מוסן קרמין אבד. לשל ההלכה הבאה ראשונה במשנתנו: מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן; מי לא יודה שהגבלה זו הונחה למאחר עכ"פ בעוד שלא חרב הבית, וההגים בחבורה, ונראין במעשיהם להעם, והיו הכהנים היודעים לחשב השעות, ועתותי שחר, ונשף לכל תקופת השנה; ובאמת הראיות בזה אך למותר, לפי שרובי ההלכות בעיקרן, וביחוד אותן שבסדרי ורעים קדשים ופדיות הן המעידות על עצמן שנקבעו ונשנו בעיקר מופם שלהן, בהיות הבית בניו ישראל על אדמתם ובקבוץ גדול יתר סאר, היינו באוהן סאתים ושפנים שנה שהבנתנו למעלה שבין שמעון השני עד החרבן.

וידעתי שהקרא יהפוש עלינו בזה, שהלא נמצא באמרים לחולל מורים על קיימת זמן, הלכות ושוניהן למעלה מן הגבול הנוכח, שאמרו שהלכות נשחבתו כימי אבול של משה, ושהחזירן עתניאל בן קנו מפלפלו, ואמרו כימי גיחאל בשנת תהלכה, עמוני ולא עמונית, מאבי ולא מואבית, ושעמשא חגר עליה הרבי לקיימה בורות בבמה"ד; ועוד במשנה זה מררש ררש יהודיע הכהן; כימי נחמיה בן חכליה נשניה הלכה זו, ואמרו הלכה ספי חגי וכריה ומלאכי; ואך אני אומר שלא הר זילו לשנת ההלכות עד למיודם שנת ר"פ לפני החרבן בוסן שפסק סדר ה ס ו פ ר י ס; ויותר מזה יהפוש עלי הקרא סוב הלכ, והמקנא אולי יחרוק עלי בשני, ויחשכני סטר לכופר בהוריה שבעל פה, שררי נמצא מספר לא מעט מהלכות, נאמר עליהם מחולל בפירוש שהם ל מ ש ה ס ס י נ י; וישמע נא הקרא המוב המשובת התנצלותי על זאת ראשון ואחרון. — דע ידידי (וההרב יאלצני להכפיל האמור בזה פעמים שלש ויותר) שהכונה אצלנו בזה השער כמו בכל המאמר בלו, לציוף ולכיר דברי אמנה שבידנו בכחינה שכלית, ובהגבלת סחקר עיוני, וכדייט עדיית מאיסמות, ולתרוץ המשפט ככה שלשון נגד המסופקים והמענינים והמחסינים, ונגד כל הדומים מדרך האמת הנכונה בהפרח לאיוו צד ועבר יהיה, וזה הצורך הגדול לרוד שאנחנו בו; וכבר הכפלתו כמו כן שמפדת כונהנו דומה מסס למפדה הפך הרב בספר המורה אצל אנשי זמנו, ושאנחנו חסיד כמה שגוע לדרך הדיישה יוצאים בעקבותיו, בלי הגבל אחר, וולתי ההבדל שבין בני דורו והמבטות שנפלו בו המרפא והכרחי לזן, ובין מעמד הדור הנכחי והענין שהם בו. ועל כן גם כזה הדרש ראובני להגביל הזמן הכבוד היותר מאורש שאפשר למצון לתפוש בהתחלת ההלכות; אלם אין אנחנו שוללים בזה אפשרות איוח פרמי דינים וסדוה דרש מקבילים באימה יתר על הפירוש כהתוכים שמסרו המופרים, ושדגיעו לידי החכמים שוני ההלכות בקבלת

אבות מימי הבינה הראשון ולפניו, וכפרם מימות נביאים האחרונים הדבר קרוב מאד; אולם זאת נודה שלא יאמין לנו כלל היות פרטי דינים ההם נשנים מימות הבינה הראשון בשם צורת ולשון ההלכה. כפי מה שצינינו והגבלנו אותה בהארה בבחינת נסוד; וזה לפי שהשם הל"ב ה' נגזר מלשון הארסי (במשפט הבינה הדינים בחלבה), וצורתה בתוכן שלה מאותרת לקריאה התידה בצטור, והתפשטה בעם בפירושים יודעים מונבלים, כמו שבארנו היות ההלכה הסוד מוכתה עליהם. וזה מה שיכול להיות זכנה קדם לעורא, והלשון שבו נשנו אלו ההלכות אינו לשון כבדי הנקי הקדים כ"א לשון מיוחד למשנה שיעוד נדבר אורותיו, ולזה אין אותן שהוכרזו בסודי חז"ל ביאנהם הן המעידות ע"פ על זמן קביעתן וגייתתן בזמן הבית השני, הגם שהיו בן הייטר קדומות שבהלכות, ואין זה להם נרעון ופחיתות סעלה בעיני הדרוש האמת, וכבודם לעולם הוא התועלת והטיב הרוחני והממני, שהגיע ע"י קביעתן ומשנתן לאבותינו ולנו וקדוה אמתתן היא הקבלה ודאית והכופה מוכן שישראל שרוב על אדבתם, והמקדש בנוי, והכהנים בעבודתם ובתי דינים של כ"ל בכל פלך ופלך, ובידי גדול של שבועים ואחד בלשכת הגזית; ועל היותן ע"פ סיה הדין האמת יבוא עוד בעוד השם האיות נכוחות נכנסות בלב כל דרש האמת באמינות. ודע שאלו היו הכסיתו רוצים להתעקף להלכותיהם ח"ו, כבר היו תלויין איתן באליות גדולים, והיו שניין רוב כלב איסור כך וזהניאל כך דברי יאב ודברי דוד, משנת יחזקיה ומשנת ישעיה, כדרך שעשו בעלי הכסה ידועה עם שמות הנזאים ואמוראים ודיוקן בזה להכחם (שגם היא אמתית וקדומה בעיקר הנהיגיה כמו שיבואר בשערים שידעו לדבר בהלך השני ס"ה הס"א ס"ר) יותר שאשר דימו להרבות כבודה על שקר; לא כן עשו מעתיקי השמועה המאסרים, החחילו להלכותיהם משמעתן הצדק והזנות, וגם הם הכי נכבדים שמות כהני נשיאי ומסדי ישראל, אכן סומן שבו הנהגו ההלכות באין ספק כלל; ועוד ניתן לנו אות אמת היותנו מוצאים רק בספר מיניס כהלכות מיהם לראשונים ולאחריו שניהם ארת ארת יותר, כשנתפשט הסוד בישיבה, ורבו המעשים שאידעו. וזה הכסבים למעט הענין, וגם סעד הרהישה בעצמה שהולכת ומסתבבת סדור לדיר, גם סעד שנוי העתים; שיעי הצרכים והסכסול והעדין יתרנו המעשים והכלים, וירבו העסק והפענה בין בני אדם, והתחדשו השאלות והאכעיות, ויגדלו הצורך והחפץ לחכמים להגבילם בהרואה. ודע עוד, שאלו היינו יודעים היטב כבמראיה לין דרבי החיים ופשיטותם בימי יהושע והישועים ואפילו בהיות המלכים לבית הראשון, כבר היינו רואים שלא היה צורך ולא אפשרות למספר רב, אפילו מאותן ההלכות שנשארו בידנו בחסר עליון; והשכחה שקרה בודאי להרבה הלכות נראנה בספור שלפנינו. — קצרו לנו דבר המבוקש כאחת, שכל המעט הנאמר בזה מאיה חכמים שקדמונו, ואשר אמרנו אמת בזה כיד ה' המוכנה עלינו, ומה שיהיה נדומה לו, ויטעא בלי ספק ע"י דורשים אמתים בעתיד בעור השיי, כל זה לבדו העד הנאמן על אפיה מסורה ההלכה שבידינו, לא המקרא, אשר יבה קרית ספר ולבדה", והשם עכשא, והדשעאליי, והדבור, הוא הכה את הארי ביום השלג", עם הדרשות הצהיות שעליהם, מסוף סוף הכלל הגדול ומקיום כחכמינו ופרנס לבדנה בסקיות אין ספק, שהאמסכותות וכדרכי וכפניו האנדה והעליות יבוא דברינו בהרבה בשער שאר הן אין ביכולתם בע"ע נקיים ולאמת דבר וילה המקיים ומאמת סכבר מצד איר. וכן נשאמרנו

בתחלה שער זה שאין לנו ראייה, שלמד ודרשו התורה בצבור ובימי הלמ"ס בימי בית ראשון, כמו שהיה בכיורו מוסף עורא ואילך, אהה חרין, שלא נעלם סמנו. כה שוכרו בארנה סחורו של חוקה ודורו של יושפס. ומי יעו לכפיר בזה סכל וכל, אחרי שבא לרוב כדבריהם? אלא שלא נרע כסה היו הרהרות הללו דור רעה, ואצל מי היה הדעה; וככ"פ סן אסיפות משלים בספר משלי וסספר מוסרדים כהגלים סחורו של חוקה, וסן כהגובים שהבאנו לסעלה מיהושפס, לא יודע לו דבר בענין הפירושו ההנבלה ככתובי המצות, ולא בענין ההלכות קביעותן ויסשתן, והוא הסבוקס לו עשה. והיותו קשה שלא ידענו אם וכסה הסבוקס לה"ל כב אגרה וכל שון האגרה, והא על דרך ספור קורות, או על דרך ררש החלציי הטרע להם ויטאר עז. וביחוד מה שאכרו על הור של יהושפס זה האחרון יותר קרוב; כמו שלא יושפס אדם על סאפס, ויהא אה העגלות", שכסר הסין ששפס בעגלה ערופה, ושכסר לאחיו, שלא יעסקו ברבר הלכח, או כמו שהיא סבררש, שלא יפסיקו סרבר הלכה, וירגו עליהם הדרך, שהיא לררש כלבר. ע"ד הגרונ בוסנס כין תלמיד ישיבותם. והודר בזה ידידי לנפשך! בזה ובכיוצא בו, סלצאל. מה סיק שיוקרו הדרשות הנזכרים בכח שיה לפשם הסקרא? ויאמנו הפאורים שפסרם, שעחנאל השופס הראשון ההור כפלפל הלכה שנעכתו. ושכסמא הלך הגור הרב לבית סבררש, להכריח גסר ההלכה כרצונו (מה שאירע באמת בעגונה כקצה הוסנים שאנחנו כהם)? ושכגונו ראש הגבורים חור בייחא היקרה והקשה של הורה כהנים כיום הערף? ושכביי יושפס היה כל אחד מישראל סלוסר סופלג? שעל זה תבנה עלינו להשיב: כי חי נפשנו, הערסה צבועה זו קרובה למינה יותר הרבה אמלו סן הכרסה נסדה לאלו הדרשות הנזכרים; ושכסעולם לא עלה על לב רבותינו, לאמה ספורים כאלו כמליצת דרש אנרתם; ושכסמשיח הגדול כאמונה, הוא הערובת הסוספס מאד עם הברור באופי, ואולי השקר עם האמת; ושאינן היות יותר רב, כאשר ערכב הזמנים והמעשים, נאופן שלא ישאר ביניהם שום הגדל והיכר, ולפתוח עיני לכל חולק שער רחב לכפור הכל; לפי שכבו שאכרו הכמינו: אם אין דעה, הגדלה סנין? כן להיפך אם אין הגדלה, אין דעה. הכלל שהרבר ססוכן סאר, כיתר כמינו אלה לאמה. עיקרים סוכרדים כאמונה כלהי סאופתים, או לכנות על יסוד רחב רשוע, כסקום שיש לנו יסוד חוק ונאסן, הגם בלתי רחב כל כך; ודי בזה התנצלות להשנה הזכורה ראשונה.

אמנם על דבר ההלכות הסנונות לחכמינו בשם חלכה לסשה ססיני, נראה דעהנו כהרחה באור קצה. וזה שכבר ידעת. שבתחלה קצרה בו, קבעו ונרסו בעל פה אה ההלכות נפרדות כל אחת כפני עצמה ובררך קצרה סאר. וזה שצריך אהה לדעת עזר, שכוסמי הפלחוסות והגיסייה והצרות, ככו כסוף פלכות החשמונאים. כשצרו ולחסו זה את זה, ופסשו הרומים פוספיים ושרי צבאיו על ארץ ישראל, וכתחלת סלוק תוררום (וסן שמקיה ואכסליון ובני כתייה), ואף כי כפולסום של חרכן הנית, ככל נקדה ונקרה של זמני רעה אלו, שכתבו סספר גדול יתר מההלכות הנזכרים סן רוב כהכסים והלמידים; ואחר זמן נמצאו ונזכרו בררך כקה לפי מראיה העין. כדי יחיד או רבים סתחכסים וסתלמידים; אוכל כהרוב סהם, וגם כקצת הגשורים סהחלה, לא כלבר נאכר כהם סקור סבררש והסנין והגסר כהם, כי אם גם סוכן לשונם והעראתם יכר כאינו סהם, והיו נשנים כפיהם

כספר הדרום - ולפעמים העלה ביד חכמי העור הראשון אחר הרבן, הלסירי רבן יוחנן בן זכאי, וביד חכמי העור השני, ר' עקיבא וחביריו, להחזיר הסוכן, והספיק לרלוות הישיבה כהך פלגום. וכבר האנו הונסאית, ודינאם, עוד אפר ר' יודיש: שבעי שהסדר פסח קריבה, והסדר פסח אינה קריבה, ואין לי לפרש, אמר ר' עקיבא אני אפרש וכו', ודינאם עוד בהפלת הקצור ויפה בהלכה הקריבנה, ועסק הפירוש, עי' פילת הספן בקצת הפרש בעיקרן (תראה פ"ד): הסני יד בעור, והשנים בעורה, והערכים בענך, והערך בזמן הערך יעיש י'.

והנה כשננו טעם סעודה החרבן, וקבעו ישיבות ביבנה ולוד ופקעין ומקיסית וולנה, בשביל לאחזי בהלכותיהם ולדרוש בהם, בשארית שאלה לסודות או שאלה סעודה - וסנאו ביד אחר או ביד רבים כהחכמים והתלמידים הלכה קבוע נרובה בלשונה, הנהיה ליסוד שאין לזוז ממנו - כפי שיבארל בפיהם: אם הלכה היא נקבלה ואתרו (כלים ג' י"ג, ט"ז): ועל כן אמר ר' יודיש: רבר הרש הדסי הסופרים וכניו כבוד לפרקים לא לגדולי שני ההלכות, ואין לי מה להשיב - וכסודיה באשפרי, השדרלו לפרשה, ולרדאם סקרה עפ"י אחת טרסרות, והיא פגלת סדרה ה הלכה, ונסאו ונתנו בסדרה הא, איך לעשותה, שלא יהא בו מן ההטעאה, ואיך לרסות הערוך שלפניהם אל ההלכה שקבלוה, וכל זה פעולה תלסוד או נסרת ה הלכה; אולם אם לא נסנאו ביד כלם הלכה בענין סוקקסם, השתדרלו הם בעצמם בסדרה דהחובים וברבני העין המיוודים שהחטרו, ונקבע להם בזה הלכות וכרדשים הדשים. — והיה עוד סודך וכמה קצת החכמים הגדולים, לשפד

(1) ולכן בזה היחס ששנו הכלכות סעודה כהמות לרוב וכמו חידה, לא כלבד מזה הפלגת הקצור כסם, כ"א גם מזה לשונם, עד שכל רב שוכה כחר לו סנטן אחר בלשון ערומים, ועל התלמד היה מחיוב לשמוס בלשון הוה חמש. כחאחרם (ערויה ח'): אלא שחייב חרם לומר בלשון רבו. ומזה נא שנס כמשנתו הלחה וכרורה, סניררה והרמיבה לזמות הסתומים סנהלסה הקדמונה וכמו שיבואר להלן, נסחר עס זחה בלחה מקומות משניות מקוטפות וקורות, כס מלוח ודבורים בלתי מורגלים, הכל מהלכה היח. לדוגמא (פאה ב' ב'): וכל הסרים אשר כמעדר יעדיון. (סס ג' ג'): כחחלקי מלחם יד כשדק אחד בים טור. (בבא כתר פ' ז'): בלו הדנוים: הגינו, יבסה השנין, משמנין ביביהן, כולם בלתי מורגלים, והדבור האחרון נא גם כמליצה, וגם כמכירות, וכנלשחן הסודסה בלתי מורגלס שוב, אך אין הענין שוב כלל. (כחכות ע"ב, נעשים פקד ד' כסופו): ר' יהושע אומר: כהה' ודומיה: הלחום. וכל ספק השאירו ותפשי ככולס כמקרה או ככוונה לשון ההלכה הקדמונה. וכן כסב רב סירורל גלון ז"ל כהסנינה היקרה כמילוד: רבו מרעיון להלכה ח, איה מנייהו דהו הני לכו בלשין הראשון, ואיה מנייהו דהו הני לכו כדמי. — ועל זה ענין הרמזה הלכה הקורות הונח כעלם והחפסה הכס חוס פסח, שהיא חסוכס בלחור, והרלוס ביחולמנו (כסח פ' ח' הלכה א') ובקלים ג' ב'), כספר עס, שסחמ ר' אבהו כמחה נרונה, מלח הספחה עוקף מכליה. וביה יודיש לט מלחר סחוס הכו כעיל כמחה נרונה ויהי הפלה ירהגירה ויהי סכחה: ר' זעירא כסר ר' יוחנן: אס בלח הלכה סודך, ויהי סחה ייעה מה עינך, אל תפליגנה לדבר אחר. שדרי המה הלכות נלמרו לשנה כענין דין מוקטפה כמסנה. ח"ר אבין יואלו. הרי שני מני העיס, אילו:

כאד על ההלכות הישנות; ר"ל לשנתם ולהתיר אחרים להצילם מן השכרה, ולקבצם תמיד בכל צד ופנה בפה, וזכרון הלמידים והלמידים הלמידים, שנאספו אחת אחת אחר הפזר הנטרא בשנוש הכלחיות הזכורים, והיו החכמים אוסרים אחר לתכיו: בא נפשפש בדלכות, בשביל שלא יעלו הלוחה (פסו האויב). ובררו יותר בזה הדרך מלרדוש ולרזן בעצמם ולקבוצ ככה הלכות תרשות - וקצת החכמים אי דחם, הגם שיכבדו כאמור את ההלכות הישנות שבאו לידם, לא שקדו כל כך על בקשתם ואף לא סמכו עליהם בהחלט, ואהבו לסמוך על סדרשם ופלוסם. ודבר הבא לפניהם דתרו מיד בכחיה ובהקש ובמברא - וכל זה שביארט יש לו על כל דבור ודבור מסנן חבילות ראיה סבאות בכל ספר השבע"פ שבדנט, קצתם אולי יבאו בהמשך, ובשאר נסמך על תרנים בקיאים שנמצא בקרבנו סהם סך לא כעם ת"ל, המה ירעו הראיות הרטויות לנו ויסצאום בנקל במקומום, ולטו יצר המקום סכר להביאם הנה - משהו שמע דבריו: כשמצאו חכמי השיכות אחר התרנן הזכר או גם אחרונים להם, תנאים ואסוראים, איזו הלכה ישנה, באופן ותאר שהיא כוללה תכלה הברחיה במצוה ואפילו בסיני ותקין. היינו שלא היה קיובה באפשרי כלל, סבתי ותנבל באופן כפופני תכלה הוא עיר בזמנים הקדומים, או שמצאו הלכה אי שוכרו לה המקבלים עד הוונת, שהוא סוף ימות הזופרים. או שמצאו סוסכסר בלי חילק, ולא נוכר לה לקדכותה הוסן שנמנו: נסרו בה, על הלכות בחוארים אלי: דנו והקיצו החכמים שהם, בהכרח מן היותר קדמוניות, שיהו לפירושי הסופרים שבארנום, מקיבולת סהם או גם סבביאים ולמעלה (הגם שלא בשם וצורות ההלכה): ועל כן בינו הלכות כאלה בקצתם בריוק סה, ובקצתם על דרך העברה והרחבה לשין

בא נחוס ופירשנו לנו יודעים היינו? וזה פירושו, אם בלח וכו' שחשטענע לאחיה השונים מקובלת לו במלותיה, וזו אחת וכו', שלא סעד סוכנה לרוב קולרס וספיטמה אל חפלינה וכו' היינו שלא ססיח דפחך ממנה מהר מאין חפך לרדוש בה, אולי חתלא לה טעם, סכרי כמה הלכות נאמרו וכו', היינו שהיו מן סיוסר קדמוניות (כמו שנארטו הוראה סדבור), וסחמוס לרוב יושנס וקולרס, וכלתון משוקטוס במשנתו, פי' שהללית פס זלח כיד חכמי כמשנה, לרבי ושלפניו, לפירשם ולהרחיבם, ולתת להם מקוס וקשור בין ההלכות סנדריות במשנתו (תכלת ההלכות סחפורטוס בסדר משנתו, הוא הנקרא ה ה ס ק פ ס ג ל ס וכמו סינול לפלן), אי"ר חנין ויאות. הכי שני מיני חמיס וכו' מוסכ על המשנה סס כאלה: כוורע לח שדכו שני מיני חמיס, עשאן נורן אחת טון פלה אחת, שני נרנוס טון שני פלות. וסנס ההלכה ב' יתה וו מניולרס מעלמס, ולא היספ לרביה להחשעה, כבא מיד אחרים וכלמי מוסוף בה דכר. מעשה שזרע שחטון אי'ס ספלפס, ובא לפני רבן נמליאל, ועלו ללסכס הניוס וסאלו. אמר נחוס הלכלר: מקובל אני מר' מיאשה סקבל מאבא מן סוונות סקבלו מן סכניא'יס סלכס לחה סמיני, כוורע שדכו שני מיני חמיס, אם עשאן נורן אחת טון פלה אחת, שני נרנוס טון שני פלות. אלח ודאי שההלכה כמו שבלח בתחלת ספסנה היא ככר מירכנס מן הלכה ישנה קלרס בלשון שני מיני חמיס כאלה סיד ספי סורו כפרחף, אחד פסר יוס כנד ה, והזכיר נס המעשה פעל ידו נחפרה סלכה קדמונה וו, וזכו כרל'יס סכניא ר' חנין, שלא נפליג סהלכות סייטנס וססחמוס.

סכרי כמס מן נחפרשו כחארונס וכלו נחשנתו סכרוס ודאי.

למטרי: הלכה למשה בסיני, כלומר שהיא הלכה להגות בלתי נבלת
 בפירושי הסופרים, יאפוילו מדרש חכמים אין לה, קדמונית בקבועותיה, לזכרון קבלתה
 עד הונתה, או לחסרון ידיעה וכן הנמרה עם היותה סיסמסת וכלי חילק מיעול, ועם זאת
 בהיותה לכה ובה כרח ועורך הנבלתה, היא שיה לפירושי
 הסופרים והנבלותיהם, ואם כן הלכה כזו היא מסיני, או כאילו היתה מסיני, בלתי
 נופלת תחת העין והמדרש והמחלוקת והפסק עפ"י היום והשטיעה מרבתי, כמו
 שהוא הרבה בשאר ההלכות. — ובהנחה זו, ואך בה לברר, יתרו כל השאלות
 והקישויות החוקות אשר נפלו בזה לנחלו חכמים הדבנים. דם שיש בסיני הל"ם כיה
 שהם הנבלות למסורת דרבנן אינם לטוירתם; ושגור כשם זה בתלמוד גם כן. ויה
 רק פנהג ימן כללם, כפי מניעה הונתה. ולפעמים נמצא שחלקו עליהם חכמי
 אחרוני הנאים, ובמסות הרבה קישויות עצומות מעין להדעם, אם וקח דרביה ובסיני
 תראה בסימן הסלות שלו בלבד. וכבר יענו בקצת דרבתו זה קצת החכמים ועיין
 בזהר כמולת הוית יאיר שאלה קצ"ב, שהרבה לדבר בזה כמובן טעם מרדכי, שהיא
 היתה רבת נחל ותרש אמת בכל כדיו; ולנו יספיק להעתיק בזה רק לשון הרא"ש
 ו"ל (מסכת נדה הלכות כקוואת כ"ו א'): אומר ר"י שלא מצינו בשום מקום הלכה
 למשה מסיני בפסול בקרה, ואם ישנו בשום מקום יש לדבר כפי הלכה למשה מסיני,
 עמון וכאם מעשיון בקרה עני במסעות רבתיא דמסכת חגיגה, כלומר שאינה
 אלא דבר ברור כהלכה למשה מסיני. וכן כל באמת הלכה היא שאומד ב"ש"ם בני
 סולי דרבנן, כהוא דפרק קמא דשבת: לא יקרא לאיר הנר באמת אמרו: התון רואה
 היכן תעוקה קריין, ומפרש ר"ת התם כל באמת אמרו הלכה, כהב ביוחשלי הל"ם
 אף על גב דאיסור רואה לאור הנר כדרבנן, אלא דבר ברור כהלכה למשה מסיני
 קאמר; עכ"ל. — גם יובן היטב עפ"י הרבני הטעם לאמרם כל באמת אמרו, הלכה
 למשה מסיני, שלהיות הרבני אמרו הוא במשנה אחרונה ומורה שהענין סן ההלכה
 הישנה. כמו וכמה אמרו שהי שורות במיתר, והדבור באמת וידה, שהיא מקובלת
 כאין חילק בה לעולם, הנה היתה ההלכה סן היותר קדמונית, ויעדק עליה הבינו
 הנבני. — וכן דרביה הבינו הוה על מה שהיה בלי ספק מפעולה הסופרים בקבלתם,
 ואין שייך בו דם וענין הלכה בלל; אמרו (נדרים ל"ז ע"ב): סקרא סופרים, עטר
 ספרים, קריין ווא כתיבן, כתיבן ולא קריין, הלכה למשה מסיני; וגם על איהוית
 הכפולות אמרו לפעמים: סנפך צופים אמרו, ובטו על ראשוני הסופרים שהיו
 בהם עדין נביאים, ועם יאמרו, שהם הלכה למשה מסיני. — ולפעמים שתף שני
 שטות אלו נכון בדיוק, כמו מרות שהי במקדש, ושי עורין של אמרוין לעונשין.
 קצתם היותר הבריים, היו בלי ספק מהנבלות הסופרים שרטיס במסותם, וקצתם
 הלכות קבועות סן היותר קדמות; וזהו נקרא לפעמים סר בריו סופרים, ולפעמים
 הלכה למשה מסיני. אולם בפרק השיעורים (בל"ם ע"ב א"ר) הוכיחו השיעורים
 בלשון שאמרו, דרסין שאמרו, ולמה הוכיחו רסוני כ"א דן ככניה שאמרו
 כוית שאמרו, בקרשה שאמרו. — ובמשנה כלאים (פ"ו ס"ו): וכל מרות שאמרו
 חכמים ככרם אין בהם עוד חיון ספקי קרים.

ועל זה הדרך בעצמי, נאמר על ענין התיקונים שבא כדברי חז"ל. ותחלה
 נעיר, שיש להפריש בין התיקונים לתקנות שבא כטו סן כדבריהם: שאלו הן לתקן
 איהו קליקל שהגיע מסנהג הקדום, ונתחדשה הקנה לפי הוסן, הקנה השנים, הקנה

אישא, ועל היזב התקנה היא נגד ההלכה שהיא רין התורה, וכמו על האמר כנשבעין ונוסלין: הלכות קבועות שט כאן, שאלו הגי הלכתא הגי הקטת נינוה, והפעל מסני התיקון; אולם התיקון הוא יסוד והגהנה טובה בעצמה, לא בשביל לקבל שקדים לו, והפעל מסני תיקון; ונאמר שכל התיקונים הקדמונים שלא קבלו להם וכן ידוע, המסיכום על דרך מרובי הדרש ידוע ונהוג להם ככתובים (לא בא הכתוב למרות, אלא לפרש; לנעול, אלא לפתוח), לזמן היותר קרום שהיה בו אפשרות צורך לתיקון; והוא: אמרו: משה התיק ברכת הון, שכבר היה בו צורך כיסוי, לפי הפירוש המקביל לספרים בהסקר, ו'אכלת ושבעת וברכת' הגם שאמנם ממנע הברכה כפי שהיא לפנינו (שנא נה לדוגמא מלת ון וספר גם שלשון עברי מאוחר), אינה מכינה משה; והוא הדין והוא המעם בברכת הרין כיחסת ליהושע, וכוונה ירושלים לרוד. והיאנה כזה שעל האמת המרויק יחסום לזמן הראוי להם, והוא זמן הספרים; אכרם (בכנות לפי יא): בברכות קדושות והברכות אכת' תיקונם. וכזה המין הוא אמרם כברייתא בבבב: עשרה תנאים התנה יהושע שהיו סרעין בחורשין וכו' וכלי מסה המסיכוהו על הרוב ביהושע וישם לו חק וספסם בשכס, וכמו שהיטיב לפרש דרבב' ו'ל הכתוב כמשה, שם שב לו הק וספסם" על התיקוני והנהגת העובדים במחנה ע"ש, — וכן מה שייחסו עירובי חצרות ונטילה ידים לקדש לשלמה, נראה לפי עקרום לזכות, וסיכי המופתים היו ישראל עוברי ארמה לבד, וכמעט כלם ישבו כפרות ובחצרים, והבתים נפרשים על פני השדה שנחשבו עם השורה, וכמואר בורה; ובתי החצרים אשר אין להם חומה מביב על שדה המרין תשוב, ולא לא היה אפשרות ולא צורך לתיקון והוא, לפי שלא נבצא רשות יחיד ארץ לרשות יחיד אחר; אולם בזמן שלמה, שע"י רבוי העושר: סלאכות ההרד והעזון, רבה הקבוצ והישוב בערים גדולות בעלות שקים וחצרות שכירושלים בעיר שחבורה לה יהוה, ככתוב עליו בבאור, שכתה הרבה ערי מסכנה וערי מצור נבוהות חומה דלתים ובורי, ועל כן יחסו התיקון ההוא לו ולחכמי וסט, וכפי כן המיסאה לדים ראי שייכות הגונה לזונה; מפני שעד ימיו העם מובחמים במסוה, ואך כיסוי שכתו הבמות ליחיד ולצטר לגמרי, ורבו הרמות ה' וההקדשות בסקם אחד בירושלים; ועל כן הצרכו אודרה יהיה לשמירת הסרחם; ודע שכתוב בברי הימים (א', כז): כי ברובי חוד האחרונים הפקרו נגב האלים בעמדם ליד בני אורן על מה רח ל כל קדש, וכו בלשון הזה עזבו כותב בנחמיה על חוסן שלו ישמרו וכו', ומסורה ה שיהיה כמצות דוד שלמה כננו. והנמא שחסר וי"ו החבור במסורה; ויחבן אי"ב כי המספרים, אשר הראשונים מהם כתבו והשלימו ספר עזרא, נחמיה, מסרו כאן שהרטור מסמרת דס הרה ויכול גם נטילה ידים לקדש, כנודע שקראו לכל התיקון וסני מסמרת. ויחסו כחסרון הי"ו, היות התיקון לשלמה לבדו לפי שייכותו רק להבנו, ודע שנמצא כתוב בו ברובי דוד האחרונים" וכו'. — ולפי מסרה כוונתנו ראי להודיע בעל כבוד כנס נטילה ידים לחולין, שהוא ברואי מסמנה עשר רב, והרו עליה באונגלין שלהם, שהיא מסלמנו ת א דק שי שא (מסורת חוקנים), הגם שלא עברו זמן הגוה עד ענין המפוד והוא רק כמאה שנה לכל היותר. — סן התיקונים שחם ברואי זמן שנתישט אליו אמרם כברייתא בבב' עשרה הקטת (לפי הלשון עשרה ולפי דהכל שיעשו היה טוב יותר התיקונים) הן עזרא, האחרונים שכתב מבייל בעלי קי להלסוד התרה שהיו קי בה או בצבור ובשיבה, ובאחריה כבאלו לגמרי מפני חשש

כמול פריה ורביה סין התלמידים; וסוף (מחזיקי אמונה) שמעון בן שמעון תיקן כריתות אשה, שקודם לזה היה מיוחד לה הסך, כמיוסן ובע"פ, והתיקון הוא הכרה ובאחריות כל נכסיו, והמלה כתובה מחדשת, ובלי פסק טועהק שלטון יוני - ככה ראו ומוציא שיהרגל הלבב, לשקול בפלס ומאני אכונה וצדק הסאמרס הנפרדים, גם להסוותם יחד על אופן שיסכימו לכל מה שהיא עיקר ומועיל להאסרתה הקבלה ככלל, ושלא יעניוהו ההפרות כשום מקום שימצאם, כמו שלא ימעה את הנכון המאמר השגור. כל מה שהלמדו ותיק עתיד לחדש, הכל נאמר למשה בנינו, שהפליגנו נגלה, אלא מחובה עלינו בחק חכמינו ראינו על מה שיש לסעוא בו סן העיסוק; והיא שהמליה ותיק לחדש יורו על הנעשה עפי ההתבוננות והתיקש השכלי; והנה הניש אסרו כי מסבב הרוחני האחדות הנסורה, ושכל מושכל וכלול בראשיתו כל החולרות שמתאחדים בו, סכנו יצאו ואלו ישובו; כמו שהמישג הפשוט של הענינה, שהוא המונה עשייה באשר יסוב קו ישר על אחת נקודות קצותיו, כבר יכול בהנאי זה האחד, כל התבונות והמישגים הרבים שבארו כעלי ההגדה הענינה. באין צורך לשום הקדמה אחרת, אלא הכל כלול בנדר הענינה הנזכר, על האופן, שהאומר בפני נדרה, כבר חייב עמו כל ההנבלות והתבוננות הנפלאות הנידקות עמה, ושאיפשר להודיע עוד בענינה, אלא שכל זמן שלא נתבארו עדיין הם כלולים בו כבח לבד, וכשיוציאם איזה שכל במחקרו, הנה ישובו ביחס אצלו כלולים בו בפעל. משה יש סקר להסאמר הנזכר גם ביחס אל המקבל בעל הכליה, אולם כבח לבד, וביחס אל הנתקן ביה, שאצלו אין הכדל בין הכח והפעל, גם בפעל. — ונחזור לדרישינהו בהלכות; כבר הזכרנו שהמקור לרבו ההלכות היא המדרש בכתובים עפי סודות ודרבי היקש מיוחדים; ועל כן לא לבד כל מצוה ומצוה במקוסה, כ"א גם כל סקרא שכתוב בתורה, ואף גם בשאר ספרי קדש, יצאח ויובשר להדרש להגבלת איזה הלכה צריכה; ולזה מלבד הנודע הראשון שזכרנו, דברי הורה ודברי סיפורים, מצוה התייה ומצות הוקנים, נהדרש עמה עוד נגוד אחר, סקרא והלכה, המקרא הסוסך והנדרש לתלמודו, וההלכה הססובה ונלמדה; אמרו הגינה במשנה (הק א'): היתה נדרים פורחין כאויר ואין להם על מה שיסמיכו; הלכות שבת הגנינות והמעילות, הרי הם כהדרין התלויין בשערה, שהן סקרא מעט ותלכות סרובות; הדינין והעבודות, הסהרות והסמאות יש להן על מה שיסמיכו, והן הן נופי הורה (שהתורה שכתבה סרובונה בהן); ישם בברייתא: נגעים סקרא סרובה והלכות סועם וכו', אהליה סקרא סועם והלכות סרובות, ואמרו עוד (מטה יז, א'): בשלשה מקומות הלכה עיקבת סקרא; והרובר נראה קדסין להיותו בלהי רניל. ופירושו, באלו ההלכה העקוב את המקרא ותתנבל עליו להוציא ממנו היפק הסביאר בו. — והזכרנו עוד, שיש הלכות רבות המספר, כיתור בדיני סמינות וקנסות, שאין להם סקרא כלל, הרוב סהם בשלש בנות נזיקין, והם שלפי רעתו קראום חכמינו נזירות וחטובי דינים, ומביאים עליהם מעט משקיל הדעת והיושר לבד, לא כן המקראות, עם היותם מסמיכים בהכרח למשפטי התורה, ומשפטי האמה צדקו יחדו, וע"י דרשו סן, ושפשתם צדק" צדק את הדין ואתר כן חותבתו (מנהיגין י, ע"ב).

עוד נזכר בתלמוד השם הלכות סרינה, והגם שברור שסכנו על כל עיני המצוה, והראיה בזה, שעל המסנה הובורה: והערלה הלכה, נחלקי בבאורה שמיאל (ור' יוחנן, אם הלכות סרינה או הלכה למה שם סריני. ועיד שבאמה בכל

בקים שזכרו מקום שנהגו לעשות וכו' הוא בכלל הלכות מדינה, הנה נראה עם זאת שבעצם הראשונה תונח שם זה לאותן דינים שעמ'י מהג שנהגו במדינה ומדינה בעמקים מיוחדים, כמו בעסקי קנין ושכירות, שבנה וחלוקה, שבו להם לדינים והלכות; ובקנין כללותם הם נגזרות לפי מצ' ברב או במצ'ם התנהגם, ולפעמים הסיום בא בהם כפירוש הכל כמנהג המדינה. ויהיה סמין זה הלכות הרכה בפרק השיהפין, המוכר את הבית, המוכר את הספינה, כב"ב, ובפרק המקבל בכ"ס; והנגזר להם, היינו כשהם רמיס לגזירות וכיוסרים על המשפם השכלי והתורני, לא על המנהג בלבד, יהי להקטט השם הלכות קבועות; וזהו שאמרו (ביב ס"ה, ע"א) אינ' אמר שטאל: האחין שחלקו, אין להן לא דרך, לא סולמית, ולא תלויה, ולא אמת המים זה על זה, והזהירו בהן שהלכות קבועות הן, הכונה מוסדות על היסוד שהאחין שחלקו לקוחה הן, ובקנין ההלכה קנתה במשנה שם הגם במחלוקת ר"ע וחכמים; וכן קראו לדין שבועות שביד, ושאר הגשבעין ונטליון: הלכות כביעות, להוציאם מכלל הלכות מדינה. ובשהעירו, שאלו נגד הדין התורני, שיסודו נשבע ונפטר, אמרו בריוק הקטת קבועות. ובאמת הלכת מדינה צריכה שתהיה עכ"פ בתי מהנגזרת לדין התורני, רק מסיפה עליו, וכמו "אמרו (מצעא י"ז): שומרי פירות אוכלין מהלכת מדינה, אבל לא מן ההנהגה, הייט מן הכותב; כי הנוא בכסם דעך, המרבר לכד כפועל לפי פירוש המפרים — הכלל העולה מכל מה שבארנו, שבערך אל מקורן ופרש' י"א בהלכות ארבע סדרונה.

א אהון להוציא מן המקרא עמ'י דברי המדיש בו, והם הסרות השלש עשרה, ויהי הדרכים הנודעים במלאכת הרש להלכה, ויטוארו כלם (מאתנו בשער הפרד' שוכרטו). וענין ומשפם הלכות אלו על הרוב הנזול דין תורני, הגם שמרשם נקרא אצל רבותינו מדיש חכמים, כמו פירושי הסופרים, שבתם שיה לגמרי לכת הכתוב, עם הזיהם נקראים אצלם: דברי סופרים.

ב הלכות קדומות, שלא נמצא להם מדיש מקרא, ועם זאת שוין ככתן להקדמות, לרוב קדמתן וכללות התורה בהן, והן המכנות: הלכה לסשה ססיני.

ג אהון המכנות לרעתה: דיני גזרות, והלכות קבועות, המיסודות על שקיל הדעת והיושר, וכדמכסה לכלל משפטי תחורה, ועם כי לפעמים יובא להם ראייה תורנית, הנה אינה מרש ההלכה החיא מן המקרא, כי אם ססיכת אל המקרא (אמסכתא).

ד הלכות מדינה, מה שהגזינו עליהם בני מדינה ומדינה, והם הגם שאינן לא נגד המקרא, ולא נגד המשפם הכללי הקביע לשכל, הם חוזן מן המקרא, וחוזן מה שקביעו חכמים למשפמים כוללים באמרו: אין הלכה למחצה. — והנה נחשוב, שגם בהגבלת ההלכות השונות, וכחן לענין חוסר אורוייהא או דדבנן, יאירו דברי סחקרינו נתיב ישר; אולם כאמה עיון זה הוא מוכמת הנמרא, ואיטו שידך למטקשנו. ונודע להקרא החכם המחלוקת שכתן הרב בספר המצות שלו זיבן היסבין. בהשנותיו שם. ובאמת דברי מיהם הנדולים (וכיוצאם לברכת עולם ישרים ונכוחים למצואי רעה, ועמ'י דרכנו יש להשוות ביניהם במקל).

מעתה אנו תורין לאחוז בהסיפור, ריל מה שהיה וקרה עם ההלכות מוס יסורן עד זמן תיקון וסתימה המשנה שלנו, ותירוצה איזה משניה להלכות זולתה

הכל סוף ימי בניו הקדוש ומסוך לו אחיו. ידענו כי סוד ברוה שני להחלה יסוד ההלכות כבר היו לקבועיהן ומשנתם שני בתי יער או בתי כרש גדולים, האחד גדול במעלה, ועל הרוב גם במנין בן השני, הגם שנשתנו להם הסוד על קביעת ההלכה. ראשי המורים בהם היו הזוגות הנודעים, הראשונים יוסף (או על משקל יוני יוסף) בן יעקב איש ערדה, ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, והאחרונים סהם הלל ושמאי. ולפי שבישיבה הנודלה המאוחרת רל אחר התרנן, היו המעלות הנודולות בישיבה שלום: הנשיא, האב"ד והחכם; על בן ירמי גם לראשי הישיבות הקדומה סמות כבוד הללו של נשיא ואב"ד. הגם שלהררש המעטיק אן השם ולא המעלה כרוד בזה. והמסכן נודע בהלמידים השנים, גם בניג ידעשע בן פרוזיה ונתיא הארברי, גם כונג יהודה בן טמאי ומסעין בן שמה. מי מהם הנשיא ומי האב בית דין; ומסבורי יוסף הבתן, גם מספירים אחרים מוסן הקדום היהו נראה כרוד, שבכל סנהדרין גדולה, המקובצת ליהום (עכ"פ בעיקרה) מוקני שני הבתים, היה תסוד לראש הועד רכה"ג שבאיות הוסן; והגם יהודוכו בחבורים הנזכרים, שסעיה ואבסליון, רבן נסליאל הוקן. רבן מסעין בן הנודג בשעת החרבן, ואולי גם הלל ושמאי, והזוכרו באכת לראשי סורים ומסבידים גדולים בעם; אולם בשם נשיא או כנוי סוידוד נולחו לא נזכרו. ובכר ידענו שקקונים גדולים בהוראה נתיחסו ליוהנן בן גדול, והוסן איות של יהושע בן פרוזיה בלא ספק. — שכתה ראשונה להלכות קבועות ושניות בלשונן, היתה בשנת החרוים והמלחמה הקשה שהתחילה בעונותינו בין ששפתה בני שישמוני בסוף ימי' סלבוים. ומשפתה עד שנתחוק הורדוס על ססלכוה, כסך שלשים שנה. והיהו שכתה זו אדר שסעיה ואבסליון, שלפי חשבון הדורות נפשוו כבר בשנת רס לשפיות ערך מאה והמשים שנה אחר זמן ההחלה ההלכות, ופכו או כרודים גדולים כארץ יהודה, ונתרדלו הישיבות, והיו לסורים מוסן הווא וקנים כעיר בתורה כקעז נביל ארץ ישראל, וגם היא נושכת מיהודים בכליים. ולקן הוסן הרע היהו הוריה. עעסן כנודולותן, שסן הסתם לא היתה כל כך גדולה, לפי שלא אנה נשיאותן במשנתה. — והלכו לנעבין כסוריא, וקבעו שם ישיבה, שהתמיתה וסן ארך התה ראשונה המשפתה היהו בני בת ירה, ובא"י היה לראש הלל וגם הוא כבלי. ובתחלה היו היא ומנתם ראשי היקרים השנים, שנתאדו או לאחד, ואדר בא שסאי הוקן כהלל, והיה לראש הועד השני; ואו כשנכנעו הרת מססלת הורדוס וטרו כרנום, ובר ופרין בא"י גם הלסוד התוריי ככלל, גם סרע ומשנת ההלכות בפרי; אולם עשו גם הנודג והמחלוקת בין שני הבתים היה סתגבר והלך אחת ארת יותר. ומיד בתחלת הוסן נברה יום של בית שסאי עכ"פ במנין ובחוקת הוד, והרעין כנו, וסוד סמונה עשר דבר, והקשו נוד העניו, שענות הנותרו ונהה הבורו וכל סוד דיו. נברו סחחרת, חין סמה סוכה לעצמו ולרעו ונשיאות על כל נגיות ישראל שבמלכות רומי הרחכה שלשה עשר דורות רעופים זה אחר זה. ואסרו עליהם במשנת עריות שהיו מחסירין על עצמן ומקילין על ישראל, ועל כל המסופר כזה הראיות כרורות, המסכיל הורש, בבקיותו ובעוד ספרי הנודות, יסעאם במקומיהם ואין לנו להאריך בהם, כיא להשתדל כעין סה שעשה הלל כהלכות. — עוד קודם הלל כבר היה לשונים איות קשור בהלכות הנפרדות במסכן בתחלת קבועותן, ריל שבאוקן כנה ושבועים שנה שזכרו להלכות סיסורן עד הלל, כבר שחרלו שניהם לסעוא כיונתן איות קשור ככדי לטריס כיתר. והקשור היה ע"י חומר והוסן ההלכה,

או ע"י איזה דרכיו בצורתן ואין בין זה לזה אלא היסוד בזה סבה, וזוהו סבה, כשר בזה ופסל בזה, אין פחתהין מן ולא מוסיפין (על), או ע"י איזה איכות עיקרי וסבה אחת כוללה סברות הלכה מעכבות או בלתי מעכבות זו את זו) להקל ולדחוס, או לפי מספר המצוות גם באיכותו לאיזו מהן (שחיים שהן ארבע) ודומיהם חבורי הלכות רבים וירדעים; וקרא לקשורים כאלה כשם ססכת, וכמשקל ארבי ססכתא, ופירושו ארבעה, כאילו ארבע בחד מספר הלכות לפי הענין ולפי דמיון סה, וישבו עליו זהו למסכת אתה של הלכות; ולפיכך כשאמרו (עין יוחסין י"ט, ב' נ"ז א'): עד הלל הוה ה"ר סדרי ששנה, כגון ר' יהודה בן כהייה (כן הגירסא ביוחסין והיא הנכונה) וחבריו שהיו בימיהם שש מאה או שבע מאות סדרי ששנה, הגה כונתם בזה שבארץ ישראל קודם הלל, ועוד זמן אחריו בין חכמי ככל (שכרור היות בהם תורה הרבה בפני הבית ואחריו) היו ההלכות שנות בקשורים רבים ושונים; ואולי אחזו המספר ה"ר סדריים לפי מנין המצוות בקיבוץ; והיו א"כ ע"ד ספרי המוסקים למצוות הטרדעים. — אמנם הלל, אשר בצדק ספרו עליו כשכתב: הי סידר! הי ענין! הלמדו של עורא, תרא עשה אוניס להורה, וייסוד קיום להלכות, כמו שעשה עורא לפירוש כתובי המצוות; והוא שעל ידו נוסדו ששה הסדרים למשנה הירדעים בשבועה, ונהן לכל חלק מספר ססכיות (בארסי ססכותה), ססכת הלכות, וברכות וכו' ונחלקו קצת המסכיות לגדלם לשערים (בארסי בטוח) וכלן חלק הפרקים, והפרק ההלכות; וליסוד החלוקה ככללה, וכן בסדר הפרקים שבמסכת אתה, יש למצוא מעט נימוק לסדרם הקבוע; אולם בסדר המסכיות זו אצל זו, הכריע מעט הגירסא (שהיה הכל בע"פ ולא נרשם כנהג דבר), שלא יהיה בזה דבר קבוע, כמו במסכת אתה, לפי שאוהה גרם השונה בבת אתה ושבר קביעות הראשון של הלל, אצלי בערך אל המסכיות נרטי השונים פעם ססכת זו ופעם אחרת, וכמו שאמרו אין אדם לומד אלא במה שלבו חפץ, ולא נגרסו בבת אתה, ונשאר הדבר בקריאה ואחר בהן ברצון השונים; ועכ"פ ער רבינו הקדוש לא היה למסכיות שום סדר, וגם אחריו זמן רב נשאר הדבר הלוי; ואף שעל ידי התרגל נהרזה באורך הוסן איזה סדר קבוע, ובעלי התוויות אחרוני האמוראים סנקשים ליתן מעט לסדרם באיזה ססכותה, ואחריהם הגה ד"ב בכלם, הגה העיד רב שרירא נאון בתשובתו הזיקרה סאר (והיא שהיתה לט לעינים ברבינו האחרונים מזה השער) שלא היה בזה קביעות מן רבי וביעותו, ואמר: ואער דחוינן ססכיהא דקאמרינן סברי הגא ממסכת פלוני סליק וכו', הכי רגילי רבנן למשהי, ואי איהא דניחא ליה לאקדומי ולאחורי הרשות ביד, וראיתי חוקה כמה שהוא יסוד להם בהוראה, שאין סדר למשנה כעתי ססכותה, לענין סחלוקת וסחם, אולם במסכת אתה, הגם שהיא גדולה בעלת שערים הניחו, שיש סדר לקריכה ואיחור, וזה נוראי נסור בכלן כוסן המתים עכ"פ, אולם יש איה חוקה, שעכ"פ בקצת המסכיות היה הסדר עוכד קטע זמן גדול סקודם, גם לפרקיהן גם להלכות כל פרק ופרק והוא אמרו של ר' יוסי, שהיה חור שלם לפניו יכו, ואמר על ססכת כלים: אשריך כלים שנכנסת במסאיה ויצאת במסחה; דתי שגם במסכת כלים של משנה רבי יוסי (לא בלבד למשנה רבי מאיר, שאותה הגיח רבי ליסוד משנות) כבר היה אהו הסדר, שהיא מסודרת זמן לפנינו, וא"כ סדר ססכת זו הוא עכ"פ ספיה ר' עקיבא, רבם של החכמים הזכירים - וקדוב סאר שהיה בן, הייט כמה שטנע לסדר ההלכות, סיכות הלל המנחח לרובי המסכיות;

ואברנו ר' ב' המסכות. לפי שזה כבוד, שלא כל המסכות הבאים במשנתנו יסודן להלל ויטיעו, וקצתן מאדירות לזמנו כדאי; שהרי אמרו (ברכות י"ח): ואף עדיין ב' ביום שנתנו. ושנינו כל ב' ביום, ביום שהיושבו את ה' אלעזר בן עזריה כשישב בוסן רבן גמליאל דיבנה, הרי השישי להלל: וכן אמרו (יב"ב ט"ז) מאן תנא כדון? ר' אליעזר בן יעקב, והעלו י"ד (ב' ששנה סדר יוסא, היה ר' שמעון איש המצפה, שהיה בימי רבן גמליאל הזקן נכד הלל וראה החרבן. גם המספר של מדרת ר"ם ור' נתן עם רשב"ג אבי רבי (הרויח י"ג) נראה לנו שמסכת עוקצין והאחרונה הנינו בבבא שישנתנו; ושנינו או בקרוב, ובאריגתה החדשה לא היתה עדיין שגורה כפי הנשוא. והלא זה המצט לא מצאנו בתלמודים הודיעה פן שם וזמן אולי הלכות למסכת שלמה במשנתנו. וזה המסך רק בכללות המסכות, אולם בחלקיהן והם ההלכות הפרטיות, הדבר ברור, ששכנסם כלן נשנו בלשונם ובעיקר חכמיהם קודם רבי הרבה; חלק גדול מהם סימנה ר' עקיבא, וחלק אחר סימנה הלל, והיינות הקצרות, וגם הם בעיקרן מספר לא מעט, עוד קודם ל', עד שזאו מניע להתחלקן. וכבר הבאנו ראיות על קריסת הלשון בהלכה הישנה, והנה רבי עצמי, שהיה מושכן כבודו בין עם עמקי שפה אנשי גליל, היה מסופק איך לשינת מספריון או מספריון, אכילו או עבדו, וצוה לשאל להשונים שביהודה מדקדקי לשון, והלפי שגם בסמכת היה הילוף בין השונים, לפי מה שקברו מן השונה הראשון, יבטו שאברו (בבב"א י"ג). דבר ר' אליעזר בן יעקב (בב"א ישיבהו והשונים משהו) היו קורין לאלפין עירין ולעירין אלפין. ודע שרגם שרובי המלות המדויקות במבול לעירין עם עניני ההלכות, הן לקוחות מן לשון הארמי כמסקל עברי, וקצתן בחושך; הנה ימצא מן הרבה מלות יוניות מס' כמו סנהדרין, אפותקי, דייחקי, אפטיפיים והוסים רבים בורעים ובהיותו (יאפילו ריגים שלמים נדרו במס יוני, דין ערב של ציץ, דין הרבאי, דין הסקוריקין, ועוד יותר מה ימצאו במשניות משהו) בדמאכה הנראית מאד למוע הקות מלשון היווני והרומי כמו, נבסום פשיעברום, נבסום בני חורין, פיורת שבת, כהובא, ונבסי מליג, צאי כרזה, ריבום) ו' ובלי ספק ימצאו רונבחהם עוד רבים לרשימים; ויסתן ניכר להעקתם במשניות הנכבדים, הוא היוקן מוסכות להודאה המלאכותית של חכמת המשפט, יששהיהו ההסמכה זו בעינה בלשון היוני (כמו שהרבה במלות שהבאנו). הנה התינה לקוחות אצלנו מוסן שהיינו נכנעים תחת מלכותם של יונים, כמספר בקודם ופני י'. וגם זה הנוו לראיה על וכן ההלכות וקריסותיהן. — וגם על קדיבת הסגנון בא לנו הראיה בקודם. ועוד אהה כזה וערוכה המסנה מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי האנים, והנה היתה שניה מסגנון ובלשון מימים קרובים להלל, כעוד שלא עלה רבן יוחנן בן זכאי לנרולה קצתו החרבן. ולא למעלה מורה וכמדך לפני החרבן. יבטו שהיושבי המסכות הארז זה נבסיא (ושהרוין ס"א). והראיה שגם התחלה האריגוה למסכת קודם והנוו גם בהלכה הישנה הקצרה, אמרם במשנה קדלה (ב' ז'): ולמה אמרו כל המסכת והבטלה והמרבק ההסירה, להקל ולהחמיר, ובפרשה שם.

והנה היה ההואר והרבנית הראשון למסכות בעת יסודן ע"י הלל הלכות סרויות זה אחר זה, קצתן בלשון עצמי שנכבצו בי, וכקצתן הרחבה מספקת לפי

1) עין לתפלה ז' 132 (הנחה המולח לבור).

הצורך, אולם הכל כסתם ובלתי מחלוקת: ואך כשנשט הספכויות להלן חזר אחר זה, הוסיפו השונים אותן, בהלכה שהיחה הלוייה בלתי נמסרה, דברי שני צדדי החלוקה, ואפילו במקום שהיחיד חילק נגד רבים, הבנינו דבריו לפעמים בארינותן, ונגזנו בזה, וביחוד בישיבה הגדולה שר הנשיאים (שמסנה צמחה המסנה הבללית שלט) על פי דרכו של הלל העניו, וכמו שאמרו (עירובין י"ג, ע"ב), ששונין דברי בית שמאי עם דבריהם, ולא עוד אלא שמקדיטין וכו', ונמצא שלהיות הדבר נהוג כך ככל אותן שבנה הדורות שמהלל עד סתיבת מסנהט, הנה כללה המסנה, דברי הכל, דברי המרכיבין, ודברי היחיד; ולזה נ"כ כשכא רבינו הקדוש וסיעתו לפתום מסנה אחת בללית, הנה מצא לפניו סדרי מסנה רבים, וזה לפי שחזן בין אותן חטורי ההלכות, גדולים וקטנים, רבו הסספר סאר, שהיו כפי שונים רבים, וחזין בין ההלכה והמדרש שעמה, שנשט ביחוד לחכמים (שעוד נדבר בכל אלו לפנינו), ושהיו נבדלים לפני ססדורו של הלל, היה גם כן המסנה שעיקרה סימיה הלל, נקראה מסנה הישיבה הגדולה, שיטיים רבים, לפי ההבדל הנמצא בין רבני הישיבה והשונים מפיהם בהוספות אלו להלכות וסחלקותיהן שהוכרנו, כמו שנמצא סיזכר קודשין דבי לוי, הני בכרתובת, משנהו של בר קפרא, ואין ספק ששטו כל החכמים הגדולים בישיבת הנשיא מסנהו של הלל, אך כל אחד ואחד על פנים שונים, היינו לפי הכולם בנוספות הנוכחות - ואסרו בירושלמי נדרים, שרבי עצמו היה יסונה ספי רבותיו שלשה עשר פנים להלכה, הוא ור' חייא; והיה צורך לזה סאר לפי פעולתו רגדולה במסנהטו, שהיא כלולה ככלם - וגם מאותן המסניות הנבדלות לנשר, שהיו שניות חזן לישיבה בחכמה נפלאה ובעוד ספרזים וכמו שנוכר עוד; וזה אותה שהניח ליסוד המסנה הכוללות, סדר ולשון ודרך שאחזו רבי סמאי במסנתו, והוא שלקח יסודו סהוך מסניות גדולות של רבי עקיבא רבו, ששנה בישיבה הנחלה, וסווכרת בפירוש בשם זה בסדרשים כמה פעמים; וזהו שאמרו סהם מסנה רבי סמאי וכו' וכולהו אליבא דרע - וצריכין אנו שוב לדונסאות לפעולה יסוד מסנהטו, ולפעולה סתימה בכלל ובפרם, היינו במסכיות ובהלכותיהן, בטנה כפולה להאיר עיני לוכדי הגמרא, ולסקל נתיב לדרישה לפני המעינים הורשים.

אך חכמינו קבלו ואמרו (ייסא מי ע"א): מאן הנא סחתי? ר' אליעזר בן יעקב - רצו בזה, שהוא היה הראשון שקבץ ההלכות בסורה המקרש השני, או לפי הרובן סרות בנין הירדום, וגם סה ששנה היא עצמו בזה (שהיה צעיר לימים בשעת החרבן והארץ ימים וסן סטיים ארריו) מסדורי הוקנים, שראו הבית בנוי, וקרבן גם סכתיבית יונית, שכבר נמצא אתנו עד היום גם ליוסף הכהן, גם הלל וכו'; וזהלן, סדברי הבית האחרון בלשון יוון, וראב"י הוא האורג לסככת זו של כדוה המקרש. והנה בלי ספק סזו הנבלת השונה הראשין קבלה ביד חז"ל; אולם ארני האמטאים סהטרלו (נמסרת ייסא סס), להוכיח וזה גם סלשין ססככת עצמה, ויטאו ראיותיהם השנים בתוך דבריני - (סרס א' הלכה ב') אחר שהוכירה המסנה בכלל, קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפים, על שישן לו על מסמרו, הנה בא השונה הראשין לספר סקדה קרובו סצד אסו, סקדה לו כזה במקרש; ועל כן כשנשנית עתה המסנה בכהם ובכלל הנה סותם (רכיני הקדוש או מי סקדכו בזה) הוכרת להוסיף במסנתו כאן סס השונה הראשון, לפי שהוא כאן המירב בעד נפשו, ולזה בא סס, ר' אליעזר בן יעקב אומר: פסם אחת סצאו את אחי אסא יסין ושרפו את כסותו, הנם יטאו

הקודם הוא ראב"י. — (שם ה' ח') בית המבוק כופה, ובית גדול היה מוקף רבדין של אבן, וקני בית אב ישנים שם. איש כסיתי בארץ, פסקא זו באה נ"כ בספכת סדר התמיד וכמו שכא הפסקא בהתלהל שתי הסביות בשבת, בשלשה סמיות הכהנים יסידים בבית המקדש, בבית אבנים, בבית הניצוץ, ובבית הטוקד. אלא שבהסיד שיעקרה מעשה הכהנים, קובע כאן פסקא: ולא היו ישנים בבגדי קדש, אלא פושטין וספקלין ומניחין איקן תחת ראשיהם, ומהספין במבית עצמן: אולם במבית, שיעקרה זכירת הבקומות שבמקדש וסמיות ותשיבוב, קובע כאן פסקא אחרת: וספוקים היה שם וכו' נתן כסותו עליה ישן לו. אדר זה בא פסקא שחזקה לשתי הסביות: אירע קדי לאחד מהן, יוצא והולך לו במסובה החולבת תחת הבירה, והניח חלקין סכאן וסכאן, עד שחוא מניע לבית המבילה. ולהיות זה ענין השמירה בלילה, והנעילה והקרי והוציאה כבואר מעצמו ששייך יותר להסיד, שישט שם בעבור מעשי הלילה במרם יאור הבקר, להתהלות מעשי עבודת התמיד ע"י כהני המשמר, כאשר יתחבו לסודות, אך לבר בשבול הבקומות ותשיבוב שהזכירו בא"י ההלכות, וליות שם חזין ליה ים ראה, שקדמה הארנה לספכת סדר תמיד, אולם להיות הפסקא בתמיד אחר זו: ובא וישב לו אצל אחיו הכהנים וכו' (ושהקלו לו בעבור שנטבא בפנים); וראב"י חולק עליה, וסובר שאסור לטבור יום לחזור ולהספין עד שהשערים נפתחים: על כן דרשנים אורו הפסקא כפשוטו, וניסר במסכה החולבת תחת החיל יוצא והולך (לו שער הצפוני להר הבית). ולפיכך זה המעש שחזיקו פה הסתם, ראב"י אומר, להודיע שזו רעה יחיד, וכבר שלא תהא מניחה כששנה זו לכתבה של המיד, ויזהר תבין שלפסקים במקום שלא הזכיר הסתם שם האוסר, והשאר מרובצת לישון משנתו כמו שהיתה, העיר הנביא על המערה, ואיסרת כנגדן זה: ודא כי האי גנא, ודא כי האי גנא - או מהניחין בני ז' פלוגי הוא וינאם נעיר, שיש הפרש בין סנו כוחם הישר, שפירוטו סי' הוא, ובין סני ופתירוטו של סי', ונמית הוי"ד לסיסן יום הקנין רגיל סאד כסודיו ובערבו), (שם ה' ח') המנה המנהג הלכותי שבארבעה מקצועות עירת הנשים - ובא שם הדבור: מערבות דרובית אמר ראב"י שכתתי מה היתה מסופסת. הנה כשבול הרביר שכתתי כדברך בעדו - הזכיר הסתם שם השונה - וכסודו (שם ה' ח') לכות העין אמר ראב"י: שכתתי מה היתה מסופסת. וזו הראיה א' בגמרא לקבלה בארץ מסכת זו לראשונה. — (שם ה' ח'), וכן עורת כהנים לפרק זה: כל הכהלים שהיו רוחב י"א, וראשי ספספין מבדילים בין עורת ישראל לעורת הכהנים, ראב"י אומר: מעלה היתה, ונבדה אמה. והדוכן נתון עליה, ובו שוש סקלות של חצי אמה; נמצא עורת הכהנים נבדה מעורת ישראל שתי אמות ובחצה. הנה ביארו שם נבסרי היות הרישא משנה שנה אחר, שלפי רעתי עורת ישראל ועורת כהנים שזין בעשירתן בנונה הדר שנתו ישר, והוכיחו שמשנה הרביעית לפרק זה: כל הכהלים שהיו שם, היו נגזרים חזין סכותל סודתי, כדי שיוכל הכהן השורף את הפרה להביט את הרובל דרך שער הכורתי של הר הבית, הולכת בהכרח על דעת ראב"י כאן, שעורת הכהנים היתה נבדה מעורת ישראל בשפוט דהר שתי אמות ובחצה. וזה הראיה השנית לאם לקבלה, שכתבא של סדות הוא לראב"י. והנה איך ייחידה, אם לראב"י כפ"א: ארע בבאן הרישא לפי שונה שקדמה באיזה מסכתות על, או

הַהֲחִיטָה קִבֵּעַ אוֹתָן כִּכָּאן; יַדְעוּ הַמַּעַם לִמַּה פָּרַם הַהוֹמָם כִּכָּאן שֶׁם רֵאשִׁי בְּזִכְרוֹן דְּקִטּוֹ (שם, ע"ה): "וְיָגוּ הַשְּׁתִּיחִיּוֹת הַיּוֹ שֶׁם; אֲבָא יוֹסֵי בֵן חֲנָן אוֹמֵר: הַשְּׁתִּיחִיּוֹת בְּגַדְהוּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי שְׁעָרִים וְכוּ' עַד סוֹף הַהֲלָכָה, וְזוֹ הַמִּסְנָה בְּלִשׁוֹנָה, אִלְלָם בְּלֹא שֶׁם שׁוּנָא, כִּי אִם גַּם בְּמִסְכַּת שְׁקָלִים, כְּשִׁבְלֵי מִסְכַּת הַדְּרוֹסִים כַּמְסַפֵּר הַהֲלָכָה בְּשֵׁשׁ עֶשְׂרֵי שׁוּפְרוֹת הַיִּצִּיבָה לְשְׁקָלִים. וְשֶׁם נִרְאֶה בְּשִׁלְמוֹתָהּ (עֵינֵי ע"ה). וְכֵן לְבַר הַצֵּרֶךְ בְּמִסְכַּת הַשְּׁעָרִים וְהַמַּעַם בְּקִצְתָם, אִלָּא שִׁשִּׁינָה אוֹ הוֹסִיף כִּכָּאן בַּמַּעַם לְקִרְיָאֵת שֶׁם שְׁעָרֵי הַמַּיִם. וְלִפִּי כֹל זֶה בְּרוּר לֵט שְׂרַאבִּי עֲצָמוֹ אֲרַג כִּכָּאן מִשְׁנֵנוֹ יֵל אֲבָא יוֹסֵי בֵן חֲנָן. שְׂהִיָּה חֵי וְסָן מְסִיּוֹם בְּמִנֵּי הַבַּיִת, כְּרִמְיָכָה מְסַמְרֵר שְׁהַבְּנִינָה בְּקוּדָם (שְׂעֵרֵי יוֹ); וְהֵל כֵּן הוֹכִיר הַמַּיִתָם שֶׁם רֵאשִׁי אוֹמֵר תַּתָּה הַלְשׁוֹן. וְאֵינִי אוֹמֵר שִׁשִּׁינָה אוֹלֵי הַמַּיִסֵּד — וְדַע וְחָנָן שֶׁבְּמִסְכַּת זֶה עֲצָמָה (ע"ה, ה' ר') הַמִּנְהָה מִשְׁנֵנָה הַשְּׁעָרִים לַעֲזוּרָה, כַּחלֹּף הַשֶּׁם וְכִשְׁנֵי הַמְסַפֵּר, מֵאֲשֶׁר הֵם בְּשִׁתֵּי הַמִּשְׁנִיּוֹת שׁוֹכְרֵנוּ — וְכִמְבוֹן תּוֹכֵר מְסִיּוֹם וְהַמַּעַם לִינֵי הַשְּׁתִּיחִיּוֹת מִשְׁנֵה לְנִכְדֵי מֵאוֹתָן הַמִּשְׁנִיּוֹת הַנּוֹכְרוֹת, (ע"ה ה' ב'). וְיָגוּ מִרְצוֹנָה הָיוּ שֶׁם בְּיָרֵג שְׁפִרְצוּם מִלְכֵי יוֹן חֲזֵרוּ וְנִזְרָם, וְנִזְרוּ כְּנִגְרָם וְיָגוּ הַשְּׁתִּיחִיּוֹת. וְלֹא בְרוּר בְּלֹא סָפֵק אִלּוּ הַתְּחִינָה הֵם לְשׁוֹנָה אַחַד בְּעַצְמוֹ. אוֹלַם הַתְּנוּגָה אַחַד וְהִרְתִּי רֵאשִׁי וְאֲבָא יוֹסֵי בֵן חֲנָן, אֵעִיף שִׁשְׁעָמָה מִסְכַּתָּה שִׁלְנוּ בְּמִתָּה, בְּלִי זְכִירָה שֶׁם אוֹמֵר, יָחִיד אוֹ רִבּוּם, וְיָבֵן מְבֹאֵר בְּיַדְשִׁלְמֵי שְׁקָלִים. — (ע"ה ה' ב') נִגְלָה שְׂהִיָּה לְקִיחָה כֵּן מִסְכַּת הַמַּיִסֵּד (שם ע"ה ה'ו') לְפִי שֶׁמְדַבֵּרֵת בְּסִדֵּר הַעֲזוּרָה: נִגְלָה אֵה הַמִּפְתָּח יִפְתַּח אֵה הַפְּשִׁט, נִגְנֵם לְחַד וְסָן תְּהָא אֵל תְּהִיבֵל. וְרֵאשִׁי לֹא אִינְה בְּמִתְהִי כִּי אֵל בְּשִׁבְלֵי הַתְּחִלָּה: וְשֵׁנִי מִשְׁפָּשִׁין וְכוּ', שֶׁכֵּן שִׁשְׁתֵּי כְּתוּבִים וְכִתּוּבֵל הַתְּהִיבֵל. וְלֹא קִבֵּעַ חֲבוּתָם כִּכָּאן מְחַלְקָתוֹ שֶׁ ר' יְהוּדָה, בְּתוֹךְ עֲבִירָה שֶׁל כּוֹתֵל הָיָה מְחַלְקֵךְ וְכוּ', וְהַשְּׂמִיטָה בְּהַמַּיִסֵּד, שְׁאִין לָהּ שְׂיִיבֹת נְמוּרָה כְּעִטְרַת הַמַּיִסֵּד. סוֹף מִ"ד הוֹזַר שֶׁם ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּר צְרוּק, שְׂרָאָה הַבַּיִת וְתַרְבִּט, וְהִינֵנו אוֹמְרִים, שְׁקִבְעוֹת מִסְרֵנו כְּרֵאשִׁי עֲצָמוֹ, אִלָּא שְׂהוּא כְּמוֹ שֶׁהִעִירוֹ הַמְּפָרְשִׁים, בְּלִשְׁוֹן הַבַּיִת, וְהִזִּיל קִבְלוֹ, שִׁמְשֵׁנָה שֶׁל רֵאשִׁי קָב וְנִקֵּי, וְעַל כֵּן קִבְעוֹת הַמִּסְרֵר. לְסוּתָם וְלִקְוֹת מִיָּהוּ מִשְׁנֵה אַנְהָה. — וְהַכֵּן שְׂדֵה, שְׂהִיחֵה שְׂבָא בְּמִסְכַּת וּוֹ שְׂמִיָּה חֲכָמִים וְדַעוּתָם: ר' יְהוּדָה, אֲבָא שְׂאוּל, ר' סָאִיר. ה' יוֹסֵי, רִבִּי, שְׁכָלָם מֵאוֹחְרִים לִזְסֵן רֵאשִׁי הַמַּיִסְדָּה; תְּנֵה אֵי אִפְסֵר לוֹכֵר, שְׂרָי חֲחֻכָּמִים הַנּוֹכְרִים בְּיַחַד עִם רֵאשִׁי בְּיִשְׁבִּיבָה, וְחֻלְקֵי עֲלִיז וְעַל סְתִימִיּוֹת; שְׂיָקִבֵּעַ דְּבִרְיָהִם כְּדֶרֶךְ קִבְעוֹת דְּבִרְיָי חוֹלְקִים שְׂהוֹכְרֵט מְעַמָּה מִשְׁנֵנָה עֲרִיּוֹת, אִלָּא צְרִיכִין אֵן לְשִׁפּוֹם, שְׂהַמְסָרִים הַחֲזוּרִים לָהֶם בְּמִסְכַּת וּוֹ, לְקוֹחִים מִשְׁנֵנָה פְּרִמִּיּוֹת, שִׁשְׁט חֲחֻכָּמִים הַנּוֹכְרִים אִישׁ אִישׁ כְּעֵינֵן שְׂבָא הַמִּסְרֵר לוֹ. וְלֹא בְרוּר שְׂר' יְהוּדָה, שְׂבָאוֹ דְּבִרְיָי חֲסִיָּה עֲמִטָּים כְּמִסְכַּתָּה, וְכִלְסֵם מִיּוֹחְרִים כְּמִדּוֹת הַמְּקַרְשֵׁי, הָיָה גַּם לוֹ מִשְׁנֵה מִיּוֹחְרָת כְּמִדּוֹת, וְהוֹבֵא כְּסֻבְרִיָּה גַּם נִגְמִרָא (וְנִחִים נִ"ה ב'): הַתְּנִינָה מִכּוֹחַ מְסוּעֵעַ וְכוּ' זֵאת הַשְּׁנֵינָה הַרְבֵּה בְּקִדְשִׁים כְּמוֹ שְׁנוֹכִיר עוֹד. וְהַמְּשִׁנָּה וּוֹ קִבֵּעַ הַהוֹמָם כִּכָּאן כֹּךְ הַמְּקִצְמוֹת, שְׂהִיחֵה מְתַנְנָה לְמַעְנֵהוּ שֶׁל רֵאשִׁי, שְׂאוּתָה הַנִּיחַ לְיִסוּד מִשְׁנֵה הַכְּלָלִיָּה שִׁלְנוּ. וְלֹא הַשְּׁתוּרָלוֹ הַרְבֵּה בְּמִסְכַּת יוֹמָא שְׂרָמוּנוֹ, לְתוֹכִיחַ מְדַרְדֵּה לֹא ר' יְהוּדָה חִי'א, נְהוּנָה, שְׂיִסְדֵר מִסְכַּת מְדוֹת שִׁלְנוּ אִינְה אוֹתָהּ שִׁשִּׁינָה הוּא כְּמִדּוֹת, גַּם שְׂהוּא קְרוֹב שְׂאוּתָן הַשֶּׁלֶשׁ מְסוּמָת שְׂהוֹכְרֵט לְמַעְלָה, הַיּוֹמָם לְשׁוֹנָה אַחֵר, נִלְקָח מִשְׁנֵנָה שֶׁל ר' יְהוּדָה. וְיֵשׁ כּוֹה קִצְתָה רֵאשִׁי מִשְׁנֵנָה (ו' ע"ה). — וְכֵן נִרְאֶה שְׂהִיָּה לְדִי יוֹסֵי שְׂקִבְעוֹתָם כִּכָּאן דְּבִרְיָי כְּמִדּוֹת, אִדִּי יוֹסֵי: מְתַחֲלָה לֹא הָיָה אִלָּא כִּי"ח עַל כִּי"ח וְכוּ' וְכַשְׁעָלוֹ בְּנֵי הַגּוֹלָה מִשְׁנֵה מִיּוֹחְרָת כְּנִינֵן שִׁלְמָה נִוְכְסוּ בְּרִיּוּתָה דְּמִלְכָּה מְשַׁכְּסֵן

שנאמר לו), וגם ברבירה בא בנסרא, והוא האהב הדרישה בקדמוניה איהטו. כפי שאנו רואים שמשנתו בסדר עולם, שנשארה בידנו בחסד עליון, ובה שספר בני קודם פמירו, ששום אביו ועזו י'. (פ"ג הד"ג) שבא בה ר' סאיר ור' יוסי בענין שהלכו ביישובה יחד, וכן (ע"ג ע"ד) שבא בה דברים שמשנת רבי עצמי, שני אלה באו זה אין להם כלל שייכות עקריי למרות; ונארנו כאן בלי ספק סאת סאת אלה, כשביל איזה חבור נגלה ודמוי ענין. אולם בשני הפעמים שהובא אבא שאול במשנתו, נראה באר שהוא כבר שנה את משנת ראב"י, והיוסף בה בשני המקומות, שאבא ראב"י שכתתי, וכבה נשנית לפני רבנו הקדוש יסיעתו.

ב ס ס כ ת ד ס ר ר ה ס י ד , יורה כל מי שיש לו ח"ך למעום, שהיא קדמוניה באר באסיפת הלכותיה. וזה גם מצד הלשון וסודו ההלכות, כפי סדר עבודת התמיד בתחלה וקר השלמה, גם מצד ברכות של אנשי המשמר, שבאו בה (פ"ה ה"א) בסדר קדום גם מצד שלא היוסף הכותם שום מחלוקת על פתחו, רק פעם אחר מחלוקת ראב"י (פ"ה ה"ב) בדבר בלתי נוגע ביחוד לעבודת התמיד, ועוד מחלוקת ר' יהודה (פ"ג ה"ב) בענין זה לנסריו לרססכתא. וברור שנארינה סאת הסותם, כשבידי קשור הנגד, מקדש וסדניה. — ראה עוד, שבגמרא יוסא ויר ע"ג שהוכרנו וכן מלשון ההוספתא דיוסא (פ"ג ה"א) אלו דברי וכו', סוכת כבוד שהיה קבלה ביד חז"ל, שהשונה הראשון לסדר יוסא היה ר' שמעון איש המצפה. בן זמני של רבן גמליאל הווקן נכד הלל, (במסכת ססשה פאה המוכאה למעלה) והוכירו שם לישן כריותא, ר' שמעון איש המצפה שנה בהתמיד, ונראה א"כ מזה, שסדר הסוד שבמשנתו, מוקדם עוד לסדר יום הכפורים, שנוסד בימי רבן גמליאל הווקן, אי סעס אחיו. — והנה עוד יש בגמרא השינוים בסדר התמיד, בין מסכת שלנו ובין הא כטנו בסדר יוסא — ודרך אנב וכו' שנינו שבה נגד מסכת מדות, אודות הלכות שהיו בעזרת ישראל, שבאו בה בחלוף השנים והסעב סטה שהם במדות, ורעו שם לקיים רבשה שבמדות, ליישב השינוי בניגע אל סעב הלכות. (ודרך נראה נוכדי, שזו הסוגיא האחרונה שם, הוא היספת אחד סרבנן סבוראי, שאין לישן ולא סננן הדויה הולך על דרך כלל הלכודו, והבעינין ישפוט). עוד הובא במסכת סאכר לפרוי בן שבואל, אחד הפסגים שהיו במקדש, והיו כוסן המלכות של בני השמונאי, סביך קודם הלל, כסו שנזכר להלן. — והיה נראה להביא קצת ראייה, שאוהו ר' אליעזר בן דגלאי רסוכר במסכת (פ"ג ה"א) הוא הסדר הראשון להלכות תמיד, לפי שסובר שם בעד נפשו: עוים היו ל בית א ס א בהר סבור, כדרך ראב"י בדבריו אחי אסא ישן, שכתתי בה היתה מטשטה, אלא שזו ראייה יחידה, גם חלושה בעצמה, דהיות הפסקא כלה בלתי שייכת לחדר עבודת התמיד, נראית לארינה שם על ידי הסיה י'.

ג) בנמדת יומא (פ"ג ע"ב): הוה דנחית קמיה דרבה, אמר: ולא וסנינו על קן שני שבתיל, נשל דס הפד והנעו דס השעיר וכו'. ופרש"י: ול' שלח נזכר הנחית, והיה אומר סדר יום הכפורים בחפלה, כמו שאנו אומרים. טונחו שעל שונה הלכות מוכנל הלכין י מ י ב וחתי, י מ י ב וקא נרים, אולם נחית מוכנל אלל חפלה נגד, כמו: הוהו דנחית קמיה דר' מנינא ודומיו לרוב. — והנה יבין המעיין סס, שהחפלה סדר העבודה בלשן משנתנו ממש, אלל שילנ מחלוקת ר' יסודס, שחין שם סדר העבודה (פ"ג)

ג' לצי דרבנן לסדנא, שיימא מיטרה ר' שמעון איש המצפה בימי רבן גבליאל הובן, כשהיו המתדרין עריון בלשכת הגזית.

ד' בפרק המישי ששקלים טונה השונה המשה עשר הממנים שהיו במקדש והיוט הפחותה במלכו מחמטנים הגדולים קתוליק (בינוי כולל), אמרכל (גובר), ושוכר הממנים הללו כשמתם הקצמיים, והם שנאום בשטה התאר לכל מיטי וכיטי, ונשארו כך בפי השונים להלכות בסכת חמ"ד, יוסא, ומרה, וכדברי האומר

אזא בן אהר בלגד. ועל כן הניחו רבה, שלפי דברי חכמים, הייט סתמא של משנה השניה הראשון, ה"ה לר"ך להקדים הניח דם ששעיר (על ה"ן השני) ונשל דם הפר (מה"ן הראשון); והוא אהר לפי סוף המשנה, שביא הספך לשון משנת ר' יהודה, שאין שם חלל בן אהר. ולזה בא בלשון נטל דם הפר (מחלף) והניח (אח"כ) דם השעיר. וכן (שם ל"ז פ"ג): הוא דמחית קמיה דרכה ועניד כו' מחיר (הייט שחירד בווידי של כה"ג: עוידי פשעתי מסאתי, כלשון משנתו וכ"ל מחיר דברייסא, הפניח רחיה מקרה דהורה: נושא פון ופשע ומטאה). אהר ליה: שנקח רבנן ועבדת כר"מ. א"ל: אזא כו' מחיר סניג' ל', כדכתיב בספר אורייתא דמשה (ובקלמ' וסמית'. כדכתיב באורייתא דמשה). ונראה לו, שלשון זה יורה, שחירד לפני הפיכה הרמזו חשבוהו זאה בתוך דברי סדירו כפי מה שנאח' במשנה בסמוך: ככתוב בתורת משה פנך. יזכר הענין בגמרת בשביל זה כלמות שנו, ולפי זה והיות מבכס יומא מיוחדת כזה מרוב המסכות, שאולנת ומחדרת עבודת היום בלשון וסדר פשיטן זה אהר זה, יתכן מ"ד, שנסדרה א"ש המלטה כוונת שניה להאמר, דרך חפלה במדינה ובגלות יבדל' ביום האהר. ולפי נקראה המסכת בגמרת ס' ד' ר' יו"א. ולחיסופה בטיימס בפסקא. ויום טוב היה עושה בשעה שיל' בשלוש מן הקודש*. על כן סיחה לשוים גם בסדר עבודת שלט לחמטנים ולספרדים. — ועד'ו לאחר גם במסכת סמ"ד, שהיא עוקרת נזמן סדורה לבוד יומא, שנסדרה ג"כ כוונת שניה זו שחממ' על דרך חפלה. וראה גדולה גם כזו שבה כסופה בפירוש הסוים, זה הוא סדר הסמ"ד לעבודת בית' אלטינו, ויכ' ר'טון שיבנה במהרה בימינו אה"ן. ומלות יחי ר'טון כוספת הכוסם אהר החרבן ויתכן ששתי מסכות קדמוניות אלו, היו לפוסם ולרונמא לקלמ' סרקי האלטס המסורות עטדות על דרך סדר פשיטן במקלס. והנה מסכת אבות היה עטללס בעיקר ויסוד משנה, דרבי יוסר והנהנת אבות בלמוד החורה, ועברך שבין החלמידים ורונס. ויתכן בה ג"כ שסדרו אנדו ת"ס היקרות במסכת, והוקדשה גם במסכת הכללים, ככדי להאמר מן החלמידים קודם ואלמ' הלימוד בשינוס. ועל כן בא גם בה הסוים: ויהי ר'טון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ומן חלקנו ב הור פ'ך. וקדמו כלן מלמ' ויהי ר'טון וכו', לפי שגארגה המסכת הדעה אהר החרבן, וקדמו סתיה מן המסכות הוצר מ'הודות באריגות, כעדיות ושקל'ן. — ומנין עוד מנהאמר, שמשנה השיר שהלויס חומרים וכו' שבוך המ"ד, וכן שפי המשניות סאחרונות סבלנות, הן בזיירות והוספו על המשנה, וזה היות כחות אהר הסיומים למסדות ההס, וכט"ן זה המשנה האחרונה בסדר יומא, שהצרת ככהן גדול, אינה מן המיסד, שבי"ס כגור בפסקא וי"ט היה עושה, כ"א מן הכלטס הארגונות מן הכוהם בשביל יזיה דיקוי, ובאן דמיו כה"ג. ושוד הדע בהבדק האחרון הוא באמה ענין כפי עלמ' הדיי לקרותה מסכת לוס הכפודים.

כירושלמי פס' מי שהיה באיתו הדוד מנה מה שבדורו שהם עיקר מכתב ראיה — ורנה אחד המבנים נזכר שם בפניו שסוף, סדר כ"י ופ"ה ה"ה, יאפוה, שיה האתרון כתיב כבוד על שם פעלה ידעוהו בלשונות ובפתרון דברי הרמב"ם. ורנה כבדתיא הונאה כפיוה (פ"ג, ע"ב): בשערו בית חסמונאי זה זה היה הורקנוס ל"מתיין (בעיר ירושלים) וארסמוכלוס כפנים (בדר הבית) וכו' ועל אוהה יזעה (ימי מעור המקדש) שנינו: מעשה וכו' עומר סגנות צריפין. ורנה וברו בחוץ בבלי ירושלים, שאותו פתחה הנזכר, הוא שביאר להם הרמיות, שגורסו על זה לאותן י"בפנים, אך יקיים מצות הבאת הקיפה במצור — ורנה יצא לנו שכל האסור, כי המצוה היתה במקלים הלל שגאה, שהיה סנוך לזמן מלכות האחים הטורקים, ואו חיו גם המטיים הטורקים בשמותם פתחיה ותכריזי.

ה לפי עזות שמואל מנדולי חיל, הלל הוא הימנה הרמב"ם למשנת עשרה יוחסין על סבבל (יבמת לוי, א').

ג גם ספסות עריות, כמובא למעלה, התחלה איננה נודע בבירור, המצאה לט בזה, שאחד שהחזיק את ר' אליעזר הנזול בן הורקנוס סן הישיבה, נאבדו עמו הלכות קטניות לרוב (מנדע מענינו, שלא אבד דבר שלא שטע מפי זכותו, ומתפזר הנורא בשעת פטירתו), נהרחקו או עמו באונס או רצון היבה שני נאבדו ואלו, ובירוד מי שהיה כרם סביתו של שפאי; ואו הנכרה ולסוף הרעיון יתר כתיב הפדות לרש, ובתמיש סדרים מורשים לכהורים. כבדו להרש ולהחזיר הלכות סלילים, מה שלא יזכר כהלום בעני ר' אליעזר וסיעתו. ונראה עוד, שכל ידי הריון ומחלוקת הווא הסדר בענינים תורים, בשושבל בהם בלתי קלה בספק, נהללל הרב עד שזאשיו שבוסן, רבן גמליאל דיבנה, בקש להחזיק דעתו ודעת סיעתו בחוקת היר והחוק כבוד הנשיאות, הגם שעל הרדופה נגד ר' אליעזר התנצל נגד השם, שלא יעשה לכבודו ולכבוד בית אביו, רק כשביל שלא יגזיל היחיד לחלוק על הרבים, וירבו מחלוקת בשראק; ולזה כשקט נעור דוקנים ונברה יום, חקנו את הסעוה ברחקת שוני ההלכות הישנה ורובם נלא סדרש כתובים), ושבו שונים רבים לישיבה, והעירו הרבה עריות כלשון ההלכה, שלא וזכו אליהם און בקרם; ובל זה ידוע למדי בשני התלמודים להסבין הכקי. ולשון הגאון, וזמן חשוב היה שהוא אדר שקיפתן סהרבן הבית, וכאוהה חוסן ישנו לאתו הלכותיהם, שהיו כאלו אכורים בשנות החרבן ומחלוקת בית שבאי ובית הלל". סעחה נדע ונבין, איך ולמה נאירגה או כמכתב חרשה, שנקבעו בה העריות הישנות שהיו בידם, גם אותן של השנים המורדים לישיבה. וכוסן הווא ואילך שגאה כל גדול לפי דרכו, ועם כל מה שטפח עליה בשני החרות סוכו יכורה, עד שהייתה אוהה ששכסנתנו, שבא בה מאכרים מאורדים. כמו, ר' יוסי איכר; ששה דברים בקיני בית שבאי ומאכרי בית הלל, ומאכר ר' יהודה; ח"ו שנקבאו נמדה, היו ברור שני לקיפות המסכת, עד שבא רבי ובתתה על דתואר שהיא לפניו, והחבשים קראו לה בחירת א לרוב הישיבה.

י נראה לנו שהמאמר הזה יזין ראשון המנינה: היה נדרים פורחין באיר וכו', היה ימנה והוא עכבה ורבות כרסו גיות סוד, שהתחילה בהטבלה על הגבל סבין ולטה כנרד אל סדרתן, ושנית המסכה הקינה ורחבה באיכות און רחישין, ואזי המנה ומחלוקת והאפיונה בהלכות, ויפי בן יעזר אכרי: הרשין וכו'. וכו'.

נארנב הלבט, בש"א סבואים, ששניה גם בספסל יו"ט; ואין אני אומרם בזה אלא הרעבנו; ועל קריאת המשנה הזאת נוכל לשפוט מה שכתביהה (יהי"ל: הגתה א', ה') ר' אליעזר ור' יהושע כבר בקשו כהוב או רפו, כדי לחלוק עליה. וכבר העיר על קוצר וקריסת ההלכות שבהחלה בבא קמא (חסערי הראב"ן לטסכה נויקן הגחלה) וגם חילף העירו. שהשנה הראשון כס היה ירושלמי, טגנהם בזה, קודם החרבן, שהיו הישיבות הגדולות בירושלים, אלא אחר החרבן היה רובם בגליל, ומיעוטן בדרום למחוז ירושלים, כמו שהוכרנו בקודם (שני י'). ונספיק בהנמאה סן אריגת הססכיות. כברי לשוב לזרכינו בדישה ובספור; ויבואו להלן עוד הונמאות לדרך הרימה הסכיות.

כל מה שבארנו מארנת הסכיות, וקביעה ההלכות והדפסות ככל אתה סין סרור לזר, מוסן הלל עד חר שביעי לו, זמן רבנו ונקודס המתום משנתו, היה בנידסת ההלכות לבחן ובפני עצמן.

אכנס להיות השיש והסקור לרובי ההלכות, כמו שבארנו למעלה, סדרש הסקראוה עפ"י המחז, הנה יצסח סזה עוד דרך לקשיר וחבור הלכות נפרדות, היינו לשטת ההלכות עם סדרשן ביחד על סדר בתוב המצוה בפרשיותיהן, ולזה השם סשנה שנתחנש או, יכלול לדעת קצת איהו קבוץ הלכות לבד, ולדעת אחרים קבוץ עם סדרש שעסקן, וכסו ששינוי (קידשין ט"ז): איהו לשנה? רבי מאיר אומר הלכה, רבי יהודה אומר סדרש. והוה שאמרו (ברכות כ"ג ירושלמי ש"ג): שנה היא (בעל קרי) בגילוח (ההלכות בקצוק), ובלבד שלא יציע את הסשנה (שלא ירחיב כניאורש ובסאלקוה), ר' יונתן בן יוסף אומר: סציע הוא אה המשנה ואינו סציע את המדרש (כן הגירסא ברש"י והוא הנכון). רבי יונתן בן אבישלום אומר: אף י' סציע את המדרש, ובלבד שלא יאמר האזכרות שבו (שטה קודש הבאים בתוך כותבי סדרש). והנה סבואר סבוה הדרך לסשנה ההלכות לא היו צריכין לארינתן עפ"י הסכות, שהיא בכחינה וו סלאכותיה רצוניה, אלא הקשור בהן היה סגנן התורה בפרשיותיה, ששנו אותן אחת אחת. וזכרו (פגעי קסן ה'): ר' יונתן בן עכמאי וכר הנו: פרשת נדרים מ' שמעון בן יוחי. וזכרו עוד (קידושין ל"ג): שני שלישי שלישי שניתו לו כותרת כהנים. ועל אותו הדרך לשנות ההלכות כתב הגאון: ומעקרא בסקדש שני ביחיי דרבנן קמאי (כוונתו קודם הלל) לשום דתיך אורהו רזו תנו לתנ" (להלכות).

וראה עוד שינוי לזג דרך י"ג י"ג, הוא שינוי הנהגה בפני עצמן, ר"ל שכל אדם שנה יליי סדרן כרות המזיש, כן ו"א סיעניו וסקבלן סרנו, עם רונכאית הרבה לכל אחת ואחת, לקל וחומר, לזוה שחז, וכן יכלן. וזכרו (נפ"ג ט"ז) א"ר שמעון: בני שני כוחתי, שמרותי תרומתי הן בתרומתי יהדותי של ר' עקיבא. וזכרו (מנחות י"ה, ע"ג) אב"ר רבי: כשרציתי כדוהי לפני רבי אלעזר בן שמעון. ואמר (תעש"ג סתדרין ז'): הלל דרש שכע סדות לפני בני כתיבה. ובסדרש רבא (מק"א) רגיל דרבנן ההלכות ומדח, רעוהיה דיהקרי: נר סכילאן (הארמי של כרות דב"א הירישה תבילה ולפעמים קראו כך גם לסשנה המדרש, לפי שיובת

י' הספיה: כל ונסה יברח נהולן מ"ט. ע"ג (הנחה החלית ללור).

שער יג אם למסורת הפירוש וההלכה במצות הויכבים

ע"ז ברות). ועד"ו יוכן המאמר, אדם רן ק"ו סלעטו, ואין אדם רן גורה שיה טעמיו. א"כ כנלה מינו, היינו מסייגת סדוהיו.

במחלוקת החרבן נהרנו וכן הדבבים המידים, שהיו כמסרה לנקיפת שני הצדדים, והרוביים, וההלסידים שנשארו בחיים, נכבדו לעבדים לאלפים, והיה או השכחה הכללית השנית להלכות, וכבר אבדנו כל משגשג הנורא הוא, אלא שהשם במסדו הקדים הרפואה למבנה, בכה שהנח יסוד קיים ונאמן להלכות והצנן כמאה שנים שבין הלל לסדר רוב המסכתות ובין החרבן. היה הפניו יסודך הרצון עוד, שארד המידים הנוראים, רבן יוחנן בן זכאי, מצא הכר לפניו ולבד המחרוב, ונתחכם הוא בסוגיית תלמידים, ובראשם המשה הנודעים, כיבנה עד החכמה עוד משני רמות מקורם, ויסרו ישיבה שבה ואחזו בהלכותיהם. וארד שהיקטו והתקוטטו עם כל המיכחה והטועיל לפי המעמד החדש, בתסרון ביה קדישנו ומסכתות ירושלים, רבחה החכמה והררררחה כהלכות, אולם בין גם המחלוקת והצנח בין תלמידיו בני התנים שקרטי, וישבו עתה בישיבה ארת לפני המורה הנדול שהיה תלמידו כשנתם. — ומה רבן יוחנן בן זכאי כשאלים שנה ארר החרבן, יאו שהה לנשיאת בישיבה רבן נסליאל בן רבן שסעין הנהיג בשעה החרבן, והוא דוד רביעי הלל, והוא המידוק ראשונה גם איזה רשות בהנהגת העם כפרונית, ובתצפיותם אל נציו רופי שבאקד, היישוב בקפרי, וכבר ספירנו כל זה בקודם. ובוה וכן המנהג וההעלת לתלמידים שנספך עד בחסידים ועוד שנה אחר החרבן, כלל המסכתות בישיבה הנדולה, וישו אותן בעיקרן, ובתוסף עליהם דברי מחלוקת הישנה בין חכמי שני התנים שעברו, והמחלוקות החרדיות שבין תלמידיו ריב"ז, וכבר רכוסו על קרות הישיבה וההלכות בזה הזמן. שבסופו נדחו דברי בית שמאי (חזין איזה הלכות ונורת קרפונים, שנכסרו ע"י המנין כבר בזמן הבית) לגמרי, ונקבע להוראה הלכה כבית הלל.

אחר זה קפץ עליהם רוננו של בן כוזבא שברר ברוסיום, ויסר כמסלה הרשה כביתר הבעורה. והתחילה סידורתי, לפי שנת סדר עולם, חסידים ושה ש שנה אחר החרבן, ובמסכת עד כלותה לנכרו עד שנת סד' לחרבן הבית, וכבר נאמרו אל אבותם תלמידיו רבן יוחנן בן זכאי, ועמם רבן נסליאל הנשיא. וארד שנלכדה ביתר ונגרע או קרן יסירא וכמו שספרנו בשער י"ב באה השכחה של ישיבה להלכות, כי אולם כנראה ברור לעינינו בכמה ראיות, לא היה המסכתה נדולה בעיקר תולדות, כי אם ביהודי לחדש טעם ומסרת ההלכה, בכלל כשה שארטי היהוה תלמוד ההלכה. היה לפי שהיון מי הדינה הנוראה שהיתה או בתלמידים שניו ההיכות כמסקר הילופים והכפוש רבוחי ושהם היו כראשי הקיסרוסו, היה גם על הנכסדים נחת כל ברוד הסקר הנדול שסדר הירושלמיים, שהיה בעקף אל יסוד התורה יסר י"ז בן השסד של וניסם בישיבה הבית, והיה תוקף נזירתם על העד בליסוד התורה. ועל המסיות התלמידים למורים, ועל ועד לקביעת החרשים וקטר השנים. וכבר היה או כבנת שבתה נזירה לכלל התורה לתוקף הנזירה, והאמורות המסמדיים, והערכת המסמדיים, אלוהי שבהם השם לא עמדה כי אם שנים מועטות, לסיכנה י"ב שנה. ורפני העדק ובמסקר הנהגה הנה"ל עקובא הנדול, שירדו האלפים לפחות החרטת ילפולטת נדירה למורים והכמתם, והוא המחוקק יעסון בית ישראל, בהכפוש הביתר, ובמסקר הרבים הכל נזירה ישראל, ובמסקרתי העצובה להרשת תלמידים ולהשתנות

כל דברי הטוב הנודע, בכל אופן יסדר האפשרי להם. וכבר העירו על זאת חז"ל מהמאמר שישיבתו בראש השער. ואמרנו עוד בירושלמי (קט"ז ח'): 'מלכן אחלס ר' רבנים ואר' עצומים יחלק שלל', זה ר"ע שתיקן משנה הלכות ואגרות. וזמן פקדתו ידעו היה כסביב לשנת חמשים עד שנה שמונים לחרבן. ולאחר שנבררנו הכו רוב הלמדיו בפילוסוף האחרון של ביתר, נשארו קצת הצעירים שבהם, והמשיכו על ידו ועל ידי רבי יהודה בן כבא, במשך ימי השמר, ששפרו נבדריהם (גיטות ס"ג): 'שנה עשר אלף הונם הלמדים היו לו לר"ע מנבת עד אמיפרים; ונבולו א"י מן הצפון וכן הדרום) וכלם כתי ברך אחד, והיה העולם שנתם. עד שבא ר' עקיבא אצל רבותינו שברדוס ונטאה להם, ר' סאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אליעזר על שבע, והם העמידו באותה שעה ובשלפי השמר וברור שלישי אחר החרבן). — מן סביב לשנת פ"ה לחרבן פסק השמר לנמרו, אחר שסמר ר"ע נפשו על עכו ועל תורה, סביב לשנת שמונים. — וקרה ששלכות רמי הכללית, שכל גלויות ישראל חזק מכל ומדי היו נכנעו אליה, החלה לנוט או מן המדינות והשקדויות שהיו בקרבה ובחיל צבאותיה ימים רבים, ושקפו והצליחו החת כמשלה שני קפרים שטלכו זה אחר זה. ביצנת שבעים עד קי"ב לחרבן בית קדשנו, שטות שניהם אנסו ניוס אנסו האחר בכינוי החסיד. והשני הפילוסוף (וזה אוהבו של רבי) עד שהפליטו סופרי רומי. וקראו לוסנם של אלו, ימי הטובה והאופי לכללות דמין האנשי. ולזה וכשנחו ישראל הם מצרותם הפרסיות, החל זמן טוב גם להלכות, ובישיבה הגדולה שנקבעה בשלפי השמר באושא, כשנכנסו לשם רבותינו הנזכרים, היה לנשיא רבן שמעון בן גמליאל (ריבנא) אבן רבי, ושני לו, בכינוי כבוד אבד, ר' הון ששלה מכלל, ושלישי ר' סאיר, בכינוי חכם, הנודע, והם עם חבורתם המרובה, התחזקו מאד בשנייה וסבירה ההלכות, באמירתם יחד בישיבה הגדולה, ובפני עצמם כל אחד עם רבני. ומצינו (קדושין כ"ב): 'כשפת ר' סאיר אמר רבי יהודה: אל יכנסו הלמדיו ר' סאיר לבאן (לישיבה הגדולה) וכו', רחק מוסכום וכו', א"ר יוסי וכו' — וככה נזכר ונהגלה הנירסא בהלכות והתלמוד במעמיתן, עד סוף ימי רבנו הקדוש, היינו באותן הטשים שנה האחרונות, שעברו מוסן חדוש הישיבה סביב לשנת השישים עד שנת מאה וארבעים לחרבן, עת וקנתו של רבי. — והנה הנשיא החכם והנדיק הוה (וכדומה לו קצה הנשיאים סורעו שבאו אחריו) הוא הכולל בעצמו פעולה שני הפרנסים המוכים קורא ונחסיה ביחד. וזה שאמרו חז"ל לא מאמנים וכו' לכלהם בימי רומים, שהעכרתיה להם של בית רבי וחכמי הדורות, וכבר נקבעו לסופרי דרוהינו דברי גרולתי עטות ומעלה ביתו וקבון החכמים בו, שנהרו אליו סכל גלויות ישראל וביחוד סגבל (ר') הייא ובניו וספחהו), ועלינו רק לבאר פעולתו הרבה בהלכות. — כבר הזכרנו, שר' עקיבא שנה הלמדיו ההלכות בכל סדר ואופן תראוי להן. וזכרנו הטאמר הנפרסם ונהריון (י"ז): 'סהם תיפתהו ר' סאיר, סהם תיפתהו ר' נחמיה, סהם כפיר ר' יהודה, סהם ספרי ר' שמעון, וכלהו אליבא ר"ע. וגאמר כן כפי' משני הרבנים האחרונים, שקבלת ר' יוחנן האומר כוה הלמדיו: שאם המצא כפי שונה משנה סחמית בלי סם השונה דראון, המתחלת במקרא של ספר תורה כהנים, וירישת סמנו תהלכה, הרע שר' יהודה הוא השונה לסמנה זו. וכן כשישנה לפניך הנא איזו משנה סחמית על כקרא של שני הספרים האחרונים בסדר דבר ס, הרע יהיו לר' שמעון. לפי ששני אלו החכמים הם שאחזו בדרך ההיא של שנת ההלכה עם המדרש על סדר

הַפְּרִיזָה וְלֹא הַטִּיר בְּתַהֲלֻת בְּקִרְאוֹתָיו. וְהָרְאָה לֹחַ שֶׁמֶת הַמָּא נִהְיָ קָם הַדָּג
 שָׁמָּה: כִּי יִשְׁעָ אִישׁ מִנֶּכֶם נִפְשׁ מֵאִרְצוֹ וְגו' סִבְרוּ לֵאבְרוּ אִי לֵאחֵי אִי לֵאחֵר בֶּן
 הַקְּרוֹבִים הַיּוֹב. אֵלֶּה: אִנִּי שׁוֹנֵת, ר' שְׁמֵעוֹן גֹּזֵר, מֵאֲחָיו עַד שְׁוֹעֲמָנֵי כִּדְבוֹת אֲחָיו,
 וְאֵת אִמְתוֹ הַיּוֹב הַנִּי מִסִּבְרוּ. יִבְאִי כִּוְשֵׁי דְרַמְתָּ הָאֵר רִישׁ הָאֵר רַבְּנָן (יִצְיָו שֶׁבְּרִייתָא
 הָיָא לְשִׁנְתָּה אַתְרוּז לֹא סִלְקָא רַתְקָה דְרַמְתָּ ר' יוֹחָנָן סָתַם כְּתוּבָתָא וְגו' - וְכֵן
 בְּקִדּוּשֵׁין (י"ג) הַבְּנֵה כֵן, שְׁמִיָּא דְרֵיָּה מְשַׁנְתָּה כְּתוּבָה הַרְוִישָׁה שְׁנֵי הַמְּקִרְיָה, וְכֹל
 מִנְתָּה מִרְשֵׁיז' וְגו', וְכֹל מִנְתָּה מִחֲבַת' וְגו' יִבְרָא לְר' יְהוֹרֵה, וְכֵן כָּל הַשָּׁם כְּלוּ -
 עוֹלָה מִוֶּה שְׁרִי מֵאִיר אַחוּ לוֹ כְּדִיעַ רַבִּי הַרְדָּק לְעִנְתָּ הַחֲלֻפָה לְבוֹן עֵד הַלֵּל, וְהִי
 נִטְמִיָּה אַחוּ לוֹ הַרְדָּק לְשִׁנְתָּה הַחֲלֻפָה הַקְּצוּת הַיִּשְׁנִית וּלְפָרְשָׁן וְר' יְהוֹרֵה אַחוּ מְשַׁנְתָּ
 הַמְּדַרְשׁ לַפְּרִישוֹת יְהִידָה כְּדִנְטֵם הַחֲלֻפָה וְלֵאנְדָה, וְכֵן ר' שְׁמֵעוֹן בְּשֵׁי הַמְּפָרִים הַאֲחֵרִים,
 וְכַמֵּי שְׁהוֹכִינִי לְעִנְתָּה, שְׁמִיָּי מִמֵּי פְרִישָׁה נְדִיבִים. אֵלֶּם עוֹד חוּץ כְּאִילוֹ הִיוּ מִיְנֵהוּ
 רְבוֹת הַסְּפָרָה נֶאֱדָר, וְכַמֵּי שְׁאֲבָדוּ בְּמִדְרָשׁ, שְׁשִׁים הֵפֶה מִלְּכָה", שְׁשִׁים מִמִּנְתָּה
 וּמִתְקַבְּלוּ בְּמִשְׁנֵה הַחֲלֻפָה וְכו'. וְעַלְטוֹת אֵין סִסְפָּרָה, וְיִי הַשִּׁישָׁנָה
 הַחִי צוֹנָה, וְשֵׁנִי אוּתָן גַּם בְּמִסְבָּחוֹת עֲצָבָן שְׁבַשְׁמִנְתָּנו, וְהַבְּרִי הַנִּי רַב מְשַׁרְשֵׁי
 בְּקִדּוּשֵׁין רַבִּי לוֹ, הַנִּי כְּתוּבוֹת, גַּם בְּמִסְבָּחוֹת אֲחֵרוֹת שֵׁלֹא נִתְקַבְּלוּ בְּמִשְׁנֵהוּ,
 וְכַמֵּי אֲשֶׁרֶם לְקֻלְתוֹ הַעֲרָךְ לְעִנְתָּ הַלֵּל וְלְעִנְתָּ שְׁנִיתָ בְּעַל קִרְיָ, כִּי מִסְבָּה כֹּהֵל
 וְכַמֵּי דִרְךְ אִרְךָ, גַּם שְׁנֵי לְקִדְשֵׁי הַרְבֵּה - יָגַם בְּמִשְׁנֵי כִּלּוֹת וּפְרִישוֹת,
 שֵׁלֹא נִיעַ בְּטוֹר הָאִרְסִים וְחִטּוֹס, (וְכַמֵּי הַרְבֵּה: הַמָּא רַבִּי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הַמָּא
 דְּכִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, וְאִף גַּם הַמָּא רַבִּי בְּרִי כְּדִבִּי ר' יוֹחָנָן בֶּן זִבְאִי, הַמָּא
 אֲנֵא שְׁאִיל, מִשְׁנֵהוּ שֵׁל בְּרִי קִפְרָא, הַמָּא רַבִּי שְׁמוּאֵל, וְוִי כֵן הַמְּשַׁנְתָּ
 הַבְּבִילוֹת, שְׁהוּ גַם הֵן רַבִּי לְפִי עֲרִית הַגָּאֹן, וְנִקְרָא בְּאֵרֵין יִשְׂרָאֵל, מִשְׁנֵה רַבִּי נָתָן
 הַבְּבִילִי - וְכַמֵּי שְׁעִירָךְ אֵתָה לְרַעַת עוֹד, שְׁהִי בּוֹנֵן הַמָּא, וְגַם אֲחֵרִיו כִּיִּסִי
 הַמְּסִירָאִים - הַמָּאִים קְבוּעִים לְחִיָּה דְּמִשְׁנֵי הַרְבּוֹת הַלֵּל, שְׁהַחֲזִיק בְּמֵלֻכְתָּה וְוִי
 שֵׁל נִיטְרָה הַמְּשַׁנְתָּה, וְהֵם יוֹשְׁבִים בְּקִרְקַע לְפָנֵי הַחֲכָמִים, וְנִרְסִין בְּעִ"פ כֹּל אַחַד
 מִשְׁנֵהוּ. שְׁהִיָּה שְׁטוּרָה לוֹ: וְהַ שׁוֹנֵה אֲסִיפִיה מְשַׁנְתָּה, מְשַׁנְתָּה לְר' יִשְׁמַעֵאל
 וְלִישְׁבֵּתוֹ הַפְּרִישָׁה (דְּכִי ר' יִשְׁמַעֵאל), וְהַ שׁוֹנֵה מִשְׁנֵה הַמָּא הַחֲבֵה אַחַר בִּישְׁבֵּתוֹ
 הַפְּרִישָׁה, וְוִי הַמְּסִיר בְּהַלְפִירִים לְרִיב. וְאֵין לֶךְ לְהַחֲלוֹף אוּתָן הַמָּאִים עִם מֵה
 שְׁקִירָאִים בְּכַעֲלָה, סִדְרֵי הַמָּאִים שְׁהוּ שֵׁם לְחַכְמִים בְּעַלֵי הַחֲלֻפָה, כִּ"א הַמָּה שֵׁם
 וְהַ שְׁהִיָּף גַּם לְטִרְסִי וְכַמֵּי הַמְּשַׁנְתָּה לְהַחֲלֻפָה וְלֵאנְדָה כְּלַבֵּר, וְנִקְרָאִים גַּם כֵּן
 סִדְרֵי הַמָּאִים - וְלַעֲמִים כְּשִׁישָׁה הַמְּסִיר, הַנְּהִי דְחָכְם כְּלָשׁוֹן, הַנְּהִי כִ"ה,
 וְנִרְאָה בְּרוּר כְּתֻלְתָּה, שְׁהִיָּה טַכְפָּר רַב כֵּן הַמְּשַׁנְתָּה הֵם כְּכֹל דוֹר, וְשְׁהִי עַל הַרִיב
 וְכַפְרָם מִכְּמִים הַאֲחֵרִים מְשַׁנְתָּה הַמְּדִרְגָה בְּלִיבִיד וְכַמֵּי, וְכֹל מֵלֻכְתָּה מֵלֻכְתָּה
 וְכַרְוֵן וְנִרְסָא בְּע"פ, עַד יִקְרָא רַב נָחְמָן כְּשִׁחֹק עַל אַחַד מִרַבֵּי שְׁמַה, שְׁחִיָּה שׁוֹנֵה
 הַחֲלֻכָּה, מִפְּרָא. וְכַמֵּי, וְהוֹמְסָה, הִי עֲנָא כְּלֵא שְׁפִירָה דְחִסִּי (פְּגֻלָּה ב"ה ז') - וְנִרְעַ
 לְחַכְמֵי וְכַמֵּי (תַּיָּה ג'), עִיָּא הַגְּהוּ תְרִי אֲלֵבִי וְכו', וְכַמֵּי לְפִי שְׁהוֹכֵר לְמַעֲלָה אוּתוֹ
 הַכּוֹכֵם, שְׁהוֹכִיר לְרַבִּי שֵׁשֶׁה פְּנִים בְּהַלְטוֹת, עַד שְׁלַעֲמִים שְׁנָאו אוּתָן הַחֲכָמִים,
 וְקִירָאוֹם מְכַלֵי עוֹלָם, כְּשִׁרְדוּ לְהַרְוֵה סוֹרְךְ מִשְׁנֵהוּ שֵׁלֹא כְּכֹר כִּיָּא מַעֲסֵ אוֹ לֹא כֹּל,
 חִרְשֵׁו (סִיף פִּרְק אֵלוּ מִצִּיאוֹת), "שְׁוֵאִיכֵם" אֵלֶּם בְּעַלֵי כְּשִׁנְתָּה, וְאִמְרוּ (פְּגֻלָּה ב"ו):
 מֵה שְׁבִלָּה נְטוּנִין אוּתוֹ אֵעַל תִּחַ, וְאִפְּלוּ שׁוֹנֵה הַלְבוֹת וְאֵין אֵלֶּם תְּלִמְדֵי חֲכָמִים
 דְּכִיבְהִקְסִים שְׁאֵעֵלֶם הַמְּשַׁנְתָּה הַמִּיר עִם הַמְּסִיר. וְהַ לְפִי שְׁבִרְוִישָׁה בְּלֵהִי מְכִינֵים רַבִּי

בשנתם כל צרכה, נקל להם להחליף שם האוכרים - גם לשנות האכור והמותר בהחייב והמפור ושאר הדינים, בפרם לעת קצתם כשנגד כח כח וכוונתם. וככה יורד השם הנא סמליתו כוסן אחרון של אטוראים, כמו שירד השם סופריים, שנאמר בתורה על עזרא והלמדין מפרשי התורה, ולבסוף הוטע על המלכות והיגיונות החושש והמקרא כנודע בנבואה - והבן כל זה - והנה יתבונן המטיבול במבט הענין, ובקצתה חילוף, שלפי ערך רבוי סדר המשינות, ולפי טעמו מספר בעלי המלאכה, היינו השנים האוחזים בנידחתם בבנין אחד ולשון אחד במשינות ישיבה וישיבה, בערך זה יורה המבט בנייטא, והשינוי בנוסח, וישתבשו המשינות למאד; קצתן ע"י היותם כפי שינוי טעמים, וקצתן לסבה היותן נשנות כפי שינוי רבים יותר מראש עד שלדעתו, אך על זה הערכוב אמרו חז"ל (פונה סוף פרק ראשון): כשנשו בטה תורה מישראל, עלה עזרא ויסדה, תורה ונשתכחה, עלה הלל הבבלי ויסדה, ותורה ונשתכחה, עלו ר' חייא ובניו ויסדה. ואין הכונה בשכחה זו האחרונה שכחה נמרה, שהרי על הזמן אתר השמר אמרו: והם (תלמידי ר"ע) העמידו באותה שעה, ונודע ברור וולת זה, שבחששים שנה שעברו מאז עד סוף ימי רבי, היה יורד רקת אמור. מצא רבנו למינו סדרי משינות גדולות וקטנות כללות ופרטיות, עפ"י סדר המשינות, עפ"י סדר הפרשיות, ועפ"י סדר הסדרה וקשורים וולתם, וכלן משונות וחלוקות זו מזו, כסדר, כנגד, וברוכן, וכפן בישיבתו הגדולה, שהיתה אז בצמרי ובביה שערים, כל השונים הרבים, ששנו ונרסו באהן המשינות, והוא וחכמי ישיבתו המופלאה (שכמעט כלם היו להם מילדותם נ"כ משינות מיוחדות לכל אחד) עזרו תרמון והחבדל ביניהם, ואיזו ההלכות שנשנו בסתם, ואיזו שנשנו בסתם וקצת, ואיזו לרבים ואיזו ליחידים, ודגו בזה עפ"י הרוב שבמשינות ונוסחים הדינים הללו שהיו לפניהם, וגם כמעטים ובשרשי הרבדים כפרו ורקדו הרבה ובררו כל ענין וענין לפי מה שהיו הם בעצמם שונים ומקבלים מן המשה תלמידי ר"ע הגדולים - וככה פעולה שקורה ונפלאה זו עלה בידם לקבוע משנה אתה כלולה ומתעברת מעיקר כלן, מחוקק כותבה ובלשון הקצור ומשכל שבה, כל מה ששפשו ליהור עקני לדינת וקיום וזכרון ההלכה כסדר סתוקן ומיושר - וליסוד המשנה הטללת, הגיחו בבזר חרבה, משינתו של ר' מאיר, שהיא היתה כיסודה, הכרחה והנקיה והמספקת כקצורה יותר מכלן שהיו לפניהם באותה העם, והיא אשר תיקנו אותה ויישורה, והוסיפו בה, על פי המשינות האחרות וולתה - כשנתבונן על כל האכור למעלה על התואר שבו הוא המשינות רבות הספר והכוונה, נעבור על הבריר, שכל אתה היתח לעולה כקשורים ומסביות קדומות לה, חוץ ממה שהוסיף עליהם שינאה הראשון, ושלשבת זה באו בה לפעמים הדלכות מכופלות לפי רמסכיה שמון הוברה - וכמו כן קרה. שבמשנה האחת בעצמה באו הלכות במתירה נגלה או נכרחה, מיוחדות באחד, או לעצמים רק לפי ההשקפה הקלה, וכל זה היה גם במשנה אחת. יחד על זה, היו המשינות הישנות מפורות זו לזו גם כנגד הדין, גם באומרים ושכחתי - ודך משל

האמת שונה הלכה במתם, כצילו הוא דבריו הכל, לפי שהוא משנת הלכה שבמנהג
 בלשון רבו דמונה הראשון, כל חומר שבו, והשנית שונה אותה הלכה דבריו יחיד
 ובדרך – לית נפשא, שלא בלבד עד כלל קצת הלכה באיזה אדם, היה הדין
 ואשרם לחכמים, לית פאן הוא שלון; כזא גם על כל הלכה והלכה שבקפדו אי
 ספקה היא, ואצילו בפשטה אתה בעצמה, התרו לעמוד על הצלחה העקרונית, הא
 סגנו היינו מי השונה הראשון ההלכה זו בפני עצמה, קדם סגנה נקודת זה
 שלפניהם סתם הדין עליו. וכפיו על זאת הדרושה על הרובם ואכזבים טוהב, ובדור
 על רוחיה סתם ההלכה והתלויה בדבר אחר, שבא גמולותה סגורה כפושט
 אחרת, ובנוצא באלו הדברים הנוהגים לקראים בחכמה הנסיון, ויטאו הקצת הקצת
 בחוכמות הללו. ובוד האיה לפעמים ופשוטו וחשבו הקשר, והללו חזק מי
 דאי הוא, ודאי כי האי הוא, והפירוט מה הלכות סבוכות ואחר: תבדיל, מי משנה
 זו לא שנה זו; ולפעמים גם הלכה אתה רשאי כתר הוא, וכפוא כתר הוא. ופעם
 צא ושוב ככה היה המלאכה נרמה וקשה, לתקן יקבצו סבל המצוות הללו אן
 וספד, משנה את הלכות, ואך היו צריכי לקרקע בכל אהר, ככמי להפיק לכל
 השיטה והשיטה הנלוים כל אחר סתם בפשוטותן, להפיק עם זאת הפשוטות
 הרמיות, מן התורה הכללית דרשה. ועדן רבני הואי האומר, ובפשוטת דשמיא
 יכל המדרש ויקטומם הלשונות, בלתי כפירות, יאמרו לתם בפשוטות, ולהתקן
 ולפיק כל הנמצא בהלכות הלכתי, ולבדק סתם סתם הדין ה בלתי מה וסויה,
 אצילו שהוא בפרד בין מה שהוא דבריו הכל ודלכה פסקת, ובין מה שהוא הלוי
 יעמוד בפשוטת עיון, בדרך שיפוק בשאר הפרטים, ובדרך ששנה הרב גם
 כדבר ה, היה הדבר נקי לתם מאי, לפי קטן החכמים והדעם דרב, והרמבם המול,
 יבד דיה מה מצד אחר טובה לא מקנה אלא שסבמה בלעיסים לא רעו כזה
 הכפי ששנה הוא, וגם לא היה בידם או. והמעט דרשני שבתם היה הדין
 החלו היה שבעל פה, המולת סגורה אבות וקבלות קרובות, ששנה ביהודה
 בדרבד, משגלה ובידה הרבה, לא בלבד בזמן שמה סקולית, כזא עוד וינד
 כמנען ולפון ואופן הסגורה שלה מימי קדם, שכל אלו סגורים סובב הקים שהוא
 היא בעקרה הסגורה באמונה סבוכה לבנים; ועל כן במהומתן ששנה אהר מולת,
 וחלו החכמים הנזכרים כהנה הקשורים והקדמים כהיותם ובלשונם, והלכו דרם
 יאחרים וישאו ויבדדו והכדד, כפי היותה אפשרי ללבד. והעשרה כדם
 תבדיל וקומת הדין הקישי והכלתי פשוט, וישנו לאיס אחרותם, להלכה
 המלאכה והתורה מה, ובשני ששנה לפשוט, והט הפסק לתם הרפא והתועלת.
 והגיע בפעולה לפי עודך זמנם. ובדרך ששנה כדם ובפשוטתם, ויעל זה הפירוט.
 ובסר היינו סו כל השיטה והכפי דרדו הוא של סו יא חזו, כפושט סגורה זו
 של הדין המגוד הכללית, וכמו הלכה כדו ושנו וזוהי הדעה כדכינו, כשישנו
 הרמבם בקטנות שמה אחר ודברים אחרים, באין שום שינוי והכול מה, בין שנה
 לשנה, וישנו ונגעין, ועל ספק דישאל על אלק דלכה היה, וקבלתו ויודא
 כל חיסוד כדם מה ובעשה זה כל המצד והדין היה לבלתי יודת בפשוטת וקצויה
 ופשוטת כדמי, ונפיש הואן, וכלו דמהותן כמשה כפי המורה אצלו וישנה
 וכפית הדין, ועל כדמי היא כזה הדין הרפא שלה כפינו להפ סה היבוי

השיעי והגור והגורל כמסנייה ושוני הס. תידי שלישיית הניעו בזה לאחיות הספרה בהלמוד, הייט כשהצליחו התלמידים במשנתם זו האחת, לשנתה ולגוריה הוטב ולקבעה בזכרונם. הייתה להם לקי הסרה, להעסיק במעמדי הלכות להולדת ולדמיות, ולהצוהה, ולהעריכה נגד שאר המשניות, כשבאו ליום במקרה, או הבאי לפנייהם בבונה (*).

מן הוסף הוא של סוף ימי רבי ואחריי הרגל נגור חדש בהלכות, הנגור של מסנייתין ומהניתא ברייתא - הראשונה — (משנתנו) שני אותה האורים בישיבותם לכה טביכותיה, כל אחת לגרה ובפני עצמה; אך כפי סדר הקביע לפיקיה, ושאו ונהנו בה עם החכרים והתלמידים, הייבוקים לפנייהם הכל בעל פה. והשנית (משנה התיצונה) היא שם כולל לשאר המשניות שפסקו בלשונות עוד גרבים ובפרטים, כמו משנהי, ונעובו סעם סעם יוחר, עד שרוב הגדול בייה, גם להלכה גם לאגדה, נשכח מאתנו כאורך השנים (ובלי ספק ראוי לקרוא ע"כ על צאתן חבל על דאכדין ו), וכמו שכתב הגאון, ושאר הלכתא כוליה אשהתיקו וריון כגון ברייתא דמעיינין להו ושמן דמעייין בפירושי או בלישני ריחיי. ועם זאת נשאר הרבה חסם שניות אצל החכמים סיחורים, כיתוד בדירות הראשונים לאמוראים, שדו כמו שהזכרנו מירגלות ביהם סאר, לא בלבד אותן השניות כא"י, כ"א גם משניות בבל, וביתור באלו, משנה ר' נתן, והאנא רבי שמואל; ומיד ספוך למסות המשנה, ובשביל לעזור לצורה, ולאיוו לשונות סחכות שבה, סמשניות קרסות, נקבצו הלכות על"י חיית וסיעתו, ונסדרה סיס התוספתא ההולכת בסדר משנתו וקשרה עשה, כפי בהרבה קצורה. והוספת השיך לה, על הדרך שריתה משנה ר' נתניה בהלכות הישנות. והוספתא זו של סהניתין, היא הזכרה בתלמוד בשם ותי עדה - אכום כשראו עוד הפרדים והחכמים הגדולים, שהם בעצמם, לצורך התלמוד והעסק במעם המשנה הקצרה, ולצורך שמועות חדשות ופעלים שאירעו, ערין הם צריכים לאותן משניות העזובות והגם שהשדרלו ביותר, למצוא ולהוכיח הכל במשנתנו

(*) נגמרא (מילתא ל"ג): הסוקים במקרא, מדה וליכס מדה, כמשנה פי' כנירסחה לגד — מדה וטלין עליה סכר. בהלמוד, אין לך מדה גדולה מזו. ולעולם היי רך למשנה יותר מן ההלמוד. בה גופא קיטא חמרס וכו' ? א"ר יוחנן כימי רבי (כונתם חמר סנסמס כסוף ימיי משנה אחס כללים שמונה מן ספטם) כנתיס משנה זו (של הסיכוכ וכו' עד בהלמוד אין לך וכו'), סנכי כולי פלמח פהיניין ואלו כמר נגמרא (פי' סזיס לתלמידים כמו שחמרנו מקום להפיק מנירססס במשניות ולרספיק פיוסמי המכנה הקטוע). אסדר דרס להו, ולמילס היי רך למשנה יותר מן ההלמוד (יסי סירה פן יספכמו ויסחגמו גם משניותי כסלל ייקדו ררבה על גירסתי). — חילס כיוסלתי סוף הדיוס חכמע, וספירכו זו סגרייתא כיוסוך, היינו סקודס היקוט של רבי כנתיס חכמע, ולעולם היי רך למשנה וכו', וזס ככלי להכשר מן היסכר התניע היסחככות סמכניות כיוסיע גרסכס. וזמן רבי, סייע כפיהס משנתי ככר ערובס וכסורס כט סועס להלפס, שנו להס: בהלמוד, אין לך מדה גדולה היי. וחי סחמרי סס: היי דמיתס, עד כלה סיקס בו רבי רוב עס גיון, הכל מסיקע כי רבי רוב משניות בהלמוד מין לך וכו' — ופשלסו של רבי היי סמניס כיוסלמי: וססקס סהלסס וסמכניס כמשנה הכלליה, וזכו סדורס שסרי ככה תניס וסלמו: לחכה כסיי, וסלסין ס סוקסוס כמסנה סכחלי למסלה (ל' 162).

המציבה על הסוּף, והיה הקקול והשבוש והעריבם במשינות התן רב וכו', כמוכר למעלה, על קן התחוקי ר' היא, ואחריו זמן מה רב אישיעא, ובבבל רב וכו'ת הכניו, לגרוב ולגמור בכדרשם המיוחד, גם ספרי כסוים פן הלכות מלוקטות סארין המשינות העובדות, אחר שהשתדלו ושקדו להקנם ולהרצם בלשונם וענינם, כפי האפשרי להם. יארין המהירות ע"י שני החכמים הנזכרים ראשונה, הם שקבלום גם האמוראים המאחרים ושנאים כך בשיבותם, יתן הן הסבאות בהלכותי בשם תנו רבנן ובעם תנינא לפי שגם הם נשנו ונגרבו בשיעור מה ברבים ובישיבות, ולוליהם שנשארו לגברי יחידות כפי חכם או תלמיד אינו שיהיה, הוכירו בשם תנינא, הני הנא או הנא ר' פלוני, הכל בגמרא לטו כוטיים פוחרים ומחלקים, לפי רוב או כיעוט פרטים משנה אחת כפי השונים, רבים או מעטים. וגם סאלו האחרונות השתמשו הרבה בכמה ההלכות, לבאר עניני המשנה ולהגבילת הגמיות והסאריות המתחדשות ועיני נשאר לקצתם וכו'ין וקביעות בחלמוד, אך נאידרה ושמירה וספק אם הם פן המתורצות או פן הנשארות בשבוש י'. ודברי רמאין מה: והגן בריתה לא אית להין כין. וכל חד וחד מדבנן גרים להו פוסה רביה, כדארין י'. במיעיץ: ,אשכחיה וכו' הני כר מדי בשכור אל הניטא" והריו זור ,ורבנן אמוראי דבחר רבי הוו צריכין טובא להרין ברירא, דמנוגן נפקין כל מיני עסקתא, דארין כסתהיתין כלישנא קייטא וברטיו ובכללי, ויוצאין פהן ענפין וחרשין והולדות, כי לא חבר רבי אלא עקרין דלהין, ולא פשט דמיו דלהין" וכן זאת העיר הגאון, כגם הבריות המהירות, רובן הגדול עגוב נשכח אצורן הוסן, ואפי' ,סיום דהגן קייטא כולתו היו נפישין מיייההין והנייהותן (משאם ומסתמן), וסאי דאצריכו רבנן אמרין בגמרא וכו', ושאר אשתכח דלא צריכי להו. ואציג דברייתא דרב ושמואל דהוה בבבל דיקא ותריוצא, דארין בסדר יוסא (ע', ע"א): לא משכחה מתרעהא, אלא או ר' אלעזר דבי שמואל, או ר"ע דתוספתא, ואעפ"כ אשתביקא דרבי שמואל, יחד משכחין נוסחא דרבי ייתא. לא מסכין עליהו וכו', ובבריות נבי אחרות קרי להו קטיות, דלא לאורוי סיניהו, כגון הלכות דרך ארץ והגדרות אחרות."

(*) ולא היה הדבר הזה קשה בעיניך לומר שהכריחוהו נשכחו, כי צירושמי אמרו: שגם כהרנן ראשון הונקטה העיר בי"ז חמון, ופרטו סם על המקרא סמיו כו, חמטה כמחון": לקול חכמות היה סם, ופרט כו טרש"א ז"ל כפירשו לאגדה וז"ל: והוא בי"ז היה גם בראשונה כמו בשנים, אלא שפסו רוב הלכה עשו בחמון, וזקלקלו כו, וחשבו שהיה נכשעה לחם, וקרא כי כחכ, לחמון העם כחכ. כ"כ. והם הכו החכמים זה לשם על המקרא, שנכתב כלי ספק כחום הקדש, כהה יס לטו יכולת לומר קאם על חכמות הכריות, שהטו יודעין בללו הכו ששכשו ונשטנו הרבה כפי שויהם, עד שאלו לשעמים: ממאי דהוי מחניה מהלחא, דנחא משכחה הו, ואוסן חכמות לרוב חכמים היו גדולי מן החכמות, וכוו החמקותו היו הוסן, שם כהן נפקחה להלכה, לא אוסן שכלגוס, ועוד יוסר פחות אוסן שנטו כסדר החיות וקבורותיהם וחמיהם.

(**) מהמאחר ישנו בכמות מ"ב ב', ועין דומים לו כירובין ו"א ע"כ, ול"ס ע"כ וז"ק ל"ח ע"כ, (כהנה סמולא לאור).

ויהטנן הבקי הנכון, שכ' היות הקדושות שבגמרתי הבליה (הנקראו להם היות דרב ושכואל, לפי שהתחילו טהם, וגמטו שלשה חרות, רב ויטואל רב וזנא ורב יהדה, רבה ורב יוסף) היה עיקר הפשא וסגן התלמודי. על הדרך שהיו פטריכים תלכות סכמות שבאו בשינהנו עצמה, בטקטות ומסכות נפרדים, שבאו במשניות התנה התיצוניה, ועיי' בלן ובעזרהו חתרו להגיע אל שם השונים הראשונים, ששאנו התלכה האחת בחלוקה, ולבנה רעהם ומחלוקתם לפי הנמצא להם בבאור במקום אחר, ועיי' שהתלרו בעין ובקרקוק לבוא לבאור משנתנו והשלמה, וכונת דרך וקצור פתיסנו על רבנו הקדוש וסיעתו. כמו שהיה עיקר המשא ומתן בשלשה חרות האחרונים לאנטייאים (אכיי ורבא, רב אשי, מר בנו ורבינא) הקושיא והירוק, התשובה והפירוק בכלל הפלול, ועיין הסברא בכל הנמצא סכבר, וזה נקרא להם הוויית דאכיי ורבא, שהם הראשונים לזה הדרך והמלה מקומעת כנהוג מאד בלשון הגמרא ובשלימותה הוויית, השרש מורגל הדינה כסריס, ופירוט השכלה - ויבוא ענה קצה הדוגמאות שיערט והסמקנו בהם למעלה, בכדי להורות על הדרך, שדרבו חכמי הגמרא ויל' בעיונם הדק, בבאור אופני הקשור וכתיתם התלכות במשנתנו מעם כן המעם, ובקיצר נשען על המעין, ולפי העיך למסרת דרושנו בלבר.

א' (ניטין נ' ע"ב) שם ראינו, שהיה להם כדרישות השונה הראשון (תנא קמא) לסנה שסנה, נ"ב איזה דרכים כוללים, ששאלו מאן האי הנא (של משנתנו) דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשכה? ותתרו ליחסה לר' מאיר, ואח"כ לר' אלעזר, ולא עלה להם, וייחסיה לר' יהודה. והקשו: ומעיקרא מאי פסקא לא מוקמינן לת כר' יהודה? ושמינ? מהרדינן אר' מאיר, דסתם מהניתינן ר' מאיר, ומתדינן, אר' אלעזר, דקייסא לן הלכהא כוהיה בנימין. וכן יש להציא כללים כיוצא באלה סמינא רהלה יוסא שהבאנו, ומרבה סקטות בש"ס.

ב' (יוסא נ"ג ע"ב) הענין המובא למעלה בהערה, עולה שם, שרבי סידר סוף המשנה, „מל דם הפר והניח דם השעיר“, מתוך משנתו של ר' יהודה, ועוב משנת השונה הראשון (הקרוב ר' שמעון איש המצפה הסברה), יצא והניחו על כן הוהב השני שבהיכל". ואחו לשון משנה ר' יהדה.

ג' (הילין ט"א) לשון המשנה, „השוחם ונמצא מרפה, השוחם לעיני, ושור הנסקל, ר' שמעון פוסר (ששום אותו ואח בנו), וחכמים מחייבין. והשכילו שם כנסרא, שיסור ומעם הפלוגתא היא, כתייה הכתמה השוחטה אינה ראייה לאכילה באסירה, שר' שמעון סובר, שאין זו שחיטה, אלא הוה כנותר ומעקר ופוסר, וחכמים סיכריים שעם זאת היא נפני עצמה שחיטה טובה. ורכר סבחיין היא הגוים לפסלה ועבר הלאו. דאותו ואת בני. וכשמצאו כביסוי הדם (יש ט"ה) משנה דומה בלשונה, „השוחם ונמצא מרפה, השוחם לעיני, חיה ועוף הנסקלין, ר' מאיר מחייב (ביטוי) וחכמים פוסרין, הרגישו כטוב עיונם, שאין כאן אלא מחלוקת אחת המשוות מדותיה כשהיהן, ר"ם הסובר, שהיא שחיטה ומחייב ששום אותו ואת בנו ומחייב בכיכו, ור' שמעון המובר שאין שמה שחיטה ופוסר כשתייהן. אולם הסוהם וחכמי סיעתו, ראו לחלק בין הענינים, והברייע התלכה, כאורו ואת בנו לחיוב, ולזה הוכיר דעת ר"ם בלשון המרובין, ובביסוי הדם ראה דעה ר' שמעון וקבע דעתו כדעת מרובין. ולזה אמרו שם: ראה רבי דבריו של ר' מאיר כאירו ואת בני ושאנו בלשון חכמים

יָבֵם מִאֵת הָרֵאוּנָה שֶׁבִּפְנֵי הָיָא הַמְּחִיבָה בְּנִתּוּת קָדְשָׁם בְּהֵינן הוּא לֹא מֵאִד
 וְגַם יִעָרֵי כְּמוֹת רַמְסֵה מְהַנְתִּירָן וְזֹאת דְּבַרְוּ רַחֵם בְּכִסּוּר הָרַם, וְשִׁנְתָן כְּלִמּוֹן הַכְּסִים -
 דְּ(בְּמִצְוֵת לֵיל) שִׁמְנָה: אֲלֵמָה בֵּין סֵן הַדְּרוֹסִין יְבִי, הַכְּסֵם לְמִנְתָּה הָרֵאוּנָה
 הוּא, וְשִׁאֵן אֵתֵה הַיָּמֶה שֶׁהַחֲבוּטֵה אֲשֶׁרֵה בְּבִדָּד: וְעַלֵּם בֵּין שְׁתֵּהאֲלִפִיָּה מִן הָאִירוּסִין בֵּין
 סֵן הַחֲבוּטִין, רִשְׁטֵי הוּא לְסִכּוּר כְּתוּבָהה שְׁלֵא בְּבִדָּד: וְלִרְיָ שְׁמִעֵן דְּרַבֵּי הָלֵלוּ בְּרַחֵם
 מְהַנְתִּירָה עַל הַחֲבוּטִים כְּמִדָּה שְׁלֵא נִתְּנָה כְּתוּבָהה וְכִשְׁשֵׁי לֵה מִינְתָּה, וְלִמְכִרָה בְּכִסּוּל
 שְׁתֵּהחֲסִים מְהַנְתִּירָן מְכַתֵּה מִינְתָּהה, רִשְׁטֵי לְסִכּוּר שְׁלֵא בְּבִדָּד, אֲבָל מִן הַחֲבוּטִים הָאֵין
 לֵה מִינְתָּה, וְלִמְכִרָה בְּכִסּוּל נְכִיחָה כְּתוּבָהה, אֵינֵה רִשְׁטֵי לְסִכּוּר, אֲלֵיכֵן יְבִיחָה מִינְתָּה
 כְּשִׁבְא אֵתֵה מִינְתָּה וְיִהְיֶה כְּלִפְטֵין: מְכַתֵּה כְּתוּבָהה, אוּ קִצְעָהה, לֵא הַמְּחִיבֵי אֵת
 הַשְּׂאֵר - הַחֲבוּטֵה - אֵלֵה בְּבִדָּד, הַבְּטוּ כְּמוֹם הַעֵינֵן, שִׁאֵן כּוֹחַ מַעַם יֵלֵה הַחֲדָרֵה אֲרֵךְ
 זִלְתֵּי, שֶׁכְּמִסְרֵתֵהה הַחֲבוּטֵה אוּ אֲפִילוּ קִצְעָהה, שִׁיבֵי אֵין לֵה מְהַנְתִּירָה, וְיִהְיֶה רַחֵם שְׁמִלְתָּה
 וְיֵעַם הַיָּהֳרֵה מְפִטִיָּה כְּלֵי יָם שְׁעָרָה, אֵינֵנָה מְדַבְּרֵי הַשְּׁנֵה הָרֵאוּנָה שֶׁכְּמִסְרָה
 הַקְּדוּשָׁה הִלְלָה, וְלֵא מִכְּכַת עַל הָעָרֵה, שִׁאֲפִילוּ בְּקִיָּם שִׁאֵן לֵה מִינְתָּה כֵּל עָקֵר,
 מִכִּירָת שְׁלֵא כְּבוֹת דִּין, וְזֹהוּ אֲמָרוּ, שֶׁהֲלָכָה וְיֵה הוּא הַסֶּךָ מִשְׁנֵה רַחֵם שְׁמִעֵן,
 שְׁתוּבָאָה מִשְׁנֵה הַחֲבוּטֵה, וְנִעְזְרוּ כּוֹחַ גַּם מְבַרְיָהָה שְׁכִירֵם, הֵא מִנֵּו רַחֵם שְׁמִעֵן
 הוּא" - וְכִשְׁבָּאוּ אֲרֵרִיָּה דְּבַרֵי מְהַנְתִּירָן: מִכִּירָת הוּא אֲפִילוּ רַחֵם אוּ הוּא עֲמִיסִים יְבִי הַתָּה
 גַּם הוּא אֵינוּ לְהַשְׁנֵה הָרֵאוּנָה שֶׁהָאֵין וְלֵא לְכַבְּרֵתוּ, שְׁלִפְרֵוּ אֵין צוּרֵךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ כּוֹחַ, אֵלֵה
 שִׁסּוּר הַחֲלוּקָהה אֵם מִכִּירָת קִצְעָה הַרְיָבָה, עֲדִיין יֵשׁ לֵה מְהַנְתִּירָה אֵם לֵא. אֵלֵם
 הַפְּסָקֵה אֲתֵרִיָּהה, וְנִירוּשָׁה אֵינֵה מִכִּירָת אֵלֵה בְּכִית דִּין, וְלִפְטֵם שְׁתוּבָאָה, שִׁאֵן
 אֲרֵם רֹצֵחַ וְכוּ' יִכְרֵה הַיָּהֳרֵה מִשְׁנֵה שְׁנֵיָם, וְלִפְטֵם מַעַם אֲרֵךְ שְׁתוּבָאָה גְּמָרָה לְדַבְּרֵי
 הַשְּׁנֵה הָרֵאוּנָה, שֶׁהִיָּה בְּרִישׁוֹן הוּה תְּקַנָּה חֲכָמִים לְמוֹכֵה הַנְּשִׁים, הַתָּה הוּא מִשְׁנֵה
 רַחֵם שְׁמִעֵן לְבַד.

ה' (בִּבְרֵי קִישׁ יֵעִיר) בֵּא בְּמִשְׁנֵה שְׁרֵי מְחִלּוּקָה קְדוּשָׁה כְּמִסְרָה רַחֵם לְפָנֵי, לֵא
 אֲלֵיָעָר וְיִהְיֶה, וְהַעֲדִיבֵה גְּמָרָה עִם בְּרִיָּהָה מְכִירָת אֵךְ רַחֵם הוּה יָהֳרֵה מְהַנְתִּירָן
 כְּחֲלוּקָה אֵלוּ כְּהַבֵּל וְשִׁנְיָ, וְזֹהוּ וְכִסּוּר שְׁעוֹרֵה מְחִלּוּקָה, כְּכִי סֵת שְׁבָאָה
 מִשְׁנֵהנָה, נִתְּמָתָה בֵּלֵה כְּכֵן מִשְׁנֵה רַחֵם הַחֲדָרֵה, וְלֵא כְּמִוִּלָּה לְרַבֵּי הַקְּדוּשָׁה הַתְּנִיחַ
 מִשְׁנֵה רַחֵם אֵסִיר לִיסַד תִּיקוֹן הַמִּשְׁנֵה הַכּוּלָּל:

י' (בְּבִרְיָה זִיג, א') נִשְׁנִיָּה כְּמַעַם מִשְׁנֵה שְׁלֵמָה, לֵא בְּלִבְדֵה הוּךְ מִיָּדֵךְ רַחֵם אֵסִיר,
 אֵלֵם גַּם שְׁלֵא כְּמִשְׁנֵהה שֶׁל רַחֵם עַל יַד הַלְּמִידֵי, אֵלֵה מִשְׁנֵהה הַכְּבִלִיָּה שֶׁל רַחֵם יְבִי -
 וְהַנְּבָאֵל יוֹתֵר שְׁחִבּוּאוּ בְּגִמְרָה בְּרִיָּהָה, הֵנִיא וְיֵה (הַכְּתוּבָה כְּמִשְׁנֵהנָה) מִשְׁנֵה רַחֵם יְבִי,
 אֲבָד רַבֵּי: אֵין אֵנוּ מוֹדֵה לְרַחֵם יְבִי כְּאֵלוּ, אֵלֵה הַבֵּל חִילְקֵיָן כְּשִׁיחַ - יָבֵם כּוֹחַ אֵין הַלְּשׁוֹן
 מְהַרְוֵן וְכוּסִיָּה, שִׁאֵן יִכּוֹל לְהוֹרֵה הַיָּהֳרֵה כְּשִׁיחַ כְּסִיסָה, אֵלֵה כְּעֵרֵךְ הַשְּׁמִיָּה, רַבֵּי
 הַכְּתוּבָהה שֶׁל כֵּל אַחַת, וְעַלֵּה הַחֲלָפָה שֶׁל שׁוּר שְׁנֵנָה וּמְקִיסוֹת אֲרֵרִים מִשְׁנֵהנָה, יְבִי
 מִי רַבֵּי הַנְּבָאֵל יֵעִיר.

ז' (בִּבְרֵי קִישׁ יֵעִיר) כְּשִׁאֲבֵר רַחֵם הוּמָה שְׁמוּעָתֵי הַכּוּלָּל, הַמְּכַתֵּה לְעִוְבָר לֵא קִיָּה
 הַקִּצְעָה לֵרַחֵם כְּמִשְׁנֵהה שֶׁם, הַאֲוִיָּה אֵם יִלְדָה אֲשֶׁרֵה וְכֵר וְכוּ', וְהַשְּׁכִיב, מִשְׁנֵהנָה אֵינוּ
 יוֹדֵעַ כִּי שְׁנֵאָה, הַיָּהֳרֵה שְׁכִירֵב בְּקִוּאוֹתֵה כְּמִשְׁנֵהיָהֳרֵהֵן שֶׁל חֲכָמִים וְכוּסִיָּה, לֵא יִכּוֹל
 לְמַצּוֹת כַּח אוּ כִי שִׁסְתֵרֵה אֵה מְפִיעֵהה מְקִיבָלָה לֵרַחֵם בְּשִׁלְתֵה הַקִּיָּן לְבִלְתֵי נוֹדֵר.
 וּמְשַׁמְעֵי שְׁעָרֵה לְפָנֵיכֵם כּוֹחַ לְשׁוֹן מִשְׁנֵהנָה עַל הַדֶּךְ הַנְּבָאֵל לֵהם לְפָנֵיכֵם, וְחֲתִירֵי עַם
 הַרְבֵּה הַרְיָוִת, מֵה שְׁחָה יְכִיל לְעִשׂוֹת וּלְבַקֵּשׁ לְמִשְׁנֵהנָה אֵיזֵה שׁוֹנֵה כְּוִוֵּר (הַגַּם שְׁלֵא

היה להלכה, ולא עלתה להם. ולכסף הזכירו נטרא שבאה אליהם מא"י (ר' יוחנן כיש ר' יוחנן) היוצא לחלץ בכלל הנזכר, היינו, שאם הוא סקנה לעובר שהוא בנו קהל. ובה שבה משנתנו מתודעה בערך אל הכלל הנזכר ולהלכה. והנה ר' יוחנן תיא הקדום כוסף למתים משנתנו, ועל כן ימצאו לו קבלות הרבה בענינה, כמו (תולין ע"ו ע"א וקל"ד ע"א ורף קכ"ב ע"ב ופסחים פ"ד ע"א): אל תקניטין שבלשון יחיד אני שונה אוהה; ואמר (תולין קל"ו ב') לשואלו מן המשינה: א"כ מה בין לי ולך? ופירש"י, אם איני יודע פירושה של משנתנו יותר מסך, מה אני גדול מסך? וכן (שם ע"ב ע"א) פרה חסאה אינה משנה ועגלה ערופה אינה פשה.

ח במשנה ורחה בהחלת כנהררין במנין הב"ר החכרתי, בכדי לזון ולעשות ככל מיני דינים, ומעשי ב"ד ליחיד ולצנבר, באה ההלכה חמסית: "החליצה והמיואן בשלחה" גם כימות כפרק של מצות חליצה באה החמסית: "מצות חליצה בשלשה דינים ואפילו שלשתן הריפות" (ובא פירושה כחוספאה הריפות שיועדן לקרות כעין דינים). עוד באה ההלכה בפ"ב מיבטוה, שמוטר לחכם לישא את האשה שחליצה או ביאנה בפניו, ובא הלשון, מפני שהוא ב"ר" (פ' שנעשה בפני שלישה, ואין לו בזה חשד). הנה בזה לחליצה שלש סתמות, שהרא בפני שלשה לבר, ולמיואן שהי סתמית שצריכה שלשה; ועל כן כשהזכר כחוספאה למצות חליצה סמסנת ר' יתרה מחלוקת, שהחא החליצה צריכה חמסה, ובברייתא השטיה להם כמיואן, שגוג חמסין ככשירין את המיואן בשנים. הנה קבלו חז"ל, שהלכה כאוה הוג, ובחליצה שבא כהלכה ביהר עם המיואן, הכריות עם זאת כחמסות המשנה - וכשלא הספיק בעניהם הטעם החלוש שבחליצה סתמות משנתנו הן שלש וכמיואן רק שהים, אמרו עם ניסוק יפה, שלהיות שנקבע במ שנת ה ס נ ין הנזכר מחלוקת ר"י, סמסנתו הספיה (בנגוד לסתם משנתנו) לקריפת העגלה וסמ כת וקנים ב"ד של חמשה, ולא קבעה מחלוקתו בחליצה: על כן ברור הרבר, שלא חש הסוהם למחלוקת זו, או שנסמרה לשבש, שפא"כ באוה הוג, שלא הוכאו בדבריהם במשנתנו; ועל כן יש מקום לקבול, שהרחה במחלוקתם נגד המשנה, הגם שככל מקום, סתם המשנה היא עיקר נגד המחלוקת שבברייתא.

ובמחר שלפי סדרו של סאמר זה אי אפשר לנו להאריך יותר. כהתום הדיני בזה, אחרי הודאה, שלא רבעט עזן אל הסמרה אשר הצננו לט בתחלת העשר, וכי נשאר עוד לבאר, איך וסתי תגיעת המשנה החיצונה, שנצארה לט כחסר עליון. לקביעות וסדר כמו שהן בדינו, במכילתא, ספרא, ספרי, סוד עולם וברייתא דמנלה חענית, דמלאכת המשכן, מסכתות קטנה וכיוצא בהם, ומה גם באור דרכי הנבואה עפ"י רובט, שכמעט לא התחלנו בו. אולי יחנן ה' אוהי להוסיף באלו באיה חלק הבא, ובעת וזי לנו, לו תאיל ה' להצליח בדינו כוונותנו השתים, להוסיף עמוד נכון חוק אל העבודים, אשר ביה תורתנו שבעל פה נשען עליהם, ולעורר לבב הני תורה על הלמיד והעיון בדברים שהם שרש ומקור לקבלתנו. — ומאן כמו בכדי מקום שיוסמן, לא נכחיד חחה לשוננו, מה שהיא אמת לדעתנו; היינו שאין חרטנו עושה יפה בזה, שעובו כמעט למיד הנמרא בשביל למוד הוסקים (וקצתם הנניטו גם במוסקים חוץ למקום הנמרי, הפלמול והתויה), כמו שכבר מיסים רבים התישלו בדישה הירשים בשביל הענפים והתויה. והגם שבלי ספק הלמוד והעיון במוסקים טוב בעצמו להראות המעשה: סכל מקום יין ראוי לקווב מורשת נחלת אבותינו

הוֹתֵר קְדוּמִים, רִיל הַעֵינַן וְהַרְוִיחָהּ, הַעֲמִיקָה בַּסְפָּרִי הַמְקוּרָה וְהַשִּׁיאַ לְהוֹשִׁיבֵיכֶם, שֶׁהָיָה הַחֵלֶק הַרְאִיִּשׁוֹן בְּסִדְרֵי כַּהֲבֵמַת הַהוֹרָה הַכּוֹלֵלָה — וְכִבְרֵי אִמְרוּ חוֹזֵל (יִירוּשָׁלַיִם) אֵימָה (אין): כֹּל מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל הוֹרָה אֵינֶן שׁוֹתֵת לְדַבֵּר אַחֲרֵי כֵּן הַהוֹרָה, וְאִמְרוּ עוֹד (יִירוּשָׁלַיִם) שֶׁם וּמִיָּהּ מִי עֵינֵינוּ: כְּהוֹב אַחַד אִמְרָה: כֹּל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּ בָהּ, וְכֹהוֹב אַחַד זֹאמֵר: כֹּל חֲפָצִיק לֹא יִשּׁוּ בָהּ; חֲפָצִיק וְחֲפָצִיק לֹא יִשּׁוּ בָהּ, וְאִמְרוּ עוֹד (אֲשֶׁר) עָקֵב, בְּמֵי יִירוּשָׁיִם (שִׁוּוּ מִי): הַלֵּל סִיד (הַעֵינַן הַעֲמִיק בְּדַבְרֵי הַהֲלָכוֹת) גְּדוּלָה, שֶׁמִּבְּאֵר לִידֵי הַעֲשָׂה וְעֲרֵצָה.

שְׁעָרֵי

הַאֲגֵדָה וּבְעֵלֵי הַאֲגֵדָה

יִצְחָק לְהַבִּיר אֵת כִּי שֶׁאֵמֵר זֶהוּ הַעוֹלָם, לְסוּד אֲגֵדָה, שֶׁהַחֵדֵק בְּךָ אֵימָה זְכוּרָה וְהַדְּבָר בְּדַרְכֵי אֲמֵר רִיבֵל: הִרְאָה אֲגֵדָה אֶת הַבְּתוּבָה אֵין לוֹ חֵלֶק, הַהוֹרָה מִתְהַדֵּק, וְהַתּוֹשֵׁבִים אֵינֶן מְקַבְּלִים שֶׁבֶן בֵּן יִיבִי לֹא אֶתְהַלֵּךְ בְּאֲגֵדָתָא יִיבִי (יִירוּשָׁלַיִם) כִּמְעַיִן כֹּל מִמֵּינֵי.

הַאֲגֵדָה הַבָּאָה מִפִּירוּשׁ בְּתַלְמוּד בְּבֵלִי וּבִירוּשָׁלַיִם וּבְמִדְרָשׁוֹת, הִיא הַתּוֹתֵמָה מְקוּם לְמַטְבַּח גְּדוּלָה, עַד שֶׁמִּזְמַן קְדוּמִין עַד הַיּוֹם הוּא לְבַם שֶׁל אֲנִי הִרְתָּ הַחֵדֵק עַל אִירוּתֶיהָ. וְעַל בֵּן מְלַבֵּד כֹּה שְׂדֵרְבוֹר חֲבִי הַדּוֹרוֹת עַל בְּלִיּוּתָהּ, וְכֹה שֶׁפִּירוּשׁ בְּכַפְזָה אִירוּתֶיהָ; הִנֵּה לְפִי מִסְרָה כּוֹנֵנָה בּוֹה הַמִּאֲמָר, כֹּס אֲנַחְנוּ אֵין לֵט לְהַסְלֵם מְלַבֵּד כֹּה עַל מִי דַבְּרֵנוּ בְּדִירוּשָׁה, וּבְקוֹצֵר הַאֲפָשֵׁרִי הַמְסַפֵּיק לְחֵבֶם וּמִבֵּין סִדְרֵנוּ, שְׂרָק אֵלֵינוּ וּבְשִׁבּוּלוֹ כֹל דְּבִירוּנוֹ.

הַרְלָה נִבְאָר נִדָּר שְׁמוֹת: הַלְכָה, אֲגֵדָה, סִדְרָה, שְׂאֵלֵהֶם אֲנוּ צְרִיכִים כֹּאן. כֹּל פִּרְשׁ וּפִרְשׁ מִצְוֹת הַעֲשִׂוִּיֹת וּמִשְׁפָּטִים תְּהַרְוִים הַמְנַבֵּל שְׁעָרֵי וְאוֹפֵן קוּמֵם, כֹּלֵל בְּמִאֲכָר פּוֹסֵק וּבִלְשׁוֹן קִצְרָה וְנִקְיָה, וְשִׁנֵּי כְּפִי הַחֲכָמִים וְהַמְסִידִים, כִּין נִקְרָא בְּשֵׁם, נִגְוֵר מִלְשׁוֹן הָאֲרָמִי, הַלְכָה" (וְהַיּוֹם כְּמִשְׁפָּט הַבְּנוּת, כְּהַלְכָה"); כִּין שְׁתַּהֲיָה אוֹתָהּ דַּהֲלָמָה קְבוּעָה וּבְסוּרָה לְחֲכָמִים עַד מְכִינֵי, וְנִקְרָא, הַלְכָה לִמְשָׁה סִינֵי" , כִּין שְׁתַּהֲיָה קְבוּעָה כֹּלֵל בְּלִשׁוֹן מִלְשׁוֹן קְדִישׁן סִדְרָה לְלִתֵי יוֹדֵעַ בְּרִיּוֹן וּגֵם וּוֹ תְּכוּנָה לְעִמָּם עַל דְּרֹךְ הַעֲבָרָה, הַלְכָה לְשִׁמָּה מְכִינֵי). כִּין שְׂדֵרְבוֹר הִנֵּה עַל קִנְיָה כְּבִית דִּין גְּדוּלָה, עַד שֶׁמְכִינֵי עֲלֶיהָ לְכַנֵּן, וְנִסְתַּיָּה וְקְבוּעָה כּוֹפֵן יוֹדֵעַ כִּין הַוֹסֵימִים, כֹּל אֵלֵינוּ נִקְרָא, הַלְכוּת", וְהֵם שְׂרָשׁ יִעֲקֵר הוֹרָה שְׂבַעֵל פֶּה — בְּהַרְנַנְדוּת אֵל הַהֲלָכָה, שְׁתַּהֲיָה יוֹדֵעַ וְהַגְּבִלָה בְּמִצְוֹת הַמְסוּרָה בְּלִבְרֵי, יִקְרָא לְחֲכָמִים הַרְאִיִּשׁוֹת, הַגְּדִירָה" (לְשׁוֹן דְּבִיר), וְלֹאֲהַרְוֵנוֹם עַל שֶׁשָּׂקַל הָאֲרָמִי, אֲגֵדָה" , כֹּל הַהֲלָמָה נִינֵעַ לִיחִיד הַעֲשָׂה, הִינֵנו כֹּל מְרַבֵּי כְּרוֹת וּמְסוּרָה אֲבוּנָה יִדְקָה מִיּוֹת. וְכֹל עֵינֵין יִסְפּוּר הַמְבִיא לְמִסְפָּה וְאֲבוּנָה —) אֲבָנִים הַצְּאוֹת יִשְׁנֵי מִינֵי הַפִּירוּשׁ הַלְלוֹ שׁוֹבְרֵנוּ, מִן הַהַרְוִיחִים

(*) הַמֵּס הַגְּדִירָה לְכַפֵּי נֵט הוּא מוֹחַ הַיִּירוּשָׁה, מִיָּם כְּמִנְנוּ, וְהַדְּבָר לְכַנֵּן

ובלתיחה, על דרכים ומדות סיוחיות נקרא בשם מדרש; ולפי זה הם ימני מיני מדרש: מדרש להלכה, ומדרש לאגדה. — עוד נקראת ההלכה והמדרש התיך אליה בשם כולל משנה (כלשון שנו וישנו, או כלשון ושנתם, לפי שנתנו והודו המיד בע"פ את ההלכות והמדרש שעליהן), ובסו שאמרו (קרישין מ"א): איזה טענה? רמ"א הזכה ורמ"א מדרש תורה. כלל גדול טונח לקדמונינו ו"ל כלם: אין סקרא יוצא כ"די פשוטו (שנת מ"ג), והדרשה תדרש; הכונה שיש יכולה בוד ההכמים להוציא את המקרא לתכלית מה ולהועלת נרצה, בכדי שיהיה רחם ומורה או על ההלכה המקובלת והנלמדת, וקבעיה וסדרה בע"פ, או על איזה מוסר ודעת ופירשנה מה טובה (וזה עומק הדגות שם דרש להכמים, שנחקר על המקרא ונדרשה סורה, מה שאפשר שיטבל בכחו ובסובנו להורות עליו). ועם זאת היכולה אין סי שיטל להוציא לנסרי פשוטו, היינו מוציאו מביבן הראשון והמבני של המלות והדבורים, ודרכי השמוש בהם כלשון, או סקצורו עם מה שלפניו ולאחריו, או טסה שיגידו עליו ועל מובנו רעיו במפרי הקדש. גם על הכלל היקר הזה וניטקו ידבר במה שיבוא, והוא עקרי וכאמה ביהר שאת במדרש האגדה, שבוו הרשו להם החכמים הרבה יותר מאשר במדרש ההלכה. להוציא ולרחיק את הכתובים מרחק רב ממוננם המבני. וזה שבמדרש ההלכה שסרו עכ"פ ענין הפרשה ולא תוציאו את הכתוב כ"א לענין המבני או לקרוב אליו. גם רקדן הרבה בנתח המאמר לכל חלקיו, ביהר המלות, כמובנם היגלי והבילתי גיל, בהורות הדבורים העצמית והמשלייה, והמישנם על הכלל ועל החלק ועל הפרט שבו, באופן שלהמתגנן דבר ביסודו והכלייה, פשוטו של מקרא ומדרש חכמים בהלכות, על הרוב הגדול במאונים ישאו יחד. וזה נ"ב מה שיבואר עוד. מה שאינו כן במדרש האגדה, שבהיותה נפלת רק על סרות ומיסיים, שעיקר יסודתם בשכל ובלב סהור, והועלת הדרש אינו רק להכנים הלמוד המוב באון השומע, ולהיות לו לזכרון; לא נמנעו החכמים מלהוציאם מכל מקרא שיהיה בכל פרשה שיוסן. ולזה אמרו: אין משיבין על הדרש, ואין מקשין באגדה (ענין פתיחת המורה במופה ומאור עינים פרק מ"ו), שבהיות הענינים כלליים, אטינות, דעות, סרות ומיסיים, הנה יהיה המיסיים והבחינה בהם על דרך כלל האמונה ההודיות, וכעור השכל הנמוע בארם, לא כמד מה שעשה החרש במלאכהו, כמו שהרבה בקצה ההלכות. — דונבא על זה, כמדורש בעל האגדה (הענין ו' ב') יעקב אבינו לא סת, ושאל השואל: וכו בכדי תנבו הנמיא וספוד מבריא? השיב לו: סקרא אמי דר"ש, כלומר מלכותי זאת היא, לבקש למקרא הוראה זו, והזוטע הנלמב יוכל להבין הדבור לאמת על הדרך שיבין אצל השליטים. וכן כמדורש (גמין ו' א') טקרא הכונה ערו ישראל, והעירתו השואל על גדל הדות למשוך את הכתוב אל ענין

(שמוס י"ג). וזה לפי שהיה טובה על כל אחד מישראל, לפיכך לבנו ולגנאי ביתי פטם כל משה המנוה והנהוג בלילי פסח, ולדורם כפי דיעושי כפרי המעשה. הגדול של יצאח אומס שלתם מפכדות לחרות, ובסול לדוסיס הפלומות, לש השפכים והנהגם סרומי כקרב עמקני, ועל ידם בכל השולם כליו. ומן ההגדות והטענות אשר לאהו חכמים גדולים על כסוני ההדים, נעשה להסוף טיפס ק"ג סגיל על ישראל.

החוק כל כך פשוט, השיבו: אכן אמר לא ידענו דמותהא דא"י קא השיבו אל רב
 נבזיה מארעא אפי' ביה מטעם. והטעם היה הסופר והאמונה מוכה שהכלובין אליו.
 ופגמים עשו להופוך, שלקחו בחובים שהם דרך פשט או סוד פשוט,
 ובמבטל איוו כינה רעיה להם לשעתה, שבוים בפשט הסלות בלבד. כפי מה שורשי
 על יאד ה' על הר סני"ה סלמד שהרבין וכו' ומסילתא ג' יחזק'; נגלה ה בהער
 השכיחה" (מגורין ציה) ורוביהם. ואפילו על וסן יניק הסרבר לא חשו במדרש כמו
 שרשינו; "הדרש רעה תבאני" זה הסן; ושפי כפי יואב (כפי קא) כמלצה הרש
 וכו' וינה את דסקרא בורמיה, אורה עשה מלאכה ה' רסיה" וכו'; ושפי דרשה
 כפי עם רובי, כשהוכירו שמתלה כרתו כרות עם ישראל כשני עינים תחיות
 ובמליצה, ולכיום הכניעו אותם הרה מטשלהם הכללית. שאלו (צ"ה ה'): מקרא
 סאי דרשי? ומטה וליכה ואל כה לנגדך", ולכסיה סאי ידשי? יערה לא אדני
 ל עני עבר ד' ופי פתי ולא ימין שיה הכל, כדבר הרב שנוכר להרן; אל יד
 מליצה השורה. היינו בדוי' להטעה וצעות נהנה כובים ההם; אלא שיש
 וכיום שאר הרבר הגלוי כעין השמש, צריך לשנותו מאה עקמים ויורה, וילואי
 שופקין נגד שתי הכתות שנוכר לפניו. והנה עם זאת היכולת להיעזר הכתובים
 שוברנו, היה ריהם להכביס כריום ורובים מיוחדים למלאכה הדרש התיא, כמו יג'
 כרות הדוקים למדרש ההלכה, ול"ב סורה למדרש האגדה, והם הרבי השמיים,
 שהפשיטום מסדרשיהם ועשאום כללים. ויש כללים שהיו סאלו למדרש ההלכה,
 ספורים במקומות הש"ס. ונהבאו בספרים שחיברו לזה הענין: אמנם גם להאגדה
 נמצאו עוד בכללים עמומים למדרשה, שיאיי שיהקר עליהם מהכביס. לדומא,
 הכלל. אין דורשין שיר השירים לנא"י. הוננה סבהות להם ליסוד קיום לדיוש
 נגדה זו להצטרפות שבין האומה והשם והעלה, ע"ד קשר האסין לכנסה שיהוול
 עם דורה, הנה לא לועזא בחוביה רק להם שהיא שבח לישראל, לא כשה יהוא
 לנטותו. וכמו כן המאמר הספורים לבעלי האגדה, רבר זה מסורה היא גורנו
 סאבונו סאנשי כנסת הגדולה" (נגלה י'). רמדיש הנה עליה הירני כן יטלה";
 אל סקום סאנכר ויהי אינו אלא ציה, והיה אינו אלא שביה" (כ"ד פ' ס"ב)
 זכבה מקומות, אינו לדעתנו רק כלל למדרש האגדה, שיהה דרך איך לדרוש ספורי
 הקטנה שלכבר עליו, וספורי ההכמות הנתיבות לנו. והיות רוב השפיות בענינו
 מקדים יעום, הנה הרשעה ביה הדרוש, להסבך על המקרא כל מינו ציה שיהול
 סגול סבונונו, ולהופוך על כרובי האות עליו לענה, רשאי הוא להסבך כל
 אחרות והקה מוכה שאפשר להניא סהם. והאמת כען עשו סגול האגדה וסוד
 כענין לקאות בה. ונפיו בארנו זה יפלו כל הקישיות הנהיה סדרשים על הכלל
 היה סכאסה וסניח יחיו לא קבע בו סכמות הדוקה. והכן כיום ודרונו מיוו
 האגדה וסגול זה אין ספקין בה) לא העיני סאלותורים כיא ששמו לנסות, להניא
 סן סכאסה וסניח יחיו, זה י"ז בסקום ענראה אלא יפלו לכסותו - וסיוסלסבו (אגדה
 הלל) כנה עננה סניח יחיו, זה י"ז ספק ששה סניחים אי סקראו; רק לא היה
 סאחאם איה סכאסה יחיו, ככה מה סניח יפלו לסגול סבונו של אסאבו וסכאס
 אלו כלום, ריש יונה ודרשים אחרים זה סקראו סהנו, אפי' סכהה יחיו איזכר
 אשילי סכאסה יחיו אסאבו יחיו סכה סדרשים להם הדיק כמלאכה זו. - ויני ענה,
 סכה סכאסה יחיו סכאסה יחיו סכה יחיו סכהה וסכאסה הדרש סכונו, הנה שכונו

להם ביותר מִקְצוֹת הַקְּסִיּוֹת וּרְסוּמוֹסֵי שְׁבַת־נֶגֶד, וּכְמִשְׁלַל הַבוֹרְגָל בְּפִי־הַיָּם; אִין הַמִּקְרָא הוּא אִיבֵר אֶלֶּא דְרִשְׁנִי, וְאִכְרֹ: „לֹא נִתַּן דְּהֵי אֶלֶּא לִידְרִשׁ“, וְלֹא כְּלָבֵד כֹּל כְּתוּבֵי רִקְדָּשׁ. אֶלֶּא כֹּל סָה שְׁהִי־אֲתָם כְּכַתּוּבִים וּמְקוּבֵל לָהֶם לִנְטוֹן, הִיחַ לָהֶם כְּלֵי מוֹכֶשֶׁר לְהוֹצִיאוֹ מִפְּנֵי רְסוּת, וְלִהְפָּסֵךְ עֲלֵיו דְּבָרֵי חֶפְצִין, כְּמוֹ סִפְרֵי בֶן סִירָא, אִף שִׁלָּא נִתְקַבֵּל לָהֶם לְקִדְשָׁא, וְחִשְׁבֵרוֹ בְּצַדֵּק בֵּין סְפָרִים חִיצוֹנִים בְּעֶרְךָ אֶל סְפָרִים פְּנִימִים, שִׁנְתְּבוּ בְרוּחַ וְנִתְקַבְלוּ לְקִדְשָׁא; עִם זֹאת דְּרִשּׁוּ וְהִתִּירוּ לְדְרוּשׁ כְּמִטָּו וְאִסְרוּ (אֲנָדָה חֲלָק): „סְלִי מַעֲלִייתָא דְּאִיתָּהּ בִּיהַּ דְּרִשְׁנִין לְהוֹי“. וְעוֹד יוֹתֵר הֵעִירָנִי אֲדוּב וְרִיעַ מְגוּלוֹת וְסוּבֵי רַבְנֵי אֲמִין, * שְׁגַם עַל מְגַלַּת תְּעֵנִית, שְׁהִיחָה בְּעִיקְרָהּ רְשׁוּתָהּ כְּכַתּוּב שֶׁד מוֹטוֹן הַבֵּית, אִסְרוּ (תְּעֵנִית יִח, ע"א, מְבַרִּייתָא שֶׁל מְגַלַּת): לְמַה נֶאֱמַר בְּרִין בְּרִין שְׁנֵי מַעֲמִים? וְנִרְאָה אִי"כ שֶׁמֶבֶר, כִּי נִיחַנָּה מְגַלָּה וּו לִידְרִשׁ, וְלְהוֹצִיאוֹ מִמִּשְׁמַעוֹתָהּ וּמִיְהוּר מְלֹחֵיתָא אִיזָה לְמוֹד - אִוְלָם בְּהַלְכוֹת, דְּגַם שְׁהִי שְׁנוֹתָהּ כְּפָרִים, הַשְׁחַסְכוּ כִּי־מִן מוֹעֵד עַל דְּרַךְ מְלִיצָה, לְהוֹרוֹת אִיזָה עֲנִין מִסִּיר (יְרוּשָׁלַיִם מ"ב הַצִּינָה): מְצִילוֹ הֵיךְ הַסְפֵר עִם הַסְפֵר, מְצִילוֹן אִלִּישֶׁע בְּשִׁבְלֵי תוֹרוֹתוֹ, (נְגַעִים מ"ב מִשְׁנָה ה'): כֹּל הַנְּגַעִים אֲדָם רֹאֵה חוֹץ מִנְּגַעֵי עֲצָמוֹ - (בִּקְצֵי ב'): „בֵּיתָא אִפְלֵ אִין פּוֹתְחִין לוֹ חֲלוּטָה לְרֵאֵתָהּ בּוֹ נְגַעִים - (מְנַהֲרִין צ"ב א'): „כֹּל הַמְּסַבֵּר לְמַסָּא כְּמָא, כֹּל הַמְּסַבֵּר לְמַהֲרֵי מַהֲרֵי - וְלִהְיוֹת שְׁבַנְשָׁא כּוּה שֶׁאֲנַחֵט כִּי, עִדְוִהן שֶׁל חֲכָמִים טוֹבָה וּמְעִילָה, הִנֵּה יְהִי הַבֵּר הַיֵּאֵשִׁי כְּכֹל הַנֶּאֱמָר עַד כֹּה, הִרְבַּ (מִזְרָה ח"ג, פס"ג), וְרֵאֵנוּ הֲתַעֲתִיק כֹּל דְּבָרֵינוּ: וְנִחְלַקוּ בְּנֵי אֲדָם בְּדַרְשׁוֹת לְשֵׁנֵי חֲלָקִים: הַחֲלָק הָאֲחֵר יִדְמָה, שְׁהֵם אִסְרוּם עַל צַד כְּאֵד עֲנִין הַפְּסוּק הַזֶּה וְהַחֲלָק הַשֵּׁנִי דְּהָא כְּבוֹה אֲוִתָם יוֹחֲשֵׁב לְשׁוֹחֵק, אֲוִר שְׂרֹא מְטֹאֵר נִגְלָה שְׁאִין זֶה עֲנִין הַפְּסוּק - הַחֲלָק הַרְּאִשׁוֹן נִלְחַם וּמִתְנַבֵּר לְאִמְרָה דְּרִשׁוֹת לְפִי מִחִשְׁבֹתוֹ וּלְשִׁכְרָם, וְיִחְשׁוּב שְׁהֵם עֲנִין הַפְּסוּק, וּשְׁמַשְׁמַם הַדְּרִשׁוֹת כְּמַשְׁמַם הַרְּינִין הַמְּקוּבֵלִים. הֵלֵא הִבִּינָה כֹּל אֲחַת מִשְׁהֵי הַכְּבוֹה, שְׁהֵם עַל צַד מְלִיצָתָה שִׁיר, אִשְׁרֵי לֹא יִסְפֵק עֲנִינָה עַל בְּעַל עֵכָל. וְדִהְפָּרְסָם הַדְּרַךְ הַזֶּה וְהָאֵין טוֹמֵן הַרְּוֹא, הִיזֵי שְׁשִׁים אֲוֵהָה הַכֵּל וְכִמוֹ שִׁיעֵשׂוּ הֵם שִׁירֵרִים כּוֹמְרֵי הַשִּׁיר. אִכְרֹ בְּרִין דְּרִשׁוֹת: הִנֵּי בְרִין קְפָרָא, וְיִתֵּר תְּהִיָּה לְךָ עַל אֲוֹנֵךְ, אֶל הַקְּרִי אֲוִינֵךְ אֶלֶּא אֲוִינֵךְ, מְלַכְרֵי שְׁאֵל יִשְׁמַע אֲדָם דְּבַר שְׁאִינוֹ הִגִּין. יְהִי אֲצִבְעוֹ לְהוֹךְ אֲוִנו. וְאִנִּי הִסִּיחַ אִם זֶה הַתְּנָא, אֲצֵל אִלוֹ רַבְכּוּלִים, כִּן יִחְשׁוּב בְּפִירוּשׁ זֶה הַפְּסוּק, וְשׁוֹאֵחַ הִיא כּוֹנֵת וְזֹאת הַמְּצוּה, וְשִׁיחָה זֶה הַאֲצִבְע, וְאֲוִינֵךְ הֵם הָאֲוִינִים, אִינִי חוֹשֵׁב שְׁאֲחֵר כְּמִי שֶׁשְׁכָלוֹ שְׁלָם יִחְשׁוּב זֶה: אִבֵּל הִיא מְלִיצָתָה שִׁיר נֶאֱמָר, הוֹחִיר בַּה עַל מִדָּה טוֹבָה וְגו' - דְּרִשְׁבִּיא בְּפִי אֲנָדָה כְּכַתּוּב בְּרִבּוֹת, טוֹבֵא בְּעִין יַעֲקֹב, כֹּתֵב: כּוֹנֵת חֲכָמִינוּ בְּמִדְרָשׁוֹת אֵלֶּה הִיא לְהַסְמִיכָם אֶל הַכְּתוּבִים, בְּלִשׁוֹנוֹת שְׁלֵא יִשְׁכַּח זְכָרָם כְּפִינוּ, לֹא שְׁהִיחָה כּוֹנֵתָם כֹּלֵל לְפָרֵשׁ דְּפִסְקוֹס כְּכֹה - רֵאֲבִיעַ כְּמִלְצִירוֹ אִכְרֵי עֲלֵיהֶם בְּהַקְּדָמָתוֹ: מִהֵם כְּמִשְׁנֵי רִקְס, וּמִסֵּם יְבִים כְּשָׂקִים. הַחֲכָם כִּן הֵאֱמִיר דִּסְהָ (פס"ע פ' מ'): קִצַּת מִדְרָשֵׁי הָאֲנָדָה לְאוּהֵן מְבַלְאִינִים שְׁנִבְרָאִים לְשַׁעֲתָם, וְאִוְמִרִים שִׁירָה, וְכִלִּין כְּמוֹ דְּרִינֵי - וְהִתְחַבֵּם הִיכְרֵי יִשְׁרֵי כְּמִנְדִּירָהּ הַמְּשִׁיל אֲוִתָּהּ הָאֲנָדָה הַמְּצוּאוֹה בְּנִקְל כִּן הַכְּתוּבִים, לִינִין הַשׁוֹתָהּ בְּעֲצָמוֹ כִּן הַנְּגַעִים, וְדִרְוִיחִיקָה רַבְּבָה מִפְּשָׁמֵי הַמִּקְרָא, לִינִין הִיוּעָא אִךְ עִי דְּהִיקָה. הַתְּנַעֲלָ בְּעָדָם וְקָרָא, דְּגַח לָהֶם לֵאלוֹ כְּעֵלֵי הַדְּרִשׁוֹת וְהִנְפִּסְרָא, שִׁיעֵסְקוּ בְּפִסְקוֹס, וְיַעֲשׂוּ בְּהֵם כִּרְצוֹנָם. - וְעַם כֹּל זֹאת הִיכִילַת הַנּוֹכֵר, וְעַם הַטּוֹבָה שְׁהוֹחִיקוּ לְבַעֲלֵי הָאֲנָדָה

(*) כּוֹנֵת מִתְנַבֵּר הִימָה עַל סִבְרֵי לְנִי חִיוֹם ז"ל.

ומרשה, בדבור הרגיל: וכן המדרשות אמנה המצא אלא תרוש וקבל שבר (וישלימי יגור מ"ו), לפי נטחת שלטי הנבזרים (צ"ו, ט"א) איזו כהחבכים כמו ר"י יוסי דמן רמשק מאמו במלאכת הדרש, וקראו לה עויות הכהובים, וקעה הדכמים היו כנאיים לכב נדולי הלמידים סבנה, באומר הרגיל: מה לך אצל הגנהו בלך סדברותך וכי' (תנינה יד. סנהדרין ס"ו): ומצינו בירושלמי סעשרה סרי ועירא שאל לבעלי אגדה דרש על המקרא, כי חמת זרם תודך שארית רבית ההניח, ודרש כי חמת ארם תודך בעולם הזה, שארית חמת החניד בעולם הבא והסיב לו ר' זירא, ואני איכר כהיוסף. והסיק בשחוק, אם הפוך ואם כהיפך אין בודי בלום.

והנה זה המעט טראינו לבאר ולהוכיח בענין סדר דרש האגדה, היינו המלאכה להציאת החכמים פן הכונה הפשוטה, ולהסתיך עליהם ענין זר והדוק מהם, אך ורק בכדי להבנים באון ובלב השומע, מה שהוא אסה, טוב ומיעיל בפני עצמו. יספיק באמה להתצלות צורת האגדה, ולהגן בקר הדרך החיה. ההגנה באימתה מוסר קדים סאר, סתחזאה דרבים לא כן של הסכלים שבמאמינים ומשחוק הסתלוצצים (על מה שהיא בלתי ערב להכם האררון בזמן, כבלתי הכתבלית ליסוד הגדר' וישנינו הוסן והמעט), שהי הכתות שובר הרב שעריין הם קיימים ועומדים. — אולם לא יספיק כל זה בעיקר חוסר ותוכן האגדה בעצמה, ובהי חל ינשאר עלינו חובת דבאר בכלל, ולכל ארה וארה לפי ענינה, על דרך יבכרי שלא התנגד ליסודות אמונה צרופה, ולא לשכל הישר והסיסר הנקי. וגם כזה כבר חתרו חכמי דריות איש איש לפי חכמתו, והדרך הנתיב אצל אנשי יסנו. ואחתנו נציע כאן מה שעלה לנו בדרישהנו על כללות ואמתה הבאורים הללו.

דע כי בהלכה אין מקום למשל ולדמיון. ולא להפרוה על המדה, ולא לתפוי דמלוציה, והלבבות השיר, לפי שהם כמו שוכרט, מאמרים פוסקים על המעשה החיצוני ודיני, שבם יתכן גה יכונה הדבור הגוור והגבלת התנין בשלות. אכן כאלה שכל עיקר נטאיה כנה והטיות הלב, וכנכחה לדכנים בכחשבת המתן הרב יראה, וסוסר, ואמונת מובית ליחיד ולקבוצין, ראו החכמים שברוורו ההם לנכון, להשתמש בדרכים הנכבדים הרבה ובמדה נרושה. ולא היה כזה כיכיהם רק תועלת מקויה, יפרי טוב שהשיגיה בלא ספק, כמו שטרע לנו בכירור שהנהינו את המגנס ליראה שמים ולכל מעגל טוב וישר. והדוק המוכר להלן נצמח בימים מאוחרים הרבה. — מזה היה הדרך להלגיש דבריהם במלות וכנאיים טובנים להסין שופעי הדרישה וידע כי רוב הגחול באגרוה הישנות הם איהן שנאסרו בדרשה בפני התסין. בכדי לסבר את און עם הארץ, מה שיכולה לשמוע, ולהבנים ברעתי. מה שיהיישב בו בנקל. — המשל על זה, באור האמהי של הרב (בהקדמתו לפי' דמשה) על המאמר, "אין להקב"ה בעולמו אלא ר' אמות של הלכה". ועפ"י ורבת נאסר: מה שדיה כלל החכם הדיוש, הוא שאי אפשר להיות הכלית העולם בכללו ובכוחלם וילתו הדיוש: ועצמותו, שהוא הבח שבו להשנה ורעה, וכל וילתו אמצעיים והעדים האשניים, להגיע אל התכלית הטא. אמנם להיות התכלית אצל הרופן, הוא מה שנעשה קנין לו, ובא ברשותו ע"י פיעל כפיו, וההשגה הגדולה אצלו ידיתה ההלכה הברורה, על בן השכל להביש עומק ענין ההבונני הוא בלשון ובכניו מוכן מיד להסין שופיעו, והרלוקה בין דרך לימוד ודרך ליכוד פנימי, והשביש בשניהם

כפי הצורך, ידוע ורגיל לקרמונים ואחרונים. עוד היום כמעט אי אפשר בכלערוי לבי שירצה לנסד דבר באלהיות.

דרך אחר, נגול ורחב ידים כאגדה, הוא הסל, והוא המדה כיו סליב טרות, שאגדה נדרשת תולד. והשחיסו בו לכל מיני וענפוי.

אָ סַהַם מִשְׁלִיחַ שׁוֹעֲלִים, וְנִקְרָא הַיּוֹם הַמִּשְׁלֵי הַאֲיוּפִי, כִּמּוֹ הַשְׁאֵעַל וְהַדְגִּים (בְּנוֹת מֵיָה), הַגִּיּוֹר וְהַקְרָא הַמַּצְרִי (בִּד מֵי מֵה), הַשְׁעֵל וְהַכְרֵם (קַהֲלָה רַבָּה), הַתְּבַן וְהַקֶּשׁ וְהַמִּטְּוִן, הַקֶּשׁ וְהַתְּבַן וְהַחֲמִים (בִּד מֵי מֵה), עַד שֶׁלְּמַעֲמִים לֹא אָמְרוּ בּו כְּפִירוֹשׁ שְׁהוּא מִשְׁל כִּמּוֹ, „כִּיּוֹן שֶׁנִּכְרָא הַבְּרִזֵּל רַחֲמִילוֹ הַאֲלִינוֹת מִרְתִּים” (בְּרַאשִׁית רַבָּה מֵי מֵה), „אֲמַרִים לַפֶּתֶר סִכְנֵי מַה אִין קוֹלְךָ נִשְׁמַע? וְהוּא אֲמַר” וְכוּ (בִּד מֵי מֵה) „שְׁאֵלוּ לַחֹשׁ: מַה הִנְהֵא יֵשׁ לָךְ?” וְכוּ. (טַרְטִין מֵי) „כֹּל הַעֲצִים כֶּשֶׁן דּוֹלְקִים אִין קוֹלְךָ נִשְׁמַע” (קַהֲלָה רַבָּה), וּמַעַן זֶה הַסִּפֵּל הוּא אֲנָרָה פֶּרֶק הַשִּׁירָה לְבְרוּאִים.

בְּסִין שְׁנֵי בְּסִיל. הַסִּיל בְּרוֹמָה, סְצוּי לְהַם לְרֹב בְּתַחֲלֵל מִשְׁל מִשְׁלוֹ לְמַה הַדְּבַר הַיְמָה? וּבְמִטְּוִן מִשְׁל זֶה נִבְרָה יֵרֵם עַד הַלְּפִאֵי, וְהוּא תְּהוּנָה אֲצִלַּת בְּלַסּוּדִים מִסּוֹן הַבֵּית וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַד שֶׁנִּכְרָד הַתְּהַרְשׁוֹת לְפִרְשִׁים חֲכָמֵי וּמַטְ, שֶׁמֶשׁ בּוֹ מַאֲד, גַּם מִסּוֹר דֵּה הַנּוּצִיּוֹם כִּיְבֻרֵיו אֵל הַהַמִּין.

גַּם מִזֶּה נִכְנָסוּ לְסִין שְׁלִישִׁי בְּמִשְׁל וְהוּא הַסְרוֹמָה לְעוֹרֵר הַתַּפְעוֹלוֹת הַמִּיתָה לְכַב הַשְׁמוּעָה. עֵינֵינוּ לִיקַח אִיזָה סְמוֹר אַכְתִּי סִסְפִּירֵי הַקֶּרֶשׁ, וְהַלְבִּישׁוּ בְּמַעֲמָה מִלִּיצָה, וְהִיסְפָּה כְּרִים סִסְכִּיכִים אֵל הַסְמוֹר הַקֶּצֶר הַהוּא, הַלְּהַרְחִיבוּ אִיזָה תְּרַעֲלָת סְכוּנָה, וְעַל הַרֹב כְּכִיד לְעוֹרֵר הַלֵּב, וְלִהְכִנִּים בּוֹ כִּיתֵר עַז אִיזָה לְמֹר וּמוֹסֵר, שְׂרַא אֲנֹשִׁי הוֹדָה צוּרִיכִים אֵלָיו כִּיּוֹתֵר. וְלִבְאֹר כּוֹתֵנָה, נְעִיג לְכַר סְמוֹר אַחַד בְּלִשְׁנוֹ הַלְּצִי. וְנִכְרָמוּ עַל אִיזָה אַחֲרִים. וְהוּא בְּמַדְשׁ שׁוֹתֵר מִיב סְמוֹר א’ סוֹבָא כִּילְקוֹם קֶרַח כְּעִנְיִן הַלּוֹנָה קֶרַח עַל מִשָּׁה וְאַהֲרֵן. וְהוֹרֶשׁ צִיִּיר הַעֲנִין לְפָנֵי שׁוֹמְעוֹי כּוֹה: מַה עִשָּׂה? כִּינָם עֲלֵיהֶם כֹּל הַקְּהָל, וְהַתְּחִיל לִזְכֵּר לְפָנֵיהֶם דְּבָרֵי לִיצָנוֹת: אֲלִמְנָה אַחַח בְּשִׁכְוֵתֵנוּ, וְעַמָּה שְׁתֵּי נַעֲדוֹת יִתְמוֹת, וְהִיָּה לָהּ שְׂרָה אַחַח, כֹּאֵה לְחִירוֹשׁ, אֲמַר לָהּ: לֹא וְזַחֲרוֹשׁ בְּשִׁיר וְחִמְרֵי יַחַד; כֹּאֵה לְוִרְוֵעַ, אֲמַר לָהּ: שְׂרָךְ לֹא תוֹרַע כְּלֵאִים; כֹּאֵה לְקַצֵּר זֵלְעִישׁוֹת עִרְסוֹה, אֲמַר: הַנִּיחִי לְקַטְּ שִׁכְחָה וּפֹאֵה; כֹּאֵה לְעִשׂוֹת נוֹרָן, אֲמַר לָהּ: תְּנִי תְרוֹמָה מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. הַצְדִּיקָה עֲלֵיהָ אֵת הַדִּין וְנִתְנָה לוֹ. כֹּה עִשְׂתָּה? עִמְרָה וּמִכְרָה אֵת הַשְּׂדֵה, וְלִקְחָה שְׁתֵּי כִבְשׁוֹת, כְּרִד לְלִבִּישׁ סְגִיּוֹתֵיהֶן וְלִהְיֹת סְפִירוֹתֵיהֶן. כִּיּוֹן שִׁילְדוּ, בֹּא אַהֲרֹן וְאֲמַר לָהּ: הַנִּי לִי אֵת הַכְּבוֹרוֹת, שִׁכְךָ אֲמַר לִי הַקְּבִיָּה; כֹּל הַכְּבוֹר וְנִי. הַצְדִּיקָה עֲלֵיהָ אֵת הַדִּין, וְנִתְנָה לוֹ אֵת הַלְלוֹת; הַנִּיעַ זִמְן נִיחָה, נִיחָת אֲחִין, אֲמַר לָהּ: תְּנִי לִי רֵאשִׁית הַגֹּז; אֲמַרְהָ: אִין כִּי כֹה לְעַסֵּד בְּאִישׁ הוּא, הַרְיִנִי שׁוֹחֲטִין וְאוֹבֵלְחִין. כִּיּוֹן שֶׁשְׁחַחְתָּ, אֲמַר: תְּנִי לִי הוֹרֵעַ הַלְּחִים וְחִקְבֹּת; אֲמַרְהָ: אַחַר שֶׁשְׁחַחְתִּי אִיחֵן, עֵרִיין לֹא נִצְלַחַי מִירוֹ, הִרִי הֵן עֲלֵי חִרַם. אֲמַר לָהּ: כֹּהֵה שְׁלֵי הוּא, שִׁכְךָ אֲמַר הַקְּבִיָּה: כֹּל חֶרֶם כִּישְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה, וְהִנְחִיָּה בּוֹכָה עִם שְׁתֵּי בְּנֹתֶיהָ. — וְהִנֵּה זֶה הִיָּה כְּמִכְרֵב, וְכוּ וְהַפְרִשָׁה עֲצֻמָּה כְּתוּב אֲמַר: אָף לֹא וְנִי וְתַתֵּן לָנוּ נִחֲלָת שְׂרָה וְכֶרֶם, וְעֵדִיין לֹא הוֹתֵר בְּשֵׁר תֹּאוֹה, וְלֹא נִתְחַיִּיבוּ בְּמִתְנַת כְּרֹנָה. הַכֹּל מִי לֹא יִיחַד, שְׁאִין בְּכֹל חֲסָמוֹר תְּנַמְלֵךְ הוּח אֲפִילוֹ אֹת אַחַח אֲמַר, וְשֶׁהַכֵּל מִשְׁל סְרוֹמָה, לְבַעֲבוֹר יִקְחוּ מוֹסֵר כֹּל הַחֹלְקִים עַל הַתּוֹרָה בְּכֹל הַחַדוֹת, וְכַמְשִׁיָּה: וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרַח וְכַעֲדָנוּ. — וְסוֹה הַסִּין סֵן הַמִּשְׁל יִהְיֶה חִשִּׁיָּה שְׁבִין יִרְשַׁע וְכִן מִשָּׁה סְטָךְ לְמִיתָתוֹ (תְּסוּרָה יֵג), וְהַסְמוֹר שֶׁל יִרְמִיָּה עִם הַאֲבוֹת בְּשַׁעַ שְׂרִימָה

הַמִּקְרָא, וְעֹלֹת נְבִיאֵי־אֶרֶץ, הַמִּכְזִיב בְּאֹרֶךְ בְּמִיֻּקָּא דְשִׁבְתָּ הַזֶּה, וּבְתַחֲלִיל: אִיִּי בַעַת
 יִסְתַּחֲתָה הַצֶּאֱזָן, וְלֹא שְׂמִיעָה לְקֹל יוֹעֵיִם וְכוּ', וּבְפִי הַיְכֹנָה יִשְׁכֵּן אֲבֵרָה אֲכִנִּי עִי
 יִסֵּן הַשֶּׁבֶן לַפִּי הַעֲקִידָה (כִּי עֵינַי) שְׂכִילִים אִינִם סְפִירָה קְוֹוֹת יִשְׁקִיו כְּאֵלֶּה כְּפִי
 הַסִּפְרָה, אֵלֶּה הַמְצִיאָה וְצִוְוָה, מְדוּמָה וּמְנוּחָה לְעִירָה לְכֵּן הַזֶּה שֶׁל
 הַבְּרֹוּי לְהַתְּפִילֹתָהּ - וּלְפַעֲמִים גַּם צוּרְתָּ הַאֲנָדָה הִיָּה מְעוֹטָה בְּמַעֲמָה
 הַשִּׁיר וְהַפִּיִּים, כִּי אִיִּי הַמְדַרְשׁ עַל מַגֵּל אֲמַתָּר בְּלִשָּׁן אֲרִיִּי קָל, הַסְבִּינָה תִּרְגֹּם
 שֵׁנִי, שְׂמָה כֹּה מִסֵּס אִיִּי אֲלִפְסָא בִּיתוּלָה וְהַזְשִׁיק בְּשִׁבְחָה שְׂלֵמָה עִיָּה, וּבְהַפְלָה אֲמַתָּר
 וְעוֹד. וְזֶה הִיָּה כְּבֹוֹר הַזֶּה וְהַזֶּה עֵינֵי עוֹרֵת הַפִּיִּים כְּמִיבֵא בְּכֹרֶשׁ וְיִשָּׁה עִי: הַרְיָן מִיִּיבֵא
 כִּי דִיא עֵבִיר אֲלִפְסָא בִּיתוּלָה, וּמִנֵּן רַחֲסָל לֶה, וּמִנֵּן דְלֵא חֲסָל לֶה - וּלְפַעֲמִים הִיָּה
 עִיר בְּרִינָה דְהַ'ק, כְּכִי דְפִיֻּקָּא סְבִירִיָּה דְאֲגָדָה הַסְּבִינָה בְּקִלְתָּ רַבָּה: הַנִּי, הַחֲזִיק
 עֵבִיר בְּרַבֵּר בֹּוֹב, הַחֲלָהוּ קֶרֶב הוּא לוֹ, הַרְיָן בִּי עֵשָׂא סִיִּסֶס - גַּם עֵי כִי רַל הַלֵּק,
 גַּם עֵי כִיִּי: כִּיִּי חֲלָק שְׂמֹאֵם כִּי עֵשִׂיר, לֹוֹה תְּאוּה וְלוֹה תְּאוּה, וְשִׁנְהָה שְׁוִין
 לְקַבֵּר, הַכֵּל הַכֵּל - וְהוֹרֵשׁ עַל וְיִשְׁרַנָּה הַפְּרוּת, רַנִּי רַנִּי הַשְּׂמָה וְכוּ' (עֵי כִיִּי).

וּכְעֵן זֶה הַמַּגֵּל (דְּגַם שְׂרָא יִיתֵר כְּשִׁכִּיל אִיִּיִּה לְמֹדוֹ) הַאֲגָדָה (עֵי הוּ), תְּלַתִּין
 וְהָרִין קִרְבָּא עֵבִיר רֹוִבָא בְּרִדוֹ יוֹנָא, וְלֹא יִכִּילוּ לְהוֹ רֹוִבָא, עַד דְּהַשְׁתַּיְפִּיִּהוּ לְיִשְׂרָאֵל
 בְּהַרְיָהוּ, וְהָכִי אֲהִנִּי בְּהַרְיָהוּ: אִי מִיִּן סִלְבִּי, מִיִּיבֵיִי אֲפִרְבִּי, אִי מִיִּיבֵיִי סִלְבִּי, מִיִּן
 אֲפִרְבִּי - עֵיִקֵּר הַעֵיִן בֹּוֹה אֲמַתָּר, שְׁהַרְוִיִּים בּוֹמֵן כְּלַחֲמָהָם עִם סִלְבִּי מִרְיָא הַזֵּינִים,
 כִּרְתֵּה בְּרִיָּה עִם רֵאשִׁנֵּי הַחֲשִׁמְנָאִים, וְשׁוֹמֵן מִלְּכוּת בְּנֵי חֲשִׁמְנָא עֵדִין הִיָּה
 כְּמַגֵּל רֹוִבִי עֵפִי הַזֵּינִים, וְלַהֲוִיִּךְ שְׂבַעֲתָ שְׂתַלְקָה אִי לְנִשְׂאִי בֵּית הַזֵּוֹדִים,
 כְּכִי הוּוּ בְּרֹוִי מִשְׁלִים קִסְרִיִּים, אֵלֶּה שְׁהַלְבִּישׁוּ הַעֵיִן, וְנַעֲשֶׂה כְּמַגֵּל הַסְּפֹר הַבְּרֹוּי -
 דְּ מִן רְבִיעֵי כְּמַגֵּל, הַבְּרֹוּי כְּ שִׁכִּיל אִיִּיִּה לְ סוֹד עִסְקָ, וְהוּא שְׁלֵקְרִי
 מַחֲכַמַת הַאֲלוּת, אִו מַסְרוּת חֲקוֹת הַמַּכְעָ, אִי מִסוֹד הַנְּהַגַת הַעוֹלָם הַנְּשִׁמִּי וְרֹוִרִנִּי
 אִיִּיִּה עֵיִן, וְהַלְבִּישִׁיהוּ כְּ בֹוֹנָה בְּאִיָּה סְפִירָה מְעִיָּה יִר וּפִלֵּא בְּתַחֲלִיל הַהַשְׁקָפָה,
 וְכוֹּוֹךְ הַסְּפֹר עֲפֹן הַכּוֹנֵה וְהַסוֹד הַעֲסוֹק. מִסִּין זֶה, הַמַּגֵּל סְבִירָנָה יַעֲזֵר רַעֲיָנִי,
 וּסְפִיִּתִי שֶׁל יַעֲזֵר הַנִּיָּה בְּתַחֲלִיל בֵּית שֵׁנִי (יִיִּסָּא סִיָּה), שְׁנִיִּסוּתוֹ וּכְיֹוֹד הוּא הַעֵיִן
 שְׁעוֹרֵרְנִי עֵלִיו בְּתַחֲלִיל שְׁעָרֵי מִ' סַמְאֲרֵנוּ זֶה, וְאֲשֶׁר הַסְּכִינְתוֹ עַל הַמִּקְרָא: וְנַהֲרִי
 חַדִּי כְּכִי וְחִיָּים, וְעַל הַמִּקְרָא: וְכֹל הוּ אֲלַהֲךָ אֵה לְכַבֵּךְ וְכוּ', שְׁחָם כְּמֹו כִּן מִשַּׁל
 גַּלְהָ, כּוֹרִים עַל הַעֵיִן הַרְדִּנִי שְׂבָאֲרִט שֵׁם - כִּיִּצְאָה כִּי, הַמַּגֵּל כְּקִפְרוֹן דְּלִבְנָה
 וְעוֹנָשָׁה (חֲלוּן מִ'), שְׂמָה בְּאוּרוֹ לְחִבְסִים עַל דְּרָכִים שְׁנִיִּים, שְׁעִיר נְכוּסִים כְּשִׁזְדוּסִי
 לְפִינִי כְּסַאֲסֵר זֶה, אֲכַנֵּם הַצֵּד הַשׁוֹה שְׁנָהִם, שְׁהַסְּפֹר כְּלוֹ כִּשְׁל בְּרֹוּי לְ סוֹד,
 וְהַסוֹד כִּלִּי חֵק קְבִיִּי בְּעִילָם הַנְּשִׁמִּי אִי הַרְחֲמִנִי, לֹא שְׂאִירֵע בּוֹמֵן כִּן הַזִּמְכִּים - יִכְמִיִּי
 כְּעַתָּה הַמַּלְאָכִים נִגְדֵי בְּרִיָּת הָאֲדָם (נְהַרְיָן לִיָּה) וְכִיִּצְאָה בְּחָם, וְעוֹד נִדְבַר עַד כְּתִי
 כִּיִּן מִגֵּל הוּוּ עֵקְרִי וְעַנְפוּי, כִּי נִדְוֹל כְּחֹ, וְצִרְכִּיהָ מִאֵד יִדְעִיָּה בְּחֲכַמַת רֵאשִׁינָה,
 יִתְּוָה עֵיִךְ אֵל חִסִּין הַרְיָנִי, שְׂבָאֲרִיִּתוֹ (שְׁעִי דִיש) כְּעֵדֵךְ הַמַּאֲמֵד הַשְּׂלֵם אֵה
 הַכּוֹלֹת שְׂמָהִם חוֹבֵר - וְנִשְׁוֹב לְעֵיִן.

עוֹד דִּיא מְדַרְךְ הַאֲנָדָה לִיקַח פְּעוּלוֹת כְּעִוְוֹת הַנְּטוּעוֹת בְּהַקְרָה יִלֵּא יִשְׁנִי

(*) ולפעמים אף על מלה אחת נלכד דומי ספור שלם. דוגמא, (ירושלמי אגדה חלק) על מלה כתיב כד לשמות הרע, שכתוב. ספרו שכלל יום היה אימה למהלך
 היה הללי חובכו, זיכוס אחוה כמה היוו שיה ומומן הדמיס למ"ג
 (כתיב)

את הפקדים, ולתשתמש בהם לצד כוונתם, היינו למשכם לאיזה לסוד סיפורי, או להתעוררותו חוב לעצב ולשמחה, לרחמים ולחקה, כדרך שיומשכו להם הכהונים והספרים - לא שהיהו כונה בעל האגדה לכאר כזה סכה או תכלית הפועל הפבעי ההוא, שזה כלו אינו מעסק ומענינו, ומיוחד לחכמים אחרים, ודרכים לרדישת אחרים. — לרונסא, מפני מה אונז של אדם כלו קשה, והאליה שלה רכה? שאם ישפע דבר וכו' (בככות ה'), או הברייתא ראגדה טובאה בקהלה רבה, הני בשם ר' סאיר, כשאדם בא לעולם, יריו הן קפוינות, כלומר, כל העולם כלו שלי הוא, אני טחלו, וכשהוא נפטר מן העולם, יריו הן פשוכות, כלומר לא נחלתי מן העולם חות כלום. — ובסוף זה, בשם ר' רבנים חסה לוקה (פוגה כ"א)? לעורר על תיעוב הקבוץ הנשחת ב כל ל ל ו, מפני מה הוועוה באוה? כשהקב"ה באוה וכו' (בככות י"א), התעוררות לעצב ולחקה ע"ד מעמד הגלות, ואגרות רבות דמות לאלו.

ההפרזה כמו שהוכרנו, גם היא דרך מיוחד ומורגל באגדה. וזה לפי שהיא ותועלתה לא היה מתחלה רק לשעה, לא לקבע עמה הלכה ותורה לזמרות; על כן לא נמנעו מלהפריז בערכי הצדק והסרי, השכר והעניש, כפי מה שראו צורך האנשים במקום ובזמנם. כפי גריל הנהגה מיניעו יותר מירא שמים (בככות ח'); הקרע בגריו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והכפור מעותיו בחמתו, יהי בעיניך בעובר ע"ג וסבת ק"ה); וכל הסכוה המוערות כאלו עובר ע"ג (מסכת ר' ית); כל אדם שיש בו נסות רוח, כאלו עובר ע"ג וספת ר'); כל המעלים עינו מן הצדקה, כאלו עובר ע"ג (כ"ב י'); ע"ה סותר לטורו וכו' (מסכת ס"א), ואלף הפרווח כיוצא בם.

ומעין זה היא הנוסחא (בגדלה הסספר, ובסכומים טופלאים שאחוו בהם, ששים, שלש סאות (הולין ז') רבי רככות". שאהבו להשיח בהם, הכל כרי לעורר את צבורם בהדרשה, אשר כנודע ממאה מקובות בש"ס ובמדרשים, כמעט כלם היו המונים ועמי הארץ ונשים, יעפי הללות והעבודה בימות השבוע, ובאים בדבות ויו"ט לשמיע הדרשה, יודע שצבור כזה לא יהפין בדקדוק הדברים על אמתתם, וכמו שזכרנו (מדרש ס"ה ע"ה פ' הג' ישה): נהנמם הצבור ובקש לעוררן, אמר: ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא וכו'. הכל ל כי בהשקיף לכר על הצבור שהיה לפניו, ימצא המשביל וישר לבב התנצלות גדולה לחכמתו נגר קלי הדעת המתלוצצים. וכל זה מה שאינו מוסק, כל עוד שלא יוקחו הדברים במאנו הדיוק, ולקו הכרה בהוראה, ועל זה טורו (ירושלמי פאה ס"ה) הכלל הנהוג באמת עד היום לסורים חכמים, אין לסדין לא מן הדלכות ולא מן התגרות ולא מהתעופות, אלא מהלסר, ורדשו על המקרא: ולא שליטנו האלהים לאכול", זה בעל אנדה שאינו לא אוסר ולא מתור (ירושלמי הרויות פ"ג).

יעדיין לא הספיק כל האסר עד הנה, להיות מנן ומחסה לכל עניני האגדה, ביחוד לאהיק שנגלה סכללם שהיה לחכמינו ו"ל כעצמם לפעמים דעות וסברות, שבא המטפת על סיהרם. ולהתנגלות אלה אסר רב (פורה ח"ג פ"ה) (ואחריו נמשכו רבים

(ס"ן כפולוס דס"י השמקה ר' סמטון כל אף הלוי ז"ל הפרס 37. על הנומליות אבר מנר הכר הלוי לכוסף על דברי המחנר הכסן ז"ל בענין הזה (הגהת המילת לאור).

וכן שלמים): כי הדבקות הלימודית היו בזמנים הרב חסרות, ולא דבריו ברם על דרך קבלה מן דגנבאים, אבל כאשר סברו הכבדי החזרות מענינים הרב, או כאשר שמעום מחכמי הדורות הרב, כינתו שבין שהגיעו לדעות בלתי אמתיות אלה בעינם ובמפרתם. ובין שהבכירו בהם פנים להפסודם בזמנם ובמקומם, אין להאשיבם או לפגום בכבוד חכמתם, אף אם נהאסת לט האחרונים בבירור הופך הדעות שסברו הם. הגם שיכולים ורשאים אמתנו (גם בעצום כפי האמת חותמי של הקבלה) לזון כאותן הדעות, כל עוד וכמה שהם רחוקים מן האסור והמותר, ושאר דיני הפעשה, הסימלים עלינו סמיני או סבתי דינו גדולים יוכלו וירד. — מכלל אלו האגרות הנרמזות בזה, והם קצת אותן הספרות כגון וצורה העולם, בתבנית הארץ, במבוע צאצאיה, בסנין שנות ההרות, וספורי קודת הסליחה, ונתאמת לאחרונים היהם בחלוף האמת הבירור.

על זה הדרך שבארנו, השבילו החכמים עוד מימות הנאנים, וסיבות הרב ודרסכין זיל וזולתם, עד החכם בעל פאור עונים, להגן בעד כוללת תוכן האגדה. וגם בדרבה אמת פרמיות העליון לפעמים ביר גדולי הרבנים כפי הרשב"א, הרב בעל העקידה, והרב סהרל ספראג, והרב בעל המרושין. להלום הקושי החזות שבהם, ולבארים באופן סיכומי עם האמונה המפורת והשכל הישר, התי משמרת כלם שלמה סעם ה' אלוהי ישראל, ששמו רבר הסלך החכם: אל תבזו כי נקמה אטך, כפי מה שהמליצוהו חזיל בריש נאה, כי נוד קנה או סתך ויחלמי סף טרות), ולא היו כפויי טובה נגד הכסים, שהם החפצים כסובתנו, ועמלו בקיום גליוהו וובר שאריותו, והם המייששים לט קבלות נאמנות שידרם מוכן המלכות והימים הטובים לישראל.

עד הנה אסמנו כל הנאמר והנשנה והנוסף מאתנו, למענה ולהתנצלות בעד חקושי אשר באגדה כבללה. ואילו רצינו להכתיר תחת לשוננו את אשר עם לבבנו, מה היינו מפסיקים וחותמים דברינו כאשר סי שקדמנו בואה הדישה. אולם כבר נודע הענין באיוב, שהמיה דברים כלפי סילה והשם ענהו מן הסערה והוכיחו על פניו. אכן גם את רעיו הוכיח ואמר: כי לא דהרם אלי נכונה (בלב ופה בין לגמרי) כעבדי נאיוב. ובנסרא (יאס פ"ט): יודעין בהקבלה אמת היא, ולפיכך לא כוזבו לו. ויהוה ושלמי (טרות ז"י) הירסא: יודעין דין הנביאים שאלהין אמתיו ואין מחניפין לו. — ואם בכבוד שמים כך אהובה האמת ושטאה הדומה לפלי בוחן לטות כנאמר: כי לא לפני חנה יביא, אצל כבוד כשר ורם, ויהי מי שיהיה על אתת כמה וכמה. — ועל כן נחזוק באלהי מעוזנו, נודה נאמר, שבכל הדברים והאמת שלמעלה, ובכל דברי יספרי הפירושים שרמזו עליהם, אין די כח להצדיק כל האגרות שבא בהלכותנו ובקצת המדרשות. וזה משני פנים: האחד שאם באנו להצדיק את כלן באין נגרע, אך נהלום את ה הפך הנדרול הבא במשפט רבתינו עצמם על האגדה, כנראה ברור מן הסאסרים הסתנגדים שרשמנום בראש השער. והימים ויחלמי (פשוטה): ה' ועירא הוה סקנהר לאלין דאגדתא ועוז לון ספרי דקוסס, ויחלמי, כל כתיב): ה' חייא חבא ספרא דאגדה אפר: אילסא כתיב סכאיה הקסע ויה די כתבת. וסאמרם וולתם שיכאו בהסדך.

והאחרון: הכבוד ושקצת האגרות אין צרי ואין פאית לסבתה. ומה נעשה צאצא לאחותנו האירה ביום שיחבר בה וכל ה כלה מקלי עתתנו וסחבמי

נכר. סחמת אותן אנדות רבות הסספר הכוללות אמנות מפלית, לחשים זרים, ובעשי שרים וספורים חשוכים יפעת כל אמונה צרופה, וסחמת אותן הספירות כגניהן של נביאים ומלכים צדיקים, וסחמת אותן המלאות כאבי ורברי נבלה, ואותן שאף על כבוד קונם לא הכו כהם, מלעשותו סרסם ללשונם, יחיד עליהם הקורא והשומע. ומכלם נמצא בש"ס כבלי סך לא מעט. ומה נעשה באותן אנדות שנמצאים כמרדש סמביות פנים לרעות בעלי ריבנו? שעליהם הציקו לט ביותר המוסים כיוכחיים עמנו, (כמו האגדה הארוכה של קוסי אורי בפסיקתא וילקוט ישעיה. וספור המייצא עם האשה כאיכה רבה, ודומיהם רבים, שריפא את שברם על נקלה החכם אברבנאל בספר מיוחד לזה).

והנה רב נסים גאון ו"ל היה הראשון שהורה כזה, וכתב על מעשה דאובא סמיא כגרות, בהא ובכל דרמי לה אמרו רבנן: אין סוסכין על דברי אגדה. — הרב הגדול הראב"ד גם הוא אמר בפה סלא, שיש אנדות הסמשבות את הדעות (השנה פ"ג היו הלי תשובה), גם הרב הרסיו במקסות מספריו ומאגרותיו, שלא מצא מקום ליישב קצת האגדות, ופה נביא רק אזהרה, כבאירו לסאמר יקר: ההוא הנחית קמיה ר' חנינא, אמר: אשר מי יהן והיו כל הסאמרים כסותה (סורה ניש לראשון). — האיש המעולה נאמן לה ולעמו ר' יודנה הלוי אמר בספרו: (כוזי סף מאמר ג'): מודה אני לך סלך הכוזב שכתלמוד יש דברים שאינני יכול להסעימך בהם פעמים מספיקים, ולא להביאם בקשר עינין כלל. — ועל הרב היקר רסב"ן ז"ל ספרו (כס' סלחמה חובה דף ג' א' ובסאמר עינין פ' ס"ו), שכווכח לפני המלך בקשטיליא, כאשר הצד לי סתנגדו באנחות הרמוזות למעלה, שנראין כאלו יצאו ללקוט בשרה אחר. השיב הרב, שאיט סאמין בהם. וכאשר התרים הסתנגד לאמר: הלא הרבנים שלכם סקיימים אותם? ועל כן הם סמחויקי בריהו, השיב, שאין זה אמת, ושעם וזה הלא הם יהודים נאמנים. וספרו, שאמר כזה הלשון: תהא כסאמינו (באותו ספור האגדה לא נהרהר אחר דבריו, שכוונתו לשמים), ולא לרבר החרש. וזו השוובה נצחת כאמת. הרי חססה ראשי ערים, שהיתה להם קצת האגדה כקין סכאבי כעיניהם וכאבן נגף לרגליהם. — והנה סכל סקום קשה, איך נכנסו וכאו אלה האגדות הזרות בתלמוד ובמדרשים? — אולם כאן חתרישו הגדולים הללו, ולא נהו את אשר בלבבם על זאת (ועלת בעל הכוזב שאולי ירמיו מעט כמו שיכוא). והנה שומע אני את שאלת הקורא הסאמין, אם הגדולים הללו שהקו וכסו, וקו א"כ לקבל שבר על הפרישה יותר מעל הדרישה, למה אתה הסופר, הרוצה ליסול את השם כנאמן לה? וחפץ בהירתי, למה אתה סנלה ואוהו בידים כדרישה זו הקשה? — על זאת נשיב: הלא ספעטים אם לא ירעתם האיך ובאיוו שיעור נשתנו ליו הוסמים והסקכות, הבוזים והפרעים מאו ועד עתה שטינו גדול יתר סאר. איך ע"י טציאת הרפים נתפשטו הספרים לאלפים ולרבבות, ואיך ע"י סבות רבות ושנוט נפרצו הידיעות בארצות האלה, ורכתח בו אפילו כבעלי אומניות ואצל האומות רבו גם חכמים בלשון טובן וקל, שעל ידם כל עמי הארץ יודעים האמת כבנין השלם, כותכת הארץ למחלקותיה, כבצע היסודות ושינוייהם, כספור מיני הביאוס ובקורות שנות קדם, כקצור סספיק, ואיך סצד אחר רבו הציגים והסדה כה, ונגד החפץ להשמיט כבותרה של יודנה. ורבי זחוחי ה"כ הסתפארים, שהגיעו לנקודת האמת, סכלי לחפש

אחריו אפילו מעט - ואם כשכבר בימי הנדולים הנזכרים, שלא היו הספרים טעוים ביד היקר והוולל כשנה, ולא היו האומות סלומדים כלל בספרי היהודים, ואנשי ודוותם רובם הכיטי לב, הציקים ואלצום והזכרתי להגיד מה שהגידו, נגד איה טאמיני הנשמות - כהראב"ד, ונגד איהו סתפרצים סתלסירי הרפואה - כהרב, ונגד סוסרים מועטים שהביאו האגדות בידם - כהרמב"ן; מה ידעו היום איהבי שכל ושמרי תורה, בהיותם נלחצים כששעלו צר, אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל? מ ע ב ר ס ה ; כל אותן הידענים החשובים, פחותי הסעלה והמרה, שרבו היום בין קטני לומדי תורה, והגם לוקחים הדרש, לפישט, וההלבשה השייית, להסביר לאון אי להכנים דבר כלב החסון, לעצמתן של דברים, וההפרות לק ולספקולא, והרעית הפרטית של זמן מיוחד, לאבטיות קיימות נצחיות. ואפילו על אותן האגדות הורות, שרסנו עליהן לאחרונה, אוכרים, שהם מסד ה' ליראיו, ומפישים בהם לפעמים פירושים, שהכל ביחד קרוב ליעז היותר גרועה, והם עם זאת המיסרים על כל אלה כנין של הרו, וקוראים לו א ס ו ג ת י ש ר א ל, וכל המכחיש סכנים לו שם כופר, סין, ואפקירוס. ומפני השלים אין ראוי להכנים עצמנו יותר, ולהראות כדונס א ההיזק הנדול והנורא, שנצטח סכאלה לאטונה צרופה ולמיסר הנעלה. - וס ע ב ר ה ש נ י, עומדים נצבים יוב הלסירי חכמות רבית ושונות שבעדתנו, שעדיין לא התחוללה דעתם עליהם לסדי כרבדי אטנה, הגם שהם ריעים בשרה סרע רחב הרבה סאשר כיסים הראשונים, ועם המון רב מן השאטים המשוטטים כארץ, לעשית סקנה וקנין, ועוד חסין נריל יתר סקוראי ספר שכאובית אירופא, שבקרבם אהנו ישיבים, וכלם שיהקים ומתלוצצים על האגדות הורות, וסוה על כל הנסרא, וסיה באים ללול בכבוד חז"ל, ולשנא את סכבריהם. ואנשי הכתות הללו שנהם סתנצמים נגדנו באגדות ובידיהם, שהם בקיאים במ ע"י המדרשות הגרפסות, ובידור הנסרא היוצאת, ומפלט אלפים ולרבבות, ובייתר ספר עין יעקב וסמצד אחר והיא ה ר א ש י, עלינו להידות לשם על זאת, ושיטנו רבים ותרבה הדעת והכחינה, וסלאת הארץ דעה את ה' ושניהם סציקים בשיה, אך סצדדים שינים להחריש הנאמן ירא חסא וכסבר חכמים, העוסר בהוך, הרחק משהו המערכות. ועל כן אין טוב לו, כי אם ספקולם לא יחת, וסמסונם לא יענה, ויקרא בסופי: עת לעשית לה' הפרו תורתך. והוא, לא וולתו, המאמין האמתי, לפי שהוא הנשען וסומא כי כדרישהי האמת, כשהיא אך כנר לבב ויראת אלהים, כבוד שמים יתרבה, וגם כבוד חכמים יעמוד, ועוד יתגשא ויהחוק כעל יסוד מוצק.

והנה כל מה שעלה לנו בזה אחר העין והדרישה, נציעהו הנה כהנהיהת לכד, בקוצר יבלי הרחבה, בראויה הרבה, מה שאי אפשר לפי הרך זה המסר. וסאמר שה"ל קמי כרובנו מותנים קורותינו והילדות ספרינו וספריהם, והזכום הכטי לכ עושים סלאכתם כאטונה וסוב סעם ויהן השם ברכתי בעטלם), נניח להם היחבת הענין, ועשית ה ח ו ו ק אי ה ת י ק ו ן לרבירנו, שסוף סוף הקצה האחרון שבדברינו, הגם שגראה לי לאבת, עדיין לא יצא סכלל הה ש ע ר ה בלבד.

א החלה צמיחה ההגדה היה סדרש סקראית למסר ולדרך ארץ ואסינית מינות, שרדש החכם כשבתיה ובימים טובים בצבור (אחז שרדש ההלכה סעיניי של יום), סענין הקרואה בהגדה או ההפסדה כנכיא של אותו שבת או סוער, וכמו סאסרו: שבת של מי היתה ז ומי' (שבת גיה); וככה היתה הגדה הייז ולפי

שהיה הכל באוני ההמון נשים ועמי הארץ. המציבו והמצימו למעטים (בפרט בוסנים המאחרים) גם את ההלכה ע"ד האגדה, כידוע בילמרט ובמדרש במסכת דברים רבה - וגם בגמרא (שבת נ"ד) הנבאה דרשה שלמה אתה על זאת הצורה, והיא סן המאחריות, שאיל שאילתא לעילא דר' הנזעם רסן טי וכו'. יושב השואל, והרכס דרש. וסיים: ולענין שאילתא רשאילנא קרמיטון (יפה פרש"י) ויל שעל רך ענות ורך ארץ כך, ולא רשאילתון קרמי: הנודה נקראת נר, ונשבתו של ארם קדיה נר, טופב שהכנה וכו' ופרש"י ויל, לאו מהכא יליף חלול שבת, דפקוח נפש נפקא לן סן ודו בהם, ולא שיטת בהם", אלא להמעיטן הרבר באגדה הטייטת את הלב, לפי שהיו כמים לשסוע הדרשה נשים ועמי הארץ: והיו צריכין הדרשין לספק את לבבם.

ראשית זו ההנהגה בוסן קרום מאד ע"י אנשי בוסת הגדולה שנאמר: ויקרא בספר תורת אלהים ספורש ושום שכל ויביטו במקרא". ונסמכה בתואר אחר: וביחוד בא"י, עד סביב לשנת ה"ק לאלף החסידי י"ו — הגרות אל' הדרושים (הגם סקצת סתם היו וטורים לחכמים) לא קבעום בלשון אחר וסדר סיוחד, ולא נשטו בפייהם ובפי המלמיריהם, כמו שהיה תדבר בהלכות. ורק בוסן סאורר כשנתחלקו ונתיהדו רבנו דאגדהא (בידלש"י כמה פעמים), התחילו להיות ססדררי אנדות, ולפי שלא היה זה באגדות ישיבה כללית, כמו שהיה הדבר עם הגמרא, לא הניעו באמת לסדר קבוע עד זמן כתיבת המדרשות, שהיה בוסן סאורר מאד וכמו שיבוא. ואפילו אחר זה נמצא הרשום למעטים: וה (הקובץ) ספרנס בפתוחה זו פרשה פלונית. וסוה באו ג"כ ההכמלות של ענין אחד באין קץ במדרשות כסעט יותר סהם בש"ס וידלש"י — כס"א"כ בגמרא רק על דמעט ולצורך, להיות שגמרוה בישיבה כללית וקבעוה בסמינים. ונשוב לענין הסכוון. הכלל שלא היה האגדה הנרמזת בזה לא קבעוה ולא נשנית.

לפי האמור אין למנות בכלל זאת האגדה:

א המסיניות של רעוה וספרים כמו ססכת אבות שנסמדה על השמר

(*) מס כלרץ ונשיס ולפעמים גם ספס, כלו סן ששטונס ככפרים וערי ספרוי (קיימחא לרץ ישראל), ללוטו הכרך הקרוב, כנא לשס חכס דורס, ע"י פירוני ספשוין. — סדורס סכו' לו יחוד ספישוס סומכנות, ונקיטל רשות נמללה. כסנא ממקום אחר (ספ"י כרוב מן שישינס הכללים), סיים במדרש נלה ככבוד סאכסניא. — אחר סיוס הדרכה סתפלל סחכס ותלמידיו קדושה וכל לליון, שיש גם ססוקי סורס והודלס ובקשה על הלמוד. וספיקי סקדושה ספרנמו גם להמון שומעיס כלשנים (ולוה סוכו ספסוק של כחונים, ואמרו של סורס לפי שלא היה להם הדנוס לכחונים, מקובל ומתוקן כלוסן שיכיס רלוי לאמרו נרבים), ולוה נקרא קדושה דסידרס. ומאנשי ההמון שומעיס אמרו קדיס דר כנו כלשנים. וסו פלמו. רוסס מלח סהנגה עד סיוס, שהדורס סחיס כסכוק וכל לליון גולל, וסוה סהסוטיס סומג הקדס, סוה כ סן להודו לחכמים, ולכרכס על הדושה, סכחיהס ויטויהס ויקדס ססס ותנול סיוסעס, ונלס סנאן סוהל לא אמרו ססוסקס' סללו ככל יוס, רק סתלמידס סחר הלמוד. (סנה"י)

כמה שנינו לתלמידים ורבותיהם, והכניסה רבינו הקדוש בשמנתו, כשביל העורך לויכות; אמת ר' נחן; בריאה הקנין הורה הכתחלת, ר"ס אומר: כל העוסק בהורה לזמנה וכו'; בריאה דמגלת העניה ודסדר עולם, ועוד ברייתות יקרות, שנאבדו בעזני, ומבא פסקא פסקא מהם בתלמוד ובמדרשות. וכלם כמו ההלכות מסניות. שהם שלא נכתבו, נקבעו בלשון אחר, וגשנו בפי החכמים ותלמידיהם. ואם נקראו הגדה היה זה ע"ד העברה ובשתוף השם לבד.

ב' אצ"ל, שאין למגלה בכלל הגדה להסין סודות טעשה בראשית ומעשה סיכנה וסודי מעטי הורה, שגם בהם היו מסניות קבועות שניות רק כפי נחלי החכמים וטיבי תלמידיהם, הנשאיות לנו הם הלכות יצירה הקצרות באר, ואיזה משניות פרטיות, שהועלו בנסרא ובמדרשות. והאבודות עד היום בכיור וכו' יודע כמה ע"ד: ברייתא דמעשה סרכבה, ברייתא דמעשה בראשית, שהיתה תחלה (וכנראה לנו מן הגמרא הירושלמית): סתחלה היה העולם מים במים; ברייתא דסוד העבור. ולפעמים נתגלו כאלו ההלכות בלשונם הקצר. אכן הגמרא שעליהן, היינו פודים וההיות בהם, נראה ודאי שלא נקבעה כלל, אלא כל חכם הזורע ומכנס, ואמר בהן טעמיו ספיו שהיה לאון יחיד אי שנים, וכתנאים מיוחדים, ורק על זה מיבב בש"ס לטון איביה: טעשה בראשית עד יראא מסרינו. וכלי פסק שכל אלה אינם בכלל האגדה, שנודעה רבנים וכתובה אח"כ בספר, שהרי כבר נתייבו בהעלאתן, וכמו ששנינו אין דרשין וכו' אלא אי"ב היה דבם ומבין מדעתו, מיסין לו ראשי פרקים, והם הם ההלכות הקצרות שזכרנו והבאנו הארם. והגש אר"ם לנו מהם, הם שיודבר עליהם, ויפורשו כמקום הכותבן משערי זה המאמר, באחרית הימים רבנים, הוסן שאנו ט, שכבר הורה נרר ההעלכה.

ב' בערך אל האגדה יש בספרים ארבע מדרגות:

נ' בעלה הראשונה הם: הספנה, והתוספתא שעליה. כמילה, ספרא, ספרי, אבות ר' נתן ויתר הברייתות הקטנות והספורות, שכל מדרש ואגדה שבאו בהם הכל כלה נקיה, ודיוב כמנו באה נ"ב בדרשות בעבור, כיתיד בימי התנאים. מדרגה לספנה היסנה חלק האגדה שבתלמוד הירושלמי, וכל מדרשי הרביה, שהם כפי כן אגדה א"י (וכנראה למבין ופבואר ברשי פי וינש), ומדרשי שוהר מ"ב. שבכלל האגדה הורות מעט מוער, ורובם ככלם טובים, נעשים להקרא בהם בטיב טעם, וכידועה הקדמות, שנוכר מהם בתחלת דרבינו. מדרגה שלישית המדרשים המאוחרים: פסיקתא דרב כהנא, הנחומא, הגא רבי אליהו ורבותיהם ע"ד.

מדרגה רביעית בערך אל האגדה הורה אשר עליה כל החרדה, היא הגמרא הבבליה שלנו, שסלבד הרבה אגרות טובות ויקרות, אשר המאסין המשביל כלב שמח יענדם עטיה לראשו, בא בה כמו כן טך לא טעם מהאגדות הורות, המפורות את הלב לזרחה.

ד' כהר ודאי, שעוד כמה סאות שנים קודם שהובאו ההלכות והגמרא שעליהן על הספר, נרשמה האגדה כלולה גם כשלים וספורים נאים, לשון הלב למסור, ע"י איזה סתחכמים (וכבר הוכה השם הקרסין הגדה אל משקל ארמי אגדה או ארמי כמש אנדהא), ולזה בא זה השם ספרי ראגדהא, הרבה בתלמודים

השנים. ואמרו (שטעף ס"ז): רבא אפיק ספרא דאגדה סתמי ברביים העשוין לה שאיל ולא הוה ביד יאמרו (ברכות כג): רבי כי הוה בעי למעל לבהאי, כי הוה נקטם ספרי דאגדה הוה יהיב לן, הפילין לא הוה יהיב לן. ועוד (גטין ס"ז) ר' יוחנן ור'יש לקיש הוו סעייני בספרא דאגדהא בסבתא, והא לא ניחן לכתוב? אלא משום עת לעשות לה' הפרו תורהך. וכמו כן בירושלמי נמצאים הסאמרים, המבואים למעלה בראש העיר, בתוך ספרים אלו, ראשונים גם כן שאר רבנים ראוים לתודע וצדיקים לזכרון, כמוכר (חולין ס"ז): כתוב, קניני בליסטרא" באגדהו, ופרישה; כתוב, אדוניקי" באגדהו, ופרשה (ע"ז); היינו בחלק רשימת סלות וזות שהיהה בו. ולפעמים רשמו בו גם איוה הלכה (פגמרוין ג"ז): אשבת ר' עקב בר אחא, דהה כתיב בספר אנדרתא רבי רב: בן נח טרגנ בריין אחר, ובעד אחר. ונמצא גם כבראשה רבה במדרש על "שישך דם האדם". — וגראה עוד, שהיו אותן הספרים לאחרים עם הסופרים של ברכות ונחמה אכלים. שארנו גם בהם הדשות וספורים, והחלו להכתוב עוד בימי ר' ישמעאל, כמיבא (שבת קפ"ז) שספחורו השליך סופר אחר בצירין במוסם של ברכות לתוך הביים: הקפדה הגדולה היתה לדעתנו ספני האגדה הכתובה בכרך, לא לבר ספני החשיש החזק. שלא יהיו רשאין להצילו ברליקה בשבת. ולזה בירושלמי הכיף ענין זה למאמר ריב"ל: הא אנדרתא הנהוהבה אין לו חלק שהוכרנו. יהיה בזה איך שיהיה, אט רואים שכבר בזמן ר' יוחנן התירו לעצמם איוה חכמים כתיבת ספרים באגדה, החת אשר בהלכה ובגמרא נהרו; מלכתמה זמן ארוך הרבה, וכמו שיבוא עוד. והמעם אולי הוא בעצמו. לפי שאינה לא אסרת ולא סתרה, ונאמרה רק לשעה ולעורר. ועוד שהיו בקיאים בה גם ספלי המדרגה מתופשי הדורה (ונקרא בעל האגדה בירושלמי הוריות פרק ג' דל ס"ב) והקילו לעצמם.

ה להיות שאנו רואים בתלמודנו, כל אגדה שענינה מעשה שדים וכשפים, לחשים שמונים, וספורים וזים אינה כתיבה לא בלשון הסגנה ולא בלשון האמריאים, שהיא לשון השכועות וההיות שבגמרא, כ"א בלשון ארמי עמוק וכלול בפרכיין. שהיה לשון ההמון בימים ההם (כגראה ברור סן הסילום ההמונים. שנמצאים בגמרא, בשם, היינו דאמרי אינשי" וספורש ג"כ בגמרה (קדושין ע"א), שלשון וחכמים בגמרא, אינו אורו שהשתמשו בו ההמון). הנה מזה וגם ממצע הענין בעצמו: וכ"א, שלא בלבד קצת החכמים, כ"א גם אנשים המונים ותלמידים קפני הערך, אכפו להם בלשונם אסיפות אנדרות, ושרק בתוך האסיפות של אלו, באו אנדרות כאלה שרמונו בזה עליהם. וכמו כן נמצא להם ספרים לפהרון הלכות, והיו שגורים להם כל כך, עד שנמצא הרבור (ברכות נ"ה, ע"ב) לקיים בה שנאמר, כל החלומות תולכין אחר הפה". ודראה שהו רבו על איוה ספר כההרון חלומות, הוא המסופר שם לחלן (ג"ז א'): נפל מינה ספרא, אישבת וחוא, דהה כתיב ביה: כל החלומות תולכין אחר הפה.

ן לא היה די בזה הצער של אנדרות ספלות בלשון ההמון. אלא שהיו כנחתי האגדה גיב קלי הרעת ועקבי לב וחמרי סעם, שחמרו להם לצון. ורע שאין שום דור חסר לנמרי מכבו אלה (ירושלמי ברכות פ"ח: אין דור שאין בו ליצינים) וספורש בכמה מקומות בגמרא, שאפילו בבית ראשי הגליוה, ובבתי עטריהם היו ביניהם הרבה שונאי החכמים, מצייקים להם וסתלוצצים עליהם (עיהוין יא, גישן

זו) — והנה אלה הפזיות המנוסות בקובצים שלהם. כל כפיר דיבר נבלה, וכל לשון הרע, וכל נגאי על כל איש רשים בוכנם וקדם ליכנס: רב (שם ח"א, י"א י"ב, תענה ה'); שמואל (בה"ג ה' ט"ט), הרא"ש סוף קידושין; רב הסדא (כתב ק"ס) וגדילים וקוסים כהם (ב"ס פ"ד) — ואולי היתה זאת בעיניהם לבי לביצה וצורתה להתרסות לאגדה הישנה הטובה של החכמים, לומר ולשחק בהם בחופית ובכתי כשתאות, וכפי שזכרו חז"ל: העישה פסוק לומר, התורה וצורת שק וביא — ועל דיבר הנבלות, שהיה נתון בחיפה ודוים בישראל, אמרו (במסות ה'): הכל יודעים בלא ימה נכנסה לחופה, אלא שכל המנבל פי וביא — וראה לומר שהיו כוונות רישי אגרות כאלה, וספורי שחק המסיל בקול המרים, אפרים ו"ל על מנשה, שהיה יושב ודורש בהגדרות של דופי: לא היה לו למשה לכתוב, אלא ואחת לזמן המנע, והמנע היתה פילגש אליצו (מגדליון צ"ט) — ויועץ למסין דרבי הבבלי, שאחת סודך מליצתם הטובה בפני שופטים, היתה לצייר הוסנים שקדמי דמים לזמנם לליחם לחרות הראשינים גם המיו גם הרע שאנשי דורם — והילך קרוב לזמני שהיו כוונות רבים דרשי רופי, כזה שהוכיחו, והסתכל במלה ודוים שהוא ההרבות לדרשי החכמים ובמלה הגדרות, ובמלה רופי, והיא הביד הנאי ולה"ד, ושהפסוקים המוכאים מדברים בנשים — ומה טוב שלא הוכיחו את הנבלות, שדרשו בהם ליצני הורד היא, וקרוב להיא — שהיו בעין הרדש, על גבי בת רבלים" (מסות פ' ו'); למה נקרא שמה ערפא (מסות פ"ג); והרדש על (המבוא) כת שבע אל הבית החדשה (מגדליון פ"ג); ועל (ותונה קליו פלגשי (מסות ו')) ודרומים להם, דרשות שהקולטים והלשין כושים מהם בשוה להעתיקים בערותם.

העולה כששת העצמותי אלה, הוא שאותה האגדה יסדרתה, שאמרה בעבור הכמים, היא הטובה והמשוכחת, היא דמישת את המסין ליראת שמים, ולכל מדי טובה; ולפעמים היתה דרך לבגלי העין והלמיד להשנית יקרות ובהתנצות דרבה והנבלת כללית (ואין צורך לומר איתה המטארה בהעצב ב' שנקראת על היא אנה ל"ד העברה), ערין היא ראייה אל השבח הרשום: העין להכיר את מי שאמר והיה העולם, לסוד אגדה, ולא אמרו: קרא ב' כפיר ראגדה א.

אולם בהאגדה שהיתה כתיבה ומקובצת לאחרונים בקובצים המוכרים, יש לחלק ולהבדיל הכול רב בין האגדות המוכרות, שלא נמצא בהם וזה המסין, שנרשמו בכתב; עם היותן רק לשעתן, ולצורך הדרוש, ושהתנצלו עליו כמובא המלה, כשום געת לעשה לה' (ואוהה ההתנצלות כעצמה שפיר הנאוב, שעליה ספסי בזמן מאדיר הרבה, לכתוב ההלכות והמרא שלא יתנו ליכתב). וכן האגדות המפורסות של טעמי שדים ולהשים ובהמה שבקובצים המנוסות, ובין אגדות של רופי, שבאי בקובצי אגדה לקלי הרעה — ושתי אלה המתקנות ראחיות, הם שנינו אותן החכמים וזו הגנת העשייה והמחלפת שהוכרז למעלה. יפה יעדק עליהם הביטו ספר קוססין, והם קובצים כמעשה שרים ושמותם דרשבעת ולהשים, שהיו לרשעי וסבלי ישראל בוכנים המדומים, כדודע לנו מסקים אחר. — והראיה על היות הגנת החכמים אבהיים לאגדה המהובה, היא רק במסיל הרקל הרע שבת, אמרם במסך המאמר דריכול שרשמי כראש, חר וסן אסתחילה ואשכחיה כתיב בה: קע"ה פדשויה שבהוב בדם אטורה דבור וצווי כנגד שנתתי של אגדה אבני, קמין כוסידים שבתהלים כ"ו. ואפילו הכי אמרנו שכתובת.

כִּלְיָא . דִּי אִפִּילוּ שְׂמַעָא בַת אִיהָ עֵינֵי טַחֲשַׁב לְצַחֲתָא בְּאִתּוּ הוּסָן , אִמְרֵי שְׂמַעוֹנָה הַסָּר . וּבִסְפָר לִוּי שְׂרִי חַיִּיא בְּרַ אַבָּא רָאָה סְפָרָא דְאֲנָדָה וּקְלָל , אִפִּילוּ אִם הַכְּתוּב בַּז בּוֹב , הַקֶּמֶץ יוֹה עֲבוּרָה . וְכָל זֶה אִיטְ כְּשִׁבְלֵי הַכְּתִיבָה לְכַר , שְׂכַבְרֵי הַזְּרֻנְלוּ בַּה דְרַבְּנָה בְּאֲנָדָה , וְרִי יוֹחָנָן וְרִי' לְרֵטוֹתֵי דְרֵישֵׁי לְעֻצְסָם לְעֵינֵין בַּה אִפִּילוּ בִּשְׁבַת , וּבִירוּרֵי הַאיכָל כַּתוּב הַפְּסוּלָת . וְכֹלֵי סַפְקָא לֹא הָיוּ כָל הַקְּבִיצִים שׁוּיִן לְרוּעָא . תַּעַל מִי סַבְעָה הַעֲנִין , הַקְּבִיץ הַזֶּה קְדָמָן , תַּחֲסִיר בְּאֲנָדָה הַזֶּה , וְהַיּוֹתֵר סְאוּרָה עֲרִיף בַּה . מַעֲתָה נִשְׁאָרָה רַק הַשְּׂאֵלָה , הַאיךְ הָעוּ אִיהֵן הָאֲנָדוֹת הַזֹּרוֹת סַפְרֵי דְאֲנָדָתָא דְרַבִּינִים , וְנִכְנְסוּ בְּקִצָּת הַמְּדֻרְשׁוֹת , וּבְתוּבָן הַגְּמָרָא הַכְּבֻלִית שְׁלֵטָא — וְלַהֲתַרְתָּ שְׂאֵלָה זוֹ נְקִיבָה הַקְּרִיבָה , וְהִיא זֹאת .

רַע שְׂבוּסָן רַב וְשְׂמוּאֵל וְתַלְמִידֵיהֶם הִתְחִילוּ לִקְבֹּעַ גַּם אַה הַגְּמָרָא (עֵיקַר תּוֹרַת הַמֶּלֶךְ בְּעֲבָרֵי הַשְּׁלָמָה , שְׁהִיא הַמְּשַׁלְּמָה אֶת הַזְּכוּתָה וְהַבֵּל לְהוֹרָאָה) , לְסַדְרָה בְּרוּךְ מִיּוֹחַר , כִּי לְגִרְסָה אֲתָהּ כְּלָשׁוֹן אֲחֵי וְסַדְרֵי אֲחֵי , בַּתְּחִלָּה נִסְדַּר מִי' הַמְּשֻׁבָּת (שְׁהַתְּחִיל קְבִיעוּתָהּ עוֹר מִזְמַן הַבֵּית וּנְסַחֲתִיּוּסָה וּנְסַחֲקָנָא בּוֹסֵן שְׂאֵחִיכִי . תַּעֲרִיבֵי רִבִּיט הַקְּרִישׁ) מַעֲמָה , וְהַדְּקוּקָה בַּה , וְהַשְּׂוֹתָה עִם הַמְּשֻׁבָּת הַחִיצוֹנָה (מִהַנִּיחָא , בְּרִייהָא) , שְׁלֵא הוֹקְבָעָה בְּמַשְׁתַּנּוּ (מַתְּנִיחִין) , וְאַחַר כֵּךְ נִסְדְּרוּ גַם הַשְּׂוֹתָה וְהַמְּסֻרָתָה שֶׁל אֲמֹרָאִים , מַעֲמִיחֵן וְהַקְּדוּקִיָּה . וְסוֹסָן אֲבִי וְרַבָּא וְאֵילֵךְ קִבְעוּ כְּמוּ כֵן אוֹתָן הַקְּשִׁיּוֹת וְהַתִּירוּצִים הַמְּסֻדְרִים הַנְּקָרָאִים הַזֵּוּיוֹת , כְּלָשׁוֹן וְסַדְרֵי אֲחֵי , וּבְהַמְּשֻׁבָּת אַרְבַּעַה הַזֹּרוֹת קִבְעוּ וְסַדְּרוּ וְגִרְסוּ גְמָרָה כָּל הַלְכָה וְהַלְכָה , עַד שְׂכִימֵי רַב אִשִּׁי , וְגַם עַל יָדוֹ , כִּיבָּה הַיּוֹתָה הַגְּמָרָא עַל הַמְּסַכְּחוֹת הַיְּדוּשׁוֹת , קְבֻעָה וּמְסֻדְרָה כְּפִי מַה שְׁהִיא בִּינְיָן , אֵךְ הַבֵּל גִּרְסוֹ וְחֹזְרוֹ הַתְּלִמִּידִים בְּעַל מַה , וְכִי לְעוֹרֵי לִזְכָּרוֹן הַגְּמָרָה בְּהֵם מִיַּמֵּינֵי נְסָרָא אֲחֵי נְסָרָא , וְהַקְּצָת מַהֵם נִשְׁאָר כְּחוּב עַד הַיּוֹם . וְכֹל זֶה אִיטְ עֲתִידִים לְבָאָר בְּשִׁקְרַת מִיּוֹחַר לְהוֹשִׁבְעָא . — וְדַע עוֹר , שְׂכִיפֵי הַזְּרֻעַ בְּבִירוּרֵי בְּעוֹזָה הַנְּאוּנִים , מַה רַב אִשִּׁי בְּשַׁנַּת קַעֲזוֹ אֵלָף הַחֲמִישִׁי , וְהַגְּמָרָא לֹא נִתְחַתְּהָ עַד שַׁנַּת רִמִּים , הֵיטְ עֲזַב שַׁנַּת אֲחֵרֵי מוֹתוֹ , וְנִיתְסַף בַּה בְּהוּךְ וְסָן זֶה מִסְרוֹת וְהַזְּוִיּוֹת , וְאֵילֵי גַם קְצַת שִׁנְיֵי כְּסֻדְרָה , מִן סַדְרֵי רַב אִשִּׁי וְחַבְרִיּוֹ , וְאַחֲרָיו מִהַנִּיחָא וְחַבְרִיּוֹ , וְהוּא מַה בְּשַׁנַּת רִלְבִּי , וְכַבְרֵי כְּפֻרְשׁ בְּנְסָרָא (בִּישׁוֹ') , שְׂרַבִּינָא , אוֹ הַשֵּׁם בְּשִׁלְמוֹת רַב אֲבִינָא , הִיָּה , הַאֲחֻרָן לְסַדְרֵי הַאֲמֹרָאִים , וְנִתְּנוּ עַל זֹאת הַיַּסִּין אֲבִינָה לְאַחֲרִיתָא . — וְסָה הִיָּה עֵינֵין וְסַבְתָּ חַתִּימָה שֶׁל הַגְּמָרָא — לְפִי הַמְּסֻבָּר מְהַנְּאִינִים (תַּחֲבֵל עַל דְּאֲבָרִין עַל כָּל יוֹתֵר סַפְרֵי וְכַחֲטוּתֵיהֶם) , כֵּךְ הִיָּה דְרַבִּי . אַחַר כֵּךְ בַּר רַב אִשִּׁי בָּא שְׂוֹתָה חִירוֹם מַלְחָמָה וְמִרְיֻדוֹת גְּדוּלוֹת בְּאַרְצוֹת הַפְּרָסִים , וְכֹלֵכֵי זֶה גְּזוּרָה וְשִׁמְדָה עַל יִשְׂרָאֵל כִּיחֻד , מַה שְׁלֵא נִשְׁמַע מְקוּדָם לִכֵּן בְּכַבֵּל וּפְרָם (וְלֹאָה קִיָּאוּ לְרַב מִבְּיּוֹמֵי שְׁעֻבָה מִכְּפִי הַיּוֹמִים הַמְּזוּבִים לְיִשְׂרָאֵל) . וְהַמְּלַךְ מִירוּ שְׂמִלְךְ כְּשַׁנַּת רִי' עַד שַׁנַּת רַמִּים הַצִּיק לְיִהוּדִים וְנִרְשַׁם עֲלֵיו , שְׁהַפֵּשׁ נְעִירֵיהֶם יְרוּצָא מִן הַבֵּלל בְּחַדְשׁ סַבְתָּ שַׁנַּת רִלְדִי . וְזֶה מִירוּ הוּא מִלְךְ הַאֲחֻרָן הַמְּבַנָּה בְּנְסָרָא דְפִרְסִים (חֻלִּין מִיב ע"ב) : וְסִבְכְךָ מִירוּ רִשִׁיעָא . וְאַחֲרָיו מִלְךְ כְּסָרָא אֲנֹשִׁי בְּרִי' אָן , שְׂבִימִיו הָיוּ הַמְּלַחְמוֹת וְהַמְּרִידוֹת הַגְּדוּלוֹת שְׁחֻכְרֵנוּ , וְכַסְבַּת אֵלוֹ הַגְּזוּרָה וְהַמְּסֻרָתָה בְּשִׁלְוֵי הַיְּשִׁיבוֹת וּנְסַחֲרוֹ הַמְּדֻרְשִׁים הַגְּדוּלוֹם שְׂבַכְבֵּל , וְגַם דְּרַבִּין עֵי הַיְּשִׁיבוֹת עֵרִיץ נִכְרַב בְּנְסָרָא . וְהַקְּסָא עַל הַאי דְאִמְרֵי רַב אִשִּׁי : אֲנָא עֲבָרִי לְכַתָּא מַחֲסִיא וְלֹא דְרַבְּנָה (שְׂבַח י"א , ע"א) וְהִיא דְרַבְּנָה וְכוּ' וְנִתְּפָרוּר הַתְּלִמִּידִים עֵרֵךְ וְסָן הַשְּׁעִים שַׁנַּת . אִוְלָם הַתְּלַכּוּד יְלוֹ , הַמְּשַׁנָּה וְהַגְּמָרָא נִשְׁאָר בְּעֵינֵינוּ שְׂנַי גִּרְסוֹ וְנַחֲזֵר בְּפִי הַהַכְּסִים וְהַתְּלִמִּידֵיהֶם ,

שהו ונשאר ליום באותן המצודה אך לא בקטן ומגדה במקום. — שנתה שנים חולף והקו המלכותי, והמקום היו טובים, עד נמלה המלכות ביד הישקטאים, ונתן ישראל, והתיר שתי הישיבות כשנתה ש"ס ואילך. — יקל כן נשאר על החלום באתו בקניות ובאותו סדר, שהיה קטן ונבחר לפני הלהל הישיבת עליו נתיב מילוי בשנת ה'ל"ד, והמקום נלכד על מלחמה כמא. בשנת ה"ם. ומאז נודעו מנקהה וכן המסקת הישיבות והלילה, לא נדעם בחלק ההלכה שחלטהו והתחילו, כ"א רבים מקימים בבמות ובמדות, בני מלחמה קריתן והחכם, כמספרו אזה כמ"א. ומידע, הרב האמר המאמר בלשון מכתב. וזהו בקראי רבנן כמ"א. — וכל זה ידעו כ"א בקחת המאמר ומידע כ"א נאמן ישראל במאת רב שיהיה ולו בבית השבת לקול אלקייהוון המלחמה כ"א. והכל כמכתב ע"ס מה שנתנו הענין והמקרים מלחמה הימים הזה.

כל האמר אתו אלא בקניות המאמר, מידע והמקרה; אולם בתחילתה על המסקר לא החליה בה ענין עד וכן כמים אחרים כ"ס שנת חרות הישיבת. וקול הנהגה שלא החליהו במחבתה. עד אחר שירש הישקטאים מות חרות כל מלכות הישיבים האמנטיים, והוא שנת ה"א. ומה אין בידו להכריע, אולם חריתה נבדחת ומצומח, עקבם קודם לשנת ש"ן לא היה רבד כתיב בהלכה, לא כן השפעת, ולא כן המיתות ולא כן המאמר; הידע כ"א שנתה על המאמר נקרא ומוקדם לרבים, ומתגלה כן בני אדם, ורק על זה המאמר קרא ש"ס או ה'בורי. ורק כל מלכה חקנית למר אמר (שידכן מ"ב ע"ב ויקח מלכה חקנית פרק ד') רבתי בא ובכחא וזה כ"א אמר ורמא. גם בה נראה, שרק חת חלחל המסקאות שמשאוי בה נרששו בבית מוסד היות, ובליקן ארסי הענין או אצל הרמון, וכל ח"ש א"ד בליקן חכמים, ואת המעלה המצומח, רק מ"דעה, והוא מידע, המצות בע"ס בידע המצומח והיות נתיב להשקיעו אמר לו הרב, שכתב ומידע כ"א. שכל מקום שכתבו הש"ס עליו איזה ענין שלם מהמיתות, כל שנתה אמר לשון רמתיא בלתי, אולם בשני מקומה כ"ס"ס שכתבו רק החלה המסקר בליקן אמר, והשם לשון רמתיא ב"ס בלתי חקנית. והוא שיהיה וכן מיתת המאמר חת במלכות המסורים שכתבו חסון מ"א המכונים והמסורים, נתיב הרבנים שבישיבת, שרק ב"ס"ס למר הידע נחמה ושערה על בני מלכה.

הנהגה זו נבכרת ההלכה, אולם מה ידע היה הרב ברוב מיתת המצומח כ"א בידע ש"ס"ס כ"א בידע חכמים ומתגלה חרבה פורים. אמנם עם זאת נראה, ויש לכתוב רחוק, שקודם מוסד החלילה קניות המאמר, נראה בה כ"א כן עקבם קודם המצומח המצומח, ושכ"א השיבות שיהיה לאיך אנה עם מיתת הלכות, והלכה נמשלה אליה ורק כ"ס פרק האשון המצומח מלכה כמאמר נמשל סדרה של שלום על כל מלכה אמר, אך גם כמאמר כליל כמה חלכות על דרך המצומח והכן אי"כ שנת אונתה המצומח כ"א ב"ס המצומח מ"א המצומח, והלכה נשאר הידע על זה השערה, כ"א מ"ס מקימם הידע כן המצומח הורה שכתבת המסקר של המצומח, ומידע שביקודו קול הידע המצומח; אלא (וזה הוא עיקר השערה) שנוכחי מיתת המצומח מ"א המצומח כמאמר, המצומח שנת בני ב"ל ש"ס, וכן בידע המצומח או החלילה להחלי המצומח כמאמר המצומח, וזה בידע ש"ס ר"א המצומח ר"ב"ס, והשפילו כ"ס"ס כמאמר המצומח כל או ח"ס מה ששאר בהם, והשם והדע

האוכל והמטלה יחור, לא לזרוע ולא להבר. — ועל זה הדרך יזיה תרבר באותו סין כן האגדה הורה שנכנס בסדר שי"ב.

וזריך שתרע שכמעט כל המדרשים נכתבו בארץ ישראל ובארצות מערביות יחר (ולא אחד שנכתב בבבל) ונתערב בהם ספרים ראגדה אשר שם. איוה ענינים במשיח הקדוש, האריו יקרוהו, שהם ורים לט עדה ישראל, אך היו כחגלגלים באמונה מפלה בין ההבון במקוסות ההם. ונכתבו בקבוצים שלהם, ומשה הבנינים המפורים במדרשים. ולדעתנו (ואולי יסכים עמנו הבחון כשיב שכל) אגדה, 'קוסי אורי' שהוכרנה, מיוסדת על סארע פרסי ששיש אחר וכמו אמרים עשה עצמו משיח. והאמינו בו קצת המונים לבר (כנראה סן האגדה עצמה), ונהפס למלכות, ונרשם ענינו וההקדו עליו באיוה ספר ראגדה, ומסס בא הוהך הפסיקאה. — וכן ברור לט, שאותו חבר סאוד, הסכונה מסכת בליים רביה המקדש, והציאו לאור החכם אוולאי, נתחבר כוסן דוד אלריו הטרע לסיח שקר כבבל (י) וחברו סיעתו חבר סועין הלו, כאילו הוא קדכון, להפעות להסין. וכתיב כי שבעה שיתגלה איש שמו דוד בן דוד, יקבץ נחיו ישראל, ויגלה להם ססוך לעיר גורסוף כבבל המקום ששם נמטנו כלי בית המקדש, ואצור גדול כוסן חרבן ראשון. — והנה אבר האישי וכל סיעתו, והחבר מסעה ההוא עריון הוא בידנו. והרע הוא שמוחוק לסדרש.

כוסן כהיית הגמרא כבבל מקים הישיבות, עד שנתפשה היטב בארצות המערב (ובמינים שחומרי הכתיבה בחקר ואין הלמוד נפריך וחיירות בלתי מצויח) עברו לפחות מאה שנה. ונניח שסביב לשנת ת"ק או ת"ק"ן הגיעו ההתחקות לידי הגבדים, שקטנם בשביל לומדים וצנעים, שהיה להם הרבה פורח בלמוד ההלכה והכנת לשון הגמרא, ולא היה בהם פוצה פה נגד האגדה הורה הצפונה בויותיה. ועוד שסן אותו הזמן עצמו של שנת ת"ק והלאה, כבר עסלו נאני הישיבות כבבל, ברועים נאמינים לתורות רח ורין, ומוטר נכון בתשובותיהם לכל מקוסות ישראל כטישבותם בארצות המערב. וכחברוים שחברו קצדו דהלמוד להלכות גדולות קבעות ופסיקות, או בחרו להם איוה מקצוע מסנו לבר. וכה היה נהוג עד רב אלפס ולי, קקצו כל דהלמוד, ועשאו כסלת נקיה. — ובשביל כל זה לא היה סן הצורך, האולי נב בלתי באפשרי, לאלה הראשונים, להסיד כל ברילי האגדה הורה סן השי"ס, ונשאר כמות שהיה עומד עד אחרית הדסים, הוסן שאנו בו, שהסאמין המשביל יבין סאר שלישי הנוטו ומצנו, דהוק ההעלם יותר גדול מאשר היה אולי גוק תגילי בימים הראשונים.

והאמת נודה שלא נמצא לקדמונים שום רסום מבואר על הדרך של השרתנו, וזלתי לשנים מהם. האחד הרב בהקדמה לסירה, כשרצה ליהן סנס כדוע נמלך מלחבר סאמר בפירוש הררשה (כן נקרא אצלו האגדה), וראה אותו בלתי

(') והכחם בלוי סמוכר הפיר פס חס לגוט: סיין מזה המשיח כס' ענפ יאודס גורה ל"א, וסיים עס, וקלס מפספואיס מפסירס שיסוב ויסי, ומדין ספופה לא כה". והכחם חולאי סוליס עס' עמק המלך, ודלס פס עככס כפלמו כמרוס על הסכר ההוא כספרו עס סנדוליס ח"ב חוכ ק"ס ומס שפסיד עליו עס כסס המקובל ר' סייס כ סן תלמוד ר' ח'ו ז"ל (וגדפס המאמר סהא כעולדוס כש"י דף ס"ו)

צריך לא למאמינים בה לגמרי, ולא לסנחשיים בה כמחלט, ולא לאיש הבינים המתגלל בעדה, אמר בזה הלשון: ודאי עוד שהרדשות הם, אם יעיין במסל כהטין הרבנים, לא יקשה עליו מהם מאימה, כי לא ירחיק הסכל הנסתר, העולם מירעה מבט הביצאות (אה) הנמנעות. ואם יעיין במשלים חשוב, לא יכלט כאחד משני רבנים (חלוקה), אם יקחם כמשמעם, ויחשוב רע באומר, ויחשיבהו לסכל, ואין בזה סתירה ליסודי האמינה; או שישים להם ה"ך, וכבר נציל (וכנ"ד) ויחשוב טוב על האומר. יהבאר לו התוך שנכסמר הדא או לא יהבאר. והנה בלתי דרך השערותנו, בני יודע אך לא יהיה בזה סתירה ליסודות: אמה האומר, שהוא חושב כורע ויחשיבהו לסכל, הוא מיאשי מקבלי התורה שסמיהו לטו ואיך יקרא הרב לזה החושב שלם חשוב? והשני שנגע בבאור סגם הוא ההבם בעל הכיזוי (שעליו אסרו ראשונים, שרברי הטורי כלם אבה, וקראו עליו הסקרא, השמר לך פן תעונב את הלוי) אמר טרמשך הדברים שהבאנו למעלה: והם שהכניסו אותם התלמידים בגמרא כשהשתדלים, מפני שהיה אצלם, ששיחת החכמים צריכה הלטמד וכו' עד. אך כל זה מה שאיני כסוהר ובאסור; על כן לא נתייש אליו, ולא יפחת החכור, עם הפנים אשר זכרתיים, והמסביל הטוב, אם יעריך השערותנו עם דברי הגדולים הללו, יהיו איתנו לבק זכות.

קצת לסלק במוחם אהנו ברחמי שמים, כי לא החשב לנו דרישהו וזה לעון וסרי, שסוף סוף נהביר ע"י, שההלכה והססנה והשלסותם הבאלים בתלמודנו, לא הלו במ ידי המונים, ולא עלו עליהם קשונים, ושבלו הש"ם בבלי עיקר, עליו אין להספק וכמנו אין לנרוע, היינו להירות עפ"י יסודותיו ודרכים המצוינים בו. שכלם קבלוה נאמנית ספי מורים חכמים לאון הלמידים חכמים, וכלם שפטים כפי רשי הישיבות אחרוני האבוראים והם כפי רביותהם, שראו אהר את חברו, ולמדו מהם כישיבת פפורסמות, עד רב ושמיאל. ובהם עד ר' יוחנן בן זבאי והלכודיו, שהיו עדיין כוכן הבית. ובהם עד שבעין הצדיק, והמסך חרן של אנשי כנסת הגדולה, שראו את עורא שהכתוב מעיד עליו, הוא היה סיפר סוהר בתורה ה', ספר כמות ה' וחקיו על ישראל, יאת אחרוני הנביאים שנתה עליהם רוח השם ומלתו על לשונם. — ושלשלת הכופה חוקה כוו חספיק סאר להמסין הנאמן לעמו ולאליהו. — ובל זה מה שיכורר סאתנו עוד בשער המיוחד להושבע"פ שוכרנו. ונשיב עהה דברים אמרים עקדיים.

שער טו

דרך החיצונים

הט אוגה ושמע דברי חכמים ולבך השית לדעתה,
לדעתם לא נאמר אלא לדעתה (מנינה ע"י כ').

כבר יודע, שכלבר ההתנגדות הנמצא בין חכמי היפשי הורהט על עקר נושאת

של חכמה הספירות, הנודעת לרוב בשם קבלה, נפלה המחלוקת כמי כן על קטורה מציאותה או איתורה בוסן. ויפצט הפשטנים, שהם רוב הרבנים שקדמונו כי נהגהשחמה זו בוסן מאוחר, סעם קודם לימות הרב רשב"ן ז"ל, ושכל הספרים, שהם ראשיים, היינו יסוד ומקור למקובלים, הם מוויזים, ויופם ניכר מהזכם, שנהגברו כלם כדורות אחרונים, ונתחמו בשקר לקדמונים, הנאים ואמראים. ויאמרו המקובלים: הלא נראה ברור בתלמוד ובמדרשות, שהיו כיריהם כתי תורה, שפטר חכמים אחד לחברו, ולצנועי המיריהם פעם בשבע? והיו להם עור סודות ענינים, הנקראים בשם מעשה בראשית, מעשה סרכבה, ולא נמסרו כיא ליחידים מעמים? והשיבו הפשטנים על זה: ומי יעיד, שאותן הסתרים והסודות הן הן הלמודים אשר בידכם? והרי הרב אומר, שכל העקרים והדברים שביאר, הוא בארבעה פרקים הראשונים שהלכות יסודי התורה הוא הנקרא לחכמים מעשה בראשית, ומעשה סרכבה, ופרים. ואם משה אמת ונאמן לה' תורה (הקדמות, ח"ג סמורה), שלא קבל סה שאמר בוה, ולא באה אליו הנבואה בו; אלא הכל הוא משקול דעתו ומברותו, ולפיכך אפשר, שלא יהיה כך, והיהה הכונה דבר אחר. הנה אין ליקח טוה ראה, שהחכמה המצויה בידכם, היא המכונה ברסו חז"ל הנזכרים? ועכ"פ עליכם להביא עדות ברורה על הסצא הלמודים הרם באוסה בוסן הנאים ואמוראים. — ויחתרו המקובלים להשיב: הלא נמצא בידנו ספר או הלכות יצירה, שאמתה נכרת מתוכו ומלשונו, שהיא בריאה קדמונית מוסן בעלי הששנה, ונוכרת בתלמוד (מנודין ס"ה, פ"ז), ופירשוה נאונים וקדמוני חכמים, ועליה רסו באמרים: יודע היה בעלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, ובאמרים: העוה' נברא בה"א ועוה"ב כיו"ד גם במה שהוכירו שם של י"ב ושל ס"ב, והשם שכינה, והדבור סרתינו של הקב"ה, חברם כתות מלאכים, וכתות שדים וכיוצא באלה, הכל מסכים וסותאם להלמודים שבידנו. ועל זה השיבו המנדיים: כל זה שאמרתם אמת, ועם זאת הנמשך לכם אינו מוכרע; לפי שזה ספר היצירה עמוק, ורבריו חרוה, וכבר פירשו בו החכמים שעליהם רכוחם במענתכם. רב סעריה, בעל הנוזר, הראב"ע ווולתם, פירושים רחוקים הרבה מהנחות שלכם. ואם נמצא בו זכם בקצת סדרשים סאודרים עשר ספירות בלימה, כבר ביארו אוהם כזולה סה שליטרהם בהם. והמאמרים והרברורים שהבאתם, במה הם רחוקים סהיות סופת או אפילו ראה על ההנחות שכירכם, והמצאם באוסה בוסן הקדום הווא, כמו סה שתאמרו באין סוף, צמזום, אדם קדמון, אצילות, ענין המוכן לכם במספרות אורות ונפילת ניצוצים, כלים ושכיריהם, מוצא הנפשות לנולט וחוויריהם למקום וכיוצא באלה הלמודים, שלא נמצא מהם דבר ולא רושם ניכר בשני הלמודים ובמדרשות כלם. ואם נכח רבוי הכינויים שהרבריתם לכנות בהם עקרי הנחותיכם, וכן עיי' גימטריא וצירופים משונים, נקל לכם המורח למצוא אוהן בכל עבר ופנה, הנה ישחק עליכם איש הדעת ויאמר, שלא מצאתם בהספרים כלום, חוץ סכה שהונח מידכם בהם עיי' לחן ודחק. ואף אם לפעמים הצליה בירי כחורי חכמיכם, לפרש היטב עפ"י דרככם מקראות ומאמרי חז"ל; הנה כל עוד שלא הבאתם ראה, או שלשלה קבלה סאופתת על אמתת הפירושים ההם, עריין לא נמלתם סן החשד, כי עשיתם — כמשל ההמוני — הרגל על הסנעל. — הא לך הורף המחלוקת בקדמות ואיחור חכמה זו בוסן. — וחתה כשנכתחן אנהו המענה והתשובות הנזכרים, סכלי, שוא פנים למחויק

ולחולק. נמצא שזה אמת בידר ואין להכחישו, שהיתה הכנסה זו בעיניה ויבירה שומרה כפי אדרונו הנאונים רב שרואה ורב האיי בנו, והם שהעידו, כי הגיעה אליהם שמוקדם בדרות שלפניהם, ואם כן כבר התחילה עב"פ כשמצע דורות הנאונים, סביב לשנת ה"ק אלף החמישי- וברור עוד, שבאה לארצות המערביים, וכיחוד לאיסטאליא, ק"י איזה חכמים שישיבות הנאונים כבבל. היתה נדע בהם הרב רבי אהרן, ונקרא ראש ישיבת בבל, שבא לאיסטאליא סביב לשנת תר"ן. וסמן הריא ואילך נמצאים איזה סגולות וקניטרסום קנים, וקרוב והלואי שימצאו עוד רונסחם באוצרות הספרים, ועוד נזכר בביאור הנמצא סתם אהנו כמה שיכא. והמה הנודע שבסנה הוצבה ידועה זו, ונמשכה רגם בשרשלה רקע עד הרמב"ן ויל. — אולם סגולת הוסן הוא של אמצע האלף החמישי ולפנים. הרון עם הפשטנים, היינו שראיתיהם חוקית וקיימות, לא יזוים ספקים רוחות כל סהקש בעולם, שהספרים זוהר לכל הלוקי וקניטרסום, בהיר, פליאה, קנה, הסונה, רזאל וריסיהם כלם נהחכו בדרות אחרונים; אך שהיתה בונה התולים עצם פאולן נול, ליסות את הבריות, או לחוסם, ורק על דרך המצאה וצחות נהוגה לפעמים בין המכירים- והאמת אהם עוד, שמן המשנה והבריות כלם ישני התלמידים והמדרשוה, ספרי ישראל ששנונו כוסם, וכתבו כדאי קודם נביל הוסן הוא, אין להכיר מציאות ואף לא בלתי מציאות הכסה זו על הדרך שהיא ערה בידים, ואין לתקן על זו השאלה מצד זה סגנה ברור, לפי שכן העלמת דברים בלתי ראויים עב"פ רק לחידים, כספרים שניתנו להוצאת הרון והספרים ושיון כם כל אדם, אין ראה על בלתי מציאות התעלומית הם אצל יחידים וסגולות. — אמנם אצל הספרסטים לחכמי כהני הנוצרים שחיו וכתבו בזמן תנאים וקצתם בזמן אמראים, ראה ראית, ודברים רבים, יאירו לנו לא מעט בסחשכי הספק הנוכח, ועל כן להיות שאין עסקנו בזה השער, להקדו על אמתה דעה כן הדעת המקובלת בעניני אלהיות ושבזה ביודאי לא מפי מתנגדינו אנו חיים) כ"א בענין ספורי, והוא אם נמצא באיסתנו בזמן ביודאי מרות הדעת, יהיו אורן הדעות מה ואצל מי מאנשי עירתי שיהיו, הנה בלי ספק ראייה היא שיהתן שהוא בערך אלינו לפי תוסה, ובסגולת רק לויכח עם בעלי אמונתם, להביאה לעד לפני בית דינו. בכדי שהיה לנו לעוד, לברר ולחון דברי הרים והמשפט שאנחנו בו. וגם בזה הענין אני סבש עם הרב שלא ירדפי הקורא כוסמו. וזא ייקט תחה רצותי להועילי. ואומר, נשקן על דמאכר הופה כהתגלות ר' מאיר, שלמד מן הסין אחר, הנדשם בראש השער, ועל סאמס, ולא תלמד לעשוה, אבל אהה לסו להכין ולהורות, ועל הרב שאמר, שמצא דברים נדולים ע"י קראתו כספרי אצתה. — דע שעוד כסוף וסן בית שני עד כסאמים שנה אחי חזבנו, קסו בעדנתו כותה שונת, שנחמדשו להם על פי אנשים יחידים רעות ויהי באסנת עצם האלהות, כסעשה הסעות, ובשאר פנות האמונה, וכלם עמדו כאי ובסריא, ורובם ליסוד דתיים כהחלה כסתר וככו שאכרו כספרי פ' ראה: .בסתר לאב"י, מלמד, שאין אחרים דבריהם אלא כסתר) ובגלוי רק כאלכסנדריא של מצרים, שהיתה אז עוד ואם כלמדיים, כלילה כהכפה היונים ומדבכת בני קדם ככל פ"ם והודו- קעת דבנות הללו היו סתוהדים בגלוי וסתנצרים כסתר, וקצתם בהפק, ועל הריב הגיע להם הערוב עוד שהסכיוו פנים גם להתי אלהים יין ופרם. והם הם הנקראים לחול בתלמודים וכמדרשוה כעם הכליל פיגים, לפי שהם בערך אל כלל היהדות כעני

שער בו דרך החיצונים

פרטים, וכל אחת מהן בינה בנת לעצמה כדעות שונות. יאצל חבמי הנוצרים כיט כל אחת בשם שיוחר, והנה רבות, אך ביותר נמצא שם הביזנטים, נצירנים, יודעים. ואחר שנבקעה הרת הכללית לניצורים נדרו מקרבם כל אלה הנתות, ונדרשו ונשמרו, כמי שחלקו ויצאו ונדרו מקרב עדתנו, עוד מקרבם לוח.

ודע עוד כי הבת שקראו עצמם בשם היוודעים (נגאמסקיר), לשטח הסדע האלהי (ואין עסקי פה אלא עמה), היה ראשית התודעה בין הנוצרים קיט שנה לספירתם, כשמונים שנה אחר התרכן, ולראשי הבת דרכים שונים ביסוד ושמה אחת, כענפים רבים המהפשימים סנוע אחד, וכלם יצאו מקרבט וההנצרו. ואחר שניגלו דעותיהם, חלקו עליהם הבתנים התכמים, וחשבוט למינים גם כרם, ונכנסו עמהם במענות וזכותים, ובתכום כחבוריהם עם קצת לשוטה וחרוים וקונטרסים של המינים עצמם. וגם איוה פלוסיפי הוסן שהוא הביאו דעותיהם, לחלוק עליהם באמנה עצמה האלתה. שמת הראשים שמסרו כל אחד כרעתו לתלמידיו, כאילו היתה כסורה מקרמניהם, ולפעמים כאילו נחה עליהם הרוח, וליסד אותם, הם: סלכיו, חוקיצו, תלמי, טרקא, בר דיצן ואחרים ונוכיר שמת קצחם, ונעתיקם רק כפי השיך והצרך לטנתה, אולם באמינה ובאין נוכף ונדרע דבר. — סלכיו וכשמו היוני בסילידוס היה כסוריו ויצא מקרבט להתנצר, וליסד כאלכסנדריא כשמונים שנה אחר התרכן, כדור רבי עקיבא. יסד דעתו הוא אצילות כל הנמצא כעצם אחר עליון, האלוה, שאין לו שם ידוע, ולא יתכן כי השם כלל. זה העצם נגזו כתיבו כל יצוה וכל שלמות, אך בהעלם ומהר סמעל לכל הכללה והשנה. ולוה עיר מרם נתגלו ההויה למציאות כמני עצמם, היה סן הצורך שיתנצצו האורות והמדות האלהיות, ויצאו לאור שלם ויסודו, עד שתגלה כל אחת מהן עצם האלות הסתר. ועל כן אמר, שבראש כל מציאות ההויה הרוחנית נתרשמו ונמדרו חיי האלהות, חכמיו, ושאר מדותיו בענין שקראו סדרי בחות האין'שם (מה שירמה יהיקוני הפרצופים שבחכמה שלנו). והמדות הללו נאצלו ונצמחו ונדלו זה מזה, כפי הערך ויהים שימצא השכל בין המדות הללו. ואמר עיר. כי הנמצא הר אשון הכבור, הגילוי קרסון של החבוי הוא רוח אלהים וסחשבתו, ביוני נאום. ואחריו כמדר האצילות הבינה ביוני לאנאם. אצילות שלישי הדעת ביוני פראנקזים. אצילות רביעי החכמה ביוני סופיאה (נאלו הארבעה כלל המחשבות האלהיות). אצילות חמישי הנכורה ביוני דינאסים (שעל ידה יצאו המחשבות לפעל). אצילות ששי הצדק ביוני דיקאיונים (כלל המשפם והחנינה וקרושת ההנהגה האלהית), אצילות שביעי השלום ביוני עורענע (כלל המוכנה והברכה הבא בעקבות הצדק). ששבע מדות אלה נתגלה האין'שם, וזו נקרא אצלו השמיניות הקדמונה. שרש ראשית לכל מציאות שאחריה. ומצא סלכו דמות ואיקן לשמיניותו, כנללים שבעה, המתנהגים כמערבה המידיה וחק קבוע עפ' שיהים ביוני קאוסקוראטיעם, ולמעלה סרם הוא סה שלמעלה מן המול, ואשר לג כח לצח המערבה. ודמות אחר שיה אלפי שנית העולם והשביעי ימת מונה וכוחה כצורה וקן העולם המני, ואף השמיני היה כולל, מלכות שמים, ועולם הנצחי. — מן השמיניות הקדמונה נאצלים כמו כן שבעה כחות. והם שמיניות שניה עם הנאצל האררן שבשמיניות הקדמונה, וזו היא ראשית האחרונים שיש להם עמידה וקיום בפני עצמם. וכן כל שמיניות וסמיניות היא כונם וכונה לאותה

שדרתה הארוכה בה. עד הטבר של ש"ה עלכות רוחנים, המה הכוללים כל החיות
 דרוהני המנהלה בעולם. יקראו מלכיו וסיעתו לכלל חיות זו בשם אבראקאס
 רמסונה. ואולי שרפנו בנימוריא שלו שפ"ה — סיפור דעתו עוד, כי סבראשקא זו
 בעולם עד טוב ועד רע. כעין איר וסעון חשך, שתי דשויות (אך לא שני אלוהות
 כמש"ה). רשות האור רש שפ"ה עלמות רוחנים הנזכרים. והנם שהם משהלשלים
 ויודים מדרגה אחר מדרגה, הנה כל עולם כקושר וארוך כאוהו שלפניו, וכלם עם
 העצם העליון. וכלם ככדורים את מקובם ועושים רצון האין-שם, לנלות ויו והדרו
 כמי במיאה. אולם למטה סכרה, ונכרל לכרי מהם רשות חשך, והנם שהיא
 כמדרגה מהצניעה פחותה סאר, טבל מקום הם בפני עצמם, ומשינים התכלית אשר
 אליו נוערו, ואשר מלכיו: שאין לך עצם שלא יספיק לעצמו, ולא יהי מיב בעיניו,
 ואין רע כוחלם אפילו ברשות החשך. — אולם וזה אשר ספרו מלכיו וסיעתו,
 שכאשר הניעו מדרגות מעון האורה לקצה גבולם, ולעתהם התנשאו ועלו כחות
 הנישך, וקרבו עד קצה קרני האור, באה להם התאה להחוק כאשר הוא טוב
 ככציואום הול, ולעיתקרב עמי. וכמו העירוב הניע מה שעיניו רואות בשבע העולמות
 וכמבע נפש האדם, היינו שאנו מוצאים כפזורים בעולם נפשות, שהם מקור מחצבם
 כסעון האורה, מאופיים במאמר נפחים שהם חוסר מבלי חיות, וחיותו רק ע"י כוחות
 האורה הנכבשים בו. ונס בעצם הנפש נמצא העירוב סן השכל הסאור (יצ"ם),
 והתאה החשיבה (יעה"י), וקרא מלכיו לזה העירוב הערבוב הקדסוני —
 להיקון הערבוב הזה הניצרך כריאת עולם נשמי הוה, והכלית הכונה בו, שיע"י יצירת
 ועשיית הקון כרואים השפלים לסיניהם, יסוד העירוב, ויצרפו הכחות, ויכריחו
 האורות, ויכרל התי סכלתי חיות, ומה שהוא כמבע האורה כן הנישך כמבע, וקרא
 אצלו וזה הפעולה ההבדלה, ועל ידה ישוב כל דבר לשישו ולהרובה לו. וזה
 מה שקרא אצלו השובה. אולם הרע כמחלם, שהוא לרברי מלכיו רק כמו
 נפחים, שנהגו לכר ע"י החסא, כחשך ועורון הכחית הנזכר למעלה, לא יעמיד כ"א
 ישרף ויכלה. — סררי כראשית. היינו חקית המששים והמבורות שבעולם, אינם לרעתי
 וזה התנברות האורות, שנפלו מנבה וכיוהר נטה, וכלם הנם פה נערפים ונכרלם
 אחת אתה, וענשיכ עולם רוחני חרש, ארוך וסקיאר באחרון סן העולמות הרוחנים
 הנזכרים. ועל כן אשר מלכיו: כי ראש השכינות האורונה כנאצלים הרוחניים, היא
 בעצמו הוצר, והכתון, המנהיג העולם הנשמי-הוה, וקרא לו סר וארביין
 העולס. והנה מספרתי של ארכון זה, לצור הוצורים, ולהנהיגם ע"י מספרו
 הטבע והמול, סרוסם עד צומח. וחי, וכדבר, ויוציאו לפעל שלם סרתי כחות המשיגות
 במ כחלת הויהם. והארכון סובר, שהנהגתו וזה כחפצו וסרעתו, ושאין לפעלה
 סמו בהנהגה, להיותו בלתי סכין תכלית עוסק מחשבת האלהות, ושדוא אינו כ"א
 כלי אוסטחו; ופעולתו אינה כ"א לסכב, שיצמייר ויצרף ויכרל החיות הרוחני הספירה
 בעולם. וזה קרא מלכיו לכל מעשי עולם והמבורות שבו, והקרות שבו על גי
 ועל ארם יהו, סדר סהרה וצירוף לאורות המעורבים כחשך-
 והכלית הכונה בהם, ההכרלה, והחשיכה, וכנין עלם הרוחני החדש שהורגו;
 והארכון אינו יודע מכל זה, והוא עם כל הקי וסרתי הנהגתו אינם כי אם כלי ציפונה
 להעצם העליון וכונתו (').

(') וזה הדעה שהארכון מנסה ע"י הטבע והמול, ואינו יודע כלום מהנהגתו:

בכל אלה היתה פנטזיה, להצדיק הרבו ההשגחה העליונה כהלכות. צדיק ורע
 לו רשע ושוב לו, ושאר פליאות ההנהגה האלהיה, כי לי היה ביכולתנו, להבחין סדר
 הצירוף והחזרה הנוכח בכללותו, יסורו כל אלו ההיסטוריה. לפי שבראשית היצירה
 כל אלו האורות המפורזות במרוצה תמידית, ינעם לנקות עצמם מן הגבר והחינוכי
 להם, בכדי לשוב אל חירותם ומכעם בעולם סן העולמית הרוחניים; עולים בכל
 גבולות והכוונת החיות הרוחני סדרנה אחר סדרנה, סן הדומם הנתון אל המצב
 החשוך ובגרותו, והרוחני עדיין מתעלם ונשקע בו, עד כדינה אדם ומה שלמעלה
 מסני. — והאסין סלכו בגלגל הנפשות רק פעם אהה לכד, ובפי אמתה הוראת
 המלה, היינו שכולן יורדות ועולות בגלגל, סן העולמית השונים הרוחנים עד הרומם
 וגרניר החול, וחזרות בגלגל לאחור, כחשיבות ובסיסם המציאות, עד בואם בצדוד
 החיים האלהיים וארוקם בהם. וכל זה בעזר ובהנהגת ארסן העולם, ושדיו הבסינים
 לכל אופה, ומלאכו הפלוין את האדם הפרטי, וכוליכם אותו הדרך בגלגל הנוכח,
 סכלי שיכיר שום אחר סהם הדרך על פני כלו. גם סאורעות האדם הפרטי הבזיכס

שלמעלה ממנו משותפת לכל שטוח המינים פס שסס משתנים כנינוי: שר, ארכון,
 אופן, דימיונוס, ושמות זולס. ולזה יראה שהיא לקוחה מן השורש סרסמוס מאתנו
 למעלה, סכוח אחר קדמון ומשוהק לכל שטוח המינים ו סמקור סממט סחט — והנה
 גם המקוללים אמרו כשמי הנהגס, וספסרה אמרוס היא כעלם סככנסה של מעלה,
 ס"ד נס"י נס"ח ר כלי שינוי מנהגו של עולם (פיין רמכ"ן כפי" השס שד) ולהיות סמו"ל
 זוכרים חמיד ענין המול והטוטס, וסנהכנה ישראל והלדיקוס למעלה מן המול, הנה נראה
 שגס דעסס מוסכמת לזוח סככנרל. — ורלוי להסקיק שזה השס שר כע ול ס מיונכ
 כפירוש כמקומיה מנמסרס, וכלס לא יונכו כלתי הקדמה זו (חולין ס'): כשפס סלמר
 הקכ"ה למינכו, כשלו דשלים ק"ו כעלמן וכו', מיד כל"ו יל למינו, פסח שר
 העולם ואמר: יהי כבוד ס' לעולם ישמח ה' כמעשיו. חמה של חק סרוחני כנסלח
 וננו כעכע הזוח, עס כל הערנוכ סנרלס בו לעין (ינמוח ס"ו, ב'): כער הייתי גם
 זקנתי וגו' פסוק זה שר העולם אמרו. כשטוטס סנהכנו כחליה כככרה ובמול, ואין
 ככחה סוכה לסוכים ורפס לרפס. סוכוכ עס זוח, כמחכה שלמעלה ממנו וכלתי
 כס כגלגל, לסוכה הלדיק. (כנהדרין ג"ד ח'): „לכי ללדיק" אמר שר העולם: עסס
 גנינו ללדיק זה יחקיקו — סיהל הוח המשיח סמקווה. ונלמר לו מלח השס כ"ס: רוי
 לי רוי ל"י הינו סססמיר ממנו טומק סוכנס כנהגה הזוחה היסרלליס כקורוכס,
 שהיא למעלה ממעשרו. ולינו יודע זה השס כספרי חו"ל חק מללה סמקווקס —
 אמנס דעה המינים, שהער כזה הוח ג"כ יולר העולם הזה, וסכוח דמוח וליקן השס.
 וקראויה אל (וכמו שיכוח עוד כשטס המין חוקיה). ועוד דברים רבים מרבים ככל
 סלמרנו בו ולא חוכרטס, הכל כפסל ומכחש לגמרי מלח הימינו כמקווח ח"ן סספר.
 וכלי ספק לזה טוט כמסנה. לידע ולסודיע ולהודיע סכוח אל, הוח היולר, הוח
 ככורל. וסוכוח חו"ל על זה הענין עס המינים סוכומים הידועים כמלחמוים
 וכמדרשו, אחר סקככפס עגס, ונגד סעמייהם כאלהיה וכספרת המלוח, כככרס
 סידועה, כסכפס עגס אחר סמרנן. והנה כל דברינו ככל השער כוס, הס סמספה
 להכנס כל הנוכר אדוחס למ"ל. ידרשס המסכיל כמקווחס, ולט חי אשכר לזלדיק
 ככס.

והיעום, הם לרצונו לעמים פרו מעצמו במדרגות הקדמות, וכל עונש ומזרענות אינם רק לסיק הרע שבנפשות חמשים קדומים יראה. יצא הרע הוא לפעול, או לא יצא כפי החלטותיו הפנימיים. והביא לראית המקרא. כי יתן בחרו מסמא". והענין יקבל ענינו על האני בקדוה, ישכרו ענין חמשים מאותהים לאחי. והמסוך סלבו כשיש כמו הכפי קבלה שלנו, זה ענין הנגונה על המקרא, על שלשים על הכשים". ועל המקרא, יתן כל אלה ופעל אל פעמים שהם עם נכרי. יצא זה מסל זה, שאין שום רע יותר מלפניה, והוא בדרך לבד בעקבות המאמר של נפשית ועצמי אחרה, בחוסר חשיך ורעך. זה יוכר להם, כמו החלילה שעל פני הכרוב. יעל כן חשבנו זה עתה"ו להתגלות והיכל אלהים. ועוד הוא חתום שמתו על זה הדרך: להיות שהאני — אינו יורק, שבנפשות המסורים תחת ידי, נפלי נ"ב ניוצני אורה מקולטות ומדרגות נעלים מאד, שיתעלו באהרית הרבה בסעל לי להארבון, שהוא באמיר אהרין שבנאעלים; וע"כ לא היה כדאי ומספיק בסדר המדרה ורציוןף והחזרת הנפשית בגלגל, להשיג הסבוקש האלהי ע"י הארבון לבד. ובכדי שיוודע לנפשות הנעלים הריני מבטע ומדרגתם, ושהם אינם צדיקים לאהר פעמייהם בחזרת הגלגל במדרגות פחותות המעלה; להכלית זה גולה אלהים הנאצל הראשון, הוההאנישם, והודיע להם, בעירם ויעוררם, וישרשיה בידם להתגבר על הארבון ועל מסבירי בעתה"ו ולהתקשר הרע עם מעין האירה הנכרי, וכזה בא סלבו לענין כשי"ח של סעלה. ורענו, שקודם הנאילה הנגולת ונכדל לנפשו היבנה, היתה הנאילה העליונה ע"י אצילות הראשון הוההאנישם, שנהה על הנפשית, שהם במדרגות נעלים, מביאים ויבדדי הדרות, להריכם למעלה בן המול, היינו כסבלת שר העלים יבדדי הנגונה, שלא יעסרכו עוד לחורה בגלגל המציאות השמר והרית. וזה מה שהמסוך על המקרא, פ"ית שלא לעטו צוה לעלים ביהו קדוש וטרא ישו". ועוד חשב, בדרך כה בנות המינים הללו, לקשר שמתו ואה, ביסודות איננה המשויות המפורסות לנוצרים, ולא עלתה בידו, מה שאינו שייך למסרת נותנו.

ראש הכת האחר חזקיא, בשמי הרימי ויאלמניום, חי בוסן סלבו הנכרי, ינם הוא טישראל והתנצר וליסר באלבסטריוא. — זה הירף שמתו לפי מה שהיא נוגעת למבוקשנו. אמרו שהנגלה בן הרת האוי להסין וליפזיו המדרגה, הנקראים לו בעלי נפש הטלאכיות; אולם הנכר סמנה, ראוי שישאר סוד לשידורים, ואותן שהם אנשי הרוח, היינו שמכר הנפש הטלאכיות יש להם רוח אצולה מסקום אחר הם ונשא. — כמו סלבו גם הוא הניח ליסוד, שיש הפרש בין אצילות לברואה, היינו בין סדרו הפיות והכחות האלמות העלולים בהשם עצמו, ונכדדים בו, ובין הכח האלהי לפי מה שהוא בכריאה בעולמות, שכבר נפרד דבם ועומר בעצמו. ומעורך עמי ענין זה ונכר לי. יסוד ומקור כל ישות וכל היות הוא עם שלם נצחי, וישב בחכיון טרויסם, שאין העין יכולה לראות, ולא הפה יכול לדבר, והוא נקרא לו ע"כ מקרא ירחקר, להיות נראה כל שכל וכל חיון, לבאי עד התגותו, ונקרא עוד אביהקדום ירא שיה"א שיה"ל, לפי שמער עצמיתו אין לו כלל יום וערך עם הנבראים בעלי הכלית. ואלהו באמצעות מחותו, שהם אב ורא שיה"ל להם. הפעל הראשון של ע"כ מקרא ירחקר היותו, הוא גילוי סדר והיון בחותו הנגונה בו, ועל ידי פעולה והכרלה זו, הא ירחקר הנתו נחקר וכוסש אך לעצמי. אותן כחות או הכרלות העצם העליון, נקראות כשם כולם

נצחיים, כיוני אָנִים, לְפִי שֶׁהֵם טוֹחֲרִים בְּעֵצָם נִצְחָה הַנְּצִיחִים, ואִינֶם מֵאֲחֵרִים
 מִמֶּנּוּ בִּמְסַךְ כִּ"א בְּמַחֲשֶׁבֶה, הֵינּוּ שְׂאֵי אֲפִשֶׁר לְחֹשֵׁב בְּנִצְחִיִּים, מִכְּלֵהִי נִשְׁחָשׁוּב
 תַּחֲלָה בְּעִמְקֵי־אֵיךְ־קֵר. הֶלְמִידֵי וּמִיעֲתוֹ שֶׁל חֻקֵּי־קְרָאוֹ לֹאֲהוֹן הַנְּצִיחִים בְּשֵׁם
 אֱלֹהֵי הַנְּסוּר. וְעֵצְקֵי נִגְרָם חֲכָמֵי הַנוֹצְרִים שֶׁהִתְנוּכְחוּ עִמָּם, שִׁמְאִמִּינִים בְּרִיבּוֹ
 אֱלֹהוֹת, וְאִפְרִים טִרְאָה — שְׂאוּלֵי עֵיד נֹכִירֵנוּ — מוֹעֵן לָהֶם, שֶׁדְּרִיבָהֶם מוֹתְרִין זֶה אֶת
 זֶה, שֶׁהֵם מוֹרִים בְּאֲחֻדוֹת הַתַּחֲלָה הֶרְאִישֵׁנָה, וְאוֹמְרִים עִם יָאֵה, שְׂאוּהֵן הַנְּצִיחִים הֵם
 עֵצָם אַחֵר עִם הַשֵּׁם, וְקִדְמִינִים כְּקִדְמִיתוֹ, וְהוּא מְבִיא לְשׁוֹנֵם טַמַּשׁ בְּלִשָּׁן כּוֹרְסִי: „שֶׁהֵם
 הַנְּצִיחִים כֻּלָּם מֵאֲחֻדִּים בְּעֵצָם אַחֵר, הֵנָּם שֶׁהֵם נִבְדָּלִים בְּנִבְדָּלִים מִיִּחְדָּרִים לְכָל אַחֵר
 וְאַחֵר. — בְּנִצְחִים הֵם זְכַר וְנִקְבָּה, לְפִי שֶׁקֵּץ בְּאֵיךְ־קֵר לְכַד הֵבֵל אַחֵר וּמִיִּחְדָּר.
 אוֹלָם בְּתַהַלְתֵּי הַגִּילּוֹי כִּי אֵהֵבֵרֵל בֵּין זְכַר וְנִקְבָּה, וְנִקְבָּה וְיִוֹרֵד אֶתְהֵבֵרֵל בֵּין כָּל
 מִדְּרֹגוֹת הַמְצִיאוֹת. וְזוֹ אַחַת מִמִּיִּדְּחֻוֹי, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הֵם זֶה לְעוֹמֵת זֶה, הֵינּוּ
 שֶׁכָּל חֵק וְרֵךְ וְסוֹרֵר, שִׁמְצָא בְּמִדְּרָגָה אַחַת מֵהַמְצִיאוֹת, נִמְצָא לְעוֹמֵתוֹ הַחֵק וְהַסֵּדֵר
 הַהוּא בְּעֵצָמוֹ בְּמִדְּרָגָה שֶׁלְּמַעְלָה הֵימְנָה. וְכֵן הִיא אֲצֵלוֹ עֵינֵי הַזְּוֹנ, הֵינּוּ שֶׁכָּל
 הַאֲרָה וְהַתְּגִלּוֹת הַנְּנוּו, וְהַתְּרִאוֹת הַחַיּוֹת מִקְּדֵר הַחַיִּים, וְהַפְּזִיחָה וְהַרְבּוּתָהּ, נַעֲשֶׂה
 ע"י הַנְּצִיחִים מֵאִירִים זֶה לְזֶה, וְהַמְּסִימִים זֶה לְזֶה, וְהַתְּיַחֲדִים זֶה בְּזֶה. וּבְכֻלָּם יֵשׁ
 זְכַר, הַפּוֹעֵל וְיִוֹצֵר וּמְשַׁלֵּם, וְנִקְבָּה, הַמְּקַבֶּלֶת הַפְּעוּלָה, וּמְקַבֶּלֶת הַתּוֹאֵר
 וְהַשְּׁלֵמָה, וּמְכַיֶּנֶה אוֹתָהּ הַפְּעוּלָה לְהִלְדָּה, וְהַשְּׁלֵמָה חֲדָשָׁה, שֶׁבָּהּ יִהְיֶה וְיִפְתַּחְתּוּ
 הַנְּצִיחִים בְּעֵצְמוֹתָם מִצֵּד הַתְּחַבְרָם הַנְּקִרָא זְוֹנ שֶׁלָּהֶם, כְּתַתְּגִבְרוּת צֵד הַזְּכוּרֹת אוֹ
 הַנְּקִבּוֹת. וְעַל כֵּן נְקִרָאִים הַנְּצִיחִים בְּשֵׁם מְלֹאִים, שֶׁכָּל אַחֵד הוּא מְלֹאֵו שֶׁל חֲבֵרוֹ,
 וְנִקְרָא כֻּלָּל הַתְּתַגְלּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַנְּצִיחִים בְּמִקְוֵם הַמְּלֹא הַעֲלִיּוֹן, כְּיִוֵּנִי פְּלִירוֹמָץ,
 וְיִקְרָא ג"כ מְלֹאֵי־הָעוֹמֵקֵי־אֵיךְ־קֵר, לְפִי שֶׁכֻּמּוֹ שֶׁכָּל אַחֵד מֵהַנְּצִיחִים מְמַלָּא
 וּמְשַׁלֵּם אֶת זְוֹנוֹ, כָּל הַאֵיךְ־קֵר מְמַלָּא וּמְשַׁלֵּם כָּל הַמְצִיאוֹת. — רִאשִׁית הֵבֵל,
 כְּאִמּוֹר, הוּא פְּעוּלוֹת הַאֵיךְ־קֵר לְהַתְּגַלּוֹת לְעֵצְמוֹ; וּבְהַשְׁכִּילוֹ עֵצְמוֹ, הוֹלִיד אֶת רֹחוֹ
 הַנְּקִרָא הַנְּצִיחִי כִּשֶׁהוּא מוֹשֵׁג לְעֵצְמוֹ, אוֹ הַמּוֹשֵׁג הַקְּדוֹנִי. וְאִמּוֹ
 חֻקֵּי־אֵיךְ־קֵר, שֶׁכֻּמּוֹ שֶׁעֵצְמוֹתָם כָּל דְּבַר וּמַשְׁוֵהוּ בְּלִתֵּי טוֹרֵעַ לֵנוּ, וּמִשְׁרַשׁ בְּעֵצְמוֹתָם הַאֵיךְ־
 חֵקֵר הַבְּלִתֵּי טוֹרֵעַ, כֵּן תּוֹאֵר וְחֻנְבֶּלֶת כָּל דְּבַר בְּאִיכוֹתָיו, שֶׁעַל יְדֵיהֶן לְכַד וְיִוֹשֵׁג
 לֵנוּ, מוֹשְׁרַשׁ בְּמוֹשֵׁג הַקְּדוֹנִי הַנּוֹכֵר. וְזֶה רֹחוֹ אֱלֹהִים זֶה הוּא אֵב
 וְרִאשִׁית לְכָל מְצִיאוֹת, נִיכֵר כְּתַתְּגִבְלוֹתוֹ, הַבְּרָה יִתִּירָה אוֹ מְעוֹפָה. וְיִקְרָא הַרֹחוֹ
 גִּיכֵּשׁ עֵבֶךְ אֶל הַאֵיךְ־קֵר שֶׁהוּא בְּלִתֵּי בַעַל שֵׁם. גַּם מְנִיחָה כִּיִּהְיֶה קְדוֹם, גַּם
 יִלְיִדִי־חֵיד. וְאוֹלָם עֵצְמוֹתוֹ שֶׁל אֵיךְ־קֵר הוּא הַנְּסַתֵּר וְהַחֲבוּי, וְאִינֶם נִגְלָה
 לְעוֹלָם, וְהַחֵקֵר בּוֹ מְרִי וְזוֹרֵן, כְּמוֹ שֶׁהַרֹחוֹ יִלְיִדִי־חֵיד הַנּוֹכֵר, הוּא כֻּלָּל הָאֲרוּחַ
 וְהַתְּגִלּוֹת אֵיךְ־קֵר, וְכֵן הַנְּצִיחִים הֵם הָאֲרוּחַ וְהַתְּגִלּוֹת הַהַיּוֹת, הַנְּבְרָלִים וְהַתְּלִבִּים
 לְפִרְסִים וּפְדִמֵי פְרִסִים. אֵךְ בְּהַפְרֵשׁ שֶׁבְּאֵיךְ־קֵר אֵין לְהִבְדִּיל בֵּין עֵצְמוֹתָיו וּבֵין הָאֵרִי
 הַתְּגִלּוֹת הַבְּלִתֵּי טוֹרֵעִים, וּבְכָל עֵצָם שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, עֵצְמוֹתוֹ מוֹשְׁרַשׁ בְּאֵיךְ־קֵר, וְהַתְּגִלּוֹת
 שֶׁעַל יְדֵי וְיִוֹשֵׁג, מִיּוֹסֵד בְּרוּחַ אֱלֹהִים יִלְיִדִי־חֵיד הַנּוֹכֵר.

כַּמְּנִין הַנְּצִיחִים אֵין הַרְשׁוּת שׁוֹוֶה לְבַעֲלֵי כֵה חֻקֵּי־אֵיךְ־קֵר, שֶׁקִּצְתָם מוֹסִיפִים וּמוֹנִין נִצְחָה
 אַחֵר, לְפִי הַתְּחַלְקוֹת תּוֹרֵי וּפְעוּלוֹתָיו, לְנִצְחִים רְבִים, וְקִצְתָם נִרְעֵץ. וְכֻלָּלִים יִחַד
 אִיזֶה מֵהַנְּצִיחִים (כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּן גִּיכֵּשׁ חֲכָמֵי קִבְלָתָנוּ בְּמַסְפֵּר הַסְּפִירוֹת וּבְמַסְפֵּר הַתְּגִיבּוֹת
 וְהַשְּׁרִים שֶׁבְּכָל אַחַת מֵהֶן). אוֹלָם רֹבֵם כֻּלָּלוֹ אֶתֵּן הַנְּצִיחִים שֶׁלָּהֶם בְּמַסְפֵּר
 הַשְּׁלִשִׁים. — גַּם לְעוֹמְקֵי־אֵיךְ־קֵר נַחְנוּ בְּתִיּוֹנוֹ (מוֹתֵר לְמָה שֶׁהֵנִיחוּ בְּהַעֲלֵמָתוֹ.

והאין בו שום ידיעה עד שקצתם נכווה באמה בלתי יסודית, ואישים שבה שהיא משכיל עצמו הנה השכלוה וזה היא בתדונו ויקראו אותה דבסה, אין קל, עפתיאיןקרקר - אחר יבוא הרוח שכבר מבואר - ולפי שהוא יסוד כל הוה קיים, יסוד השכלה והשנה הרחוקה, תקרא בתדונו אמה ואסונה - האיןקרקר והדסה, הרוח והאמנה, הם מספר הרובע הראשון, שדש כל שרשי הכל - הרוח והאמנה וילוו השכל ובתדונו החיות - ואסרו שביונתם בכל ה' כנסו שכחות הנטויה יוצאים לאורה אחת יותר, עד להיות שלשה ויבית - כפי שמציאות החיות ניכרת בפעולותיה יותר כן בינת השכל הבלתי ניכר לעין, וכן בינת השכל שהוא דבור הפנימי נגלה יותר מתחת והאמנה, שהם סח שבה ושכל ככת שלא יצא עדיין לפעל - השכל ובתדונו החיות הם המולידים ששה נצחים אחרים עם בתדונו לבא"א - ראשית תולדתם הנצח הנקרא אדם קדמון, ביוני אנהרופים, ובת ונוו הכנסת השמייםית, ביוני איקליוא, ואבי חוקיא: שכשצעה השם בראיה ותתגלות קרא לואת התגלות אדם - וע"כ קראו קצתם גם לאצילות ראשון, הוה ילדיתודור בשם אדם - ואסרו עוד בהארה שהוא התגלות הרבר, ככה שבכת אל מה שבפעל. לפי שאמרת הערך שבין הדבר המיאר אל הדבר ההוא בעצמו בהיותו חשך - גם האדם קדמון ובתדונו הכנסת, כילידים ששה ונות נצחים. הונו האחרון שבהם, וסוף לכל האצילות, והמלא העליון, הוא התבלית, והתל שהכל פוגים אליו, ביוני מלישום או פיליטום ובת ונוו התכסה הקיצונית ביוני זליאה ובלכות, רכסה התאה, חכמת שלמה, אצל חכמי קבלתנו (1).

ובוה נשלמה תולדות ט"ו ונות נצחים הללו, והוהה עד הנה בסדר והשתלשלות כהן וראוי, והיו כל החיים והאשר והטובה תלוים בהם לבד. והם העומדים בעומקך איןקרקר שאירים ומגלים בחיותו הנטויה עדי עד, ועל כן נקראים להם גם כן בשם עבקים.

אכנס כבר רמזו למעלה, כי הודישה בשרש ומקור הרע הטבעי והמסורי, וזינוו היעיות בעולם והחמאים בנפש, הוהה אכן פנה לכל שמה ושמה של בתיה הברע הלו - ושאלו ואסרו בת חוקיא: ואיך נתרעה העוה"ו? שאנו רואים בו בחוה וזיונית מדובקות בחומר מה. יופי וסדר מעולם נעלה, אך כיוך בקביו הוה עצמות ולא סדרים, כח ואור אלוהי כתפוש בחיותו וזוהו וסחרו כסדרנית כל היצור, אך מתחבר ומהמטם כסדרנה למדרגה, עד שניראה באיבר לגביי בדוססים יבברואים פחותים משוקצים ונהעכים. וכן בנפשות בני אדם אנחנו מוצאים שלשה אינים. כת אחת רודפים אחר הנאת החומר לבד, מתפעלים רק סוכרים נטניים, בטלאת כל תאוה ושירות לב, ומאלו אין בהם שום רוסם הבנה לחפצי שמים

(1) זה הדרך להפשיט בשכל לחם הסארים וכמותם הנשכלות כהשם יתעלה, ולשא ולתן כהם, כאלו הם מלמים כפני עלמים ביוני היפאסאזים כהוג מלך, גם 151 פלוטופי סומן סווא, גם אלל חו"ל שהשמתו לרוח כדבורים כאלה: אמרה מרת הדין, עמדה לפני הקב"ה, משי קנכורה שמתנוס', ורוח הקדש מתביטו, שכינה מה אומרת. וכמדת משלי, עמדה, שכינה לפני הקב"ה ומדוברי מליטם כווא כאלה. ולא הקלקול למיטם ככוחיהם, שפין מה שכחו נכת

• (נזק וניסום.)

ענינים רוחניים. יכה אחרה ביינונים, אף לא פעלו עולה, ומבקשים המוב והישר במעשה עולמים. אולם לבם צפון משבל סלהשהרל לרחף אחרי הרברים הנצחיים האלהיים. ומה שלישיה מואכים בחטוזה העולם הזה, והושכים עצמם כנרים בני ובטורים כביה כלא, נכמפים לעולה לעולם עליון. כהרנישם כי סמס באו, וכל השחילותם להסיר ולבטל הטנע, והמסך סבריל בינם: בין סמוקסם הגדול (*). — וכמו כן באדם הפריט שני יצדים: אחד המשיכו לרברים אלהים, ואחד הסמחו לאהיה כהכיות. הכלל שאנו רואים העוהיו, שחיה דבר טוב בעצמו, ונעשה חסר, יצרך הקן והשלמה. ואיך ולמה מצאנהו כל ואה? ובשלמי: הנהיה הרעה? — ולא רנה חוקיא לומר, כשהיו השויות, ושיש מעין חשך עוסר בפני עצמו, ויטנברו החשובים לעלות ולאחוו באורה. כמו שסבר המין מלכיו שלפניו. אלא אמר שיש חוסר אחד — היוליו — חשך סח בעצמו, ושהוא כמו צל לאור וחיי האלות, תחום קבוע ריקן נגד המלוא העליון הנזכר. ולהיולי זה אין שום חיות, כ"א כהתקטבו עם איהו כח: יאור סן הכחית והאיות של המלוא, הפועל בו יוצרו ומכינו כקיש, ומה הסבסין וכהנגר בכברוהו והסרין כהתניחו אל הפעולה הרוחנית. ואמר חוקיא (כדבר הרב במורה): שההנגרה זו כשהיא בגדלה ויהרונה הקרא שסן, ולזה נכללה לו השאלה הנזכרת על זה האופן, איך תעה ונאמר תולדה או תולדות הנצחים סן המלוא לעולם הזה, בכדי ללהום ולהנצח נגד שסן ורע סוחלם? — וזה סה שיויה אצלו על נפילה ומביעה, ועל השחחה המרר המתקן בין הנצחים עצמם, כלם סה סקצתם. — והנה חוקיא, והא ראשי כח הרוסים לו, המציאו ורסו על זה המרת הגדול הנצוח וסיונות שונת ומשוטה, כל אחד לפי דרכו, ולפי סה שנברה עליו להבת אש רמיונו. ואולי נזכיר עוד איהו מהם כמשך המאמר, ר"ס שנבר השפס וסחאר עד שנתמלאו הנצחים, ונגר ונשפך סחם אל התהו, וקיא להלק הנשפך: סל אורות (וכוונו אל המקרא, כי סל אורות סלך וארין רפאים הפיל"ס) שהוא רק כסל, וצריך להקעצם עד שיהיו לנשם כרכה. — אולם נזכיר הנה כמעט אורך, סה שברה לו חוקיא סן החכמה הקיצונה האחרונה כנצחים, סרדנהו וקנשה, ואיך נולד ממנה הנפשה הכללית לעולם הנשמי הזה, שיש לו רמיון להקפיונו, והמיעום הגלות והחיוקן שזכרו חכמי הספרות.

לבר הרוחילידידיד ליהוה אה האכיהקדום, והכרתו: יאה המאשרה אורה כשואע בעמות נצח, היה כרצונו להיות חלק כה גם ליהר הנצחים, אלא שסנעהו הרממה איך קול, כרצון האכיהקדום, שיגיע כ"א סרנצחים כהשוקתו סעצס ומסורגנו לחיוון האכ והכוסף להכרתו, וכן היה, שכל יוהר הנצחים הצחדלו, להשיג ולהתקרב אל מולידיהם וכמאצעותיהם גם אל השרש הנעלם. — אכנם כל עובה, שנתרם הנצחים, ונתרחקו סן השרש הנעלם. כן רכה השוקתם לעליה אליו, ונברה השוקתם זו ביותר עו, כנצח האחרון, היא ההבסה הקיצונה. ונאמר שרסו ככונתם שכבר החחילה השוקת הכלתי ראויה כנצחים שלסעלה, סיר כשהגיעו הציגה לפריחה ניכרת סן השרש, עד שנגלה דבר ההיפסה באחרון סבהם, כמו מהלה הסמוטה

(*) נראה שגם חז"ל ספכיוו לפלס הכסות סלמרו (תניגס דף י"ד ע"כ) אמר רבי להלמדיו, סדרשו כמרככס: אסם ותלמידים ותלמידים ותלמידים סמומין לכס שלישיה, ונלמרו זה על כסוקסס וכדוקסס כמרככס.

בנוף, ומהגלה בכדי להתרפא ע"י התיקון וכפי שיבוא. והנה סאתה החכמה בבן
 זוגה, ורצתה לעלות ולהתחבר עם האביה קדום, בכדי לחיות פני עצם אביה,
 כמו הרוח הילדי יחיד, וההיה מרי גדול והריסה, הגם שיהיה מהמת עצום
 אהבתה. וכבר היה נשחתה בהרחבת והתפשטה, כוסבעה ואבודה לכפרי בניעויות
 אביה (מקביל למלכין קדמאין דשמי, אצל המקובלים) שאליו נספחה, אלא שפגע בה
 הכיב גדול הנקרא לו בויני האראם (המגביל והחוצין) והחזירה לאחר, והיה
 אותה למחיצתה (האראם זה הוא השוטר הרך עוסקא איך קר, נתון נבול לכל
 הנעזים, וכופה אותה במחיצתם. ואומרים קצתם שילך מן הדו החיל דרוח חיד
 כלי בתוונ, להיחיה, שתפקידו אינו לחלוד ולהרבות המלוא, כ"א להנביל המלאים
 במחיצתם, והיא איקוט של העצם העליון, ולו פי שנים ככה, למטע הנעזים מהריום
 כעופס אין חקר, ולגרש כל החיצונים מן המלוא העליון, ככה גם המפורש
 היוצא מפי. ולו שמה הרבה אצל הכות הללו: גדר, נביל, סצרה וכבהר
 כמחשבת המעילה וההריסה, קוצרה שדה, וורה, סכנל סלוא צר נפשות
 הצדיקים אל המלוא; קצתם אמרו כי שיער ים. אחד השומר דרך איך חקר
 ואחד השימר את המלוא) והנה גרסה מחשבת ההריסה הנכרת ערוב ובלביל ככה
 המלוא, והוצרך לתיקון. ונעשה זה ע"י נצח השם, גילד כמו כן מן הרהיילידימוס.
 ונקרא המלאך הנזאל גם כושיע של מעלה. וקצתם הסבירו לאחר עם
 נצח הנבול הנזכר. ואמרו עוד שככל עולם, היינו בכל מדרגה כמדרגת המציאות,
 יש גואל בזה שהוא רמות ואיקון להנאולה ותיקון של המלוא. היינו שהיורה גדול
 שככל מדרגה הוא מהקן את בעלי מדרגתו, והם מהעלים על ידו ומהחברים עם
 הנעלה מהם; אך לא כמעלה והריסה, שגורבת אספה וכליון, כ"א ע"י הקשור
 והחבור הנבין עם זיוגם (שהוא עיקר ההתנלה האפשרי לאיך חקר הנגז וההיין),
 יתעלו עד מקום היוגים הראשונים, וכל נצח מניע עד אדסקר סון, זה שכל
 והרוח. וכל נצח נקבה עד הכנסת, והחיות, והאסונת, וכאמצעות כלם
 עד האיך חקר והדמסס האיך קרול, ואסרו שמה מה שהודיע להם המלאך
 הגואל הנזכר, שעצמותם ונצחיהם הוא בעוסקא איך חקר הבלתי כושג. ועמידתם
 כהויות כפני עצמם הוא ילדיחידו. — ואמר עוד חוקיא כרסוטהויה המסוננים: כי
 החכמה הקיונה כהריסותה אל העוסקא איך חקר הפילה ולד בלתי שלם, שלא היה
 ככחי להרבך במלוא, ונפל אל ההו, ונטבע בהיולי. לזה תולד קראו אח כסוה,
 הבה הנופלה לחכמה הקיונה, גם אם החיים. ואומרים המינים שורה, ווח
 אלהים מחמפה על פני המים (היולי) שהוכירה התורה, והיא הכוללת בתוכה כל
 ניצוצי אורה, שכל, חיות שבעולם הזה הנשמי, המובנים להתגלות ולעלות כאתרה. —

והנה יתבונן בה שלוש בחינות:

א השוקה לעלה ולשוב אל יסודה.

ב עצבון ותינה על החרון יכלתה לבצע תשוקה.

ג פחד עצום קרוב ליאוש פן האכר והשקע למסרי בהיולי.

והנה הגואל שבלעלה רחם עליה ונתן לה תחלה סציאורה שלם, וגם עוו ועור
 נתן בה להתחוק ולהתנצח נגד ההיולי, ובכח הדיא הכינה סקום סמוצ, בויני
 סופוס מיוטוסיס בין המלוא ובין העהיו (עולם הבריאה או עולם הכסא של
 המקובלים), נאצלו בו סמנה שבעה שרים, בראש כלם הדיד הנקרא להם אוסך

העולם (כינוי ריטורטיים). היא הארכון אשר לכלבו. ועל ידי בנתה האהבתי
 כחה העזתי הנשי הנראה - והנה השר הגדול הנה היא כמחננתו רמיה ואיקן של
 האיקחקר, והוא היוצר והמנהיג, ועושה ברעיו והכשרו ביצירתו ומיקן והנהגת
 הברואים הנשמים, אולם רק כאדם המתעסק ועושה סבלי לדעת מה הבניע אותו
 לעשות, ועם זאת קראתו אל ו א ר ו ן . י' :אמרים עליו שהוא סביח רחוקה, ומנציח
 האמות וברבים הרבה שרבים הבל שאין לוברם - והנה הירידה לנסצאים, ודחת

(*) והוכיח הארוך של המינים עם ר' שמלוי, המחמיל כמה חלוקות בראו העולם.
 והמונח לחזיל בקורו בהרכבה מקומות, עיקר מקושו בירושלמי ברכות סוף פרק הרוחא.
 והוא סמוך חיקף לכרימא והיא כמוכפאח ברכות בשפה זה לבונה: מי הפיח ביד ז'
 כ"א ותחס ביד ה"א, הרי זה חס. כאל"ף למ"ד ותחס כאל"ף למ"ד הרי זה
 טר. כאל"ף למ"ד ותחס ביד ה"א הרי זה בינוי. ביד ה"א ותחס כאל"ף למ"ד
 הרי זה דרך אחרת. וכנה רובן כיסב למשכיל, מאשר הזכר, ונאמר בקשר:
 שלפוח בברכה בכל סוף אחר המוח, המליט החכמים שפסוח בשם העם ותחס
 נאל, מורס, כי השם אלט אף-חקר, ואין לחאב ולומר ט שום דבר ואין אלט
 הנכרה והסכלט מיוחדם לשם, כ"א כאלמנטים מרס מן המדות או כח חלנעי, וכרי ז'
 דרך אחרת, וזה כתי למינים הלל, וכמו שטי לאליש המין גדול שלא חישבת
 אחר, ואנורו עליו שהמין כפי רשויות, והשר פשי המלום, וכמו שאמרו: כי דבר
 ה' בוק', זה הלרוקי, ואם מלטה השר' אלו המינים. והכן שר אף בחרו במשנה
 האבות שהבאו, במלות, לידע ולסודיע ולסודיע שרואל הוא סולר' וט'
 ואמרו אל השט אל האליים, אל מדע סכס ואמרו לדפס לא נאמר וט' במאמר
 הרשום כראש השמר, הכל להוילא ממחשבת יודיעים הלל וסאריס (ומה שאמרו
 כמקבילים בברכות ופסס סרס הטופס בשס משוקף מנכח ונסהר יפויין כספריס
 וחלי ינורר שר מאסט א"ס). ודומס לזס מאמר ר' אבבו (כרגיל להסוכח פס
 מינים) שחכמים (המאחרים) התקט, שיכו אמרים, כרוך שס כבוד מלטה לטולס
 ופד' כקול רס מעני מרשוסה המינין (פסחים כ"ו, פ"א) שירוש שלא יוט וירפיש
 (מפני כעבור כשימס בששאל א') אופט, שאט אמרים ומודים כחשאי ליסודס,
 כמרומו לסס כמקרא זה כענין דבי וכסה נכרות, ומודה שפלות כפני עמק
 כאלכות, ושאל מקבלים נס און, וימנין השנה לסס, כמו שפסס פס כשירוס ומשכחות
 לכל אחת ספדות ההנה. והנפלא שנס בעלי חכמה התפלותם אללנו היום אמרים,
 סדובר בשכמל' יש טונה שנה לספירה מלכות החלושה מכלן, ככרי להגביר כחס
 כחפלותיו, ומרמין על זה התפל הנוכר שס כפסחים כה מן שריחה וכו' ולסי
 דרכנו ככאר שר איה וכוחים בש"ס.

N (מולין פ"ו, ע"א): ה"ש דאמר ליה הסנא דקוי (ז"ל מין בלא ספק): מי שיר
 הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא יר הרים. דכתיב: כי הנה יולד הרים וברא
 רוח. ח"ל: שפס פסיל לכיפיה דקרא, ה' לנאות שמו. (הפירוש הכנן למרש"א, אף
 עפ"י הדרך שכארט, שהמין אחר: מי שברא הרוחני לא יולד ה"ש מ'י, ולכן
 שינה הלשן ברא כדבר רוחני וי"ל כדבר נשמי. והיה תשובת רבי מאסף כדבור
 ה' לנאות שמו כי השם המיוחד הוא ה' של שני הכלאות) ומתקפור שכל לבשן, שכל
 אל רבי מין אחר (לא כמו שפירש רש"י על בני ביתו של רבי), וכשרי כשש בכל

היהוה צריך להתעורר, באדם הניעור שתרדמה חזקה, שזכרה גם מלפניו, ובארי הכת
הוקיא לסבת העצבון, שהול בתשווקה לשוב לעלות, אל הבת הנזופית, בעת לרחה
האימן ושיוו. ואסור עוד שוו התשווקה בעצמה, הוא הנראה בבת השניה בעלי

ריבו, ושומר לו רבי רלוקך שפסעוד אללי, ושרלה ובחר המין יותר ככוס של נרכה
לשקטו, שהוא ראוי להאורח לפי המנהג ומליקה תמורחו ארבעים וזכנים, נראה כמו
כן נרוד, שאוקן המינים לא נפרדו או לגמרי מקרבנו, כ"א החיזיק וחשבו שלמס
פעמים ליהודים ופעמים לנוצרים, ואולי היו מחברים כשכלותם לכל הדחיה יחד
הנמלוח או ישו. הייט דת האתנוסיס, ודת היונים והרומים, כנזכר למעלה.

ב (הנהדרין ס"ה פ' אר"מ) ולעומת המאמר הנזכר בא"ש: אמר ליה קיסר
לרבן גמליאל: מי שברא הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא ברא הרים. שנאמר:
יולר הרים ובורא רוח. אלא מפנה נבי ארס, דכתיב ויברא ויולר ה"נ מי שברא זה
לא ברא זה? (גם כזה כלו נטין ויפה מאד ש"ה מהרש"א יעצורקנו כלו: נבי ארס
כמי כתיב ויברא אלל ולמו שהוא ללס אלהים שהוא רוחני, ובתכ"י יולר ה אלל
גופו ויולר ה' אלהים את הארס עפר מן האדמה. ואם האמר באמת שנים בראו הנוף
והנפש, לפי שהם שני דברים הגב שהם מחוברים) טעם על עפח יש בארס, ושני
קבצים יש בו, מי שברא זה לא ברא זה שנאמר: הנוטע לזון הלא ישמח, אם יולר
עין הלא יביט? (שני הושים היולאים מבח הגפש הרומני וקרי ליה להאי כ"ו פ"ע ולאלו
יולר ואין שברא ששכוחים היולאים מנפש אחת שיהיו להם ב' טרואים) אמר ליה ה"ן
(אש"פ ק"ה) שנים שבראו, כח השמיעה וכח הראיה, בשני דברים הן) אמר לו:
ובשעה מיתה כלם נתפייסו שיהם מי שיש בינו כח השמיעה ומי שיש בינו כח הראיה.
ואחי ספיר השתא, דעל ויברא ויולר ה"ן להשיב, וכי כשעה מיתה כלן נתפייסו,
משום שיש לבעל דין לחלוק, אם הבורא רוח נוטל חלקו שהוא הגפש, ממילא מה הנוף
בעל כרחו של יולר הנוף, אף אם לא החפיים הוא עדין שהנז הגפש מן הנוף) —
וכזה יבואר לט עוד יותר המאמר שזכרתינו בשער: לידע ולהודיע ולודוע שהוא אל הוא
היולר הוא הבורא, והוליא ענדעה המינים שאמרו ביולר הגממי שקרהוהו אל, והוא
הדימויונום שלהם, והבורא הרומני שהוא השם המיוחד והשם כחות הטווח הגם ששניהם
אלהיים.

ג (שבה פ"ח) שהוא מינא דחוייא לרברא וכו' אל"ט עמא שווא דקדוסיס טומייסו
לארדייטו וכו' ברש"א איביט לכו למשמע אי מליטו קבליטו, ואי לא לא
קבליטו. אל"ט: אכן דהניקן בשליטו חא, כתיב בן: תומח ישרים תנחם, אחק
דכניטון בעלילוחא, כתיב בכו, וסלקו בוגדים ישדם. (זהו ידוע בטענת המינים כלם,
שהורה נימנה למחא, ושאלחטו השומדים באחור לפל"ה הכתוב: "ארור אשר לא יקום
אח כל דברי הבורה"), והטיב לו שאנו פורשים כהשלמה ומפירה הגפש והכשתון כי לא
נמיה חורה לקלה, כי אם לחיטונו כהיום הזה. ולשן רש"י: ההלכנו עמו בטוב לב,
כדרך הששים מאהבה, והמכני עליו, שלא יעטנו בדבר שלא נוכל לעמוד בו.
ומהרש"א פירש: שיטת מן השמים גם כי קשה עליהם לפשח, וזהו תומח ישרים
תנחם, והספק בוגדים ויליכס דרך סלקו ישדם, ועוד הבא לערר מסייעין אחוה, והבא
לישמא פותחין לו. — ואחמס וכוח ריב"ח עם סני דבי אחוה וטומו עם האפקורוסים
(הגינה ה', ב') על דרך הנימוס כנראה היו עם הרומיים ולא עם היודעים המתנגדים

הנשמה המלאכית - ועצבונה שאין התחלפות ביכלתה, וזאת הנראה בידיה בכלי חיים אלמים. וכשהיא נראית כמתיאשת לנשרי, יורדת עד החכם, שהתחזי נראה באובר ונשקע בתוהו. אולם נפשות חכמה שלישית באו לשלם בשביל התיקון, ובכרי שהיגלה יובר הרוחני הנקי והנעלה. וזו לארם ותעודה האחרונה. — המשלים חזקיא שבה רמיטתיו על זה הדרך - כאשר הגיע האומן ומלאכיו (הנקדאים) אצלו כלאבי הכרה לבת הנפלה) ביצירה העוה"ו עד האדם נודעו הרבה, בראיתם יציר כפם. שהיה נפש חיה נעלה הרבה סמה שהייתה כונתם; לפי שהיה רמת ואיקונין לארם קרמון שבתוך המלוא. — כדרך שגרתה גם הארם לפעמים מאשר עשו אצבנותיו, לגודל המלאכה, ומשתתפה לפעשה ידיו (רכונו לעו"ו). ואמר עוד: שמהחלה נוצר האדם רומה למלאכים, נופו חומר דק שמימי כמו נשמתו, והיה ברקיע השלישי משכנה רקיעים, והוא הנן ערן אצלו. וכיון שנודעו השמים, ספחרם שירום למעלה סהם, צו עליו שלא לאכל סעץ הרעק, וכאשר סדה את פיהם, דרפודו סכרומ סבתו לארץ, החומר העב העכור. ובכרי שיוכל להתקיים כתבו, הוצרך לטף לטש כדאמר הדוא. וע"כ כא בקרבו גם רוח עשרי, וקרא לו סס היולית אורח רעה; ולזה הוא נתון תרת היצה"ר, ומסולח אל התאוה. אולם גם כזה היה האומן ושריו רק כנרון ביד התוצב בו, לבצע סוסתו של הגואל של כעלה. חת לפי שלא היה באפשרי, לחקן ולהחזיר הסדר הנכון ככל סדרנות הסציאות כבסול כל סונע, אם לא היה כא גם הרוחני הנקי והנעלה עד סדרנות ההתחנה, לזה היה כן ההכרח לפזר הסבעים תרוחניים עד החומר היהר. דב האר"י, כברי שיתגלו ויתנצחו בסלחכה עם כל הור וגבר להם, ויכלו לו וימכלו בו. — וחוקיא קודא ואומר לרוחנים ההם הספורים בעולם: אתם בני המלוא, בני עולם הנעחים, סבראשית אתם חיים וקיימים, והבלעו סמות לנעץ; אתם חבלו את העולם, והעולם לא יבלה אתכם, ובכן סושלים אתם על כל היצור, ועל כל הסיכן להפטר וכליון. — העולה סוה כברי חוקיא, שיש שלש נפשות בארם, ולפיהן שלש כהות כסין האנושי: בעלי נפש הרוחניה (ביוני פנעומא), שהם בעוה"ו זלם ידכיה של המלוא (סקביל לנפש ראצילות של חכמי הספירות שלט), והם הניכנים כסבעם לחיי ער. וכנגדן חומריים, הם בעלי הרוח החוסרי (ביוני פויכע היליקע). והסח לדעתו סוכנים כסבעם להפטר וכליון כאחריית. וכת בינניה כילי הנשמה המלאכית (ביוני פויכע קוסיקע סקביל לנפש דכריאה או נפש דיצירה למקובלים), היא לדעתו איננה כסבעה נצחית וקיימת, אולה בהתקדו: כנפש הדיחית, ונחשבת כעורה וכתוספת לה (ונמצא אצלו ענין העצור והגדלות כדרך שבא למקובלים אחרונים), ויופשכו לזה הקשר, ע"י אמונה וכעשים טובים, ויעוד שבר ועוש, ונסים נגלים הנעשים בשבילים. ואחר יעמדו כסוקום הסמוע בעולם האוסן ושריו. — ואסרו עוד שהרמו כחורה לאלה שלש הנפשות הוא קין, הכל ושה. קין הוא כלל כל הרוחות החוסריות, הכל כלל לנשמה המלאכית, ושת כלל לנפש האצולת מן המלוא (*). — חתימת שמה רמוניה סכליה ו, שבאחריה תסנים

(* גם זו הידיעה כנפשות נראה שלקחום סמיים מחכמי ישראל, סהלאה דמה מוככמה לטיקרה. אמרו כנפש האלוה, על המקרה, עם סתלך כמלאכיו ישנו סס, כנפשותיהם של לויקים נמלך וכרא חת העולם. וכמגינה מנו תמלה כנפשותיהם כל (כנה) 18

שקד מן דרך החיצונים

ההעלה הבת הניפלה. או עיברה של החכמה הקיונית. שהפירוט לבין החילול. היא עם כל סתגותיה. כל לות הרוחני הספור בעולם, והשוב האסה וילדתה. ומתקרב בין הבלוא, וישיבו גם כל הנצחים לקשור וחבור וסדר נכון. נשיעים ובאוסרים. מורים ומשפחים לאב הקדום, כמנוחה ואהבה, באימה ובתיבה. — וזה הנקרא להם פסיליא של מעלה. — והנה נמצא עוד שמות סיוחורה לראשי הנה טוביני שמהם למעלה, ולא ראינו להביאם, להיותם בעקדם ויחוסם שנים לארה שפתי השמחה שבארטום, וביותר לשטה חוקיא: אלא שכל אחד הליביש הרברים במסילים ורמוזות כמו הכין טרקא שהיה סא"י, ובה לאיצות אירופא במאה שנה אחר הרבהן ילידי שם סודותיו. שנילה לו הרוח כפי דבורו, והלביש שפתו בהתגלות הבריאות. במספדי

לדיקים (בלי זכר בריאה, והרואה שקד הטוסחא ולא „בשחחן“ כמו שטוא בקלח טוסחאות, הרואה מהמקרא ויסייה נפש אחוני וגו'), ומחר נשמות ורוחות שפתידין לכנראות. ואמרו: הנשמה „אומרת לנפש, וכנפש אומרת למלאך. ועל נפש זו בכל לוקה אמרו: ורוח אלהים מרחפת זו רוחו של נשית. ועל המקרא „והקרא אח שמו שם כי שם לי אלהים זרע אמר“, זרע הבא ממקום אחר, ואזוהו: זה מלך המשיח. ואמרו בנמרא (ב"ב ק"ד): אמר שר של ניהנס: זנט מזרעו של שם. אמר הקב"ה: אין לך חלק בהם. ולא נמלוי מאמרים הכרה בנפש זו לחז"ל. אוני להשלים הסוד. — ובנשמה המלאכית אמרו, שטורה לארבעים יום. ובשלהם שותפין. הקב"ה יונקו זו רוח ונשמה. הייט המון בני אדם בתחלת יצירתם ואמרו (שבת קנ"ב ע"ב): על נשמת הרשע, וזמחה והולכה, ועל נשמת הדיק, כלי יגהנו לא לזכר, או נזויה חמה כסא הכבוד, הוא המקום הממונע לחיות. וכן רוב דברי חז"ל בנשמה. — וברוח החומרי נראה דעסה מן הספור של שתי רוחות מספרות (בכרנות). ועוד אמרו, כי דומה, הוא השומר ושר עליהם, ונדע שהיא המלה היונית בעלפה כונחה על רוחני בשפל המדרגה (ואל חמחה שקראו למלאך בשם יוני, כי כן מטטרון גם סנדלפין וזולה, ונראה ששמו בזה על מאמץ שמות המלאכים עלו עמדה מנבל, היינו שסם שמות ארמיים). ואמרו: קולא הארץ נפש מיה זו רוח של אדם הראשון, הייט כלל הרוחות החומריות, וחלילה שיהיה זו הנפש שאמר בה „ויפח באפיו“. אולם מזה וגם חמה שאמרו, שהרוחות אומרת לדומה: שומר מה מלילה, נראה שאין הייט ברוח האדם כדעת המינים, כ"א שטוא שומר עד היום האחרון חמה הפ רנוד. וגם זה השם נמצא לכמות, כונח להם על החלק היוצר נקי שנהיולו, שמשכחו האחכמות עמו בעלוחה, ונעשה מסך מגדיל בין ההיולי ובין מקום האומן, המקום הממונע. וככלל נראה ברור שדעת חז"ל, שיש לכל אדם כושה שתי הנפשות, וגם כמו ורשוחו על השלישית אם ירצה, ושאין חילוק בנפשות בחולדות, ויזירה בני אדם כדעת המינים. אמרו (סנהדרין כ"ב): ארבעים יום קודם וכו' ואלו לדיק ורעט אל קאמר (נדפ ע"ז, ע"ב). וזה ניסד על דעסה בכחירה מחולפת. ובה חבין הנשמה בכרנות האומר: יברכוך טובים. הרי זה דרך המינות. ובפירוט הראשון של רבינו יונה באלפטי שם. — ונראה שפ"י ההנחה הזכרת, ובשחתישכ הנירחה כסונה, ינאלרו היעב דברי חז"ל בנפש, שנראין ככוחותין זה אח זה הרבה. וכבר הרגיש קלח העינין כרמב"ן ז"ל בהשקפתו הזכה (הוא האומר כמו כן, כי הסוד, המקובל לו בענין הגל, גדול מאל).

החשבון, ובאותה יום המפורש, ובשאר אותיות האלפ"א ביה"א, קרוב לדרך הבא
 אצלנו בספר יצירה: ואצלו נמצא הרב, השיג ולא השיג, הליד ולא הוליד.
 להורות שאין להבין הרברים בפשוטם — כנמצא דוגמתו בדברי מקובלים אחרונים —
 ורוא מסר כהרי ענינו בלשון ארמי. וכן ברידצין, שעמד בסוריא, עשה תרומים
 בארמי בשמה קרובה לשל חוקיא, ונשארו איזה מהם בספרי הכהן הנזכר, אפרים
 סוראה, ונעתקם הגה בשיטאו לידנו. — והזכיר אוריגענוס הסופר שהיה חי בוסן רב
 ושמאל, שראה לכת אחת סכחות אלו, קדמונית מאד, נקראת בעל"י הנחש,
 סבלאות גדולות, כללו ציורי כל שפתם עם הכהב השליך לכל ציור. ומפר שהיה
 בהם ג' ראשי חלקים נפרדים, ותחלהם המלוא התולדותיו בעגולים וביושר, אחר
 שבעה עגולים לשבעה רקיעים סגורים בעגול אחד, היה רשום עליו לוייהן נחש
 בריח, ברמו אל המקרא, כולם בחכמה עשית זה הים גדול וגו' לוייהן זה
 יצרת" וגו', ובכונה לנפש הכללית הבה הנופלה. ולמטה מכלם עגולים סגורים בעגול
 גדול, רשום כי לוייהן נחש עקלתון, בכונה אל רשות החשך ושריו. למבלאות
 אל קראו דמות כפולה, גם כהב כפול ביוני דיוקנא, דיוגראמסא, לפי שהם
 צורת ואיקון ומכתב כל המציאות כלו"ו. — ומפרו עוד חכמי הנוצרים, גם איזה
 פלוסופי הומנים הם, כי ההלטידים של רוב הכתות הללו, ומיעתם הכאים אחריהם,
 השחיתו דרכם מאד, וההסכרו לכל תאוה והעוק, באמרים שבפנימיותם כבר הם
 במדרגת עליונות, והותרה להם הרצועה של האמר והמיוור שבסדרנות שלמטה,
 ושהם כבר כיום הגדול שאי יקיפתו גדר, ולא המנפתו שום הלאה. — ונתחום דברינו
 בזה בשתי הערות, שהם כמו כן סעיקרי כונה השער הזה.

ראשונה, על הדמיון הרב שבין כתות הללו, שיצאו מקרבנו בוסן קודם, ובין
 כת שבתי, שנדרתו זה מקרוב לזרנו, הן בענין רוב הדעות, הן בענין הסברת פנים
 לדרות אחרות, הן כמעשים המתועבים. ועל הכל גם בשנאה הגדולה לני עדת
 המאמינים, הצור שמטת חוצבו, ולפי הסופר לכהני הנוצרים, כבר אנהו ראשוני
 המינים, ואולם אחרוניהם דברו עלינו ועל ההורה שבידנו כזבים והבלים שאין לזכרם.
 ועל אלו כונו חז"ל (שנה קס"ז, ע"א): שהם מפילים איבה בין ישראל לאביהם
 יבשמים. וכן כת שבתי, יודע שלבסוף דברו עלינו טרה שאמרו. שאנחנו סן הערב
 רב, והם לבדם בני מדינתהא. וראוי להפלא על חוסן השוסף ושוניה במרצתו, ועם
 זאת תולדותיו רובות זו לזו.

וואת שנית יתבונן המשכיל כי מקור וראשית חמאת לבעלי השפיה הללו
 ודויוותה לזן הוא, שפתחו בשכל, ומיישו לחשהמש במרסה לזר. בהשקפה שכל
 השקפו על ההבדל שבין נשמי לרוחני, המראה הנמצא בחוש, והעצם הנמצא בשכל

(זוה"ב בין המשכיל מימרא (בשבת קמ"ט, א'), או הכתוספתא (פרק י"ח):
 כסב המכלך פתח גלויה ומתח דיוקנא ח'אסר לקרותו בשבת, ודיוקנא ענמה
 אפילו כמול אסור, משום אל חפנו אל האלילים". מאי נמרא? אמר ר' חנין, אל
 סטנו אל מדעתם, נראה סדרש אלילים בחליף א' בח' כמו תלנים, וכמו שפירש
 רש"י, אך הכונה על העגולים שמהם הדיוקנא ח'אסר, ומדעתם רוחו: אל כלל
 השפיה הנקראת לו מדעתם במשקל נקבש, אולי להסוותה אל המלה היונים נגהוים,
 שהנחה סל כלל סטות אלו.)

לבר. ובעצם בחנו, איך יהיה העצם אחד בעל האיים רבים? ואיך דהוא, שהוא בעצמיותו הנבלה ולוה כהכלית, יהיה עם זאת אצל השם סבלית הכלית? וכדור הערך והקשור בין הבעל הכלית והבכיה? ומדוע הרע? אם דבר נמצא בפעל או הערה לבר. וביצוא באלה הדרשות העמיקות. אולם קל סדרה עובי את השכל, השם נבול וחק לעצמו, ומשבו ברהיח דמיונם, עד כי שולח פרא רפשי, ועלה בהרז ואבר בהיות ובכפזרים ויום, ושתומם השומע על רוב זרוהם, ושאינ בום לשכל והכנה כבוא כלל, עם היות ראשיתם השקפה סבלית דקה ועמיקה. — ועוד לאלות סלין כאשר יבוא, כי ישרים דרכי ה' וגו'.

שער בו

גדרים והצעות להכמת האמונה לקוחות מן הפילוסופיא והרגיונות:

ה' קנני ראשית דרכו קדם כפגליו סאו (מנל ה' יט)

א נדר ההיות באיכות.

פתח דבר. כבר אמרנו, כי נושא חכמת האמונה, הוא בעצמו האמונה הרוחית, אך כמו שהיא נשכלת כשכל, ר"ל, שרתוכן הנמצא באמונה בעיור מסבני ונהרגש נפשי, הוא התוכן שימצא בדכבת האמונה, אולם נעקק סעות הנהגה והציור לבר אל צורת מושגים שכליים כיללים. וזה לפי שכאמונה התרית וכלב המחוקקים בה, יש כבר ציורים והנהגות סן השב"ה מהאריו, והצטרפוהו אל העולם בכללו. ובפרטיו סן נפש האדם והעוהה, סן המיב והרע וביוצא. ומעשה חכמה האמונה אינו כ"א להשכיל באמתתם של הציורים ההם, היינו להפשיטם כפרטיותם, ולעשותם כיללים ומושגים שכליים. ועל כן כאו החלו קרסונוני לנכיד על שרשי תרה וסיוות דתורה (בצינעה ובראשי פרקים עכ"פ סאמצע וסן כיה שני, ונליו ובסדר נמשך, מיכיה רב סעדיה וראשוני המקובלים), נולדו להם מושגי מסחבות חדשים, לפי סיוות העין, יהיברחו להגבילם ולסמנם בסלות, כמו ענין איךסוף, ובעליהנביל, ענין סהויב ואפשר הסעיאות, ענין הנצחיו והומני, היש והאינ, הנשכי ורהונו, הבהירה והגורה, הקיום והאבדון ורוסיהם לאלפים. וכלם נמצאים ככח באמונה הרוחית, ואינם חדשים נאמת, אלא לסרגנו שהפשיטום החכמים, וקשאום לסחשבות כוללות בשכל. והנה האמונה בשם ובתורתו, היא בלא ספק ראשית הפרע והלמיד והחטך לאדם, ולוה היא קודם כוסן וכמבע; אולם חכמת האמונה היא אחרונה כוסן אך קורבת במעלה, כיהרון סעלת הבינה, היינו השכל האלהי הכולל, רנמוע באדם, על סעלת ציורו החלת המסחבה, ואציל על סעלת הרגשת הלב. — והנה להיות דכפת האמונה על האבת סקפת כל פרע נכבר והשגה, וחיחמת איתם בכללותם; לא נמנעי החכמים מעולם ליקף המושגים והשמות שוכינו, שהצטרבו להם ברויחתם כחכמות אחרות, וביזוד סן הפילוסופיא והרגיונות, שכל

עקר טשאה יהוד והבולת המחשבות והמושגים השכליים, ובכל דור דור הכינם ההכרח, להציע עיונים והקדמות, שכבר צמחו והבשילו בשדה אחר של נחלה רחבני, שניהן בהרחבת סבלי ספורים לטין האנושי להמוני ולמגולותיו, והחשיבות בהם, בכדי לנלות על ידם מצפוני תתורה ומדותיה, דרכה, וכוננה האמתורה, ששדרי הפמת האמונה .

ודע והבן. שכשם שלא יפחית מעלת למוד התורה, היותנו צריכים ללמד מקורם לה צורת האהויה והתגושה ומבטאם, שמושי הפעלים ומסקלי השמות, קוה כלו כמלאכת הדקדוק; כן אין ראוי להפלא, על היותנו מקדימים להכמת אמונה צרופה, נדרים והצעות מחכמה הפילוסופיאה, ואין קריקה זו קרימת המעלה. וכן דבר הרב זל על ספרו הנכבד: כי ענין הקאסר הזה כלו, וכל מה שהוא ממינו, הוא הכמת התורה על האמת, הנם שבאו בו פרקים דרבה שהם פילוקטויים בלבד .

אולם מה שיגיא דרבה מזה הדרך לבב המאמינים, הוא באמת רק פני המקרה שקרה, שנתדעו והקדמות והעיונים ההם בעם אחר זולתנו, ולזה יהיה זר בעיניהם שנשתמש באותן הדברים בעניני האמונה בתורות. אולם החשונה על זה הורות המחסה, היא: ומי יודע אם לא היו גם באומהטו מלפנים אוחן הקדקים והגדרים הפילוסופיים? ונאבדו מאתנו ע"י ההלאות הרעית אשר קצאנו, ובסכתה שהיו רק חלק ומנה ליחידים ומגולות ספה לאון. וכמו שראה הרב להתנצל על זה הקשי בפרק מיוחד המתחיל: דע כי החכמת שהיו באומתנו וכו' (מורה חלק א' פ' ע"ג). זה האחד. ועוד שהתבמות וביתוד הפילוסופיאה, כמו שהיא כימיט אלה, כבר נעונו עוד לא מעט מן עיקרי האמונה התוריייה, שקבל מאתנו החלק הנבחר שבפין האנושי. זה זמן קרוב לאלפים שנה. וכמו כן החכמה הפילוסופית, שאצל היונים אט יודעים בבירור, כי ראשיתה מוסן כורש מלך פרס, ומקור מחצבתה מארצות המזרח א"י ומכיתותיה. והחוקר המבין ידון וישער כמה נשפע עליה בעור וכה האמינה התוריייה והמשלים הנבואיים. ומה גם כוסן המאוחר ליונים, שנעתקו ונתודעו להם כפרי הנבואה בכללם, וחברו חכמי אומתנו בלשון היונים ספרים רבים כחכמה האמונה, שהקצת מהם עודם אתנו. קצרו של דבר נאמר: כמו שחוא מעיקרי האמונה התוריייה, שכל המין האנושי ישוב אחד ברעת אלהים, ואך לבר באחרית הימים (וכמו שבא כזה הרבה ביעודים ובתפלות); כן כחכמת האמונה אין ראוי לנו כבר ליהן מקום לקנאה זו. ולא עוד אלא שפעמים הרבה ימצאו בדבור קדמנינו עיקר הורף עיונם של אחרונים באמתיות היותר סחוכמה, ישהאה עליהם הכוחן המעמיק ויודה, שאין לאחרונים יתרון, כי אם בהרחבת הענין ובירוהו, הנם שיתן הורה ועבם לאחרונים. שעל ידב פקחנו עין, למצוא הדבר בקדמונים, שראו אוהו בכללוהו בהשקפה וכה שלהם; אלא שלא היה בידם די מלה ודבורים נבדלים, בכדי לגרר להם ולנו את המושג והמצויר. וזה מה שיבואר מאתנו כראיות נאותות בהמשך הו המאמר, ומצעה נתחיל במה שיעדט .

דע כי מה שאנו קוראים היום פילוסופיאה הפרד לשלשה חלקים ראשיים: א) הפילוסופיאה ההגיונייה, וגישא שלה הם המחשבות השכליות, היינו ציירי החלת המחשבה מושגי השכל, ומחשבת הבינה. וגנו תיקרים על שבעם

ומדתם שלכל אלו, במה שהם מחשבות לבר, ומסקיפים בעין בוחנה, מה הנמצא במחשבות הללו, הסדר והיחס הנמצא ביניהם, ואיך נולדו ונשתלשלו זו מזו.

(ב) נסתכל במה שימצא למחשבות הללו ענין חיצוני ונוכחי להן, ומחין לנפש שדוא העולם הרמבע, ואנו מוצאים אורן המחשבות השכליות בבכע, ומשכילים על ידיהן באמתת העולם כמו שהוא לעיני השכל סופשט מהרוש והרמיון. זו הקרא פילוסופיאה של הבע.

(ג) הנפש וכחיהה הראשיים: החוש, והרמיון, השכל, והרצון, והכנה, התנוה כלל המרע הרוחני האלוהי בקרב רוחני, השתלשלות, מעלותיו, ומדרגותיו, כללותו ואחרות, ויחודו, בכינת בעלי הכנה, בכלל העולם, וברת ובמדרגים השניים, ובכל סלאבת מחשבת ובקורות המין האנושי, בעלי העלם הרוחני; כל אלה יוכלו בשם פילוסופיאה, של הרוחני, ופרטיה סרלקות רבות, לפי רוב הענינים הנזכרים, על כל חלקי החכמה, כמו שרמטו עליהם בזה, אנו עתידים לזכר בשערים הבאים, כפי הצורך למבוקשנו הראשי וכפי היכולת בעזר התנוה דעת ולשון למטוים. — וענה אין עסקנו אלא בחלק הראשון ממה, יזה לבאר התנוה והמונה המחשבות, במה שהם מחשבות לבר, והמלית שהנוחו לסמן אותם בהם. והע והכן, שזה שער גדול כולל הכל, והמתבונן בהם היטב, יבין ביהוד פיקו הרארים אשר לזרבי, ושאר פרקים סמטיים שכונו זה, וכפי כן הם לבר ולא וולתם הם המפתח, לעמוד על השרשים היסודיים של חכמה ישראל הקדמונה, היא חכמת המפירות. ומה שיבואר מאתו כאלה השערים הבאים, הוא אכן בחן ופנת יקרת לכל הנאמר בענינים אלה הנזכרים, כי הענינים הבאים האלה הם ואחר הצעה זו הארוכה מעט, אך שראינה הכרחית, נבוא לענינינו המטקסיים. וכבר נארנו שמה שיש באמונה במחשבה ובהרגש נפשי, הוא בעצמו התוכן שנמצא בחכמת האמונה, אך נשתנה מצורת המחשבה והרגשה לצורת ההשכלה, וכאשר הגיע ההשכלה להפשיט ולהשכיל ציורי האמונה, והוכרזו החכמים להשתמש בחכמת אמונה במלות רוחני, איך שוף, רצון וכחיהה, והפניהם הנפשי, ובעל תכלית, הברח, גודה, יש ואין, חפץ ותכלית, קיום ואבדין ודיוכיס, ענינים ררבה שהפשיטום סן האמונה ודכריה הסקובלים, כבר הוכרתי כמו כן, לבאר המלות האלה בגדריהם, ומה הנכלל בהם, שזה הנושא של הפילוסופיאה ההגיונית.

כבר נארנו, שנושא חכמת האמונה, הוא נושא האמונה בעצמו, אך כמו שהיא נשכלת בשכל. וע"כ הנה היא צריכה בהצעה לה לבאר ענין המחשבה השכלית בכללה ובפרטיה, ונתחיל ונאמר: שמתלת מחשבת השכל כפי הנראה, היא מחשבות הישות והסתות, הייט שהשכל נוזר על רבר, שהוא ישנו, ושואל סדיז ותבוא התשובה שהוא כך וכך. והנה יש לנו בזה שתי בחינה ענין הוא וענין הכך, ואם נפשיים למחשבות כוללות נמצא שכל מחשבת יש או סורכב משני חלקים:

(א) החיות המשותפת לכל המחשבות -

(ב) הנכלות תאר בייחד, שעל ידו שבה מחשבת ההיות לישות, או סתת סושנת והנה על פי זאת הבחינה תהיה מחשבת החיות ראשית המחשבות השכליות. ונראה מה שיש להשכיל מאתה מחשבת זו, היא כוללת הקדמת, לא בלבד לכל מחשבות כציאת בעל, כ"א גם לכל הנבלה ויחוד, וכוללת אפילו ההקדר,

כמו החיך והעירון והסבלות, שעל כלם נחשב כמחשבת החיות. ונאמר: דחשך הוא העדר לבד, וע"כ אין לבר במחשבה זו לא איכות ולא חאר, או לכנות בשם אחר כן הגבלות השכליות, הנדקשות בשם סאסרים שגבללו לקרמינים בעשרה ולאחרונים כמספרים וזלהם, וזו חיות טיפוסית סבלן; ועם זאת שאין הצורך הופס בה כל עיקר, הנה הוא יסוד וראשית לכל מחשבה שאחריה. וגשבל עדי, כי מחשבת האין והאפס, הגם שהיא כלי ספק שהגדרה למחשבת החיות; עם כל זאת על אהו הדרך שהיא הפוסה במחשבת, היינו שאנו חושבים את האין לשגולל סכל בעצם ושאר הגבלות השכליות הנה היא סדר זה אחר עם מחשבת החיות ונגבלתה. וגם על האין נאמר ד"ס שהוא כלהי נמצא. ואל יחא עיון זה קל בעיניך, ואולי יתי זה בעיני המתבדל לזר, שאנו אוסיים, שהאמת הוא, שהחיות והאין הפכים ועם זאת הם אחר, לא יצויר ביניהם, שום הגבל, לפי שאין בשתי המחשבות שום הגבלה, בכדי שהריינה תפוסת למחשבת לצורך הכלהי זו המבוקשת, ויחשוב, שכלבר שגם כזה שני הפכים נטישא אחר, הנה היינו השכל סלקבלי, שהחיות אין, והאין היות. ובאמת המהירה והגנוד שבין החיות והאין, לפי שזאת הגנוד הראשון שבמחשבת, ובלהי טהמע, הנה כל כך נגלה לעין, עד שיתגבר החושב לאחוז בעיור החיות, שלא יעבור בעיור האין כפי שדימו, בשביל לצויר השינוי, היינו שדבר איד נקטה דבר אחר. והנה יש כאן צויר, שדבר אחר נאסר, ודבר אחר היות, ובשביל לצויר השינוי, ריבו שהחומר הוא התזלי נשאר המיד, והוא רק פייטם צורה ולובש צורה אחרת. אולם גם צויר החומר הוא אינו כבר החיות טופשם סכל יתוד והגבלה, באיתה אנו מבקשים, שכבר אנו מוגבלת היות, שעומדת בעינה בכל השינויים והצורות העוברות, ואנינו רצינו החיות בעצמה כלהי הגבלה. ובאמת שהחיות והאין השקפות חלושות ונקודות התחלות נסודות, ולזח בעצמו השכל הישר נוטה לצאת כהן להלן, היינו התולדות המחשבות הנולדות ויצאות, שיבואו שהם כלהי נפשמות וערומות, והחשייה והקנין הולכת ומחרכה כהן. והנה מחשבת החיות היא איתה האחרות הורה, שבין החיות והאין, וכל אדם יש לו צויר מן החיות ויורה, שהוא רק מחשבת יחידה, ויורה עם זאת שיש בה ביתר אין והיות במקרה ארת. וכיוצא בו מחשבת ההתחלה, שהרבר מתחיל ואינו עוד וכבר הוא, אולם כהתחלה אנו רואים שהיא רק בערך אל הבא להלן, שלא יקרא תחלה דבר כי אם בערך אל המשתבו. והנה גם בתיה היות הצעד במחשבת, ולא העמוד בו, כי אם ההתווה לדבר היות והיא הישות - ודע עוד שאף אנו אמרים באחרות החיות והאין, עם זאת אין אנו שוללים הכדלם, וזה טענה בסמית שהם שני דברים היות והאין. — אולם האמת ששתי המחשבות הם הפשמות השכל בלבד, לא נמצאות ולא עצמות ולא מושכלות שלמות; ועל כן לא תוכל לעמוד בהם המחשבת, שהם באמת לבד הפשמות ערומות סכל חושיה וקנין, והם רק ראשית המחשבת והפיסה ראשונה לרוח השכלי, ומזה הוא צורך לכל המחשבות והצוירים והבישלות שאחריהם, שהם הושיה, היינו סלאיה קנין עצם ומושכל כתיפוך מן המחשבת הראשונה הנהג, שכל עיקרן ההפשמה מן הושיה, ולזה המהירה והגננע סבארים ונגלה כהן בתחלת ההשקפה - והנה כשאמרנו חכמינו ז"ל: עשה אינו ישנו, רברו מן האין על דרך החיות, וכן כשאמרנו: טיב לו לאדם שלא נברא, רברו מן החיות על דרך האין, ולזהו נאמרת בשתי המחשבות הללו: הנה תצער המחשבת לקשרם

יחד. ובאה למחשבת ההויה, והיא אמתתן של שהיהן. שיש בה אין השב אל ההויה, וכן לעומתה מחשבת ההפסוד, ההיות השב אל האין. והנה יתבונן במחשבה זו הטעה ויגיעה, ע"ד ש"ה, כל הדברים ינעים (קהל א' ה'), התחת שבמחשבות ההללויותם שוכחים נחים במקום, לא יקרבו זה אל זה, והוא ההתנגדות שבהם, אולם במחשבת ההויה שבו לחלקי מחשבה אחת שלמה, לא לחלקים שוכחים, שוכנים זה אצל זה, כ"א למתנועעים. ונקרא החלקים ההם, כבדי לצינים בהפרד, בשם רנעי מחשבת ההויה, לפי שיש כמובן המלה היא התנועה והמנוחה יחד (וגם הרנעים שכזמן מעין זה שיקח החלק הקטן מהזמן השומץ במרוצה הכימית, ונאחו בו במחשבה, הגם שהוא בעצמו נרדף הנה ונפטר, היינו סורכב סהיות ואין). העולה לנו, שההויה והאין שהיהן הפשטות שוכחות בפני עצמן, ולוה שהיהן נסנע והכל, ואמתתן ההויה ששבו להיות רנעים בה.

המחשבה השנית היא אותה, שהתחלט בה למעלה, והיא מחשבת הישות או המהות, ונשכיל על מה שיש במחשבה זו. הנה גם היא שובתה נחה אין בה תנועה ולא העברה מענין אחר אל חבירו הפכו. אולם אחר העיון נמצאנה, כמו שכבר רמזנו, מרכבת מן מחשבת ההיות אך בהגבלה סייחרת, היינו איכות מה, לפי שלא נוכל לחשוב שום מה אי יש, כי אם כאשר נגביל אותו באיכות, ארום, לבן, ארוך, כבד, טוב, צריך וכו'. כלן השוכות על שאלת מה הוא הרבר. ולוה כל פהות עם איזה הגבלה שהיא איכותו של ההיות, כמו שאם נשכיל את ההיות כאילו הוא עצם נסמנה במלת הוא; כן התראה לו ההיות והאיכות עמה, שהיא הדישות בדמותה בעצמה לענין מה אי יש. והנה אחר ההתבוננת נמצא שכל הגבלה הוא כשמה גבול ושליה שאנחנו טהנים למחשבת, ההיות שהיא הכוללת ובלתי הנפסת במחשבה איה גבול שוללי לכללות ההיות, כבד לתפוס במחשבה זו היות של האיכות המיוחדת. ועל כן נדר הסהות או הישות הוא המצא בה קנין והעדר, היינו ההיות ששב כאן קנין, והאיכות שהוא כאן שלילה. ולוה אם נהכונן אף היש בבחינת ההיות, נמצא ע"י האיכות שבו, היות שבו, והיות אחרת שאינו בו, והיא הזולה. ואם נהבונן בו בבחינת הגבלתו, נמצא כאיכות ההיא בעצמה קנין של היות, כמו עצם האדמיסיה, אך כבד להתפוס אותה במחשבה, תונבל ע"י העדר, והיא הגבול והסוף שבכל איכות בעצמה. ולוה יצא לו הלימוד שכל יש התפס במחשבה הוא:

(א) מונבל, היינו שהוא כולל היות והעדר היות.

(ב) משהנה היינו שבהפיסת המחשבה בו כבד יכלול היותו והיות אחר וולוה, והיא היא מחשבת השתנות. העולה לנו מזה שמההויה שהיא הטעה צערה המחשבה להישית, שהיא שובתה נחה כלתי עוברת היצה לעצמה, ונראית כאילו היא רק ברנע האחד של רנעי ההויה היינו ההויה; אולם באמת ההויה האחת סינבלח וגיכרת רק בהגבלתה, כבד נתיירו בה שני הינעים היות ואין כאמור. ואם נעייין במחשבת הגבול וההשנות, נמצא שענינה כי הפה עובר מן נכיל הסהירו באיכותו להיות אחרת, אך שניה לו — וזה באמת שורש שם השתנות שהרבר יוצא לשני אליו. — אילים זה השני להייתי גם הוא בגבול כיוחר, היינו סורכב סהרות ואין, יעבור בהכרח גם היא הגבול החוצץ בו אל היות שניה לו, וכן ילך הענין המדי עד לגלי תכלית. ונראה אם כן שמן מחשבת השניו תשתלשל

(סנה"ד)

מִחֲשָׁבֶה הַבְּלִי הַכְּלִיָּה וְהַפְּנֵה הַתְּכֵלִיָּה - אִמְנָם אִתְּרַן הָעֵינָן הָאִמּוֹנָה נִיָּאָה
 שְׁבַהֲלֹךְ וְהוּ אִין לֵט הַבְּלִי הַכְּלִיָּה הָאִמּוֹנָה, וְהִישׁ אִי הִמָּה שְׂהוּא הִיָּה עִם נְכוּל
 נַעֲשֶׂה הַמִּיד טוֹנְבֵל אִתְּרַן. וְאִין הִיָּתָא בְּלִיתִּיחֲכִלְתָּ, וְהִיָּלִיךְ הַנּוֹכֵר אִיט כּוּלָּל בְּתוֹכֵי
 רַק הָעֵינָן שְׂרִי אִוִי לֵט לְבַקֵּשׁ בְּלִיתִּיחֲכִלְתָּ, בְּכַד לְהַמְלֵם מִן הַתְּמִירָה שֶׁל הַיּוֹת
 וְהָאִין; אִוְלָם לֹא שְׂנִינְהוּ כּוֹז לְעוֹלָם, וְהַמְתִּירָה נִשְׂאָרָה תְּמִיד בְּמַעֲשֵׂי הוּ, לְפִי שְׂחִישׁ
 הַטְּלַר הוּא נִיכָּ בְּעַל נְכוּל וְעוֹכֵר נְכוּל כִּי־ד. אִמְנָם אִם נְסִיף הָעֵינָן בְּמַשְׁתַּנָּה וּבַמָּת
 שְׁכִלּוֹל בְּמַחֲשָׁבֶה וּ, נִמְצָא סְמִיד בְּשִׁיטֵי הַרְאָשׁוֹן כְּשִׂאט אִמְרִים שְׂהַמְתִּים נִשְׂתַּת
 לְשֵׁנִי לוּ, וְהַשְׂנִי לְשֵׁנִי לוּ, לֹא נִשְׂתַּנָּה הַיּוֹת, כִּי־א בְּמָה שְׂדֵאָה אִתְּרַן וְשֵׁנִי לוֹלֹת,
 זְכֵל הִיָּת נַעֲשֶׂה אִתְּרַן, הָאִתְּרַן מַשְׁתַּנָּה לְאַחַר; אִוְלָם הִיָּת נִשְׂאָר וְעוֹכֵר בְּעֵיט וּבְחִינַת
 עַצְמוֹ, וְהוּא וְהוּא בְּפִנֵי עַצְמוֹ, וְהָאִתְּרַן עוֹכֵר עֲלֵיו כְּסוּד וְהוּ אִתְּרַן זֶה. וְאִם אִנִּי תַּמְשִׁים
 בְּמַחֲשָׁבֶה הָעֵבֶרָה וּו הִיָּת שְׂלֹא נַעֲמִיד רַק אִצֵּל הַיּוֹת, בְּכִלְתִּי שִׁיטֵי, וְלֹא אִצֵּל
 דְּנַעֲדַע מַחֲשִׁיטֵי, כִּי־א אִצֵּל הַמַּחֲבֹר מִשְׁתֵּי הַחִינּוֹת הָאֵלָה, שְׂהֵם רַנְעִי הִישׁ הַמַּשְׁתַּנָּה;
 אִו נַעֲמִיד עַל מַחֲשָׁבֶה הַאִי־רְסוֹף הָאִמּוֹנָה (וְהוּא הַנְּקִירָא לְמַקְבִּילִים הַרְאָשׁוֹנִים
 אִתְּרַת הַשְׂרֵה שְׂהוּא שׂוֹה לְדַבֵּר וְלַהֲמַרְוֹת). אִו בְּקִיצוֹר: הִקָּה (וְהוּא הִיָּת עִם
 נְכוּל, וְהַנְּכוּל הוּא הַחֲרֹץ כִּיט וּכְיִן הִיָּת אִתְּרַן, וּכְכֵר יֵשׁ נְכוּבִיל, שְׂהוּא אִיכ עַדְרָן
 וּכְיִזֵּם לְהִיָּת הוֹלָת, וְעִיכ בְּאִמְרָנוּ הַנְּכוּל כְּכֵר אִמְרָט: שְׂהָקָה הוּא אִתְּרַן, הִיָּת
 שְׂלִילָה, לְפִי שְׂכָל נְכוּל שְׂלִילָה; וּבְאִמְרָנוּ הַשְׂנִינְוִי כְּכֵר שְׂלֵלֵט אִוְתֵי הָאִתְּרַן, הִיָּת
 אִוְתֵי שְׂלִילָה, וּבְשְׂלִילַת הַשְׂלִילָה נִשְׂאָר הַקִּיּוֹם הָאִמּוֹנָה וְהוּא הַאִי־רְסוֹף אִו הַבְּלִיתִּי
 בְּכִלְתִּי, שְׂאִתְּרַן רְהִים שְׂלִילַת שְׂלִילָה, וּכּוֹז הַנְּעֵנִי הָעֵינָן הָאִמּוֹנָה שְׂבַמַּחֲשָׁבֶה אִתְּרַן
 סוֹף אִו בְּלִיתִּיחֲכִלְתָּ, שְׂהִיא הַשְׂלִישִׁית שְׂבַמַּחֲשָׁבֶה, הִיָּת שְׂמַחֲשָׁבֶה הַחִינּוֹת נְכַבֵּלַת
 בְּשְׂלִילָה, עַד שְׂשִׁבָה לְמַחֲשָׁבֶה הַסְּהוֹת וְהַיּוֹת, וְעִי עֵינִי הַנְּכוּל וְהַשְׂנִיטֵי,
 שְׂהוּא שְׂלִילַת הַשְׂלִילָה, חוֹרָה הַיּוֹת אִל עַצְמָה, וְהַנְּעֵנִי לֵט מַחֲשָׁבֶה שְׂלִישִׁית, הִיָּת
 דְּהִיָּת חַחוּר אִל עַצְמוֹ בְּמַעֲרֵי הַיּוֹת וְהַסְּהוֹת, וְהַחֲרָה הִיא בְּלִיתִּיחֲכִלְתָּ,
 לְפִי שְׂכָל מָה שְׂהַרְצָה לְהַנְּכִיל בְּהִיָּה, כְּכֵרִי שִׁיָּה לְמַסְהוֹת וְהַפְּסִיָּה תְּמִיד שְׂחֵלָל
 מַמְנוּ; וְלוֹה נְקִירָנָה הַיּוֹת הַנְּמַשְׁכַּת אִל עַצְמוֹ מְסִיבַת בְּלִיתִּיחֲכִלְתָּ, וְהִיא מָה שְׂנוֹדַע
 לְמַחֲשָׁבֶה הִיָּת בְּפִנֵי עַצְמוֹ. וְהוּא הַנְּכוּל שְׂכִינ רִאשִׁית הַמַּחֲשָׁבֶה הַיּוֹת לְכֵד,
 שְׂהִיא הַיּוֹתָה רִאשׁוֹנָה, הִיא רַק עַצְמָה לְכֵד וּבְלִיתִּי מַחֲסַעַת מֵאִתְּרַן, וְהַיּוֹת בְּפִנֵי
 עַצְמוֹ, כְּכֵר הִיא מַחֲסַעַת עִי עַצְמָה, כְּשִׂהָא אִתְּרַת בְּמַחֲשָׁבֶה דְּמִוֹת, וְעַל יִדִּי
 חֲזִירְתָּה אִל עַצְמָה עַל יִדִּי שְׂלִילַת הַנְּכוּל וְהַשְׂנִיטֵי, שְׂהוּא הַיּוֹת וְהָאִין הַנִּאֲתֵר בְּמִדּוֹת.
 וְלוֹה הַמַּחֲשָׁבֶה הָאֵת עֵינִי רַק בְּפִנֵי עַצְמוֹ הִיא מַחֲסַעַת עִי שְׂלֵלָה בְּמַחֲשָׁבֶה:
 הִיָּתוֹ הַבְּלִיתִּי מַחֲסַעַת, וְהִיָּתוֹ הוֹלָת, וְהִיָּתוֹ עִם זֶה בְּפִנֵי עַצְמוֹ. וְשְׂלִילַת
 הַמַּחֲשָׁבֶה מָה רַנְעִי מַחֲשָׁבֶה וּו הָאִרְוֹנָה. וּכְכֵר בְּעֵינִי הַפְּעוּלָה יִדַע זֶה גַּם הַשְׂכָּל
 הַפְּשׁוּפֵי, שִׁישׁ עֵינִי הַפְּעוּל וְיֵשׁ לוֹ אִמְלִילוֹ בְּרַקְדוֹק הַלְשׁוֹן נְכִינ מִיּוֹד. וְכִלְל כְּמוֹ כֵּן
 שְׂלֵשָׁה עֵינִים, הִיָּת הַפְּעוּל קוֹדֵם שְׂהוּא פּוֹעֵל. וְאִיךְ שְׂהוּא בְּהִיּוֹתוֹ פּוֹעֵל, וְאִיךְ שְׂהוּא
 בְּשְׂכֵנֵי קְבֵל הַפְּעוּלָה - אִוְלָם לֹא יִאבֶּה זֶה בְּהִיָּה. שְׂהוּא אִצֵּל הַשְׂכָּל הַמְּסוּחָף נַח
 וְשָׂקֵם בְּלִיתִּי פּוֹעֵל, אִוְלָם לְמַחֲשָׁבֶה הַבִּינָה גַּם הַיּוֹת הַנַּח וְשָׂקֵם אִיט אִלָּא תַּפְּסַמַּת
 שְׂכָל בְּלִכְד, וְלוֹה כְּמוֹה כְּאִין. וְאִין אִמְתִּירָה אִלָּא כְּשִׂהָא מַחֲסַעַת עִי הִיָּת לְאַחַר,
 וְהַחֲרָה לְהִיָּת בְּפִנֵי עַצְמָה. וְאִין בְּאִמְרָנוּ. הִיָּת מַחֲסַעַת עִי, וּבְלִיתִּי הַפְּסִיָּה
 לְכֵד, כִּי־א הָעֵינִי הַמַּחֲסַעַת טְרַנְעִי כְּמוֹ שְׂבָאִרְנוּ. וְגַם עֵינִי מַחֲשָׁבֶה הַפְּעוּלָה וּקְבֵלַת
 הַפְּעוּלָה וְהַתְּפַעְלוּתָה בְּעַצְמָה, מָה נִיכָּ מֵאִמְרֵי הַמַּחֲסַעַת הָעֵינִים וְהַמַּחֲשָׁבֶה שְׂעוֹד

נבארם להלן: ולזה באם אין היות בלי פעולה נה, ואם תשיב היות נה, בלי שום פעולה, הנה היא באמת רק כסוד השכל, היינו הפשטה לנר.

מעתה הגענו אל בחשבה חרשה. והיא מחשבה ה היות ב פני עצמו או היות לנפש, ונרן סה שיש בה. והיא שאנו נשכל אל דבר היותו כפני עצמו ולבדו, ואין להיות אחר שום הצטרפות עמו, ועלם לא נחשים בו כמו כן, שום מחשבה חלק, ולא נחלקו לחלקים סתפשים. לפי שאילו הם כבר היות אחר, כי אם אנו תורמם לאחור ומסשויכים את היותו לעצמו ולו לבדו. ולזה הגענו בזה ג' במחשבה האחד הפשוט. ד"ט במחשבתו א דם הנה לא נחשוב כמחשבתו זה את חלקו נופו ואבריו, שהם רבים, כי אם אנו תורמם סתם ומחיותם אל המחשבה היותר היות האדם. וכן תמיד נאמר דבר מורכב, הנה כמלה מורכב נחשב כרפוי, שהם החלקים שסחם תורכב, ובאסרו ד בר כבר העתקנו החלקים והחורגים אל היות אחר והוא הרבר; ולזה נקרא זה היותו היותה בפני עצמו או היות לבדו. וכן כן מחשבת האחד הפשוט. ואם נעין עוד בהיותו י, נמצא בה שהאחד היות לעצמו, ודחה טעמו כל היות אחר ולתו, וכוו הפעולה בעצמה, כבר הניח היות וולתו, היינו היות אחר שכל אחד מהם הוא ג' היותה בפני עצמו או אחר. ובאנו בזה לאחרים רבים, והיא מחשבת הרפוי. אולם להויתו כאן בשער המחשבות הראשונות, ואין אחרים ידעים עדין פשוט הכול אחר כן הרברים, כי אם היות זה היות, שהוא היות עם נטול ויוצא ולהיות אחר — פשטה — היותו לעצמו, שהוא האחד, הנה יהיו האחרים שרה בהיותו, שום ידמים לו סכל וכל, והא למחשבה הפיטה בהרלם. והם אם כן במחשבה אחר עם האחד הראשון, היינו כמו שהיותה בפני עצמו חחה את האחרים, כן הוא מושך איהם איתו, ונעשים במחשבה אחת והיא מחשבת הדתיה והמשיכה הפירוד והחבור והחבור שאנו מסבילים כממצאות. ולזה אם נחשוב כדבר סה, ונאמר ד"ה דבר איוך אסה, או מורכב כסודות, או שהוא בעל איכות, או שהוא בעל הארם כן וכך, כבר השכלנו בו שהוא היות אחר; ועם זאת היא סתפשה להיות רבים, היינו שרנן בו הפירוד והחבור כאחד. והם כמו שהוכרנו שני רגעי המחשבה הו, שהם כהנגדים זה לזה, ונשלים רק באהרות ובהעתקם זה לזה.

וסמך תבין ענין עצם הפרוד, או חלק שאינו סתחלק עוד, שזכר ת"ב לכתת הסדר רבים, שהם אסרו: שכל עצם מורכב בהכרח נוכל לחלק איתו עליו במחשבה, עד שנגיע אל החלקים הפשוטים שסחם תורכב. וכן בה סתפשה בחבורי נפרדות לעולם, ונגיע אם כן לעצמים פשוטים אחרים, היינו שאין להם הרבה ולא חבור כלל, היינו שאין אלה מהם ככלל. והנה לקחו היותה בפני עצמו, שבו שהוא בעצמו המחשבה, היינו שהוא היות נה ושקם כלתו סתפשו כרעיו, ולזה נרדו כמציעות חלקים כאלה לפי שהפשוט רגע הרוחיה כן רגע החבור שבמחשבה היות לבדו. אולם באמת שניהם הרגעים החבורים נאחרים בנושא. וכמו שהייתה נמצא סתפשו כרגעי היותו ואין. והוא המצוי למחשבה ע"ה נכל, וכן הכול סתפשו כשליחה ונכול, והוא המצוי בהיותה בפני עצמו: כן זה היותה בפני עצמו כעולות הרוחיה של אחרים אחרים. שפעולה זו עצמה כוללת התלות וההם שיש לאחר עם האחרים, והוא המצוי כמשיכה וחבור, ולזה לא יפרדו באמת שני אלה הרגעים של האחד והרבים הפירוד והחבור. ואפילו השכל הפשוט יבין, שעל הרבים

נברלים לנברי לא נוכל לומר רבים, כ"א כמה שהם אחר-לא נאמר על סוג ועל נטל ועל חמור רבים כי אם בהיותנו חושבים בהם רק היותו שהיא האחרות להם. יכן לא נשכיל שום פירוד בלי חיבור. כי כשנאמר פירוד, כבר הנהנו החבור; וכן להפוך, כשנשכיל החבור, כבר הנהנו הפירוד. אולם להיות השכל הפשוט בלתי סבין אמתת המחשבה, לא השכיל, שההיות בפני עצמו הוא בעצמו ההעברת וזו ש"הרנעים השנים, שהוא חרר סן הישות אל היות-לנפשו והוא האחד, ומסנו אל הישות שהוא הרבוי וההפשט והחבור *.

עד הנה דברנו סן מחשבת ההיות, כפי מה שהוא הנבלה באיכות סה, והנני היות הרתיחות שלמה במחשבת האחר, אולם ע"י השלילה הממנה בו, שב אל הניגוד עם הרבוי. ובוה הנענו למנ מחשבת חדשה והיא ה כ ס ו ת .

כבר בארנו כי ענין הישות או המדות הוא היות עם הנבלה איכותיית, תהיה הנבלה בקיום או אפילו בשלילה, כמו מחשבת העורן הקור והסבלות; אולם אם יהי היות סונבל בוה האופן, שהנבלתו איננה סוכרת, כ"א טכל להסירה ולהחליטו באחרת התחיה ממינה, עד שתחיה הנבלה לא מושללת לנמרי, כ"א סופרת וסולפת, או יקרא להנבלה זו בשם כמות, וכבר נררו חכמי הנגרה את השיעור, שהוא סה שביכלתו לקבל תוספת או מנרעת; וזו סה שאמרנו, לפי סמחשבת הבית או האדום תשאר בעינה, אם נוסף על הבנין או על הארסיבות או אם נפחת סמנו. והנה ראינו שהכמות באמת סמחשבה סמסערת סן שני רנעים, היינו החורה לנפשו, ושלילו כל אחר, והיא ה ר ח י י ה, ויחוסו בשלילתו זאת עם האחר, והוא ה ס י כ ה-הכמות סמסערת סן שני הינעים הללו-אמנם להיות לציור המחשבי מחשבה פשוטה, ע"כ תתראה לו בציורו לשני מיני כמות, הכמה הסתפרד כסמפרי תפוחים, שהחבור בהם לאחד אינו כ"א במחשבה, והכמה הסתדבק, כמו הקו והשפת והגוף שחלקיו רבוקים זה בוה, ואין לצייר בהם הרבוי, כ"א במחשבה-אולם באמת אין להפריד בין שני הרנעים, שההסעעות שלהם היא אמתת המחשבה, וכל כמה סתפרד התצייר נהרו גם כן סתרבק, שרתפוח הוא גם כן בעל שיעור סתרבק בחלקיו, וכן כל חלק סמנו; והכמה הסתרבק נשכילנו, שהוא רבוק סחלקים, והם אם כן אחריי-והסתרפרד הוא רק סתפרד ביהוסו אל האחרים, זה הוא רבוק עם; וכל הסתרבק רבוק סאחרים, ואין להשכיל מחשבה אחת, בלתי כהשכילנו נגודה עמה. ולזה על האמת אין הסתרפרד והסתרנק שני מינים נברלים ככמות, אלא אמתת הדבר וזו שהמחשבה האחת, שהסעערת בתמהות בשני רנעיה, יקח אותה הציור והשכל פעם באחת סכונותיו, שהיא ברנע האחר ותרחייה, ופעם בשניה לה, שהוא רנע ודיבוי והחבור **.

(*) הערה. דע כמה אלו אמרים על איה מחשבה סתחית, שהיא פשוטה בלתי מהפכה; כרעיה, אף נוגתו, כי אם כערך הכח המצייר המחשבי שאליו המחשבה היש פניו ספוסה, ולא יסחיר זה סנערך חליט. היינו כמעמד ספין הסכילי בלתי בו, אלו מולאים סה סרכנת הרנעים סוברנו, ורק היורד המחשבי סן סתמסס סכיל קראטו סגוס ובלתי סתמל, סד סהלקר ותולדות המחשבת יתחשו כרנעים הנזכרים גם לכה המחשבי, ויחיו מנהיגים לו כספל ר"ל כצורים מיוחדים, עם סכיו כס גם כמחשבה הרלוונה ספוסה, כמו סתפרדו לנו כעיונו עליהם.

(**) הערה. הנה מהשבה זו אל כמות חולת חיות נחלת דין לסכל כמחשבת הפרחק, סתן,

שֵׁךְ בַּז גְּדָרִים וְהַצִּיָּהוּת לְהַכְסֵת הָאִסְתָּה

לפי השבאר הייתה גדר הכסות ההיזה בהסרת הגבלה האיסור, הנה יהי בנין

והחומר; ר"ל במקום, לפי מה שכתבו בעלמו. ואלו הדברים המלאים היוו; וכן בזמן. כשיצטרף בשלמו. כלתי האוהו בו; וכן החומר. ככלו נכתינו בו האורה, כי אם נמה שהיא התפשטות לכד. כל אלה הם כמות נקיב תאיכות. וכאן מקום הקושי והסחירה הודעת בהחלקות אלה הנוברים, אם נגזר, שמיניע החלוקה במחשבה בכרחו לחלקים פשוטים, כלתי החלקים שד, או שהיא חלק לכלתי ויאמר קאם וזמאם ה ת ד ר י ס , שדכר הרב שפאם (מורה ח"א ע"ג). שהיחור מהרוב החלקים קאנים, לא יקבלו החלוקה לנקותם, ולא לכל (ש"ס) כמות. וכן יגזרו על הזמן שהוא מהוכר מעתה לא יקבלו החלוקה לקיבד מרות. וכן על המקום. שהוא מהוכר מנקודות כלה, והכיחו על זה ראיות נכחות לעולם, שהוא מן הגמוש. שדכר כשל מכלתי כמו שהוא החומר, או חלק מהמקום והמתן יגלו חלקים לכלתי מכלתי. והדעה המתנגדת לה, שהחלוקה חלק במחשבה בכרחו לכלתי מכלתי, ולא נניע לפולם לעומים סרדיים, ולפשוט ולנקודות הנוברים, ונס ראיותיהם גראין טובים. לפי שיחייבו לדעת השלם הסרדי המקצה רבות, שיהיה חלבוני המרוכב אה ללוט. ויכעלו כל שפצי ההדסה, שלם הלכיס על הדכך. שהחלוקה אפשרית עד בלי מכלתי, וישוין כמורה (הלך א' ע' ג סוף הקדמה שלטית) עד שאמר הרב כי כפסון של אלה ההקדמות יגלו הישום. והנה הסחירה כשכל מציאות, ולבתי חלקי הסחור ראית נכחות וחקות כחלה ההקפס. אולם הסרת הסחירה התגלה ממה שכתבנו. שלחיות. הכמות מיניע או חסור טני הרגשים שוכרט, שהאחד טובר אל חכרו. לזה לא יחכן בלמה להסרדי כינוסם ולהחייקם אחד אחר; היינו שאם נקב רגע האחד כפני עולמו, לא ימצא לנו אום חסור והתפשטות ומחד כגולל החסור לכלתי מכלתי, בכדי לביעי אל האחד כפאט. וכדכך זה הכל כמות מתסרד. היינו מורכב משפטים סרדיים, ולא ימצא מתדבק כלא. אולם אם נחויק ברגע הפני כל הכמות, הנה יראה כל כמות מתדבק, היינו שלא נוכל לסבך להקדים חלקים. השיעור שכתבו לדוק, וכשישער שכתבו שירוד. ומחד לא ימצאו לו טני חלקים, שלא נכתינו כינוסם חלק קטן משפיק ומסוכר לביניו, וברגע זה היה הכמות הוא חסוף וכלתי כשל חלק כלא. כקצור אם נקב הכמות במתסרד לכד לא היה לו כ"ח אחרים, או השלם הסרדי הוכר. ואם נקב אורה מתדבק לכד, יהי חסור מתדבק. היינו שחלק החלוקה עד לכלתי מכלתי, וחי הדרכים הם כפסמות השכל ככלד, והסרדות כלתי אמתית, ואמתה חסר טני הרגשים הללו והפכרסם זה כזה. והיא היא אמת הכמות, וזה לפי שאין להפכיל כלאד כפני עולמו כלתי אום חסור עמו. ר"ל מהכמות המתדבק הוא דבוק של רכיס, היינו א ח ד י י ס ארכס. וכן הכמות המתסרד היא כמו ק מתדבק, היינו שכתבנו שניס למתכנה כלאד, נדעה את האחד, וכן חסיד, וכל הגדה הוא גם כן אחד. ואחיהוס אלה הוא המדבקה ביטום. — אמתה אסדות הכמה המתסרד והכמה המתדבק יוק שד על דרך זה. הנה נאמר כחלה הדעה, שעיני לישוד כמה המתסרד ככמות המספר, ולישוד הכמות המתדבק ככמות ההדירה. אולם בלמה הסרדיס לא חלמה אומט, כ"א להקדים ולהסרד כן שבתי המתדבק, ר"מ הלבוט והחיות והמרחקים זה שול זה, לישוד והגבלה שלמה נמורה פדיון אט נרביס ליהוס כ"מ מספר. ואם ישוד העטול הוא בלמה הגדסי לכד, היינו שלם נקודות כשעגולה יש מרחק שוט לנקודה היה שכתבו, ושי"ו היא היחיד ישוד נמור; הנה לא ישלה זה היחיד כשאלו כמרוכב, וליהרס הגשור אט נרביס שפ"ס למספרים. והנה גדר החך, שהוא ראיות ככמות המתדבק, הוא נקודה אחר מתוסטת כמתק. וזה הנקודה היא היחיד כראשון כמתדבק. כמו שבאחד הוא היסוד כראשון כמתסרד. והנקודה בלמה היא הסיוח כפני עולמו שכתבנו. אולם כשלא אומרים כה המ ח נ ו ע ע ת וכבר ילחם סכית כפני עולמו, ומשלק היסוד שלה כמתק. ויש לה פחה שדך אל כיוח אחר. ונהה כלה הנקודת חיה לפמה, הנה הנטייר החך בכרחו. כלתי היה מקודת רבות, וישדך לנטול כין כלחיס, וישוד לו האחד והרטי שיה למתסרד. וכן הוא שדכר כשאר ישודי והגבלות המתק כשעוים וטוים,

שער בן נדרים והצעות להכמת האמונה

איכות סה, אלא שאנחנו הפרטנו העלמנו עין ממנו, ולזה יהי הכמות ככלל בעל הגבלה, וכל כמות הוא א"כ שיעור, היינו היות מיוחד בהגבלתו. וע"כ כל כמות שישור מה, ר"ל הכמה המיוחד בהגבלתו, ויש לו גבול בהכרח, וכמו שאמר הרב (הקדמה א' תהלת ח"ב) שמציעות שיעור אחד אין תכלית לו שקר. יחוד הכמות הוא הספר, ויסודו האחרת והמנין, היינו שאנו מקבצים חלק הכמות במחשבתנו ודומים אותו לאחרות והוא גבול הקבוצ... ד"ס ספח, ולוקחים איוה מנין, ד"ס שלשים, היא גבול הפירוד, ואומרים, שזה הכמות מספרו שלשים ספחים, ואם יהי הקבוצ משלשה ספחים (אמה), יהי מנין לאחרות וו עשרה. ומספר הכמות שזה כמות לראשון. ולזה כל מעשה החשבון אינו, אלא הערך שבין האחרות והמנין ונבולתם. ושיניהם ספועלת הרגעים שבכמות שוכרט, ואילולי רגע הרבוק, שחייא המשיכה, לא תגענו לקבוצ חספה או האמה, והיה הכל אחדים נפרדים לא ספר ואילולי רגע הפירוד, שהוא הרחיה, לא היה מנין, ושב כל הכמות אחרות לא מספר.

הנה ידוע שיש שני מיני הכמה המיוחד או השיעור :

א הממשש בחיצוניותו והוא שחלקיו הם זה אצל זה כמו במקום, או זה אצל זה

כ כמו בזמן.

ב הממשש בפנימיותו לכך, ד"ס כמות החום, שאנו ננחין בו הפחות והיותר, וכן ארסימות גדולה או קטנה, וכן מהירות התנועה, שכלם הם כמותות, אך חלקיהם אינם נמצאים וו חוץ לזה, רק סדרנות מתחלפות משוערות בשכל, באופן, שאם נרכיב סדרנות פוזותות מהחום הנמצאות בפעל, לא יעלה לו סדרנה שזה לקבוצים, ויהי נמצא כמו כן בפעל. כי אם נשפך מים בעלי סדרנה אחת מהחום אל מים אחרים, נ"כ בעלי סדרנה א' לא ישובו בעבור זה בעלי ב' סדרנה, כיא ישאר בעלי סדרנה אחת כמו שהיו, ועם היות שיתוסף כמות המים, שהוא מממשש חיצוני, לא יתקף כמות החום שהוא מממשש פנימי, ולזה נדרו הסדרנה, שהוא כמות האיכות לא כמות עצם הרבר. ככה הפירוד השכל בין שני מיני כמות הפדרה נמורה. אולם אחד העיין החבוני נמצא שהם כמו כן מחוברים ברגעים, ולא יושכלו להבינם אחד בלתי חביר. הגה ראינו שהמספר המתרחח ע"י האחד, והמנין שב אחד בכללותו, וזהו כבר אנו רואים אצל העיין הועברה מן המנין, היצא חמיר היצא לעצמו אל הגבלה אחרית ופיספה. — אולם גם אצל הציור המחשבי החומר השיעור אל האחרות בזהשיעור הפנימי הנזכר, שבו הגבול עם השיעור אחד ונקרא בנזכר סדרנה (*).

(*) הערה. מן המתאר למעלה ידע המכיל, כי נשא הפילוסופיהם הנינויות הוא רק המחשבות, כמו סמט מחשבות שכליות לכך. ועל זה אנו מוקרים על עכשם ומחיתם. ומשקיים הדין הכתיבה מה הנמאל כמתחנות כלל, ואיך יתהוו וו מה. חולם אם חזק ימלא למחשבת הללו עיין היתרי מקבל להם, וכן נמלוח בו, וזה עיין פילוסופיה של העכש. והנפש ומחיותיה הראשית, החום והדמיון, השכל, הארון, והכנייה, סמט טעמים למחשבות הנזכרים והערך שכן כמות שכליות הללו לממשש החיצוני להם, הוא עיין הפילוסופיה של ברהאי. והיא אלו הדישות אנו עומדים לנאר כשעריים מיוחדים להם כדעת ס' עמל ידעו. חולם פה איך פסקנו אלה כמתחנות הנינויות, וכמלוח סביבם לבימיהם. והסגנו כל כנאלמר מתחנה כזה יח לנו הפסחה. להבין פירץ החלשים אשר להרכ, והאחד חקרים האחרים שגמולו, ולהבין כמו מן החלשים הראשונים של כמות ישראל, היא הכמת